

1555

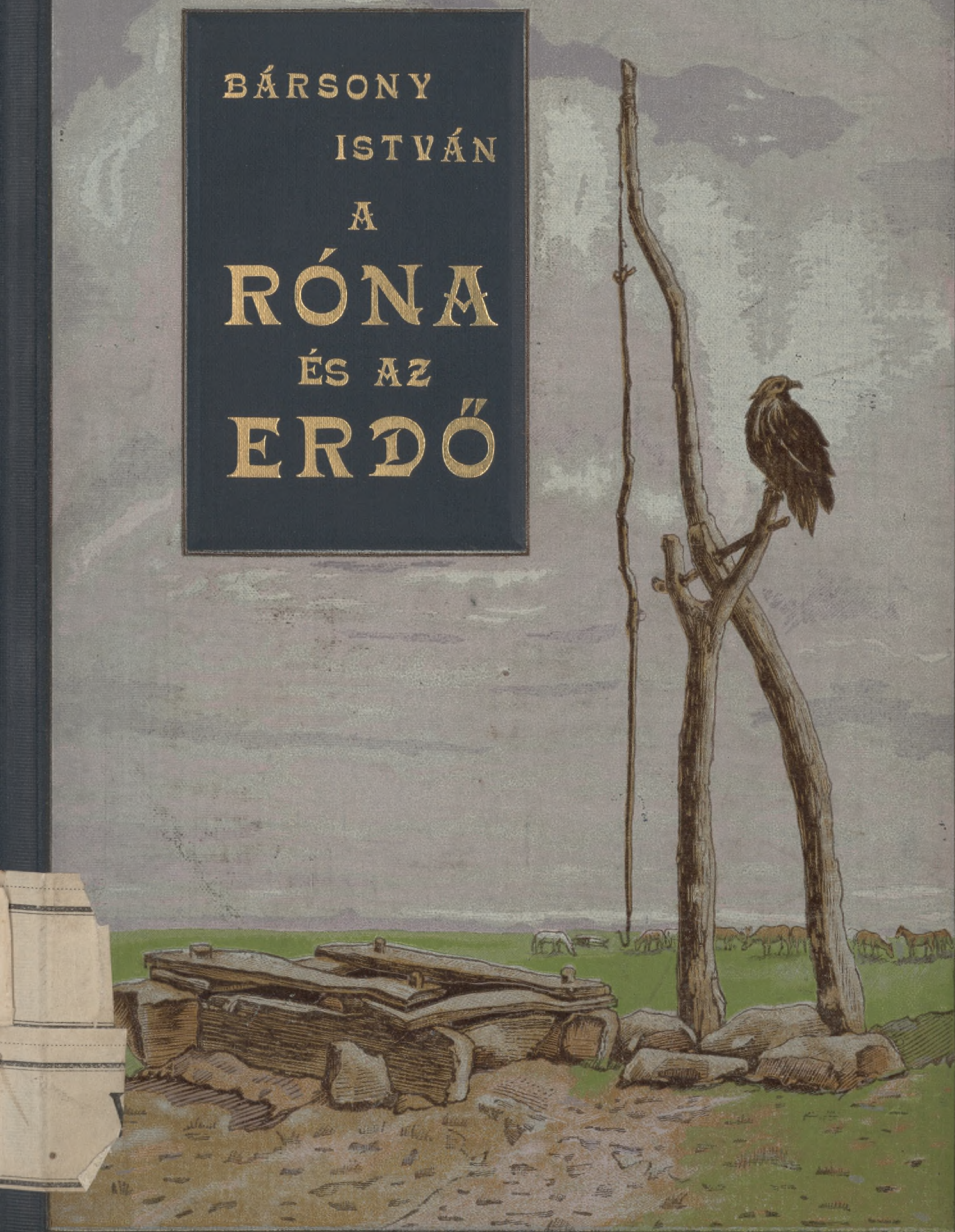
BÁRSONY
ISTVÁN
A RÓNA
ÉS AZ
ERDŐ

B

140

BÁRSONY
ISTVÁN
A
RÓNA
ÉS AZ
ERDŐ

1072

BÁRSONY ISTVÁN

A RÓNA ÉS AZ ERDŐ

ÁLLATJELLEMÉK, HANGULATOK,
VADÁSZ-EMLEKEK
ÉS ARCZKÉPEK GYŰJTEMÉNYE

KÉPEKKEL DÍSZÍTETTE :
OLGYAY FERENCZ

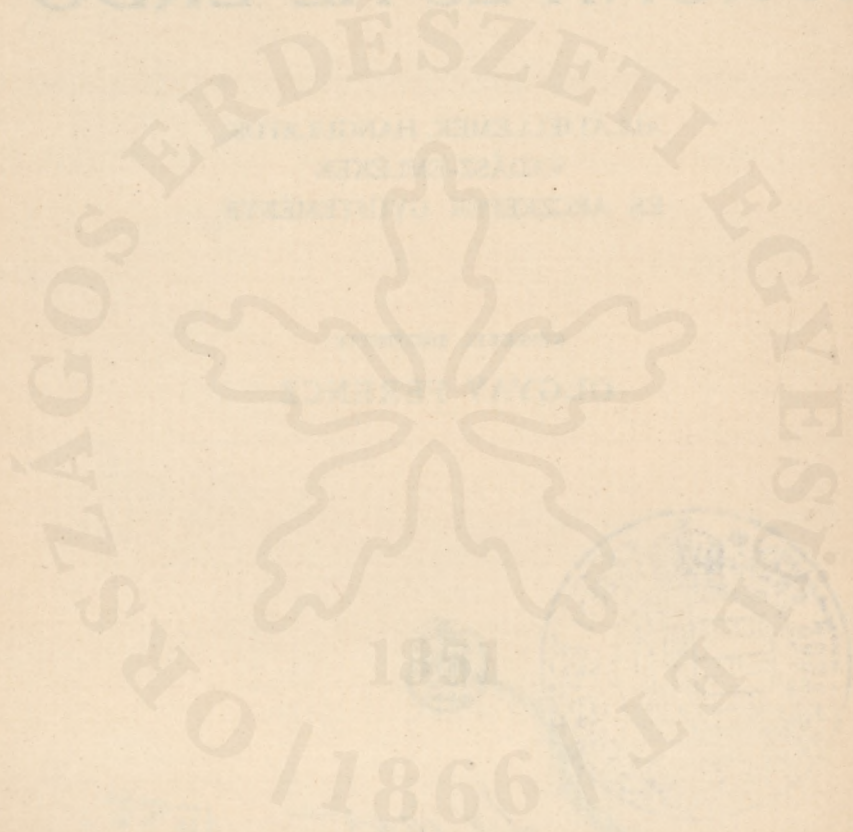
*A. N. 1885. 1555.
IV/3/3
I.*

BUDAPEST
PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1902.

OEE KÖNYV
ÁLLAMI SZÁM

BARSONY ISTVÁN

A RÖNA ÉS AZ ERDŐ

1851

1866

1911

I.

ÁLLATJELLEMÉK.

1851

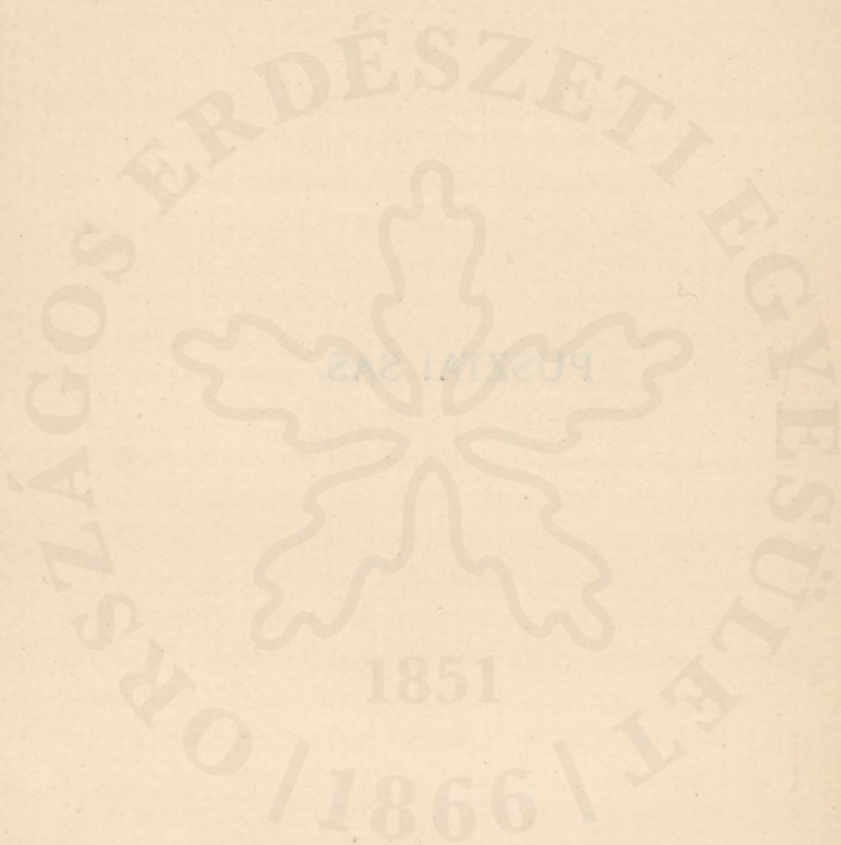
1866

PUSZTAI SAS.

1851

1866

PUSZTAI SAS.

Korhadó kútágas álldogál a rónán, egymagában.

A kút kávája összedőlt; a vályúnak is csak a helye látszik; ott egy hosszúkás vonalon nem cseperedik fű. Messze nyúlik a bágyadt mezőség. Túl rajta, ki tudja hány mértföldnyire ide, kéklik valami az ég szélén: felhő-e, hegyláncz-e, nem könnyű kitalálni.

Egy lélek sincs a pusztán, amelyet kígyós vonalban szel át a haldokló ér. Tavasszal fehér hullámokat duzzasztott itt egymásra a szél. Azóta a nyári aszály felszítta a ringó vizeket; sár maradt utánok. Csak a fúvel benőtt zsombik hasadécai közt van egy-egy kanál víz, amit megmentett az árnyék. Azt időnkint felfrissíti a zápor, nem engedi egészen elmúlni.

A pusztán senki sincs s az ér rejtett tocsogójában mégis merően, nyugtalanul figyel valamire egy satnya vörös gém. Ámbár összerogyganva guggol a zsombik közt: látszik lesimult tolláról, hogy készenlétben van. Nyakát mereven s mozdulatlanul tartja az égnek, mintha törszerű csőrével utánozni próbálná a hegyes sás alakját. Csak a szeme él; valamit kísér tekintetével, ami oda-fent van.

Szinte láthatatlan magasságban úszik egy sötét pont.

Nagy köröket ír le s aközben egyre ereszkedik-ereszkedik. Minél közelebb jut a földhöz, annál jobban

megnő. Eleinte alig látszik a fecskénél nagyobbak ; azután akkorát mutat, mint egy galamb. A vörös gém ijedten figyel : merre tart.

Méltóságos, sötétköntösű óriássá válik ezalatt a levegő vándora. A mezőn kísértetként suhan át árnyéka s attól rémülten iszkol földalatti vára bejáratához az ürge.

A nagy sas, a puszták szárnyas királya, épp ekkor ereszkedik le a reves kútágásra.

Dél van.

A rónaságon alig-alig piheg egy gyöngetüdejű szellő. A napsugár mázsás súlylyal támaszkodik egyenkint a fűre. Még a tücsök sem szól, de azért nem szűnnek a furcsa, érthetetlen neszek. Egymásba folyó halk zummogással surrannak ide-oda a forró napot kedvelő kis legyek.

A pusztai sas tollászkodni is röst. Kissé leereszti a szárnyát, úgy ül a kútágas tetején, komoran.

Hatalmas vén állat. Fakóvá világosodott már a feje, mintha őszülni kezdene. Szemét pislantás nélkül emeli a napra, aztán elnéz a rónaságon, ahol úrnak érzi magát.

Még ma igen ; de holnap ! ki tudja ? !

A nagy rabló mozdulatlanul mereng a messzeségbe. Az ő szemének nincsen itt titok. Az a szem, a mely a felhők közül is észreveszi a rét füve közt bujkáló pacsir-tát : jól látja azt is, hogy a róna szélén nyugvó fehér pontok nem pihenő tulkok, hanem akáczlombok közül kivillanó viskók.

Közeledik az ember, a kietlen térségek ellensége ! Ezt jelentik azok a fehér viskók.

Jön a legyőzhetetlen világhódító, akinek lármás, mozgalmas életmódja elől szökniök kell a csend gyermekeinek.

A tanyai viskók egyre szaporodnak, beékelődnek a rónaság szívébe; megtarkítják a rétek zöldjét; a sárgásbarna víz, ami kákát s nádat növesztett, kiapad; az ingovány elsorvad, s akkor jön az eke. Elkezd megenni a régi pusztát. Vasfoga belehasít a gyepebe, kitépi még a gyökerét is. Ha a száműzött pusztai sas elvetődik régi birodalma térségeire: az ekét kísérő kúvasz megugatja.

*

A kútágason mélázva tűnődik a rabló.

Valaha mi volt itt? Buja nádrengetegek borultak a síkságra, mértföldnyi hosszúságban; azt ember nem járhatta. A zöldelő rétság zegzúgosan, úttalanul hajlott bele a vizek országába: azon eligazodni még a pusztai pásztor is alig tudott. Ha itt lepte az utas embert az est: meg kellett hálnia; hisz a gyér keréknyomot, ami valamelyes irányt sejtetett, ki látná meg az éj sötétjében? A mező végtelen volt; a szabadság is végtelen volt rajta. Milliónyi vízi vad lakott mindenfelé. A pusztai sas ott vadászhatott, ahol éppen elfogta a vérszomj.

Most?! . . . nyomorúság az élet: jön az ember! . . . Megölte már a régi pusztát; dagadó vizeknek nyomuk is alig van. A káka s a nád csak hírmondónak tenyészik még egy-egy laposban. A sas hiába hajkurászsza a kiszáradt réteket; ritkaság, ha egy-egy árva gémet levághat még rajtok.

Pedig milyen remek mulatság volt itt valaha, régen! . . .

A rónák banditája hogy úszott el a susogó nád fölött, amely közt lubiczkoló élet nesze keveredett össze a lápi hangokkal. Sápogó-hápagó vadruczával veszekedett a gurrogó-kittygő szárcsa-had; ezek nem szívelik egy-

mást. A szárcsának csak a bűvár jó barátja, az legfeljebb megszökik előle a víz alá, s húsz öllel messzebb dugja ki csúfolódó fejét. — Itt bűgött hajdanában a bölömbika s nagyokat vakkantott a húzó szürke gém. De ha a nagy szárnyas orvvadást megérezték: egyszerre elnémult valamennyi. Micsoda menekülés volt az a víz alá; a nádas sűrűjébe; a zsombikok hajlatos tövéhez! . . . Mintha a sas szemét meglehetne csalni! . . . Megállt a vén rabló egy szempillantásig a levegőben, s egyetlen lendüléssel csapott le zsákmányára. A következő perczben már karma között vergődött az eleven pecsenye.

Szép élet volt; — örökre vége! . . .

Most el lehet itt nézelődni a kútágas tetején órahosszat, s csak ürgét ha lát a sas. Az ér kiszáradt s még a vörös gémeknek is csak a satnyája gunnyaszt a tocsogóban, nyomorúságos békavadászattal lopván a napot.

Telik-múlik az élet. A kútágas kezdi már kinyújtogatni az árnyékát. A zsombikos tocsogóból egy pár vadrucza száll ki s elkanyarodik az ér vonala fölött a világ végére. Azok már ide talán soha többet vissza nem jönnek. Itt már nem jó nekik; hisz van még víz a föld kerekiségén, amihez nem férhet hozzá a kapzsi ember.

A nagy sas egyet gondol: lelibben, ledobban a gyepre. Ott megberzenkedik, megrázkódik. Úgy marad aztán megint, nagy mozdulatlanságban, különös figyelésben, mintha valamit várna.

Alighogy a kútágas megint üresen meredezik az égnek: máris bátrabbak az ürgék. Kikukucskálnak alagútaikból; látni fényes gránátszemöket, hogyan csillog ki a lyuk elejéről. Kimerészkedik lassan egyik is, másik is; gyors pördüléssel látogatnak el a szomszédságig; elnyúlt

PUSZTAI SAS.

mást. A szárcsának csak a bűvár jó barátja, az legfeljebb megszökik előle a víz alá, s húsz öllel messzebb dugja ki csúfolódó fejét. — Itt búgott hajdanában a bölömbika s nagyokat vakkantott a húzó szürke gém. De ha a nagy szárnyas orvvadászt megérezték: egyszerre elnémult valamennyi. Micsoda menekülés volt az a víz alá; a nádas sűrűjébe; a zombikok hajlatos tövéhez! . . . Mintha a sas szemét meglehetne csalni! . . . Megállt a vén rabló egy szempillantásig a levegőben, s egyetlen lendüléssel csapott le zsákmányára. A következő perczben már karma között vergődött az eleven pecsenye.

Szép élet volt; — örökre vége! . . .

Most el lehet itt nézelődni a kútágas tetején órahosszat, s csak ürgét ha lát a sas. Az ér kiszáradt s még a vörös gémeknek is csak a satnyája gunnyaszt a tocsogóban, nyomorúságos békavadászattal lopván a napot.

Telik-múlik az élet. A kútágas kezdi már kinyújtogatni az árnyékát. A zombikos tocsogóból egy pár vad-
rucza száll ki s elkanyarodik az ér vonala fölött a világ végére. Azok már ide talán soha többet vissza nem jönnek. Itt már nem jó nekik: hisz van még víz a föld kerekségén, amihez nem férhet hozzá a kapzsi ember.

A nagy sas egyet gondol: lelibben, ledobban a gyepre. Ott megberzenkedik, megrázkódik. Úgy marad aztán megint, nagy mozdulatlanságban, különös figyelésben, mintha valamit várna.

Alighogy a kútágas megint üresen meredezik az égnek: máris bátrabbak az ürgék. Kikukucskálnak alag-
útaikból; látni fényes gránátszemöket, hogyan csillog ki a lyuk elejéről. Kimerészkedik lassan egyik is, másik is; gyors pördüléssel látogatnak el a szomszédságig; elnyúlt

PUSZTAI SAS.

testtel mulatoznak a magok módja szerint, gyepet uzsonnáznak.

A figyelő sas, nagy testétől alig várható gyorsasággal üt rajt a gyanútlanok leggyámoltalanabbján ; kiterjesztett szárnyával rohan neki, egy suhintással a levegőbe lódul s épp akkor veti rá magát a holtra rémült élheteretlenre, amint a föld alá igyekeznek.

Azt a nyomorúltat semmi sem menti meg. Arra sem érdemes, hogy rendes ebédlőjét keresse fel vele a kóborló zsvány ; elnyeli itt, helyben. Erős csorrát a földhöz dörzsöli a lakoma után. Szegényes uzsonna volt biz ez ; hunczut, aki beéri vele : ezt gondolja.

Ugrálva indul neki s kiterjeszti aközben a szárnyát, két másodperc múlva zuhogó neszszel emelkedik. Egyetlen szárnycsapással magasrakerül a kútágas fölé. A satnya gém elszánja magát s riogva kap szárnyra ; ahogy bír, úgy menekszik toronyiránt, neki a semminek. Kénytelen vele, mert róka motoszkált mellette az imént.

A sas aligha túlságosan éhes, nem üldözi. Ösmeri már a keserves bőjti pecsenyét, ami az ilyen apró halon élösködő legényből kikerül. Csupa véznaság annak mindene.

*

Fel-fel a magasba! . . . Vissza csak megint oda, ahol a felhő közt felhőnek látszhatik a sas is. Ahonnan ellátni a ködös messzeségbe ; túl a pusztán, túl a fehér viskókon, amerről jön az ember, a magányos puszták halálos ellensége.

A mérhetetlen magasságból másnak látszik minden, ami lent van. Onnan összefolyik az üres pusztaság a tanyák területeivel s olyan kicsinynek látszik, hogy a sas maga is csudálkozhat : hogyan fért el rajta.

Csak feljebb-feljebb, a magasba induló végtelenség felé! . . . Onnan még ellátni talán az eldorádóba, ahol nincsen ember, de annál több a vad.

A pusztai sas otthon van abban a magasságban s látja a megtépászott földet, amelyen őneki egyre kevesebb a pihenője.

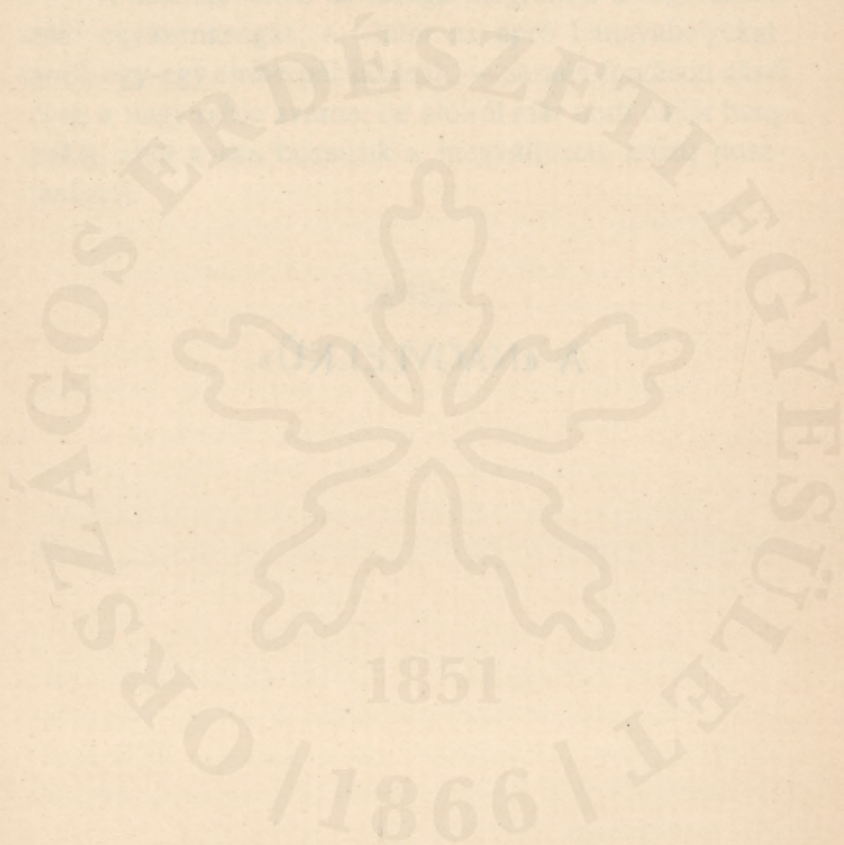
A szántás-vetés tarkasága megrontja a régi remek zöld egyformaságát; — látni az apró hangyabolyokat, amik egy-egy emberpár lakásai; — sürgés-forgáson akad meg a nagy rabló szeme, de alólról már nem hallik hang odáig, ahol a sas búcsúzik a megváltozott arcú pusztaságtól.

A «NAGYLELKŰ».

1851

1866

A «NAGYLELKŰ».

Április van, s a gólyahír már teljes pompával nyit a mocsaras tájakon.

A gólyahír a kora-tavaszi leglármasabb, leghiúbb virága. Gyönyörűséges fénylő sárga színével tündöklök, mint a nap; izmos, kövér levele szinte bokrosan nyúlik egymás felé, amint a barna mocsárvízből kiemelkedve, sűrűsödik. Az aransárga virágok ezre lepi el ezt a buja zöldet, amely nagyszerű bűvőhelyet kínál most már a pázró vadruczának, meg a vizek cigányának, a hóka szárcsának.

A gólyahíres laposok messzire ellátszanak a síkon. Ott mintha a legnemesebb fém drága kincsét öntötte volna el szanaszét valami örült Dárius. Valósággal ragyog a gólyahír-borított mocsár vonala. S ez a vonal olyan szeszélyesen kanyargó; hol kiszélesedik, hol megvékonyul; de akármilyen keskeny: mindenütt aranyvirág mosolyog rajta. Nem is mosolyog, hanem kaczag.

Ebben a buja sűrűségben mintha nem is volna más élet, csak a lármas hiú virágé.

Pedig ha arra ballag a pusztai vándor, közeledvén a csönd e szellőjárta hazájához, egyszerre csak észre veszi, hogy itt is, ott is kiemelkedik valami a sárga bokréták közül. Valami, ami él s ami messziről majdnem koromfeketének tetszik. Egyelőre nem látni mást

belőle, csak a nyakát; s étabotvastagságú hosszúkás nyakát, amelyen kíváncsian mozgó fej fénylik, zomán-czosan.

Az ott egy zöldfejű gácsér. Egy tavaszi hódító-mezbe öltözött vadrucza-uraság. A tojója is ott van valahol, közel hozzá; — csakhogy az félénkebb s ameddig teheti, meglapúl, nem mutatkozik. De ha a pusztai vándor még közelebb kerül: végre nyugtalanság szállja meg a bujkáló szerelmes párt. A gácsér kiemelkedik a gólyahír közül s titkos jeladással indulásra biztatja feleségét. Az iromba tojó nehézkeset lódít magán (hisz' már érett tojást czipel) s szárnya fehéres, világos alját megvillantva, felkap a levegőbe. A gácsér utána.

*

Nem messze a gólyahíres lapálytól nádas terül.

Széles, homokszínű, fakó és rengeteg náderdőség, amelybe nem visz út.

A tavalyi csónakjárást eltakarja a ráboruló hajlós szövevény, amit a megtöredezett nádból fonogatott a tél változó szele. A tavalyi nád két ölnyire nyújtózik fölfelé; járhatatlan útvesztőin csak a nádaslakó vad tud eligazodni.

Itt laknak az ölyvek. A réti ölyvek. A butának látszó, bagolyfejű «circus»-ok, amelyek lengén és lassan szeretnek röpdülni, mintha az volna szenvedélyök, hogy a játszó széllel vitessék magokat.

A réti ölyv a mocsár banditája. Kiszámíthatatlan, mert alattomos; veszedelmes, mert fáradhatatlan. Ez a két tulajdonsága pótolja erejét s karmának aránylagos fejletlenségét, a levegő legigazibb banditáinak a fegyvereihez képest.

Ezek a legigazibbak és legveszedelmesebbek: a sólymok.

A réti ölyv lassan, hintázva, himbálódzva úszsza át a levegő-tengert, alacsonyan a nádas fölött. Mintha minduntalan érintené a mozgó, hajladozó nádat; mintha folytonosan a fakó nádhullámok közé készülne lebukni. Az ember azt hihetné: «ni, milyen fáradt, beteg madár! — hogy nem bír a széllal! . . . hogy kanyarodik esetlenül, bágyadtan, nem merve a magasba emelkedni!»

Pedig az mind csak taktikája a réti ölyvnek, amelynek orvtámadásban van az erőssége.

Minél alacsonyabban röpül a nád fölött, annál jobban fedezi a susogó, ingó-ringó erdő. Minél közelebb van a víz színéhez, annál gyorsabban lecsaphat oda, a gyanútlan prédára. S erre az időkímélő közelségre nagy a szüksége neki. Mert a réti ölyv a többi híres ragadozó szárnyashoz képest lomha. Előre irányuló látása ellenben kitűnő. Nincs a nádas barna árnyékában oly zúg, ahova kutató pillantása be ne hatolna. S jaj a nád-torzók közt hirtelen lemerülni nem tudó ruczának, szárcsának, meg az ott bogarászó vizityúknak, ha a réti ölyv lecsap rá.

De ami röpül, ami a levegőben halad, arra a réti ölyv nem veszélyes. Ebben épp' oly tudatlan s tehetetlen, mint a többi ölyvek, a lomhatestű «buteok», amelyek csak a földről markolászszák fel a zsákmányt.

Az a vadrucza-pár, amely a sárga gólyahír közül szállt fel az imént: nagyon nyugodtan kanyarodhat abba az irányba, ahol a nádas fölött a réti ölyvek lengő röpléssel, fáradhatatlanul járnak fölfedező útjaikat.

*

Egy kis sziget van a nádas között s a szigeten egy korhadó fűzfa.

A fűzfa dereka vén, de abból a vénségből hajlós fiatal vesszők nőnek. Mintha zöld fátyol borítaná a fiatal vesszőket, olyanok. Fakadozik már rajtok a rügy s az ujjászületés jelentkezik a megpattant rügyek által a fán.

«Valaki» ül ott, az egyik vastagabb ágon.

Egy mozdulatlan madár, amely szorosan lesimúlt tollazattal gubbaszt, s merev testtartásával elárúlja, hogy bármely pillanatban kész az indulásra.

Gyakorlatlan szem talán fagöcsnek nézné. Tolla színe hasonlít a redvesedő fa megbarnúlt kérgéhez. Csak a melle világosabb; mintha megsikkadt, kiszáradt tapló volna a göcsön. A madár szemétől lefelé s oldalvást fekete barkó vonul, vagy másfél hüvelyknyi hosszúságban.

A réti héják ott lábatlankodnak körülötte. Azokkal nem törődik. Hanem amint a vadrucza-pár, veszélyt nem sejtve, elsuhog fölötte: szinte kilövi magát a fűzfavesszők közül, s hajrá! utána a ruczáknak!

Egy vándorsólyom az. A sólymok királya.

Az eleven villám, amely ott üt le, ahol neki tetszik.

A nagyúri rabló, akinek nem kell a földről semmi sem. Csak az az övé, ami ereje teljes megfeszítésével a levegőben menekül előre.

A nemes bandita, akit úgy kísérnek a nádas vidékén az ügyefogyottabb tolvajok, mint a királytigris a gyöngesakál-had.

A vándorsólyom maga a rémületkeltés és a halálveszély minden madárra, amelyik nem tartozik a rablócsaládhoz. Ebben nagylelkű, pedig könnyen tehetné, hogy ne legyen az, mert légi harcban meg tudna verni minden szárnyast. Csupa acél és csupa ruganyosság.

Méltó versenytársa röpülésben csak a maga-fajtájabeliek között van.

Mi az neki: azt a két vadruczát utólérni?!

A gácsér előbb észreveszi a veszedelmet s hanyatt-homlok zuhan lefelé egy kis rónavízre, ahol egyesegyedül lehet menekvése. Olyat csattan a víz, mintha súlyos követ dobtak volna bele; nyomban lemerül a gácsér a hínárközé, ahonnan csak jó idő múlva meri a fejét kiemelni.

Akkorra a sólyom már elvégezte a maga dolgát, ami nem is volt olyan nehéz. Hisz a tőkerucza nem művészi-röpülő.

A gyilkos éppen most ereszkedik le zsákmányával a kis szigetre, ahonnan az imént elindult volt.

*

És most megjelennek a szárnyas tigris körül a szárnyas sakálok.

Jönnek a réti héják s telhetetlen bendővel, irigyen nézik: micsoda pompás reggelire tett szert az a zsvány.

Mintha fellázadt volna az egész nádas tolvajnép-sége: mind ide igyekszik a sok réti héja s tolakodva kellett lenkedik a sólyom körül. Le-lecsapnak hozzá; nyughatatlankodnak; részt követelnek az ízes falatokból. Mintha csak mondanák: «micsoda dolog az, hogy ide jössz a mi birodalmunkba s elrablod, ami minket illet?»

Ott sűrögnek-forognak, nyavalyognak, irigykednek, sápitoznak egyre, és alkalmatlankodnak, amíg csak nagyot nem gondol a sólyom.

— Netek, hitványak! — mondja nekik, — tudjátok, hogy én nagylelkű vagyok; itthagynom ezt a ruczát, lakjatok jól vele, ti koldúsfajzat. Majd fogok én magamnak másikat.

És így is cselekszik.

Megúnva a sok kelletlenkedést, eldobja a kikezdett prédát s gyors szárnyalással suhan odább.

Jól tudja, mit csinál. Hisz' éppen most emelkedett ki a nádas széléből egy kis csörgő rucza, egy még amannál is jobb falat, azonkívül a teste sokkal kisebb s így könnyebb «szállítani.»

A réti ölyvek ráesnek az alamizsnára s egymással marakodva, nem ügyelnek arra, ami odafönt a magasban történik.

Pedig annál szebbet még ők se gyakran látnak.

A kicsi csörgő, első ijedtében, maga alá engedte a rablót s most már le nem suhanhat többé. A sólyom alatta van és szorítja felfelé. A csörgő érzi a halál lehelletét és kétségbeesve villan előre, azzal a nyilaló röpüléssel, ami csupán az ő sajátsága.

A sólyom utána! . . .

Páratlan hajsza! Remek látvány!

Még a tekintet is belefárad abba a gyorsaságba, ahogy a sólyom a kis ruczát kergeti.

Ez a kicsi csörgő a leggyorsabb röpülőek egyike. Egykönnyen nem engedi megfogatni magát. Szinte zúg a levegő, amint kétségbeesett villanással szeli keresztül. De hajh! aki nyomában jár, az maga a villám. Az elől nincsen szabadulás.

Még egy rugaszkodás, még egy gyors szárnycsapás s a sólyom kinyújtott karmokkal, tátott csorral, a gyilkolás vágyától elvakult szemmel csapódik hozzá a szegény ruczácskához, amelynek abban a pillanatban akár a szive is megrepedhet a nagy rémülettől.

A rabló megint leereszkedik uj halottjával s neki-készül, hogy végre elfogyaszsa fáradsággal szerzett reggelijét.

De ni, a szárnyas nádi farkasoknak máris megsúgta valaki, hogy újból itt a terített asztal. Jönnek és szentelenkednek, mint az imént. Vagy talán még jobban, mert hogy most azok vannak itt, akiknek az első fogásból nem jutott.

Majdhogy ki nem veszik egymás szemét.

Micsoda istentelenül neveletlen, tolakodó nép ez!

A sólyom egyet gondol s másodszer is odadobja nekik a kész prédát.

Ördög veszekszik az ebadtákkal.

Az ilyen nagyúr csak nem alázza meg magát annyira, hogy éhenkórászokkal szálljon pörbe?

Pedig hogy elverhetné rajtok a port!

Eh, mit! Hova lenne akkor a nagylelkűség híre, ami úgy csábítja, csalogatja a potya frátereket a milliomosok dús asztalához?

A barkós-pofájú úr, a nagylelkű sólyom, újra nyakába veszi a világot. Akkor terít ő asztalt magának, amikor neki tetszik.

A réti héják csak azt lesik, hol van, merre jár az ő birodalmokban, hogy az első zsákmányt el-elkoldulják tőle.

... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...

... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...

... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...

... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...

... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...

... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...

... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...
... az előzőekben ismertetett...

IMPOSZTOROK.

Irdumbirdum a virágos kert vadonatuj rácsozata mellett fekszik a gyepen és sütteti magát a tavaszi verőfényvel.

A pusztai kúriának ez a vadonatuj rács a legszembeszökőbb dísze. Zöldre van festve s minden egyes lécz tetején vörös lándzsa mutat az égre, mintha egy sereg, körbe ültetett kaktusz viritana.

A kis virágos kerten kívül még csak a veteményes van bekerítve, csakhogy az sövényvel. A sövény tetején sűrű túskekoszorú húzódik végig; azon ugyancsak bajjal lehetne átugrálni.

Egyébiránt az udvar kerítetlen s így nem is igazi udvar, mert nem lehet tudni a határát. Addig tart, ameddig az ember akarja. Belenyúlik a szérúskertbe, amelyet három felől árok vesz körül; — csak a tanyák oldaláról nyitott. Ott vén szalmakazlak gubbaszkodnak, roskadoznak. Az uj fű közt, ami a szérús területet szőnyegesre puhítja: még fakóbbnak tetszik az esőverte szalma, mint amig a téltől megviselt gyep vette körül.

A szérúskerten túl már kezdődik a vetés. Felséges üdeség mutatkozik rajta. Némelyik táblán, az ősziék közül, már hullámot kerget maga előtt a szél. Ahol éppen megdől a vetés a fuvalomtól, ott halavány vonal támad rajta, keresztben. Ahol visszalendül: ott megint sötétzölden fénylik az istenadta ragyogó napsugártól.

A vetés szélén pedig ligetes erdő húzódik el a messzeségbe és félkörben bekeríti a lapály egy részét. Ott madarak énekétől visszhangos a berek. Valamennyi közt lehangosabb a kakuk.

Irdumbirdum nagyon szereti a kényelmet s most is úgy fekszik a rács mellett, hogy a keleti restek is megirigyelhetnék. Elnyújtózva támaszkodik a rács aljának s a hasa van fölfelé. Két hátúlsó lábát jól kinyújtja, a két elsőt pedig szinte negédesen hajtja össze a mellén, mintha valamit ölelné. Az egész állat fekete, mint az ördög, csak a körmei fölött, meg a szemöldökén van egy-egy sárga vonal. Telivér tacszó ő urasága.

Arra riad fel Irdumbirdum, hogy valaki az oldalát böködi.

— Hehh! — csahint egyet halkán s hegyesdő orrát nekifordítja az alkalmatlankodónak. Mindjárt el is kezdi a farkával verdesni a rácsot, ami barátságos indulat jele nála.

Egy másik tacszó ácsorog mellette. Olyan alacsony, hogy tán nincs is lába. Csak két sárga-vörös göcs látszik ki oldalvást a bordái alól. Azok a kifordított tacszópraczklik. Még simább, még feketébb, ha lehet, mint Irdumbirdum. Csak a mellén van egy kis fehér csillag, mintha érmet hordana. Illik neki szörnyen ez a dísz, lévén az asszony nép közül való, amely mindig hiú.

Ez Nyiffancs, az Irdumbirdum párja.

Irdumbirdum feltápázkodik s morgó kedveskedéssel kezdi harapdálni tacszó-nénit. Most látni, milyen zömök, erős; kétszerannyi, mint finnyás kis társa, aki e pillanatban lesunyítja a fülét, hátraveti a fejét s fölényesen fogadja a megszokott hízelgést.

IMPOSZTOROK.

A vetés szélén pedig ligetes erdő húzódik el a messzeségbe és félkörben bekeríti a lapály egy részét. Ott madarak énekétől visszhangos a berek. Valamennyi közt leghangosabb a kakuk.

Irdumbirdum nagyon szereti a kényelmet s most is úgy fekszik a rács mellett, hogy a keleti restek is megirigyelhetnék. Elnyújtózva támaszkodik a rács aljának s a hasa van fölfelé. Két hátúlsó lábát jól kinyújtja, a két elsőt pedig szinte negédesen hajtja össze a mellén, mintha valamit ölelne. Az egész állat fekete, mint az ördög, csak a körmei fölött, meg a szemöldökén van egy-egy sárga vonal. Telivér tacsó ő urasága.

Arra riad fel Irdumbirdum, hogy valaki az oldalát böködi.

— Hehh! — csahint egyet halkan s hegyesedő orrát nekifordítja az alkalmatlankodónak. Mindjárt el is kezdi a farkával verdesni a rácsot, ami barátságos indulat jele nála.

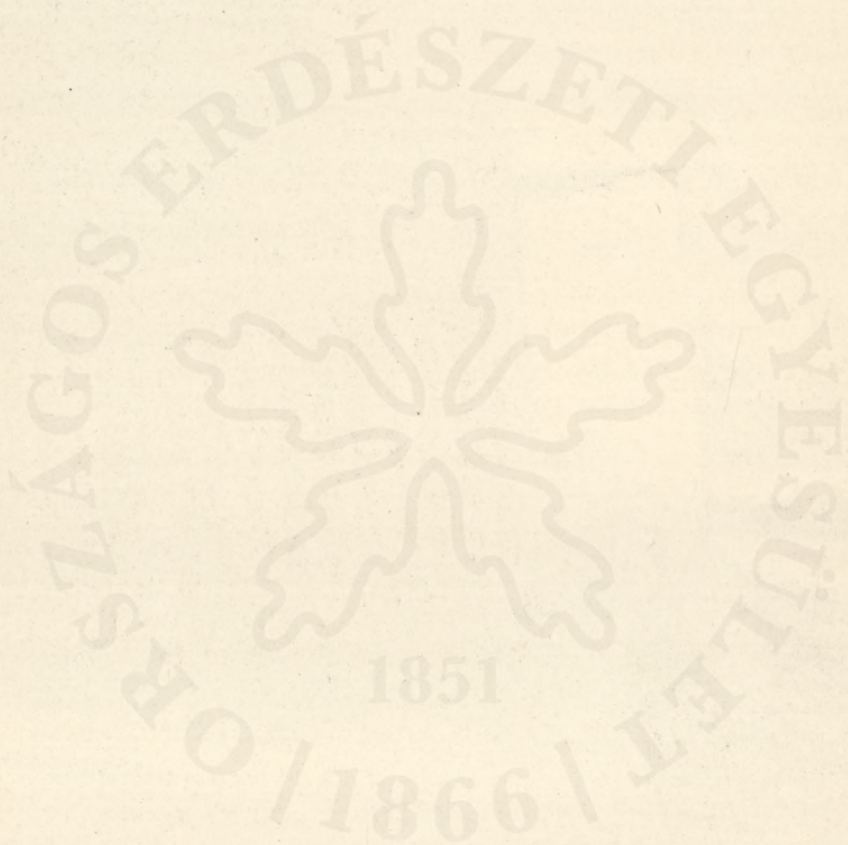
Egy másik tacsó ácsorog mellette. Olyan alacsony, hogy tán nincs is lába. Csak két sárga-vörös göcs látszik ki oldalvást a bordái alól. Azok a kifordított tacsópraczlik. Még simább, még feketébb, ha lehet, mint Irdumbirdum. Csak a mellén van egy kis fehér csillag, mintha érmet hordana. Illik neki szörnyen ez a dísz, lévén az asszony nép közül való, amely mindig hiú.

Ez Nyiffancs, az Irdumbirdum párja.

Irdumbirdum feltápáskodik s morgó kedveskedéssel kezdi harapdálni tacsó-nénit. Most látni, milyen zömök, erős; kétszerannyi, mint finnyás kis társa, aki e pillanatban lesunyítja a fülét, hátraveti a fejét s fölényesen fogadja a megszokott hízelgést.

IMPOSZTOROK.

Egyszer csak gondol egyet, ugrik egyet oldalt, s elkezd szaporán tötyögni, ki, a szérúskert irányába.

Irdumbirdum csudálkozva marad egy helyben s úgy bámúl utána, mintha mondaná: ejnye, mámika, mit akarsz? meleg van most a kirándulásra.

Nyiffancs észreveszi, hogy egymaga lohol, vissza-tekint: nyaff! mondja élesen, hivatkozóan, követelően.

Irdumbirdum szótfogad s ő is elkezd tömzsi természetét zötyögtetni.

A gyepen néhány rucza bogarászik; Nyiffancs egyenesen azok közé üget s megkergeti őket. A rucza szenvedélye neki, mert az is épen úgy tötyög-zötyög, mint ő, s nem igen tud előle elfutni.

Istentelen nagy hápogás támad a szorongatott szárnyasok között. Attól megriad Irdumbirdum, eloldalog a sűrűbb gyep közé s ott gyorsan lelapúl. Aközben visszaszól Nyiffancsnak: «Kaff!... anyó, meglátod, megraknak.»

Nyiffancs is él a gyanúporral s hamar meghúzódik a rucza-gödör alacsony partja mögött. Mire a «csirkés» kiszalad a kunyhójából a zajra, semmit se lát.

— Kurhéja járhatott itt, gondolja, s minden irányban nézi az eget: merre mehetett a gonosz ragadozó.

Amint újra tiszta a levegő, kimászik Nyiffancs a ruczagödörből s indul tovább, ki, a vetés felé.

Nyakig sáros, mert bele talált csusszanni a pocsolya szélébe. Nekigyürkőzik s elkezd beletörülközni a gyepbe. Hosszúkás, keskeny termete egészen elnyúlik a földön, úgy halad, oldaltcsúsztatva, s tüszög hozzá, amíg azt nem hiszi, hogy no most már rendben van.

Irdumbirdum türelmesen ácsorog mellette s várja, mi lesz. Mert hogy lesz valami, annyi már bizonyos. Majd vezényel Nyiffancs. Az ő eszében szokott meg-

születni minden hunczutság, amiben a kaninak is része-sednie kell.

Mennek-mennek, ki a szérűskertből. Az úton egy nagy lompos kuvasz kullog s ráfordul Irdumbirdumra, amint mellette elhalad. A kani fölborzolja a szőrét, s farkát a lába közé kapva, koczog félre az útból. Nyiffancs ellenben vigan bakfittyel az idegen czokihoz s megnyafogja, mintha bolonditaná azt is, hogy tartson vele.

A kuvasz megérzi a *nőt*, s amilyen murczogós volt imént, olyan előzékeny most. Nyihogva ugrálja körül a lábatlan kis kutyát, a mire Irdumbirdumból kitör a féltékenység. Rekedten, dühösen kezd ugatni s még arra is kész volna, hogy belekullancskodjék a kuvasz irhájába.

Ennyire még sem jutnak. Nyiffancs szerencsére elég szeszélyes és a faképnél hagyja az idegent. Az nem tudja, mit akar a két ördögmotóla a vetés közt, hát csak bámul utánok egy darabig, azután lemondva fordul meg s bizonytalanul kullog a tanyák felé.

Nyiffancs azalatt a vetés közt kajtat. Néhol ki sem látszik belőle, úgy elfödi a zöld. Ilyenkor Irdumbirdum nagyokat szökell s ágaskodni próbál, hogy a párját jobban észrevegye. Ahol a szemével már sehogysem boldogul, ott az orrára bízza az ügyet. Mindig csak a hölgye után lohol, s amint Nyiffancs kiver egy nyulat: együtt hajtják.

Ennek biz nem sok értelme van. A nyúl úgy eltűnik előlök, mintha szárnyon szállna, pedig nem is erőlteti magát valami nagy futással. A kani jobban bírná szuszszal, de neki nincs orra, hamar nyomot veszít. Nyiffancs még az ő pompás szimatolójával sem megy sokra, minthogy hamar megúnja a dicsőséget s abban hagyja a reménytelen csaholást, nyomra-hajtást.

Irdumbirdumnak nem is az a dolga, hogy akármit érezzen. A rókalyukban nincs szükség fínom orra. A bűzfiak szaga még álmából is fölriasztaná, olyan erős. Ha egyszer föld alá veheti magát, hajh! . . .

Most is azon «spekulál», tanakodik; az erdő felé igyekeznék, de Nyiffancs sehogysem akar vele egyetérteni. Neki kényelmesebb multság az ürgelyuk-bővítés, és nem is veszedelmes, mint amaz. Esztendeje sincs még, hogy úgy az orrába kapaszkodott egy szorongatott borz, hogy diónyi daganat duzzadt a nyomán. Azóta nagyon vigyáz s beéri azzal, hogy becsaholjon a lyukba s a munka nehezét Idumbirdumra bízza.

A kis szuka egy ürgelyuk körül settenkedik s nagy fenekedéssel lapátolja ki a lyuk elejéről a laza homokot. «Ihehe - ihehe—hehe!» mondogatja lihegve, ásásközben. Bebeszaglász a lyukba s egyre biztatja a kanit: «ott van, bent van, érzem! nyihehe-hehe!»

Irdumbirdum is odaüti az orrát, de egy csöppet sem lelkesedik. — Nem jól mondod anyóka, — ümmögi, — még egy cserebogár sincsen ebben a lyukban. Gyere inkább a ligetbe, rókázni, — az csak a multság!

Elindúlnak s átkoczognak a legelő csücskén. Egy lovas ember halad a réti úton a tanyák irányában, az a gazdasági írnök. Meglátja az imposztorokat, amint döcögve baktatnak a liget felé. Elkezd kiabálni nekik: «ihó! itoói! tau ide te-te-te!!»...

A kani egy pillanatra oda pislant, de amint látja, hogy Nyiffancs tökéletesen megsüketült, ő sem hederít többet a hívásra. Nem azért van mindkettőjükben tacskövirtus, hogy szótfogadjanak. A kis szuka még jobban lohol, éppen ellenkező irányban, mint amerre az írnök van. Most megint ő vezet, rendes szokása szerint.

A ligetet úgy ösmerik már, mint a saját vaczkukat. Minden rókaljukat tudnak, hogy hol van. Elfogja a vágy mind a kettőt, hogy megijeszgessenek egy pár vörös-bundást. Nyiffancs be-beszaglász az útjába eső földalatti folyosókba, s egyszer csak rákezd: nyif-nyaf, nyaf-nyaf, ide gyere apó! Ide be, ide be!...

Ő maga dehogy menne előre!... Majd! hogy megint megszabdalják a vörös ördögök, akiknek még hegyesebb a foguk, mint a feketéké. Hanem annál jobban vérszemet kap a kani. Se lát, se hall; érzi a rókaszagot, a bűzfiak tehát itthon vannak. Hajrá! be a lyukba. Ilyenkor ő az úr, minthogy ő a bátor. Morgó, rekedt, dühös csaholása a föld mélyéből hallik. Nyiffancs ravaszúl, sunyin fülel a lyuk szájánál s mohón les valamit. Ő is nyifogat, de inkább arra ügyel, mi történik ott lent.

Látszik a pofáján, hogy megelégedésére folynak a dolgok. Sunyi ábrázatáról ezt lehet leolvasni: «Jól van, Irdumbirdum, jól csinálod; csipd meg már, csipd meg! ragadd meg, fojtsd meg!...»

S amint javában biztatná, egyszerre megjelenik a kani, fáradtan, tikkadtan. Csupa homok, szuszogni is alig tud.

«Elillant, nyefegi, megszökött; a másik alagúton szökött el, nem láttad?»

«Nem, nem, nem!» vakog Nyiffancs és neki iramodik az erdőnek. Bújkálva szöszmötöl az avaron s felver fektéből mindent, ami pihen. Egy baköz riadozva, nagyokat böffenve szökik előle. Az erős, harsanó böffenéstől Nyiffancska is mintha idegessé válnék; vagy a déli harangszót hallja tán, s attól kívánczik úgy hazafelé, merthogy ilyenkor kész az ebéd a tanyán.

Abban hagyja a vadászatot s vágatva inal vissza,

de minthogy így lassúbb a haladása, tehát csakhamar ügetésre fordítja a dolgot.

A ruczák a szérús kertben messziről kitérnek neki s szárnyokkal verdesve a semmit, belelohognak a pocsoltyába. Most nem bánja azt Nyiffancs. Egyenest a konyhába igyekszik s a vizslának szánt ebédből kiragadja a legjobb falatot, azzal a folyosó egyik félreeső zúgába inal.

Éppen akkor érkezik meg Irdumbirdum is, amikor a patália kezdődik odabent.

Már megint itt jártak a szemtelen tacskók! rikoltja a szakácsné.

Nyiffancs hamar átadja a félig lerágott csontot a kaninak, aki sóvárogva csóválja mellette a farkát. Ő maga egy percz alatt kint van a virágoskert rácsozata mellett s hanyatt vágódva alvást tettet.

Jön a szakácsné s az *egyik* tacskót rajtakapja. Van csihi-puhi — haddel-hadd! — Irdumbirdum neheztelve üvölt. A kuvaszok ugatnak; — a kárvallott vizsla morog.

Egyes-egyedül csak Nyiffancs csendes. Neki az egészhez semmi köze sincsen.

1851

1866/1

A HÓHÉR MULAT.

A HÓHÉR MULAT.

1851

/1866!

A HÓHÉR MULAT.

Tavaszdik. A mezőn élénk zöld színnel cseperedik az új fű; dagadozva surrog tova medrében a patak. Szeszélyesen sodródik egymásba odafent a felhő; habfehéren, göndören terjeszkedik az egyik; sötéten, árnyékos arczczal tornyosul alatta a másik. Mintha ez a mo-gorva barnaság szerelmes volna abba a hókeblűbe, úgy furakodik hozzá; úgy veszi körül lassan, biztosan. Amaz kaczerán szabódik, kibontakozik az erőszakoskodó ölelésből; két puha párnás karral próbálja eltaszítani a tolakodót.

Mindez káprázat, érzéki csalódás. Innen, a mezőről, úgy látni, hogy mindjárt hatalmába ejti a szürke felhő a patyolatba burkolt ködöket; pedig a valóságban messze vannak azok egymástól. A fehér felhő magasabban úszik; azt ragyogó sugárral hinti meg a nap. A barna, füstös arczó, éppen az árnyékába került, attól tetszik olyan szomorúnak. Még sírva is fakad; titokban ejt egyegy harmatcseppet; de arról ebben a remek tavaszi ragyogásban senki sem tud. Csak a gyönyörű fiatal füvek néznek fel örvendve, meglepetten; nekik mannahullás a felhő permetező könye.

*

A felhőkkel szinte egy magasságban úszik valami. Hol előre lendül, amerre a felhőt viszi a szél, hol meg-
únja s könnyedén, gyorsan, félkörben kanyarodik vissza,

úgy fúrja be magát játékos, lenge röpüléssel a szelek közepébe.

Ebből a nagy messzeségből is látni, milyen biztonsággal kering, fordul. Kerekszelű szárnya feszül, akár a vitorla ; a madár testét pehelyként emeli ez az erős, aczél-szerű szárny. Vastag, egyenes bothoz hasonlít a farka ; színét a madár mintha a barna felhőtől kérte volna.

Egy vadászó héja van odafent.

Egy szárnyas hóhér. Hiénája a madárvilágnak.

A lég urai közt sok a zsarnok, sok a félelmes rabló, a nagyerejű atléta, a villámgyors orgyilkos ; de egyik sem olyan gonosz, olyan kegyetlen, olyan kérlelhetetlen, mint a héja.

A sasok felséges, királyi madarak. A nemes erőnek, a nyíltan támadó bátorságnak a mintaképei. Ők a szárnyas orozlánok. Csupán vérszomjából, halomra, nem ölnek. De elveszik azt, amire szükségök van. A jóllakott sas, — szerelmi harczeit leszámítva, — meglehetősen békességkedvelő.

A sólymok a tigrisek. Gyilkolni vágyik valamennyi ; vért szomjúhozik köztök a legkisebb is. Gyorsak, mint a villám. Amely állattal bírnak, annak az élete játékszer nekik. A vándor sólyom támadása akár a menykőcsapás. Neki a földön meglapuló holtra ijedt madár nem is kell ; ő mulatni, élvezni akar, mint a valóságos vadász. A madarat röptében fogja el ; neki ez úri mulatsága.

A kányák a farkasok. Gyávák és leskelődők ; meglepetésre építők ; ha lehet, könnyű prédára áhitozók.

A héja az igazi bestia, a született hóhér, a szárnyas hiéna. Reggeltől estig folyvást ölne. Amíg bele nem fárad a gyilkolásba, addig résen van folyvást, és jaj annak a nálánál gyöngébb állatnak, amelyet észrevesz. Földön

búvik-e meg áldozata, vagy a sűrű lomb közt, avagy röpül: mindegy az őneki. Lecsap a földre, mint a kődarab s felmarkolja onnan a buta foglyot. Becsúszik nesztelenül, alig suhanó röpüléssel, az ágak közé s kirántja a galyon meglapúlt vadgalambot. Ha pedig szárnyon próbál előle menekülni a megrémült madár: akkor kezdődik csak az igazi hóhérmunka, amiben a héját nem éri utól egyetlen más zsvány sem.

Akkor nem azt teszi, amit a nemes sólyom, hogy gyönyörű hajszával veszi úzóbe kiszemelt zsákmányát és villám-czikázáshoz hasonló süvöltéssel kapja el, vágja le, amikor utólérte. A héja csak addig rohan röpülő áldozata után, amíg az, a boldogtalan, a nyakán érezve halálos ellenségét, ijedten igyekszik fölfelé, mert ösztöne megsúgja, hogy amint alól van, a héja lezuhan rá. Felhát, csak fel, egyre feljebb; a héja legyen alól. Így nem tud támadni.

A szárnyas hiéna ekkor elkezdi keringeni a megriadt, halálfélelmet szenvedő madár alatt, és szorítja feljebb, egyre feljebb.

Azt már őtőle el nem veszi senki. Amint az üldözött madár kimerül, amint nem bírja a tüdeje a megritkult levegőt: le kell ereszkednie. S akkor! . . .

A héjának borzasztó öröme lehet, hogy ilyen hóhérmódra növeli a gyöngékben a halálfélelmet.

*

Az ott, a magasban, egyre kering.

Úgy hinnéd, tétovázva kutat; gyűrűs vonalban kanyarodik tovább, arrább, s folyvást lemeresztí éles szemét, amely alkalmas rá, hogy több száz méternyiről is meglassa a fű közé húzódott madárkát.

Fakó, fonnyadt sással borított terület van be-
ékelve a rétbe, közel a patakhoz. Annak a szélén most
megcsirren valami. Rekedt zsebegés hangja kél a sás
közt. Egy fogoly-kakas szól. Látni, hogyan emeli ki
nyakát a barnássárga avúlt sás közül. Testét eltakarja a
gaz. A hívásra lesunyított fejfel fut eléje valahonnan
hátról egy iromba fogolytyúk. Nem szól; némán
igyekszik társához, amelynek a hangjából ki lehet
érezni az aggódó kérdezősködést: «merre vagy, édes
párom?!...»

A sás közt kígyószerű siklással búvik előre a meg-
riadt tyúkocska. Nemsokára utóléri a férjét; a kakas
boldogan ereszti le láttára a szárnyát, felborzolja fején
a tollat s halkán, megilletődve gügyög valamit, valami
kedveskedésfélét:

— Csakhogy itt vagy anyukám; jaj, csakhogy itt
vagy. De megijesztett az a gyilkos.

A «gyilkos» az ott, aki komoran járja magányos út-
ját, kétszer oly magasan, mint a falu tornya.

Az imént vígan csipegette a friss fűvet a boldog
fogolypár; apó oda-odakotyogott a félénk menyecske-
nek, édeskedett-hamiskodott vele; czélozgatott rá, hogy
nemsokára többet is követel, mint hogy csak így száraz-
zon udvarolgasson. A tyúkocska szemérmesen sunyított
a csiklandós beszédre s piczi fejbólintással jelezte, hogy
isten neki, belenyugszik, ha már elkövette, hogy a tavaszi
fuvalomtól mámorosan hozzásegődött a patkósmellényű
úrhoz. (Régi divat biz' ez az egyenruha fogolyéknál, de
azért tetszetős, nem unalmas.) S amikor javában szövö-
gették volna a kellemes terveket: véletlenül oldalt tekint
a kakas. Hát uramfia, mint a kilőtt nyíl, zúg feléjük a
föld színén a «gyilkos».

Szerencse, hogy alig néhány ölnyre voltak a sástól. Rémülten menekültek bele, eltűntek a zombék hasadékai közt; rájuk borúlt az aszott, halvány fű, ami még tavalyról maradt itt.

A hóhér csalódva suhant el felettök; azt már nem tudhatta, hogy melyik sáscsomó közé bujtak, különben arcátlan vérszomjában utánok furakodott volna, kiránczigálta volna őket, ahogy megteszi, hogy benyúl az odvas fába s onnan szedi ki a reszkető madarat.

Elment!

Felszállott a föld színéről, kilendült a magasba, ott kóvályog, kanyarog azóta. Megyen lassan tovább; búcsúzik innen, ahol felsült. Majd akad neki más mulatsága, nemsokára. Nem kell félteni a szárnyas hiénát.

A foglyok megint kifutnak a mezőre, onnan a vetésre; bogarászva tipegnek végig a barázdán; elől a tyúk, gömbölyűre húzva össze magát; mögötte a fülelő, örökös kakas, magasra emelt fejjel, többet gondolva a szerelemre, mint az ebédre, ami ilyenkor rovarból, kukaczból áll, meg holmi zöldségből. És nem sejtik, nem veszik észre szegénykék, hogy mi fenyegeti őket.

A héja messze kering, de folyvást itt a szeme, ezen az apró zombikoson. Úgy tesz, mintha már el készülne innen. Arrább-arrább húzódik; elvonúl. Jól látja közben, hogy a megnyugodott foglyok megint kimosdúlnak a szabad térségre; figyel, hogyan surrannak be a vetésbe.

Éppen csak ezt várta. Kiterjeszti lapos, kerekvégű szárnyát s ívesen ereszkedik alá, mintha le akarna szállni. De amint két arasznyira van a földtől, egyszerre kinyúlik, és sugáregyenes, rohanó röpüléssel suhan arra, ahol a foglyok vannak.

Tekintete égő merev nézéssel furakodik előre; csorra már nyitva; hatalmas, inas lábán a karmok idegesen mozdúlnak, készen rá, hogy minden pillanatban bevágódjanak a zsákmány testébe.

A haláltosztó rém sötét árnyként siklik a földszinén. Mire az ostoba foglyok észreveszik, késő. Egy pillanat alatt lecsap egyikökre a héja. A többet mozgó, fejét fent hordó kakast pillantja meg előbb. Arra dobja rá magát. A szegény tyúkocskában megfagy a vér, amint az urát a hóhér karma közt vergődni látja. Csak másodperczekig tart a halálküzdelem; a héja egyetlen ütéssel kiszakította a kakas hátát. A tyúk egy rög mögött szinte ájultan búvik meg. Ha észrevenné a héja, neki is vége lenne.

*

A szárnyas hiéna nagyszerű lakomát csap most, úgy-e?

Dehogy! . . . Hisz' ez már harmadik gyilkossága a mai napon. Az első egy ürge volt; az éppen elég lehetett reggelire. A fogolykakas hülő tetemét karma közé szorítva emelkedik fel a madárhiéna. Meggondolt, kényelmes röpüléssel száll a mezőn át, a kis erdőig. Ott, a bozótban, titkos élestára van, ahova elrejtí élelmi fölöslegét. A fősvény rút önzése dolgozik ilyenkor a vérengző bestiában. Hisz' csak szigorú télen szokott ráfanyalodni, hogy visszatérjen az ilyen eldugott peccenyéhez. Máskor mindig van friss; ha egyebütt nincs, ott a falu, teli házi szárnyassal, galambbal.

Ezek a falusi kirándulások csak az igazán híresek. Amikor a kertek sövénye mellett, a gyümölcsfák védőlombja között, úgy húzódik közelebb-közelebb a házakhoz a madárhiéna, mintha nem is élőlény, hanem kísértet volna.

A galambok a háztetőn sütkéreznek, tollászkodnak; a hímek egynémelyike bugyog, turbékol; akad, amelyik a párját kergeti le a fészekhez, amelyben tán van is már tojás. A többi gunnyaszt, nézelődik, sütkérezik a napon.

Egyszerre felkurrog a vén tarajoskakas és maga is inaszakadásig iszkol a tyúktól felé.

— «Itt a héja, itt! kurrokokok!» kiáltja riadozva.

A sok galamb esze nélkül vágódik le a tetőről erre az ijesztő szózatra; ösmerik már, jól tudják mit jelent. Aki most a háztetőn maradna, önként kínálná magát a halálnak. Vadúl keveredve suhognak hát el valamennyien, s íme, nyomban utánok megjelenik a rém.

Ott kering a magasra törő galambcsapat alatt; úszik lassan, szinte gyönyörködve a réműletben, amit megjelenése keltett.

A galambok ösztönszerűleg tartanak ugyanegy irányt. Jaj most annak, amelyik közülök kiválik s külön útját keresi a menekülésnek. A héja csak azt lesi. Amelyik galamb a csapattól először elfordul, az oda többet nem is térhet vissza. Az ilyen egyes vadra szeret vadászni a héja. Az ilyet tökéletesen a hatalmában tartja. Játszik, kötekedik vele; ereszti, mint a macska az egeret, s aztán rögtön alája csúszik, feljebb kergeti, amint elsurranni próbál a szegény istenadta.

Amíg sok van együtt, addig maga sem tudja, melyik legyen az övé, melyiket válaszsza ki. Zavarba jöhet a nagy mohóságtól, amelylyel valamennyit szívesen levágná. Nem is siet ilyenkor, tapasztalt gonosz elméje kieszeli, hogy előbb-utóbb félrekanyarodik valamelyik. Egy-egy színpadi rohamot mutat, ijesztésül. Suhanó lendüléssel oldalog fel, gyorsan; — a galamb azt hiheti, hogy no, most üzőbe kapja valamelyiket, s ettől szétrebben

egy pár, vagy holtra rémülve elgyávásodik s hátramarad a többtől.

Amelyikkel ez megesik, az ott látja a héját rögtön maga alatt.

A szárnyas hiéna ettől fogva komolyan «dolgozik». Most már előnti a vérszomj; emelkedik, egyre magasabbra tolakszik. A galamb, borzasztó félelmek közt, folyton fölötte van még. De nem bírja sokáig. Elbágyad s piheg; szárnya gépiesen verdesi a ritka levegőt . . .

A héja mindezt látja.

Megborzong a gyilkolás vágyának hamarjában beteljesülő gyönyörétől. Mit érezhet; mit gondolhat rideg elméje?! Talán monológizál is; mefisztói gonoszság sugalhat neki eféleket: «Úgy, úgy galambom, szép madaram: — röpj-örpj! Csapkodd meg mégegyszer ékes szárnyadat; hisz utóljára teszed! A *héja* van itt, a *héja*, hallod-e? S te a héjáé vagy! Szepegő életed, piros véred, megszakadó szived, mind-mind a héjáé! Kegyelem nincs; még az istennél sincs! Úgy bizony kis galambom.»

Most nagyot rugaszkodik s fölibe kerül a galambnak. Hátraszegi a szárnyát s azzal villanó lökést ad magának. Araszról-araszra jut így közelebb a tehetetlen, elképedt galambhoz. Annak majd megszakad a szive, úgy dobog.

Még egy utolsó, jól kiszámított rugaszkodás, és halálos biztossággal ereszkedik a héja a galambra. Kinyújtja feléje karmait s aztán szorosán, kegyetlenül öleli magához.

Ez már a halál ölelése.

A NÉMA VÖLGYBEN.

A NÉMA VÖLGYBEN.

1851

1866

egy pár, hogy hirtelen részvénytulajdonosok a bányászok
váltak.

A székelyek az országban az új korszakban a legelősebbek
maga által.

A székelyek hirtelen ettől fogva kénytelenek voltak
széles körűen a természetben, amelyek egyrészt maguk
szerepét játszották. A székelyek a bányászok között
helyet szereztek, akik a bányászok által kinyitott
új korszakban a természetben a legelősebbek voltak.

A székelyek a természetben a legelősebbek voltak, akik
a természetben a legelősebbek voltak, akik a természetben
a legelősebbek voltak, akik a természetben a legelősebbek
váltak.

A székelyek a természetben a legelősebbek voltak, akik
a természetben a legelősebbek voltak, akik a természetben
a legelősebbek voltak, akik a természetben a legelősebbek
váltak.

1851

1866

Ez az a korszak volt.

7

A NÉMA VÖLGYBEN.

Keskeny, mély völgy vonúl az erdőségben, két olyan domb között, amely félig-meddig hegynek is beválik. A magas dombok oldalát sűrűn borítja az egymásra hajló bükk, amely teljes pompája idejében tökéletesen el tudja zárni a túlsó oldalról errefelé kíváncsiskodó tekintet útját. A bükkösben helyenként fenyőcsoport feketéllik. Az ember azt hihetné, hogy ott mindenütt titkos sír van a sötét fák alatt, amelyek hallgatagon is hirdetik az erdő halottjaiért az állandó gyászt.

Lent, a völgyben, a völgy legalja fölött, gazdag lombosított gyertyánfák állanak sorfalat, a völgyárokknak szinte járhatatlan bozótjáig. Ezt a bozótot talán sohasem bújja ember. Itt csak az erdő nagy banditái érezhetik magokat igazán odahaza. Ledőlt faóriások porladoznak a nyirkos fű között, amely fölött a penészes, mohos föld párázata lebeg. Ezek a meghalt, erjedő fa-gígasok barlangokat alkotnak magok alatt, ahol letámaszkodó ágaik annyira emelik, hogy roppant testök nem érintheti az anyaföldet. Az ilyen barlang táján néhol lélekzetfojtó bűz terjeng. A ragadozó négylábúak átható, félreösmerhetetlen bűze.

Ezt az elhagyatott, teljes nyugalmat ígérő katlant szereti a farkas.

A völgy legmélyén, ahol már egészen összeszorúlt a két domb: sötét szikladarabokon rágódik az idő.

A múltó perczek, milliárdokká szaporodva, legnagyobb hatalmasságai a mindenségnek. Amit tűz meg nem emészthet, amit víz el nem moshat: azt megemészti és nyomtalanul elmossa az idő. A megállíthatatlan, az örökkétartó, a mindig őrlő idő, melyben megsemmisül a tűz is, és elmúlik, átalakul, megcsappan, kiszárad lassankint az óceán is. Az örök idő tördeli, morzsolgatja itt folyvást a sziklát.

*

A buja bozót közt halálos csöndben nyújtózkodik fölfelé egy villámsújtotta tölgy.

Féloldala már a fekete halálé. Az elszáradt, emberderék-vastagságú ágak a csontváz merevségével mutatnak mindig ugyanegy irányba. Szellő azokon hiába suhan át; nincs lombjok, ami megrezdülne a fuvalom csókjától.

De a roppant fa másik oldala még teljes erőben zöldel és csak annál szívósabban lombosodik. Azon az oldalon homályba vész a nagy fa a lombtömeg között. Olyan különös, amikor a szél elkezd rázni-rázogatni a fát, amelyen az egyik oldalon csupa hajlongásra változik a tömérdek leveles galy, míg a holt részeken síri érzetlenség fogadja a szelek szeszélyes játékát.

Most éppen szélcsönd van s a félig élő fa-Mathuzálemről elszálló bogarak zúgását is meghallani.

De hallani ott még egyebet is. A nagy csöndességben hirtelen születő furcsa zajt, ami mintha az alkonyattal ébredező erdei szellemek egyikének volna kísérteties sóhajtása.

«Puhhh! Fuhhh!!» — mondja valaki tompa, elfojtott, de erős suttogással, aminek nincsen érczes hangja. A holtra fáradt kövér ember szusszan ilyformán, amikor levegő után kapkod.

A nagy puhogás megszűnik s nyomban rá haragosan kaffanó hangok csapják meg a hallgatódzó fülét.

A vén tölgy élő oldalán, a lombok között, történik valami.

A hatalmas fatestből kinyúló legvastagabb ág tövéhez simúl egy rémalak, amelyet bátran vállalhatnának édes anyjoknak a boszorkányok. Egy lúdnagyságú madár az; zömök, erős testtel és gömbölyűre felfújva, mintha egy roppant nagy taplógöcs nőtt volna ki a fából. Szárnyait dühösen és mégis lankadtan nyitogatja; — vaskos nyakát a válla közé húzza; nagy fején két ördögszarvat növeszt, csorrát kitátja; vörös-sárga fényben égő szemével szinte megbűvöl.

Puhog és kaffog; helyéről nem mozdúl, de pokoli szemével folytonosan egy pontra mered. Mögötte, a fa derekában, sötét üreg látszik. Bizonyosan ott van az odva a nagy fülesbagolynak.

Azon a vastag ágon, a melynek tövében a vén erdei rém ül, még más valaki is van.

Egy közepes-macska nagyságú, barna ruhás, fehér mellényes állat. Egy keskenytestű, villogószemű, rendkívül fürge, az ághoz kígyóként lapuló állat, amely piros nyelvvel nyalogatja időnkint a száját s aközben éles, hegyes, hófehér fogsort mutat. Ebben a fogmutozásban nyilván más szándék rejlik, mint a hivalkodásé. Indulat, izgatottság, harag, fenyegetés, no meg egy kis félsz is van abban.

A lapuló, villogószemű állat egy erdei nyest; a négy lábú rablók között is hirhedt vérszopó.

Itt lakik valahol a barna kövek között s onnan ren-dezi kirándulásait az erdő minden tájékára. Fáradhatatlan, mint a repülők közt a fecske, — és telhetetlen,

akár a halfarkas. Vért — vért! folytonosan csak vért! . . . Ez az ő egyetlen kívánsága. Ha pedig édes piros vér nincs, akkor mindegy neki: egy fészek tojást lehet-e elpusztítani, vagy egy-egy szarvasbogarat lehet-e agyonkoppantani. A tojás finom csemege; de a jelszó mégis ez: pusztúljon ami él.

Ha egyszer megindul kalandos utain: nekivág min-dennek. Az erdei patakot átugorja, vagy jókedvűen át is gázol rajta. De ahol másznia kell, ott csak igazi mester. A mókus könnyedségével fut fel a fa derekán s végigkutatja: nincs-e neki való zsákmány rajt' valahol. Akár fészekben, akár odúban legyen is a préda. Ha pedig tovább áll: nem siet le a földre, hanem csak úgy vándorol arrább, fáról-fára. Gyönyörű, biztos szökéssel dobja át magát a szomszédos fa valamelyik közelebb eső ágára, és úgy halad végig nagy területen, ugrásaival félig röpülve; aztán a fákon nyargalászva, sunyítva, kutatva.

Most is úgy eshetett, hogy bánthatta a kíváncsiság: mi minden lehet elrejtve ezen a villámsújtotta nagy fán? Főlkúszott a túlsó oldalon, ahol láthatatlan volt a bagoly-nak, de neki is a bagoly; s aztán, — amint visszafelé indult, — a felső ágak egyikéről ledobta magát az alsóra; éppen arra, amelyen az erdők réme gyanútlanul guny-nyasztott.

Képzelné lehet, milyen megdöbbenés volt az mindkettőjüknek. Arra támadt hirtelen a nagy puhogás, kaffogás, amivel a dühbe borult vén fülesbagoly szokta indulatát kifejezni.

A nyest ott lapúl, alig egy ölnyire, a vastag ágon, ahonnan vissza, fölfelé, nem ugorhat. Csakhogy előtte meg elzárja a jó utat a birodalmában meghábortatott, riadozó bagoly.

Az az ág vagy harmadfél ölnyire lehet a földtől, onnan leugrani nem túlságosan kívánatos. Az ilyen halálugrásokat még a nyest is csak a legvégső esetre tartogatja. De mikor az az istentelen pohos kísértet sehogy sem hajlandó arrább állani, hogy neki utat nyisson.

Hja! ott van a lakása, azt félti olyan szörnyen. Abban úgy lehet kései költésű ügyefogyott fiókák vannak most; otromba, nagyfejű, útalatosan puhatestű, lágytapintatú bagolykölykek, amelyek látása tilalmas a várandós aszszonynak.

«Puhhh, fuhhh!» — hangzik újra, minthogy a nyest, únván a tétovázást, néhány hüvelyknyivel errébb csúszik.

A bagoly elszántan terjeszti ki a szárnyát; látszik rajta, hogy semmi szándéka sincs feladni jó helyét. A nyílt támadásról mindazonáltal lemond egyelőre. Ezzel az aczélostestű úrral szemben kockázatos dolog a párviadal.

A nyest méri-méretegi egy darabig a távolságot a földig; de odalent éles törmelékkövek vannak, azok közé ugrani még rosszabb . . . Ej, csak előre, no! előre bátran! . . .

A bagolynak minden porcikája remeg; — ki nem fogy most már a puhogásból; — szeme szinte lángol; csüdjét váltakozva emelgeti; kinyujtott karma látszik olyankor. Most már el van telve dühvel s élet halálra elszántan áll «en garde»-ba.

Feszesen, mereven támaszkodik a fának s mindkét szárnyát ütésre emelve, várja: mi lesz. Aközben a nyugtalanság újra erőt vesz rajta; izeg-mozog, fészkelődik s egyszer csak — véletlenül — egyensúlyt veszelve, megcsúszik.

Csak egy pillanatig tart, amíg ismét visszarúgja magát, de az a másodpercnyi ingadozás elég a nyestnek hogy határozzon.

Nyílsebesen szalad neki a nagy bagolynak s a bőrét koczkáztatva elugrik mellette. Amint a levegőben kinyújtóztatva száll, felborzolja aggodalmas mérgében a szőrét.

A nagy uhu rémült berzengéssel csap hozzá; szentül hiszi, hogy ez most támadás. Pedig dehogy az, dehogy! Csak a szorongatottak vakmerősége a kétségbeesett menekülésben.

«Puhh! fuhhh!» hangzik, szinte élesen, majdnem sziszegve; — de a következő pillanatban már bután bámul a bagoly, mert sehol sincs a nyest. Hanyatt-homlok bukácsolt le a vastag fa derekán s éppen most tűnik el a dohos nyirkos fű közt, ami a barna sziklákat környékezi.

*

A villámütött fán megint csend van.

A nap eltűnt a domb mögött s abban a pillanatban árnyék borúlt az egész völgyre.

Ki tudja, hol jár a nyest azóta? Hisz neki is most virrad, mint a nagy bagolynak.

A nagy bagoly a növekvő árnyék láttára magához tér, megnyugszik, haragja elmúlik. Hisz itt az ő ideje.

Ujra emelgeti hatalmas szárnyát, de abból már csak benső ösztöne tör ki az igazi szabadoknak, azoknak, akik röpülni tudnak.

KALAND.

Elszaka van a kaland, a természetben sejtől szől.

Vannak olyanok, akik a természetben sejtől szől, és a halvány él
lények között a természetben sejtől szől, és a halvány él
lények között a természetben sejtől szől, és a halvány él
lények között a természetben sejtől szől, és a halvány él

KALAND.

1851

1866

Csat egy félóraig tart, azig izéni visszatérni ma.
gás de az a másodpercnyi ingadozás elég a nyestnek
hogy határozzon.

Nyest csak szűz nő: a nagy bagolynek a börtöl
közécsatára elég: k. mellesz. Amint a levágókn kívül
léve: szűz: talán az a szűz: mélyben a szűz.

A nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
talán az a szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
Csak a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
talán az a szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:

Csak a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
talán az a szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
Csak a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
talán az a szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
Csak a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:
talán az a szűz: a nagy szűz: a nagy szűz: a nagy szűz:

1851

1866

KALAND.

Éjszaka van s a tanya környékén semmi zaj.

Vándorfelhők közt bujdosik a hold s a halvány éji fényben sokkalta festőibbnek tetszik a tanya, mint nappal. Az urasági ház sötét vadgesztenye-lombok közé búvik, az előtérben pedig kis félköralakú kert van, amelyet sűrűn szegélyez az orgonabokor. Azután gyepes udvar következik; jó tágas, kerítetlen udvar, amelynek a gazdasági épületek adják meg a határát jobbról-balról, míg elől kinyílik az udvar az akáczfával végigültetett árokig, ahol már az igazi pusztaság van: a külső földek, a vetés, a luczernás, a tengeriföld.

Arra csöndes, hallgatag róna terül. Nyugodt, szinte kihalt a tájék, beláthatatlan messzeségben. Csak egy pár pittyalatty felelget egymásnak, egyhangúan. Ez megmenti a pusztát attól, hogy szomorú legyen. Mi minden elfér abban a «pittyalatty»-ban! Vágy és szerelem, ábrándozás és emlékezés, hívogatás és ígéret. Aki sokáig hallgatja, megirigyli a boldog kis dalnokot, aki annyi mindenféle érzést, gondolatot, hangulatot tud kivenni kobzán ezzel az egy dallal.

Az urasági ház mögött kert terül.

Gyönyörű pusztai kert. Nagy, buja és gazdag. Helyenkint ligetes, — néhol valóságos erdő.

Valamikor széles, mély árok vehette körül, amibe lefolyt a nagy esőzés vize. Akkor még csónakázni is

lehetett rajta s hidat kellett verni a gyalogember számára, hogy az árkon át a kertbe juthasson. A hid négy sarkán négy nagy szomorúfűz sóhajtozik, ha szél fuj.

Az árok rég kiszáradt; rég benőtte a mindenféle gaz, meg a rekettye-fűz. Tavasszal még csak meggyűl benne itt-ott az esővíz, de nem sokáig tart s elnyeli a vizet a szomjas föld, amely az árnyéktartó giz-gaz alatt nyirkosan marad.

Ebből a nyirkosságból a vadpáfrány úgy nő ki, mint valami liliputi erdő. Némelyik fűzfa erősebb, egészségesebb, mint a többi s kinyúlík társai közül, ami által végkép rendetlenné, szabálytalanná válik a bozótos. Éjszaka van, mondom, s a környék mindenfelé álomba merült.

Az urasági ház kis kertje mellett egy nagy fehér komondor nyujtózkozik. Az istálló előtt is van vagy két kuvasz, de azok kisebbek. Kerülik ezt a nagyot, amely folyvást elmarja őket magától. Ez a vén Basa, az álmatlan, a mindig éber. Most is, ahogy a gyepen fekszik, nyitva van a szeme és hegyezi a fülét; nem mozdul, végig-végigfut néha rajta valami reszketés, ami azt sejteti, hogy benső izgalmat áll ki.

Fekete orra-hegye idegesen tágul; halkan fuj s aztán megint nagyot szippant a levegőben, a füzes felé szaglálódva.

Onnan fujdogál az éjszakai szellő.

*

A kertben alacsonyan száll egy furcsa madár, egy kísértet madár, amely csak olyan, mint az árnyék, mert nem hallani a szárnycsapását.

Az éji magányban egy kecskefejő járja lappangó utait. Amint a füzes széléig jut: megriad s gyors villa-

nással csap fel a föld színéről. A felszálló árnyéktól megijedhetett idelent valami, mert egy csöppet megzörren a fűzes.

A kecskefejő eltűnik, s néhány pillanat múlva megint mozgás nesze támad a gaz között.

De milyen nesz! . . . Mintha egy szitakötő vergődne a páfrány labirintjában; vagy egy tücsök ugrott volna arrább. Attól még a bokrok közt alvó madár sem veszi ki szárnya alól a fejét.

Most szétnyílik a fűzes szélén a gaz, s féltettel kilép «valaki» a tisztásra.

Egy éjjeli kalandor. Egy fehérmellényes úr, aki vörös frakkot visel. Egy settenkedő róka.

Megáll a gaz között és sokáig figyel, fülel, nézelődik, szaglál. Keskeny pófáján ravasz óvatosság kifejezése van. Egész lényén előmlik a büntudatosok folytonos készenléte arra, hogy mentse a bőrüket.

Ez itt különösen is meg van kenekedve minden hunczutságok zsírjával.

Ez nem közönséges gonosztevő. Ez olyan, mint a tolvajok közt a főzsebmetsző, aki hasonlíthatatlanul bátrabb, ügyesebb, furfangosabb, ötletesebb és geniálisabb mint azok, akik neki csak tanítványai. Ez állandóan itt van a nagy veszedelmek közvetlen közelségében, aminek az érzése még gyönyörűség neki. — Mi az: kint az erdőn, avagy a nagy pusztán elcsípni egy-egy süldőt, vagy kitekerni a nyakát a fészken ülő fogoly-mamának? Az bizony nem virtus. Ahhoz semmi különös kigondolás sem kell. Azt minden buta kóbor eb megteszi. De tessék idejönni az emberhez; tessék itt lakni folyvást, nehezen titkolt lyukban, a föld alatt, vagy a kertet övező gaz között, ahol minden pillanatban kajtathatnak a fehér

hóhérok, a nagy komondorok! . . . Tessék itt settenkedni, a tanyán, ahol kilóhetnek az ablakon is; ahol puskája van az éjjeli őrnök is. Tessék csak megpróbálni, csirkét, ruczát, kispulykát lopni itt, ahol ha elkezd hápogni, csivákolni a szorongatott «pecsenye»: egyszerre talpon van a kocsis, a béres, a piszkafás szolgáló, a kertész, az egész tanya, a kuvaszokkal együtt és mind, mind üldözőbe veszi a szegény gazember-rókat! . . .

A «főtolvaj» a holdvilágot lesi. Neki egy kicsit sok a világosság. Jó lesz megvárni, amíg elbújik az égi lámpás a barna felhőfüggönyök mögé. Akkor egy gyors iramodással ki lehet bukkanni innen, keresztül a gyepes tisztáson, a cselédházak mellett gunnyasztó tyúkólig. Ott mindig akad egy-egy ügyefogyott «háp-háp», amelynek egy elszánt, gyors kaffintással ketté lehet harapni a nyakát . . .

A vörös ördög kéjesen nyalogatja végig a szája szélét erre a vérizű reménykedésre, s amint a hold egy perczre eltűnik, nem bír magával, kiszökken rejtőző helyéről, meglapúl, mint a kúszó nyest és hangtalanul siet át a csöndes udvar félreeső részén, a tyúkol irányába.

*

A homályban még mélységesebbnek tetszik a csönd. A fekete árnyék szinte a földhöz simúlva halad előre az ellenséges tábor területén. Minden érzékével résen van. Szeme zöldes tűzben csillog, amint a gémes kútnál megáll egy másodpercze s a vályú szomszédságában levő vizes kád mellől figyel.

Éppen tovább haladna, amikor — hopp! terringettét: váratlanul kibújik a hold.

Keskeny volt a felhő s nem tartott addig, amíg a róka elérhette volna a jó fedezetet.

hóhérok, a nagy komondorok! . . . Tessék itt settenkedni, a tanyán, ahol kilőhetnek az ablakon is; ahol puskája van az éjjeli őrnök is. Tessék csak megpróbálni, csirkét, ruczát, kispulykát lopni itt, ahol ha elkezd hápogni, csivákolni a szorongatott «pecsenye»: egyszerre talpon van a kocsis, a béres, a piszkafás szolgáló, a kertész, az egész tanya, a kuvaszokkal együtt és mind, mind üldözőbe veszi a szegény gazember-rókat! . . .

A «főtolvaj» a holdvilágot lesi. Neki egy kicsit sok a világosság. Jó lesz megvárni, amíg elbújik az égi lámpás a barna felhőfüggönyök mögé. Akkor egy gyors iramodással ki lehet bukkanni innen, keresztül a gyepes tisztáson, a cselédházak mellett gunnyasztó tyúkólig. Ott mindig akad egy-egy ügyefogyott «háp-háp», amelynek egy elszánt, gyors kaffintással ketté lehet harapni a nyakát . . .

A vörös ördög kéjesen nyalogatja végig a szája szélét erre a vérizű reménykedésre, s amint a hold egy perczre eltűnik, nem bír magával, kiszökken rejtőző helyéről, meglapúl, mint a kúszó nyest és hangtalanul siet át a csöndes udvar félreeső részén, a tyúkol irányába.

*

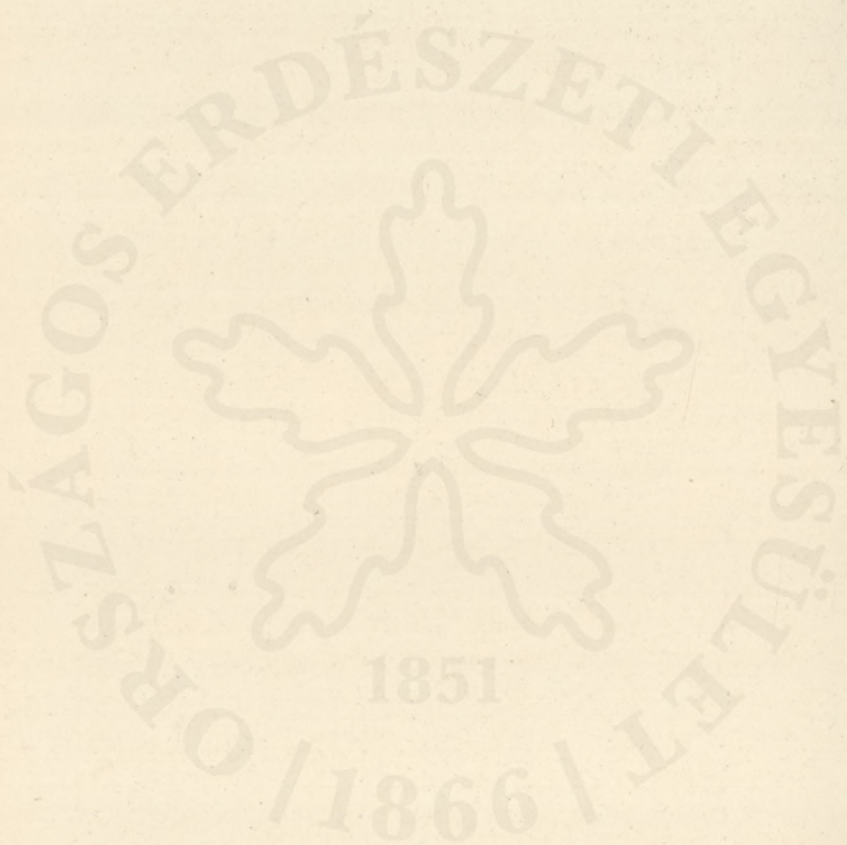
A homályban még mélységesebbnek tetszik a csönd. A fekete árnyék szinte a földhöz simúlva halad előre az ellenséges tábor területén. Minden érzékével résen van. Szeme zöldes tűzben csillog, amint a gémes kútnál megáll egy másodperczre s a vályú szomszédságában levő vizes kád mellől figyel.

Éppen tovább haladna, amikor — hopp! terringettét: váratlanul kibújik a hold.

Keskeny volt a felhő s nem tartott addig, amíg a róka elérhette volna a jó fedezetet.

KALAND.

A «főtolvaj» kilőtt nyílként ugrik vissza, a vizeskád mögé. Ott van most az egyetlenegy búvóhely, az is csak annyi, hogy ha megmozdúl a róka: vagy az elejét, vagy a hátulját a holdvilágra bízza.

Kellemetlen helyzet!... A hold közelében egyetlen felhődarab sincsen s a sápadtképű égi vándor olyan szemtelenül világít, hogy utóljára még azt hiszi a puszta: nappal van s felébred.

«Kukurikúú!» szólal meg egy vén kakas az akáczfa vastag alsó ágán.

«Kukurikúú!»... «Kukurikúú!» hangzik itt is, ott is a tyúkszállításokon. A ketreczből egy kamasz-kakas recsegő, bizonytalan próbálkozása süvölt ki: «kuku-riikú!» Éjfél kukorikolnak a puszta szárnyas bakterei.

A lelkek órája itt van.

A vizeskád mellett nyugtalankodni kezd a gonosz-lelek s csöndesen tolja elő az árnyékból a fejét, hogy meggyőződjék, nincs-e valami baj.

Dehogy is nincs!

Az imént még üres volt az udvar, semmi sem mozdult rajta. Most pedig ott áll valami, alig tíz ölnyire a kúttól, a gyepen, és elzárja az utat vissza, a füzes labirintja felé.

Egy hófehér, nagy-marha állat ácsorog ott. Egy jegesmedve, vagy legalább is egy vén komondor; az álmatlan, bolond salabakter, akinek nincs jobb dolga, mint hogy a holdvilágra ásítazzék.

— Hrrr! — hangzik valami elfojtott morgás, ami hiába olyan halk, mégis felébreszti az istálló sarkánál szundító kuvaszokat. Mintha darázs csipte volna meg mindakettőt, úgy pattannak fel és azt mondják ők is gyanakodva: «hrrr!»

Ez azt jelenti: «itt vagyunk, apó, jövünk, mi baj?!» ...

És csakugyan elkezdenek koczogni erre, ahol a vén Basa, a mindig éber, úgy áll, mint a czövek.

— Ohó!...

Ezt a róka mondja magában.

Következik az a bizonyos másodperc, ameddig a bagdadi szultánt a varázsló a víz alá dugta, és a szultánnak egy másodperc múlva úgy tetszett, hogy hét esztendő történetét élte végig az imént, a víz alatt.

A róka egy szempillantás alatt mindent megért, és végigtervez egyszersmind minden lehetőséget, ami a menekülését biztosíthatja. Egy másik buta róka már kiugrott volna az ijesztő jelekre s hanyatthomlok ment volna neki vakon a világnak és egyszerre magára csődítette volna a sok kutyát. De ez itt a *főtolvaj*, a kitanúlt kópé, aki nap-nap után ugyanezeket a veszedelmeket zúdítja izgalmak közt megvénült fejére.

— Tudhattam volna, hogy az a vén disznó nem alszik!— mindig leskelődik,— s a szél a füzes felől fúj, nyilván megérezte az illatomat, — morfondiroz magában a róka.

És elgondolja, hogy hányszor tette már bolonddá a tanyai kutyákat, amelyek eleinte botor dühvel, lármásan estek rá, ha megsejtették, s aztán a nagy húhóval csak egymást hozták zavarba, ami alatt ő, a gonosztevő, a bajusza közé nevetve illant el.

Most erről szó sincsen. A vén komondor régen kitanulta a fifikát s olyan csöndesen tudja lesni a rókát, mint a kazal tövében gubbasztó macska az egeret.

Különös tudomány ez, amihez nem is kutyához illő türelem kell.

Hanem ezek már megtanúlták. A vén Basa már elfoglalta a maga helyét. Az onnan nem mozdúl. Jól tudja, hogy csak a füzesbe nem szabad visszaengedni az

éjjeli kalandort. A többiek is jönnek és mindjárt meg-
érik a rókabúzt; a kád mögül őt szépen kiszorítják.

Nincs mit várni, pusztulni kell!

Hopp! Nagyot ugrik a róka, arra az oldalra, amerre
Basa elől a kád eltakarja. A kuvaszok látják, de az első
pillanatban a juhász vörös pulijának nézik, megbámul-
ják. Ám ez csak egyetlen szempillantás. Azután hajrá!
uczczu! neki! hrrr! csípd meg, ne bocsásd!

Basa észretér; már tudja, hogy kijátszani próbálja a
róka; nehéz, szinte zubogó-dobbanó ugrásokkal lohol
előre, de azért nem ugat. Annak most nincs értelme. Csak
arra vigyáz, hogy jól elfogja a visszavonulást. Bizonyos,
hogy mégis csak erre kanyarodik a «vörös», előbb-utóbb.

A «vörös» pedig kinyúlik, mint a gumi s rohan egye-
nest neki az orgonabokros kis kertnek. Ott a sűrűbe úgy
vágódik be, hogy azt hinné az ember, menten darabokra
szakadt. Mire a kuvaszok elérnék: sehol sincs. Könnyű,
keskeny testével átcsúszott már az eleven kerítés alatt;
halálmegvetéssel fut végig a kis kerten s éppúgy szökik
ki belőle túlhan, ahogy beleszaladt.

Basa csak azt látja, hogy az orgonabokrok közül
kiszalad a nagy vörös kandúr... dehogy az! a róka... a
róka! — s alig húsz lépésnyire tőle, bevillan a járhatatlan
füzesbe, ahol hiába lenne minden üldözés.

— Hrrr! uff, uff! mondja most már a vén komondor is
mégében, szégyenében. Neki szalad a semminek, csattog-
tatja a fogát s a füzes szélén elkezd hátrahányini a gyepet.

Az istállóban fölérez a cselédség a nagy ugatásra.
Róka jár a füzesnél, mondja valamelyik.

Mert már ösmerik a vén Basát, hogy másképen
ugatja a négylábú tolvajt, mint a kétlábút.

SZŰZHAVON.

1851

1866

SZÜZHAVON.

Reggel van, téli reggel. Az ég tiszta, derűs. Az éjszakai szürke felhőzetnek nyoma sincsen. Fehér pelyhek alakjában mind lehullott a földre.

Ragyog minden, mert szűzhóval van beborítva minden. Hideg, nyugodt mosolygás hangúлата van a tájékon. A sík mező csak most látszik igazán végtelennek, ezzel a gyönyörű, egyforma fehérségével. A domboldalon ellenben mintha kivirágzott volna a tél, úgy rakodott le a hó a szárazlevéllel gyászoló gyertyáncsemétekre, meg a járhatatlanúl tömött boróka-bokrokra.

Ezek a boróka-bokrok zöld ékességei az erdőnek ilyenkor is és egyszersmind áldott búvóhelyei a téli sanyarúságtól elgémberedett vadnak. Úgy gömbölyödnek, mintha tuskédisznó módjára húzódtak volna össze. Hegyes túleveleiken az első hópelyhek önönmagokat nyársalják föl, megakadnak rajtok. Az ott ragadt hópillék száma egyre szaporodik, egymáshoz sorakozik. Egyszer csak össze is folyik szépen, apró hajlatokat és emelkedéseket mutató meggyúrt lappá. Arra folyvást esik, tovább esik a hó, a míg csak a bokrot remekül takaró köpenyeggé nem válik. A túlevelek közt egyetlenegy hópihe sem tud keresztül vergődni: alól, a bokor alja, tökéletesen tiszta, száraz marad s pompás menedéket

kínál a kisebb állatoknak. De egynémely terjedelmesebb boróka alatt meg tud húzódni még az őz is. A bokrot köröskörül hósáncz határolja ; az egyúttal fölfogja a szelet, a metsző északi szelet, amittől még sokkal kegyetlenebbé válik a hideg tél.

A hóborította boróka-telepek mintha kihalt titkos gnómfalvak volnának. Nekidomborodva, púposan gunynyasztanak egymás mellett, és várják, folyvást várják a régi lakókat, a nagyszakállú, hegyes süveges, élénk szemű, öreg arczú, rejtelmes törpéket, akik eltűntek innen, ahogy a meglett ember emlékezetéből eltűnnek lassankint a dajkamesék. A gnómok jól beférhettek a hófödéses, homályos boróka-rezidenciákba ; ott mulatozhattak, kikaczagták a téli vihart ; ha éppen akarták, apró lyukakat fúrtak a hófödelen, azon néztek ki a csillagos éjszakába, fel az égre ; s azon át sugárzott be hozzájuk a világos téli éjszakák tündérfénye.

A gnómfalvak most mind elhagyatvák. A szűzhó nem mutatja a törpék picziny talpának a nyomát. Más nyomok látszanak most a legkisebb érintést is eláruló tiszta fehérségen.

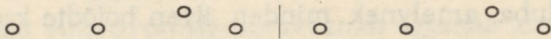
Az egyik gnómrezidencia előtt megállott volt az éjjel valaki, aki négy lábon járt. A havon csonka keresztalakot mutatnak a nyomok, ilyenformán :

o o o o | o o o o
kettő egymás után, egyenesen, — kettő egymás fölött, kissé dőlten.

Ez a baktató nyúl nyoma.

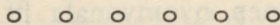
Tapsifüles úr bekukucskálhatott a nyugalmat ígérő bokor alá, nyoma szemközt fordult a rezidencia bejáratának. De arra már nem szánta rá magát, hogy be-merészkedjék. Inkább, úgy látszik, megriadva ugrott el

onnan, mert egy helyből szökött ki oldalt, egy ölnyire, s onnan már futást árulnak el a kinyújtózott nyomok :

Mi lehetett az oka ennek a nagy megrettenésnek?

A nyúl nyom kanyarodva visz föl a dombtetőre, mindenütt ott, ahol kevesebb a sűrűség s ahol könnyebb lehetett a siető tapsifüles útja. Egy ponton aztán a nyúl nyomba oldalvást beleszakad egy másik, egészen másformájú. Az új nyom felülről lefelé jön s ilyen alakja van :

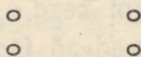

Egyenes lépések ; egymás mögé helyezett lábaktól származók. A nyomvonal szabályos, rendkívül könnyed mozgást sejtető. A hóba a lyukak úgy mélyednek be, mintha mérnök mérte volna ki az irányt s a nyomok egymástól való távolságát.

Ez a «vörös hóhér» nyoma.

Róka járt itt ; — vadászva indulhatott végig a domboldalon, amikor nyilván észrevette a bujdosó nyúlfi. Legnagyobb ellenségének a közelségétől megijedve, kapta azután a nyakába a világot, nagy hirtelenséggel. A róka meghallhatta a halk zörrenést, amivel a nyúl a boróka-bokortól elugrott, s a kanyarodó fülesnek, lelapulva, eléje próbált vágni. Nyoma mellett gyöngén húzódik végig a havon bozontos farkának az érintése.

A róka a dombtetőn megszüntette a nyúl üldözését. Ott a négy láb nyoma négyszögben van, mintha biztos kéz hegyes czövekeket vert volna le a hóba :

A nyúl már eltűnhetett, s «Vörös úr» tétovázva tekintgélt szanaszét, azon tűnődve, vajjon merre irányítsa kalandos utait. A földözetet nem kínáló mezőség — úgy

látszik, — nem izgatta, hiába csalogatta. Inkább megint az erdő felé fordult. Vissza a borókásba, a csendes gnómfaluba, amelynek minden ilyen hófödte kunyhóját apróra ismeri már.

Amennyire lehet, járt ösvényen marad. Ám a vadváltókat is hó borítja most, valamennyit. Úgy húzódnak ezek a vadváltók, be, az erdőségbe, kiszámíthatatlan vonalon, mintha rejtett ösvényei lettek volna az eltűnt apró emberkének.

A róka egyenes nyomvonala itt megállás nélkül haladt az egyiken, ki, a csicsókásig. Annak a kerületén óvatosan, vigyázva kullog végig a hóhér. Ösmerős vidék ez őneki. Tudja, hogy itt van a legjobb fáczántanya. A gazos kitűnő búvóhelyet kínál; és táplálékot is. A fáczán innen galyaz fel este s ide kívánczik le megint reggel.

Hogy hallani hajnalban, — «kakat! kakat!» ahogy az öreg fáczánkakas fellármázza az erdőt. «Ébredjetek!» kiáltja hangos szóval.

A vörös hóhér hallgatja — hallgatja; majd elkezd lopódzni abba az irányba, ahol a csalogató hangok szólnak. Amint a dombról lefele húzódik, egyszer csak megtorpan; hevesebben dobog a szive. Vallami illat száll feléje, ami szörnyen csiklandozza inyes hajlamát. Bolond a helyzet. A domb aljából kiemelkedik egy magas szálfa s a koronájával körülbelől egyenes, vízszintes vonalba esik a lopódzó rókával. A fa magas ágai közt pedig egy sötét gömb van, ami mozogni kezd s gömbalakjából lassan kinyújtózik. Az egy ébredező fáczán, amelynek a parfümét éppen a róka orrába csapkodja a hús reggeli szellő. Hajh, ha odáig lehetne ugrani, innen, alólról! . . . De így már megint — savanyú a szőlő.

A csicsókást körül sétálgatja Vörös úr. Ott is van valami a szűzhavon, amit érdemes észrevenni. Apró háromágú villa-nyomok sorakoznak egymás mellé. Itt-ott mintha kapargáltak volna. Fogolycsapat futott végig a csicsókaföld mellett. Egy ponton elvesznek a kicsi villanyomok, bekanyarodnak a sűrűségbe. Ott élénken szimatol a róka s maga is kúszva, vigyázva csúszik a barna, zörgős kóró közé.

Csend van egy darabig. A tájék kihalt. Valahol a vén fák közt egyhangú kopogással perreg egy fakopáncs. Azt nem érdekli, ami itt történik. Pedig e pillanatban tragédia készül.

Brrrr! — hangzik nagy berregéssel-surrogással a csicsóka között. — A fogoly falka röpült ki belőle, nagy lármával; a vén kakas ugyancsak csirreg és sivalkodik, szölongatja megriadt családját. A róka riasztotta meg szegényeket. Nemsokára eltűnik ravasz, elégedetlen pofája a csicsókás szélén. Most sül ki, hogy csak tragi-komédiát rendezett a hírhedt csirkefogó. Az egész fogoly-csapatnak sikerült előle elmenekülnie.

A magasban megszólal valami. Mérges, morgó, komor beszéd az. Messzire elhallatszik. «Krokro!» — mondogatja egy rosszkedvű holló, amint átvált az erdő fölött, ki, a fehér síkra. És megismétli időnként: — krokro! . . . krokrokro!

A síkság üres; végtelenül egyforma és nyugodt. A nagy, fekete madár megállás nélkül siet át a tájon. Ide ugyan nincs mért leszállnia. Ki tudja, hova kívánkozik, merre tervezgeti a mai élőködést! — Csak röpül-röpül, gépiesen, egyenesen, mintha meg sem akarna pihenni a világ végéig. S közben szakadozottan ismétli egyhangú szölamát.

Már csak egy kicsi pontnak látszik; de azért a hangja, mintha a szomszédos domb fájáról morogna. Mintha ez volna benne: — Mit ér minden szépsége ennek a sok fehérnek? . . . Nyomorgás most az élet; — tél van s a kamara meg a gyomor üres; — bizony üres! . . . Krokro! . . .

A remek fehérség azután elkezdi csillogni, nemsokára. A nap jött meg, a fényes, tündöklő nap, amelynek a sugárjátékától gyémántossá válik a hópihe. Egy-egy fagyos, piczi csillag az mind. Egy-egy tündérvirág, amelynek halálos dermedés nyújtja meg a lételet, de egy leheletnyi langyosság megöli.

A nap van itt; a mindent éltető, amelyet czippanó-pittyenő üdvözléssel köszönt az apró madarak kóborló csapata. A szúzhavon még az ő nyomuk is beszédessé válik. Ahol leszállanak, kicsi hieroglifákkal telik meg a gazonban a hó felülete. Egyforma jelek azok, egyet is jelent valamennyi, azt, hogy sürgés-forgásra van most szükség, mert nagyon rövid a nap, s aki nem siet, nem dolgozik, nem töri magát az amúgy is szegényes élelem után, az hoppon-koppon marad.

*

Süt a nap, de a gnómfalvak kunyhóiban azért örökös az árnyék. Az a különös zöld árnyék, ami mintha a boróka tűleveleinek a színét szíttá volna magába.

Ezekbe a csendes, hóborította üregekbe a napfény épp oly kevésbé hatol be, mint a holdvilág. A tél hótakarója állandóvá teszi bennök a homályt.

Jönnek a nyughatatlan, kíváncsi czinkék, és ágról-ágra pattanva-szökellve, a sok gnómkunyhót sem kerülnek el. A velök született nagy kíváncsiság arra ösztönzi

őket, hogy mindenüvé bekandikáljanak, ahol valami rejtett jót sejtnek. Megül egy fűrge szénczinege a borókabokor előtt, ott, ahol nyílás vezet alája a hó közt.

— Czin—czin—czin?! -- mondja éles, csengő, kérdező hangon, mintha azt tudakolná: ki van idehaza?

Aztán, hogy nincs felelet, befejezi a kérdezősködést: «zincserere!»

A következő pillanatban már más bokron áll tótágast; ott érdeklí valami, amit a havas galyon csak a czinke-szem tudhat felfedezni.

Pördülésével megrezgeti a bokrot, ott hagyja látogatásának a nyomát abban, hogy ahol megfordúl: leveri a galyról az omlós szűzhavat.

1851

/1866/

AZ „ŐR”

Előzetes:

Az „Őr” a természet egyik szíve. A gyökere
belső világunkban, szíveitől kezdve. A hó alatt
bontja a földet, ezek a helyek is lassan
elcsúsznak, de a természetnek marad helyük.

AZ „ŐR”.

Az „Őr” a természet egyik szíve. A gyökere
belső világunkban, szíveitől kezdve. A hó alatt
bontja a földet, ezek a helyek is lassan
elcsúsznak, de a természetnek marad helyük.
1851

— Most az „Őr” éppen az olvasás öröme.

Az „Őr” a természet: az a föld birtok öröme.

És az „Őr” a természet: az a föld birtok öröme.
nem tudni, hol végződik a föld, és hol kezdődik a föld.

— Ez az „Őr” egyházi földi tájak.

A kibertér: mások: végzetlen tudatlanság honok,
és — végzetlen tudatlanság. Hisz a földön át, amit a
kibertér világát képezzük: nem messze tőlünk. A földön

AZ „ŐR“.

Délfele jár.

Az Alföld rónaságán szinte egybeolvad a gyéren havas táj a ritkás, szertefolyó köddel. A hó apró foltokkal borítja a földet; ezek a kis foltok is lassan mállanak el, napról-napra kevesebb marad belőlök.

A téli napnak nincs arra ereje, hogy egyszerre végezzen velök, — hogy melegen csókoló sugarat hintsen rájuk. A téli napsugár bágyadt, ha ragyog is. Hűvös az ölelése; nem elég arra, hogy gyors diadalt arathasson a dermedésen.

Ha a déli órákban meg is lazúl a rongyossá szakadozott hótakaró: estére megint jön a hideg szél, ami elhajtja a feltörő párázatot, s amint utána beáll a szélcsend: megérkezik nyomán az éjszakai fagy. Reggelre a hó újra ropogós, kemény, száraznak tetsző, csupa éles morzsa. A föld kérges, kopogós, megdermedt.

Most dél van; éppen az olvadás órája.

Az idő csöndes; — a téli hideg enyhült.

Szürke felhők úsznak odafönt, a szürke köd fölött; nem tudni, hol végződik a köd s hol kezdődik a felhő.

Ez az igazi egyhangú téli tájék.

A kiterjedt mezőkön véghetetlen csöndesség honol; és — véghetetlen unalom. Hisz a fátyolon át, amit a ködből szövöget képzeletünk: nem messzire látni. A kéklő

hegyek, amelyek olyan felséges nyugvó pontjai a tétován kalandozó szemnek: most sehol sincsenek. Most a pusztaság egy-egy elhagyott tanyaháza minden, ami a nagy egyformaságból kiemelkedik.

Aki ilyenkor látja az alföldi rónát, azt aligha megszállja a magány e néma birodalmáért való lelkesülés. Hideg sincs és mégis didereg az ember, mert hogy olyan üres a világ körülötte. Semmi sincs, ami izgassa, lelkesítse. Ilyenkor szokott bekövetkezni az a különös elernyedés, amelynek a hatása alatt megtelik az ember azzal a keserves bölcselkedéssel, hogy: «minden mindegy!» — Ezek a félig olvadásos, félig fagyos, a napot tökéletesen el nem rejtő, de egy perczre sem igazán láttató ködös idők csökkenteni tudják mindennek a becsét, még az életét is. Az ember legnagyobb vágya, hogy mielőbb tanyára jusson, ahol a langyos áramlatával üdvözítő búboskemencze mellett igyekszik megszáradni, holott meg sem ázott, mert hisz csak köd szállott. De attól harmatos ám minden s még az agyvelő munkája is nehézkessé tud válni, mintha a fejünkben is elterjedt volna a köd, ami odakint oszlani nem akar.

*

Ebben a rossz kedvet terjesztő időben őrt áll valaki a pusztán. Valaki, akinek — ámbár nem személy — mégis több esze van, mint sok falusi bakternek, aki azt hiszi, minden rendben van, ha elkiáltotta magát, hogy: «tűzre, vízre vigyázzatok!»

Ez a pusztai őr néma és mégis beszédes, mert minden mozdulatának jelentősége van. Amíg szoborszerűen áll két lábán s nyakát kissé behúzza, de folyvást figyelésre készen ácsorog: addig a tökéletes, teljes,

kifogástalan nyugalmat hirdeti. Ebben az állásában bátran festő-modellnek lehetne nézni. Csak a feje hajlik el időnkint, hol jobbra, hol balra; végigröpíti olyankor a tekintetét a széles rónán és megállapítja önmagában, hogy semmi baj sincs: — a felügyeletében bízó bajtársak csoportja nyugodtan legelészhet tovább.

A vetéstábla közepén egy falka túzok van: az őrt ők állították ki, magok közül.

Nagy tisztség ez túzokéknál. Csak a véneket illeti meg. A tapasztalt öregeket, akik minden kis jelt megértenek s idejében tudják, honnan fenyeget veszedelem.

Soha ezt a tisztséget túzok-asszonyosság nem viseli. Túzokék is tudják, hogy az asszonynép szórakozott és állandó szigorú figyelésre nem igen alkalmas. A túzok-nagyságának az érdeklődését könnyen leköthetné valami jelentéktelen dolog, s az alatt az igazi nagy baj megközelíthetné a gyanútlan társaságot.

Ellenben arra a világ kezdete óta nincsen példa, hogy az őrkakas csak egy pillanatra is hanyagúl végezze volna föladatát. Hogy még csak ne is tévedhessen: azért választja a falka a maga felügyelőjét mindig a vének közül. Vagy talán nem is a falka választja. Talán ők magok, az öreg vezérek, osztják ki a szerepet egymás közt. Ma te, holnap én. — De aki az őrésre vállalkozik, az azután egyébre nem is gondol; — az a kötelességtudás mintaképe.

Áll az őr egymagában, vagy harmincz lépésnyire a társaitól. — A többi nyugodtan legelészik, csipegeti a vetést; némelyik a hómentes szárazabb pontokon le is telepedik, elnyújtózik, talán gondolatokba mélyed. Megteheti, hisz' az öreg vezér szeme egy pillanatra sem lan-
kadó éberséggel járja a környéket.

Kellemetlen idő! . . . Még sokkalta jobban kell ügyelnie az őrnek, mintha tiszta verőfény volna. A lap-pangó köd álmosná tesz mindent, a legelő tűzokok restül mozdúlnak. Nagy gömbökhöz hasonlítanak, messzebről nézve. A ködben jóformán eltűnik a lábok; zömök testök, fgy, összehúzva, még jobban nekigömbölyödik; — a ködfátyol, különös nagyító erejével, struczmadárrá növeli valamennyit a távolból idetekintő szem számára.

Az őr csak néz, néz, rendíthetetlenül.

Neki most hiába kínálkozik a zsenge vetés: semmi köze hozzá. Fülel, figyel, mintha fizetnék érte.

Nyaka, amely az imént kissé megrogygyant volt, most kezd kinyújtózni, kiegyenesedni. Borzolt tollazata szorosán lesimúl; lábaszárát mereven feszíti meg. Egy irányba tekint. Onnan jön valami.

Jön egy barna árnyék a levegőben. Egy suhogó-zuhogó óriás, amely emlékeztet a mesék griffmadarára. Most a ködös égen ő is kétszer akkorának tetszik, mint aminő. Pedig igazában is derék legény. Egyik szárnya-csücskétől a másikig jó harmadfél lépés, röptében. Oly erővel jön, mint valami légi gőzmozdony. Zurbolva csap-kodja meg a semmit maga körül, azután úszik, úszik, akár a tengerek hajója. Komorság, vadság, hatalom lát-szik rajta.

Az egy roppant nagy albicilla. A magyar sasok legnagyobbja. Világosodó tollazata mutatja, hogy már öreg legény. Félig szétnyíló farka hófehér.

Jön a madár- király s az őrtűzök egyszerre meg-adja a jelt. Mintha parancsolná: vigyázz! tiszte-legj!

Az egész falka kiegyenesedik s a sas felé fordul.

Annak nincs támadó kedve; — ne is legyen. A vén kakasok nyaka máris felfúvódik, érteni lehet abból. Azt

jelenti: — No, csak próbálj belénk kötni, nagy úr! —
Megtépázunk!...

Az albicilla nagy hatalom, de ha a vén tűzokkakasok összefognak, együtt tartanak: biztos, hogy megverik. A madárkirálynak van esze. — Majd-majd!... a nyáron! — ha a fiók-tűzok már meglapúl a csalamádé szélén, vagy a ritkás zabban!... Azt akkor emeli fel a nagy sas, amikor neki tetszik!...

Most csak átröpül a falka fölött s némán fogadja a merev tartású, résen levő derék szárnyasok tisztelgését.

Amint elhalad: az őr utána fordul. Minél messzebb tűnik a sas, annál jobban megsugorodik újra az őrkakas. A többi csak őt lesi. Kezdődik a legelés újra; — nincs már idegen a közelségben.

De bizony van!...

Egy tanyai kuvasz kóborol a pusztán, azt bomlasztja az isten haragja, hogy éppen erre tartson.

Lompos, czaftatos állat; — hiábavaló összevissza csatangeléséből látni, hogy semmi dolga sincsen. Csak úgy lézeng a mezőkön, a földeken, ahol most nincs meg a nyári mulatsága, amikor hasas nyulat kergetett nagy szenvedelemmel s néha el is fogta. Most? Ha felugraszt egy fülest: az bizony úgy a faképnél hagyja, hogy alig ér rá egyet-kettőt nyiffanni utána.

Ilyen esete ezúttal is van a kóborló kuvasznak. Most pattant ki a tarlóból egy nagy nyúl! Szép állat, csúfolódó gazember-állat. Ni, hogy hányja-löki fölfelé a farát, mutatja fehér tükrét! — Ő a határ legkitanúltabb nyúl-ténsúrja. Nem mai legény, átélt már egyet-mást; tudja, hogy a buta kuvasz soha utól nem éri. Nem is igen fut előle, csak úgy bakfittyol, ugrálva szökell.

Megy egyenest a vetésnek, ahol a tűzokok pihennek. Az őr megint kiegyenesedik, egész lényén inkább boszúság van, mintsem aggodalom. Még csak ez kellett, no! hogy az a bolond nyúl maga után csalogassa ide a lompos kalandort.

Pedig úgy jön erre, mintha zsinóron húznák. Utána rekedten csahol, vakog, monologizál az üldözője.

A nyúl arra riad meg, hogy az őrkakas nagyot csap a szárnyával előtte, mintha el akarná innen riasztani. Meg is fordul s félkörben kanyarodik vissza a tűzokok előtt, amelyek őtöle ugyan egy cseppet se félnek. A kuvasz a kurtább vonalon igyekszik elibe vágni a siető kaninak; — majd megbolondul örömeiben, úgy igyekszik; még utóljára hiszi is a bárgyú, hogy megfogja, meg ő!

*

A tűzokok megint magokra vannak. Az őr megint a tájékot fürkészi. Egy kis nádas van a laposban, abból jön valami, kíváncsian lopózik errefelé; — megmegáll, szimatol, a távolodó kutyabeszédet hallgatja s mintha megnövekednék az érdeklődése; indul megint lassan, óvatosan arra felé, amerről a csahos hang vissza-vissza csendül.

Az új vendég egy pusztai róka. Egy minden hun czutságot kitanúlt kötnivaló. Ő már kitapasztalta, hogy mi különbség van aközt, ha annak rendjemódja szerint ugat a tanyai eb, vagy ha hajtásra csahol. Amikor ugat, olyankor embert lát vagy érez; — olyankor tehát jobb a rókának is minél alaposabban elrejtőznie. De amikor ütemre kaffog s kiélesedik a hangja: akkor nyulat vert fel, azt nyakgatja, üldözi, kergeti.

Hátha az a nyúl éppen erre tart s a nádasban keres jó rejtőzőhelyet?! Még utóljára egyenest a róka szájába

szalad! (Ez a reménykedés csalta ki a komát a vaczkából.)

De biz' hiába. A nyúlfit elriasztották a tűzokok. A csaholás mind távolabbról hallik.

Az őrkakas sem oda figyel már, hanem a rókára, amely észrevette a nagy madarakat s ravasz sunyítással csúszik végig a barázdán.

Botor reménykedés! Mintha ilyen együgyű fervvel lehetne boldogúlni.

De ha boldogúlni nem is: legalább meg lehet vele rontani mások megelégedését, csendes békességét.

Az őrszem látja a rókát s azt gondolja: — Ez a tökkel ütött tudhatná, hogy bennünket meg nem lep. De kitérni előle mégis muszáj. — Kinyújtózik s most már felriasztja az egész csapatot. Menjünk innen!

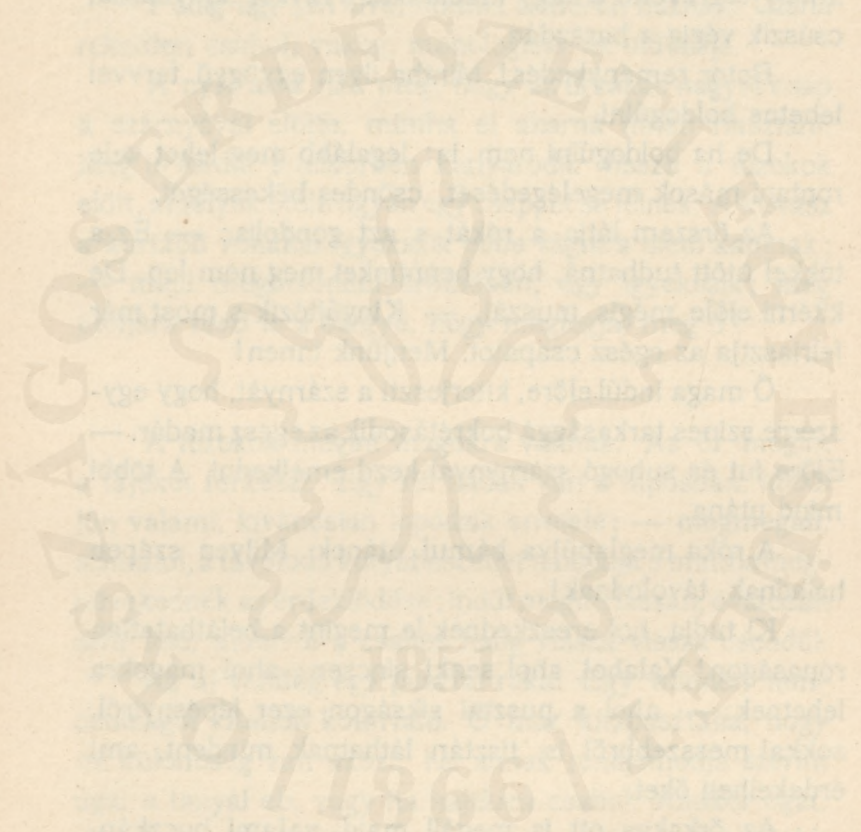
Ő maga indul előre, kiterjeszti a szárnyát, hogy egyszerre színes tarkasággá bokrétásodik az egész madár. — Előre fut és suhogó szárnyával kezd emelkedni. A többi mind utána.

A róka meglapúlva bámul utánok. Milyen szépen haladnak, távolodnak!...

Ki tudja, hol ereszkednek le megint a beláthatatlan rónaságon! Valahol, ahol senki sincsen; ahol magokra lehetnek; — ahol a pusztai síkságon ezer lépésnyiről, sokkal messzebből is, tisztán láthatnak mindent, ami érdekelheti őket.

Az őrkakas ott is megáll majd valami buczkán, vagy vakondtúráson, és lesi-lesegeti, honnan jön valaki-valami, ami elől a tűzoknak menekülnie kell.

A LEGYŐZHETETLEN.

Felvir a világ odakint

Nio borja a földet. A fagy utolsó négyedére, az

udvarok között, a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

végül is a fagy utolsó négyedére, hogy ottol ha

A LEGYŐZHETETLEN.

1851

/1866/

A LEGYŐZHETETLEN.

Fehér a világ odakint.

Hó borítja a földet. A falu utczái néptelenek; az udvarok kihaltak; minden zaj csak annyi, hogy néhol fát vágnak vagy fűrészelnék. A fejszezsapás, meg a fűrésznyiszorgás egyhangúan keveredik össze.

A szemétdomb foltos; itt-ott leolvadt róla a hó. Gőzölgése olyan, mintha lassú tűz égne a hó alatt s az füstölne. A kifüledt, korhadó szalma közt sárgafejű, sárgabegyű madarak moszatolnak; bizalmasan bevárják az ögyelgő kuvaszt s alig akarnak előle felröppenni. Ezek a sármányok. A falusi udvarok rendes téli látogatói. A hó hozza meg őket. Amíg szabad a mezőség s könnyen hozzá lehet férkőzni a gizgaz magvához: addig a sármány a nyílt helyeket, az erdőszéleket, a vadfüves vágásokat járja. De ha kiteríti vastag fehér takaróját a tél: akkor a szegény czitrombegyű madár bekíváncozik az emberlakások közelébe; szemétdombon élősködik, kertek sövényében búvik meg éjszakára. Dehogy hallatná többet czirregő, elnyújtott, parasztos dalát, amivel kikeletkor a fatetejéről küldözgeti párjának a szerelmi vallomást!

★

A sövényen szürke verébnép lopja a napot; tollaborzoltan gubbaszt a sok proletár egymás mellett. Ha egynek eszébe jut, hogy leszálljon a túske közül a sövény során barnáló parajkórók közé, csakhamar utána bukik a többi is. Ott kajtatják a sovány ebédet az istenadták.

Most éppen valamennyi lent van, egyetlen egynek a kivételével. Az az egy is csak jóra való restségből késedelmeskedett. — Ráérek, gondolta, mit siessék? úgy is csak morzsát lelek; szegény az ekklézsia. Mert hogy a pap kerítésén tűnődött az árva. A pap kerítése a legjobb verébtanya. Uj a kert sövénye, licium-bokrok sűrűsödnek mellette s pompás bűvőt kínálnak a tél koldúsainak.

Surr! . . . surr!! . . . hangzik hirtelenében, különös, pergő zajjal, amint a sok veréb egy ijesztő-riasztó csippanásra ész nélkül röppen a licium vesszei közé.

A riasztást az a magányos kan-veréb hallatta. De még be sem fejezte egészen, máris úgy bukott a sövény tuskéje közé, hogy maga sem tudta hogyan keczmereg majd ki, ha a veszedelem elmúlt. Egyelőre meg sem próbálta; csak pihegve-lihegve húzta össze magát, és hallgatta, hogy csevegnek a társai, rémülten, izgatottan.

Nagy okuk is volt rá. Egy öklömnyi rém vágódott el felettök, mint a villám. Annak a suhanásától a halál szele csapta meg valamennyit,

Az első pillanatban kiki csak arra gondolt, hogy ha lehet: a föld alá sülyedjen. Torkukba fagyott a legkisebb hang is. Surrr-surrr! sietve gyorsan! Jaj a késedelmeskedőnek! Szívdobogva szorong mindegyik ott, ahova vaktában menekült. Jó idő telik, amíg meg mer szólalni valamelyik: — Láttad?! . . . Felel rá a másik, a harmadik: «Hogyne, hogyne»! — A nagy ijedség után meg-ered a szavok. Zenebona van köztök. Lármáznak, vitakoznak. És amikor megint elbizakodva ujjongnak: a barna villám újra átczikázik a sövény fölött s eszeveszett hajszával kergeti meg őket.

Az a barna villám egy törpe sólyom.

*

Ül a kis gonosztevő a kert vén körtefájának a villás ága között és szakadatlanul figyel, nézelődik.

Félannyi, mint egy jól kinőtt vörös vércse. Termetre tehát csöppség. Kis teste ilyenkor, pihenés közben, tömzsi; pedig ki tud nyújtózni, hogyha röpül. Akkor fecske-könnyedséggel suhan. Most olyan, mintha nem is madár volna, csak egy kis göcs a vén fán.

Mozdulatlan, de a szeme élénk.

Néha úgy érzi, egy kis tornára van szüksége; akkor minden előzetes jeladás nélkül elhajtja magát a fáról s a puskagolyó gyorsaságával süvít végig a kerten, mint a kísérteti árnyék.

A sövényre gyúlt verébcsapat ingerli, kegyetlen játékra ösztönzi. Jól tudja, hogy amint ő megjelenik: a szürke proletároknak megfagy a vér; rettegve, riadozva, vakon kapnak szárnyra, hogy átvetődjenek a sövény másik oldalára, ahol fedezetök lehet. Aggodalmokban a szivők majd megszakad.

A kistermetű hóhér jól mulat azon. Most nincsen rászorúlva, hogy kivegye közülök a dézsmát. Most is, — mint rendesen, — jóllakott, betelt; szó sincs arról, hogy éhség hajtaná. Hisz most is véres a karma a reggelizés után. Csorrát is alig hogy megtisztogatta a gyilkolás nyomától. Most csak ingerkedni, kötekedni, borzalmas játékot játszani vágyik. Jól tudja, mily rettegést visz magával, amerre megfordul az apró szárnyasok közt.

Az kell neki, arra vágyik; az izgatja a kis bitangot, az irgalmat nem ösmerő liliputi hóhért; a madárvilág legyőzhetetlenjét.

*

Egyet kerül a holtra rémült verebek tanyája fölött s éppen megülne megint a csendes kertben, amikor leköti a figyelmét valami. A kert vége a mezőre szögellik. A mezőn vén fűzfák búsongnak a befagyott ér partján. A fűzfák közé lassan ereszkedik egy nagy madár s nehézkes szárnycsapással igyekszik egyensúlyt tartani a himbálódzó ágon, amin megül.

A törpe sólyomnak tréfás ötlete támad a láttára. Szinte felvillanyozva kanyarodik ki, a mező felé. Eddig bár gyorsan, mégis kényelmesen röpült, nem erőltette magát. Most kinyújtózik s még egyszer olyan gyorsan hasítja a levegőt, mint az imént. Megy egyenesen neki, a nagy buta madárnak.

A gatyás téli ölyvek egy diszpéldánya az; a vénség és a lomhaság jelképe. Fejét mintha beeste volna a hó, olyan ősz. Egy pillanattal előbb még kényelmesen borzolgatta a tollát; most mintha kicserélték volna: lelapítja a szárnyát és a testéhez szorítja; nyakát előre nyújtja, csorrát indulatosan nyitja széjjel; — szeme merőn tapad egy gyanús pontra. Az a pont a nyílgyorsan közeledő sólyom.

Puskalövésnyire van még az ölyvtől, de a lomha nagy madár máris harczkészen áll. Jól tudja, mi vár rá; — hogy alig egy pár pillanata van a támadásig, ami ellen védekeznie kell. Aki most megrohanja, az az eleven villám, az a legyőzhetetlen.

Halk süvítés hangja füttyent; a kis sólyom balról jön, mintha egyenesen bele akarna vágódni az ölyvbe. A nagy madár arról védekezik s hevesen vág ki a szárnyával. Abban a pillanatban — puff! — megkapja jobbról a csattanós pofont. A törpe sólyom oldalt vágódik el, bukfenchezet vet a levegőben s kiszámíthatatlan légi fordúlattal kerül át jobbra, onnan veri nyakon a bumfordi ölyvet.

A következő perczben már húsz öllel van arrább; — onnan fordul vissza, úgy ismétli meg a hadicselt. Az ölyv tiz akkora, de hiába erős, nem bír vele. A kis gonosztevő ott veri végig, ahol akarja, s azt visszaadni öneki nem lehet. Ő maga a czikázó villám. Minden ina csupa aczélrugó. Szárnya, mint a vívómester pengéje, oly gyors, fordúlatos. Vakmerősége hihetetlen. Az egész csöpp bestia — legyőzhetetlen.

*

Neki megy a sasnak s megkergeti. Amíg röpül a sas, addig tehetetlen a kis sólyommal szemben. Az apró gyilkos megtépi, belemar. Támadását nem lehet kikerülni. A hosszúszárnyú sólyom az egyetlen, amely versenyt bírna röpülni vele. De az nem oly merész. Ennek a kicsinek nincsen párja. Ez oldalt csap rá a röpülő sasra s a hóna alatt úgy tépi meg, hogy a madárkirály a halálveszély vijjogásával menekül előle.

Ilyenkor még a sasnak sincs más hátra, mint ész nélkül leszállani, fára vagy földre, amit hamarabb ér. Ha már lábán van, akkor bevonhatja a szárnyát, akkor egyetlen ütéssel is keményen büntethet. De a «legyőzhetetlen»-t nem éri az az ütés. Kitér előle s tovább suhan, el, a messzeségbe.

A madárkirály zavartan néz utána. Dühében, furcsa félelmében s talán röstelkedésében fölfújja magát, mint a bagoly. Alkalmasint ilyeneket gondol: — Ohó, kis szemtelen! még engem is mersz támadni? Majd adok én neked, kis gézengúz!

Ám mindez csak frázis. Dehogy is *ad neki*. El nem foghatja, utól nem érheti. A kis sólyom a válla közé

húzza a nyakát, úgy száguld kajánul, önérzettel, minden tervében biztosan.

— Apó ugyancsak megszeppent, — válaszol magában a sas zavarát látva.

S mintha halkán kaczagna hozzá, úgy hallik csendes czirpegése, amivel egy útjába került rokonát köszönti.

*

A határt óvatosan kerüli meg; — fáról-fára szálldos, úgy járja kémszemléit. Hacsak lehet, földet keres, mint a héja. A hiúz látása az övéhez képest vakság. Egyetlen egy madár sincs, amely veszedelmessé válhatnék rá; de ő valamennyinek hóhérja lehet, ha akarja.

Napestig kószál, kalandozik, sportol. Benne van hatalmas rokonának, a vándorsólyomnak, a kószá-ösz-töne. Csak a fátlan, sivár pusztát nem szereti. Legalább is egy ilyen-amolyan fasor kell neki; de leginkább a kertek. A falusi kertek, amelyek kinyúlnak a földekre, a szabadság térségei felé.

Itt van az «éléstár», amit minden pillanatban megdézsmálhat. Itt sipol estennet a sövényaljában megszálló pirók; itt csetteg az ökörsem, amint koboldként szökell a rözse közt; ide húzódik be a kietlen, zord tél elől sok kis élhetetlen.

A törpe sólyom itt a legnagyobb úr. Fáradtság nélkül él, soha sem éhezik; minél zordabb a tél, ő annál inkább potykává hízik. Gondja nincs, hisz' kérlelhetlenül behajtja a maga véradóját.

Büszkén, gögösen kéjeleg abban a tudatban, hogy legyőzhetetlen.

II.

HANGULATOK.

1851

/1866/

... a szél, hogy szélben káprázol, minden
szélben...

... Azt egy másik megfigyelés...
... a szél zivatar...

... S mintha valaki kacsára...
... szél, mely egy...
... szél...

Az első...
... szél...
... szél...

... szél...
... szél...
... szél...

... szél...
... szél...
... szél...

... szél...
... szél...
... szél...

... szél...
... szél...
... szél...

... szél...
... szél...
... szél...

... szél...
... szél...
... szél...

1866

ÉBREDÉS.

1851

/1866/

ÉBREDÉS.

A pusztai tanyán, a szerű mellett, egy mozdulatlan alak áll és nézi a haldokló éjszakát.

Az égről egymásután szökdösnek már a csillagok, s a Csikai-tanya irányában, ott, a hol a felhők a föld mögül elő szoktak bujni, — világosodik.

A Csikai-tanya keletre esik, s ha ilyenkor, hajnalban, felhő emelkedik ki a nagy akácok közül, amik arra felé a látást elfogják: úgy tetszik, mintha az éj valamennyi bujdosó kísértete együtt szorongana a felhőzet mögött, olyan sápadt, fakó, beteges a színe.

Épp' ide szögellenek az istállók a szerűskert sarkához. Az eresz alatt eleinte halkán, szakgatottan, de mind élénkebben csicsereg-csivikél a fecske. Az emberlakások környékén ő ébred leghamarabb. A kakas, ha elkukorította a hajnalt, tovább gunnyaszt a fáján, a mig csak meg nem gyúlad a napkeleti pirosságtól a felhő. A fecske ellenben a szürkülettel kezdi folyvást csevegő nótázását s úgy megnyiszorog-recseg, hogy a jóféle kordováncsizma se különben.

Nemsokára ezután mozgolódás támad az istállók nádfedelében.

Surrogva röpül ki valami a széles eresz közül, amelyben ökölnyi lyukak sötétlenek. «Csirip! csirip!» hangzik jókedvűen, lármásan, szemtelenül. Ébrednek a verebek s kiröppennek éjjeli szállásukról.

Az a sok fekete lyuk az ereszben, megannyi verébszállás. A nádereszek lyukai jó fészkelőhelyek a szerelmes veréb-pároknek.

Egy feketetokás vén kanverébnek van a legnagyobb szája. «Csirip-csirip! csíp!» ismételteti, szinte puffadt tokával, s berzenkedve.

Nehézkesen ugrál a nyárfa egyik vastag ágán, mintha fáradt volna, pedig csak most kelt föl. Szárnyát bágyadt mozdulattal ereszti le, jóformán csüngeti, súrolja vele az ág kergét s türelmetlenül, lelkendezve szól újra meg újra: «csirip-csirip!»

Az istentelen nagy fenekedésre odaröppen melléje valaki. — Egy másik veréb, egy iromba, porszínruhás mámi. A fatetején tolláskodott az imént s azon törte a fejét: hol s merre volna jó egy kis reggeli után nézni. A szilvásban gyönyörű kövér hernyók lapúlnak a vékonyka galyakon, s álmos, magokkal tehetetlen cserebogarak várják kész peccsenyével az éhes verebeket.

De mikor az a kujon, az a berzenkedő úr egyre követelődzik; lármáz, pöröl, sír-rí: «csirip-csirip!» . . . Ami verébnyelven azt is jelenti: «ugyan hol vagy már no; — ugyan gyere már no; — nem látod micsoda bajban vagyok? Szerelmes vagyok, mint egy hat ökrös gazda, a ki tegnap házasodott! — csirip-csirip! Én is bomlok ilyenkor, pirkadó tavaszi hajnalokon; gyere már ide, asszony! feleség! mámi!»

Nincs az a jércze-verébszív, amely ennek a lantpöngetésnek ellen tudjon állni, ha még olyan gyönyörű kövér hernyók lappanganak is a szilvásban.

Leröppen hát a mami a fatetejéről, a lombok titoktartó sűrűjébe, s egy kicsit kaczerkódva, de engedelmességre hajlóan mondja ő is: «csirip!»

Csudálatos, hogy mi mindent lehet ezzel az egyetlen egy verébfrázissal kifejezni. Jelenthet ez mindent, amit verébék gondolnak; csakhogy persze ők bele tudják tenni az árnyalatok oly finomságát, aminőt emberfül meg sem különböztet.

Mikor a kanveréb ráförmed a pajtására, (egy másik kanra), akkor a «csirip» ezt mondja: «gazember!» — amikor a mámikát hívogatja, akkor ezt jelenti: «ó édeskedves!» — amikor a fészekben nyugtalankodó gyerekeknek szól, akkor ezt fejezi ki: «pokolbélűek, várjatok, a míg rátok kerül a sor».

Most a hosszú, csattanó «csíp» után, ami hívó szózat, azt mondta a «csirip»: «gyere már, édeskedves». Ennek fogadott szót a veréb-mámi, aki a lombsátor alá surrant, hogy engedelmeskedjék az ő urának és parancsolójának, a szerelmesnek.

★

Az a sötét alak, ott a szérús kert mellett, elővesz a hóna alól egy menykő nagy tülköt s bőszen fúj bele.

«Hajnal van! reggel van! nappal van! ébredjétek!... Eszméljétek, ti pusztai népek! Mindjárt a hasatokra süt az isten napja! Dologra fel! . . . Tú! tú! túúú!»

Ezt mindet a tülök hirdeti, amint az éjjeli bakter fújja. Az pedig ugyancsak megnyomja az utolsó tülökhangot, hogy mindenek meghallják és felriadjanak, és eszökben tartásák, hogy Jerikó falai leomlának vala egykoron az ilyen hangoktól.

Egyelőre és leghamarább ugyan a kuvaszok és komondorok riadoznak meg tőle. «Vauú — vauúú!» — üvölt a kölyök, rémulten, s farkát a lába közé kapva, lohol az istállóba. Ott is befurakodik a jászol alatt a

szalma közé, s morgó nyöszörgéssel dűnnyög magában: «bolondúljon meg a bakter is, — bolondúljon meg a hajnal is, mi közöm kettejőkhöz?»

A vén bundás már megszokta ezt a keserves lár-mát, amennyire tudniillik kuvasz a kürtszót megszok-hatja. — Nem rohan el, csak megriadva fordul egyet a ház-íja alatt, s kínjában dideregve, vaczogva ásít: «aúnye-aúnye!» — amíg el nem hallgat a tülök.

Hogy elhallgasson, azt végűl maga a bakter is óhajtva cselekszi.

Eleget virrasztott az egészhosszűéjszakán át, amikor egyes-egyedűl volt ébren s várta; nem lesz-e vége a világnak addig, amíg újra felkél a nap. Ez az istentelen nagy egyedűlvalóság lenyom minden erőt az emberben. A pusztán éjszaka még az utolsó malacz is jóízűen szuszog álmában; csak *egy* embernek kell virrasztania, és lesnie, hogy nem lopják-e le a rossz lelkek az égről a csillagot.

Ami hang ilyenkor támad, az mind gyanűtkeltő; néha kísérteti; s annak az egy ébrenlétre kárhoztatott embernek kell azt meghallani valamennyit. Ha a kuvik a háztetőn kuvikol; — ha a kert felől az idétlen gyermek sírása teljajdűl (mert hogy meg nem keresztelték, úgy temették el); — ha a lovak minden érthető ok nélkül dűbörögnek, amikor úgy rémlik a bakternek, hogy suhogó ostorral csápol közējők valaki. Ha aztán beszél az istállóba a kocsisnak: «hej Gyurka, te vagy az»?! — akkor megszűnik az ostorsuhogás és senki sem felel. De a lovak még horkolnak egy darabig, Gyurka kocsis pedig olyan mély, nehéz álmot alszik azalatt, hogy másnap mindarról beszél, hogy így-űgy megnyomta a lidércz,

ÉBREDÉS.

szalma közé, s morgó nyöszörgéssel dűnnyög magában: «bolondúljon meg a bakter is, — bolondúljon meg a hajnal is, mi közöm kettejökhöz?»

A vén bundás már megszokta ezt a keserves lár-mát, amennyire tudniillik kuvasz a kűrtszót megszok-hatja. — Nem rohan el, csak megriadva fordul egyet a ház-íja alatt, s kűnjában dideregve, vaczogva ásít: «aűnye-aűnye!» — amíg el nem hallgat a tűlök.

Hogy elhallgasson, azt végűl maga a bakter is óhajtva cselekszi.

Eleget virrasztott az egész hosszűéjszakán át, amikor egyes-egyedűl volt ébren s várta; nem lesz-e vége a világnak addig, amíg újra felkél a nap. Ez az istentelen nagy egyedűlvalóság lenyom minden erőt az emberben. A pusztán éjszaka még az utolsó malacz is jóízűen szu-szog álmában; csak *egy* embernek kell virrasztania, és lesnie, hogy nem lopják-e le a rossz lelkek az égről a csillagot.

Ami hang ilyenkor támad, az mind gyanűkeltő; néha kísérteti; s annak az egy ébrenlétre kárhoztatott embernek kell azt meghallani valamennyit. Ha a kuvik a háztetőn kuvikol; — ha a kert felől az idétlen gyermek sírása teljajdűl (mert hogy meg nem keresztelték, úgy temették el); — ha a lovak minden érthető ok nélkül dűbörögnek, amikor úgy rémlik a bakternek, hogy suhogó ostorral csápol közójök valaki. Ha aztán beszól az istállóba a kocsisnak: «hej Gyurka, te vagy az»?! — akkor megszűnik az ostorsuhogás és senki sem felel. De a lovak még horkolnak egy darabig, Gyurka kocsis pedig olyan mély, nehéz álmot alszik azalatt, hogy másnap mindarról beszél, hogy így-űgy megnyomta a lidércz,

ÉBREDÉS.

Ilyen az efféle pusztán éjjelező, mindig magában levő, egyedül élő embernek a sora. Hajlik a képzelődésre, a babonára, és megbarátkozik mindenféle esettel, ami földöntúlinak látszik. Egész hosszú éjszaka csak tűnődik és figyel; — csudás hangokat hall s azoknak még csudásabb értelmet tulajdonít. Abba oszt belefárad s alig várja a hajnalt, a mikor bekövetkezik a megváltás, az álom, az ő számára is.

Hogy minden órát végig fúj hajnalig, abba bizony bele lehet únni. Kezdi kilenczkor és mire a tizenkettőhöz jut, már érzi maga körül a suhanó, seprőnyélen lovagló boszorkányokat, akik éjjél után egy óra felé erőnek erejével meg akarják állítani az órát, hogy sohase legyen többet reggel. Ráneheznek a bakter karjára, amikor egy órakor megemeli: hátha lenyomhatnák, megbéníthatnák, hogy ne tudja a szájáig vinni, bele ne tudjon fújni, — mert akkor egy-kettőre pusztúlnia kell minden rossz léleknek, minden vándorló kísértetnek . . .

Ballag az éjjeli bakter a maga kunyhójába, ahol készen várja a vaczka. Most oszt ő lesz a legnagyobb úr, merthogy mindenki talpon van az alatt, és fárad, dolgozik, amíg ő nagyokat horkol s egyik oldaláról a másikra fordul.

Jól tudja, hogy nagy tilalom van az ő megháborítása ellen, minthogy csak akkor állhat jót a lelkiösmeretes virrasztásért, ha nappal kialhatja magát. Az éjjeli virrasztás hiába semmittevés, mégis nehéz munka neki, mert vasvillával kell néha megtámasztani a szemeháját, akár a mesebeli vasorrú bábáét.

*

Hogy kelepel a gólya a háztetőn! . . .

Árnyék jön, felhő jön s leereszkedik a golyafészek

fölött, amelyből egyszerre kinyúlik gólyáné piros csőre és nagy üdvözléssel klappog a jövevénynek.

A hímgólya jött meg. — Olyan korán kiment a rétre, hogy még ködben úszott akkor az egész lapos. A fehér ködök tónak látszottak messziről, s abban a lenge tóban vizettafosó lépésekkel baktatott végig a hosszúlábú békapusztító.

Most, hogy az első elemózsia-szállítmánnyal megjött, van öröm a fészek éhes lakói közt. Az uj nemzedék még nagyon is kiskorú, tehetetlen; de már ért annyit a gólyanyelvből, hogy mit jelent az örvendő kelepelés. Tátogatja a száját, a vén hím pedig nagyokat ráz magán, mintha borzadozna; s kitálalja begyéből a gyerekek reggelijét.

Azonközben felébred lassankint az egész környék minden nappali életű ija-fia.

Hajtják a béresek a címeres ökröket a kútra, a gulyás is kiereszti a maga jószágait a karámból, ahol mostanig csöndesen kérődztek a boczik. Micsoda öröm, micsoda ugrabugrálás és játszadozás következik arra!...

Most már kigyúlladt a keleti ég szélén a felhő, s rózsaszínben díszlik a nagy határfák fölött az égbolt.

Most már igazán reggel van, nem is hajnal.

A tyúkász-leány hozza az ocsús kosarat s nagyokat sipít: «pí-pí-pí-pí!» — Arra kezdődik a nagy kavarodás-keveredés, — lúdgágogás, kacsahápgóság, tyúkkotyogás, gyöngytyúkberzenkedés, pulyka-gurgulyázás. Még a galamb is mind ott röpdös, és majd kiveri a kóczos-szurtos leányzó szemét, úgy kér-követel reggelit, de hamar.

Erre a zenebonára aztán, mit van mit tennie: felébred a tekintetes úr is.

ALKONYVAT

ALKONYVAT.

1851

1866

... az erdőgazdálkodás alapelvei, melyek a jövőben is érvényesek lesznek.

A fentiek alapján a következőket lehet megállapítani: az erdőgazdálkodás alapelvei, melyek a jövőben is érvényesek lesznek.

... az erdőgazdálkodás alapelvei, melyek a jövőben is érvényesek lesznek.

... az erdőgazdálkodás alapelvei, melyek a jövőben is érvényesek lesznek.

... az erdőgazdálkodás alapelvei, melyek a jövőben is érvényesek lesznek.

... az erdőgazdálkodás alapelvei, melyek a jövőben is érvényesek lesznek.

ALKONYAT.

Egy óriás tölgy alatt fekszem s a napsugarak csak egy-egy kis nyíláson furakodnak le hozzám: felülről a fűre.

Ötven-hatvan lépésnyiről állnak itt egymástól a faóriások. Mindegyik számára bőven van hely, hogy szabadon nyújtogathassa ki a karját. Az enyémenek az árnyéka éppen oszladozni kezd fölöttem, minthogy besurran már alája a lopakodó alkonyati sugár.

Mekkora hatalmas karok! Amint felnézek a sötét lomb közé: egész szövedéke a görbe galyaknak bonyolodik össze szemem előtt; köztök, mint egy-egy oszlop, nyúlik ki oldalt, a messzeségbe, néhány emberderéknyi törzság.

Ez a fabálvány, ez a tölgy-Mathuzálem, legalább ezer éves; de könnyen lehet, hogy több is. Ez bizonyosan látta Árpád apánkat az őshódítókkal, akik ezt a földet a mi hazánkká tették. Talán már akkor is gyönyörű szép, úgy száz esztendő körüllevő *fiatal* dalia volt ez a fa.

Elnézem az őserő e hatalmas jelképét s álmodozva hallgatom lombjai halk susogását. Mintha beszélgetnének. Mintha csudálatos meséket sóhajtanának bele a nyári levegőbe, a nagy végtelenségbe. Mintha abban a bizonyosságban, hogy a fák nyelvét meg nem érti sem az úszó felhő, sem a játszó szellő: bátran mondanának el egymásnak titkokat és rejtelmes gondolatokat, a mikről nem szabad tudni senkinek sem.

Minél tovább nézem a lombhajladozását, minél tovább hallom a levelek beszédét, annál jobban izgat egy gondolat, ami régóta nem hagy már nekem békét; ami eszembe jut magányos órákban, ha így átadom magamat valamely árnyas fa védelmének. Ami felriaszt néha éjjeli álmomból, ha nyitott ablakomon besurrannak hozzám a fák üzenetei.

Lehetetlen! . . . lehetetlen az, hogy ezeknek a felséges, gyönyörű lényeknek, ezeknek az erőtől és élettől duzzadó teremtményeknek valaminő érzések, valamelyes belső világuk ne legyen, ha nem is olyan, mint a többi lénynek, amelyről úgy hisszük, úgy tudjuk, hogy öntudatossággal él, mozog, cselekszik.

Ez a rengeteg alak, ez az óriási élet, amely lélekzetet vesz, táplálkozik, növekszik, fejlődik, amely ha megsebesül, beforrasztja sebeit, ha pedig elveszti életerejét s kivénül, akkor végre meghal: ez csak olyan érzéketlen, öntudatlan, semmi jót nem élvező, vaktában létező alkotása lenne a természetnek?! Csak éppen, hogy tengődik, hogy teljes tehetetlenséggel túri: hadd múljék fölötté az idő, az évszázad, az évezred?

Nem igaz! Nem igaz! — zúgja egyszerre valamennyi nagy karélyos levél fölöttem, mintha belelátott volna a szivembe egy láthatatlan szellem, amely aztán megsúgta a fának, hogy min tűnődik a gyarló kicsiny ember, aki megtette magát a világ urának. Pedig az egész élete csak annyi, amennyi egy ilyen tölgy átlagos életkorának a huszadrésze. Ha ennek a kolosszusnak egyetlen ága leszakadna rá, menten vége volna, gyarló és önző okoskodásával egyetemben.

Hallgatom a nagy fa beszédét és megpróbálom kitalálni: mit mond, a levelek egyhangú s mégis gazdag értelmű nyelvén.

A fa tetején megrázkódik egy lomb s így susog :
— Ah, milyen felséges itt, közel a felhőkhöz, ahol a szél
először is minket simogat meg! Ha tikkadt a világ s végre
harmatozni kezd fölöttünk a felhő: mi kapjuk az első hús
csöppeket!

Megmozdúl a dicsekvő hangra a terebélyes alsó
galyak közül egy, s felel a dicsekvőnek: «Mind a tietek
ott fent a gyönyörűség, mind! Még a menykőcsapás is
titeket ér először! Aztán, ha ősszel lassankint meghal a
sok levél: ti következtek elsőnek odafent, ti irigylésre
méltók. Mi, csöndben, árnyékban élünk idelent; s ha jön
egy jó eső, még akkor is el-elkapdossuk a felülről lehulló
csöppeket, amikor ti már rég elfeledtétetek, hogy szomjú
ajkatoknak minő nagy élve volt.»

*

Nem messze innen két rezgő nyárfa remeg. Azok
a szelíd mesemondók. A legjobb altató dajkák. Akik meg
nem pihennek sohasem, csak tűrik, hogy nem lehet szü-
nete örökös izgalmoknak, bús remegésöknek. Mintha a
szerelem hidege lelné őket: búgják, sóhajtják szünetlen
dalukat, amely elröpül hang nélkül, szárny nélkül, és szo-
morítja azt, akihez eljut.

Az a két nyárfa ikertestvér. Közös sors köti össze
őket. Húznak is egymáshoz szeretettel, igaz gyöngédség-
gel ölelkeznek össze, egymáshoz simúlnak; koronájok
egybefolyik a szellős magasságban. Tövöknél ugyanolyan
pázsitfű terem; a zöld egyformán üde alattok, egyformán
halvány rajtok.

Lomb és tapsoló levél az egész fa. Minél tovább
nézem, annál jobban remeg. Azt sem tudom, nem déli-
báb-e ami gyönyörködtes. Egyre szítál, egyre-libeg a

temérdek levél. Mintha bujkáló szellem csiklandozná meg valamennyit.

Hajlik jobbra, hajlik balra. Koronáját fújja a szél; lent zöld mező, azon árnyék szaladgál nesz nélkül, amint mozdúl a lomb.

Folyvást susog; úgy megzokog, úgy felkaczag! Meg nem unom. Még biztatom: panaszkodjál, hátha megértelek. Tapsolj, kaczagj, hátha fölvidulok.

A szép fa csupa élet. Karcsú dereka a magasba nyúlik, ahol közelebb jut a naphoz. A fény arra csalogatja. Fázik a homálytól, ahol nem hinti meg csókjával a sugár.

Hogy megremeg, amikor elfogja tőle a felhő a napot! S ha végigömlik lombján a fényfolyam, újra éled. Attól is csak remeg; mindig rezeg.

Nincs nyugalma: a madár sem szívesen rakja rá emiatt a fészket. Mintha titkos bűne, vagy titkos fájdalma volna; egyre remeg a millió levélke, amelyek mind simogatják egymást.

Ennek a fának lelke van, nyughatatlan, ideges, türelmetlen lelke, aki láthatatlanul surran át minden levelen s futtában valamennyit megmozgatja.

Ti sima, hajlongó ágak, ti kötekedő enyelgő levelek, nem kívánkoztok-e le oda, ahol a sok mezei virág közt picziny tündérek laknak, kék nefelejts keblén, vadszegfű bóbitáján, sárga napraforgón?

Bolondos álmokat látok, amint elringat a rezgés.

Ha én egyszer olyan tapsoló levéllé változhatnám! Ha meghallgathatnám, amit az igazi levelek susognak! Ha lenézhetnék a magasból, uj hazámból, a földre, amihez nem lenne közöm többé; semmi közöm sem, mert csupán felülről várnám az életet, a napot meg az esőt. Amit pedig a föld ad, azért a gyökerekre bíznom a hálálkodást.

Az ősz aztán meghozná a hervadást nekem is; el-sorvadnék, lehullanék szélrázta galyamról. Libegve, mint a bágyadt pille. Ráfeküdném az elfonnyadt fűre; ott lassankint szétmosna az eső; a szél megfeketítene: az új tavasz belőlem már semmit sem találna: elmúlnám egészen, — mint az álom.

Ó, hogy iszonyodnám akkor a földtől, amelyhez mire leérek, halottá kellene már válnom! . . .

Én mesemondóm, én altató dajkám, rezgő nyárfa, susogj, tapsolj tovább! . . .

Mintha kis kígyók bújnának egymáshoz, úgy hajlik egybe a két fa lengő galya. A szél megmozdít egyet; az gyöngéd biztatással lódítja arrább a társát, amíg minden ág, amíg az egész fa meg nem érzi a szelíd nógatóst. Kezdődik attól a hajlongás, a bolondos menüett, ami egymás közelébe viszi a találkozni vágyó leveleket.

Hogy fél valamennyi! Milyen tapogatódzva keresi a neki való helyet, a hozzá való társat! Ahány, annyifelé kívánczik; szinte daczoskodik egynémelyik: ő biz nem enged, nem hajlik arra, amerre a goromba szél fújja. De végül mégis engedelmeskedik. Elvegyül az egy irányban futó tömegbe, ahol nincs különbség, sem neheztelés, csak gyöngéd barátság és egyetértés.

A napsugár múló, fényes ábrákat rajzol elém a fűre. Játékott most minden: a fény változása, a levél mozdulása.

Ti csak meséljete, ti tánczó, suttogó levelek.

A ti szavatoknak nincs kétszer egymásután ugyanaz a hangja; mozdulástoknak nincs kétszer ugyanegy formája. A zöld szín tarkasága a ti díszetek. A rezgés sokfélesége a ti beszédetek.

Egyszer olyanok vagytok, mintha fehér árnyékká válnátok; máskor zöld oldalatokkal fordultok felém,

kaczérul, ingerkedve. A zöld sugarak délibábja éled meg köztetek.

A fa lelke, aki az eleven lomb közé bujt hallgatózni: maga is elandalodik, amikor a hízelgő levelek dédelgetve meg-megsimogatják, amint mesélni kezdenek: «egyszer volt, hol nem volt»...

A többit kiki magának találja ki. A tapsoló levelek segítenek a képzelődésnek; együtt sírnak a szomorúsággal; együtt örvendenek az örömmel. Alkalmazkodik minden érzéshez a sok-sok lengő-ringó levél. Aki hallgatja a sóhajtását, azt hiszi, neki szól, érte búsul; az ő bánatából vagy boldogságából veszi ki a részét.

Amikor a többi fa lombja már meg sem mozdul, akkor a rezgő nyárfa még folyvást sóhajt, egyre mesél: «egyszer volt, hol nem volt»...

Hallgatom, hallgatom. Mintha panaszkodnék ez a soha nem szűnő rezgés. Mintha fölöttem az ezeréves tölgy lombja közül két nagy szem nézne le kíváncsian, szánakozva, rejtelmesen. A fa-Mathuzálem lelke bujdosik ott és rám tekint minden levél mögül.

Ő az, aki a fából nyög, sír, sóhajt s aki megtapsoltatja a leveleket.

*

Nagy mozdulatlanságom teljes bizalmat kelt a környéken.

Jönnek-mennek az idevaló lakók: a vadgerliczék, a kék galambok, a nagy örvösök.

Ha lehúnyom is a szememet, biztosan megmondom: a három közül melyik száll be a lombos tanyába. A gerle szárnya süvít, a vadgalambé suhog, a nagy örvösé csatog. Az örvösök különben inkább a kis nádas szélén gör-

nyedező fűzfákra ereszkednek. Ha a gondolatokba merült ember arra bandukol: ugyancsak megrezen a nagy csapkodásra, amit a közelből kiszálló remek madár művel.

A galambok mind ide járnak alkonyattájt, inni, a kopolyához. Itt van a kopolya nem messzire. Egy kerek kis tó az; sűrű magas nád veszi körül; a nád közt vizicsirke bujkál s nádirigó költ. A tó körül néhány vad körtefa áll őrt.

Gyönyörű nézni, hogyan kering a sok szomjas madár a zöldvizű tavacska fölött, ívesen, nagy körökben, amíg le mer a szélére szállni. A galambféle mohón siet a part felé hömpölygő apró hullámokhoz s nagy kortyokban nyeli a nem éppen hús italt. Ha betelt vele, egyet ráz a fején; attól szerteföcscsen ami apró harmatcsöppecske még a csőrén maradt; — aztán vígan kap fel újra s jön ide az éji szállást kínáló nagy fák valamelyikére.

A sunyi vizicsirke megszokta már az állandó vendéget s nem törődik vele. Negédes tipegéssel futkos a nádas szélén; szárnyát leereszti, s rövidke farkával billent egyet-egyet, miközben elkap a nádról valami rovar. Nagy jóérzésében pittyen is hozzá néha.

*

Száll a nap lefelé s olyan melegen búcsúzzgat tőlem, hogy már alig állom a csókját.

Csöndesen változtatok helyzetet a gyepen; oldalt fordúlok, nyugat felé. A mező arra sugárködben fürdik, s a zöld színbe kellemes, lágy káprázattal keveredik el a sárga arany, aminek egy félóra múlva nyoma se igen lesz már.

A szemem most majdnem egy vonalban van a föld színével; messzire látom így az ezer meg ezer apró rovar,

ami a gyep virágai fölött szálldos, egymást űzve, mézédés nektárvacsora után járva.

A törpe cserebogár, alig egy arasznyira merészkedik a fű fölé. Úgy evez a levegőben, simán, mintha nem is repülne, csak a szellő vinné arrább. Alig fordul egy párt; lehull a zöld szőnyegre, ahonnan felkapott az imént. Valami szédíti. Talán a föld párája; talán a kakukfű illata.

Mihamarabb megpróbálná újra, hogy neki induljon félbenmaradt légi sétájának; de olyan, mint a részeg. Támolyogva kapaszkodik felfelé valamelyik erősebb fűszálon, csak úgy gyalogosan. Ki-kitárja a szárnyát s zizzenő vergődéssel pottyán le megint, mintha nem bírná már a nehéz röpülést.

Nagy szüretje van bennök egy pár hamvastarka, fehérhasú bábaszarkának. Minden pillanatban leszöknek a fű közé egy-egy bogárért s lármás örömmel emelkednek vele a fajok tetejére, ahol nyilván a fészkek rejtőzik.

Hogy így oldalvást fekszem, már nem láthatom a nagy tölgy titkait. De a fűvön elsurran előttem valami, ami beszél. Egy árnyék vonúl át rajta; útja körbe hajlik; a sötét árnyfolt rendszeresen tér vissza élém, lassan, ugyanegy vonalban.

Ez csak ragadozó madár árnyéka lehet.

Uj szárnyuhogás uj vendéget jelent; mégint galambok szálltak a fára. Ha veszedelmes volna nekik az a ragadozómadár, akkor elkerülnék. Nyilván egy jámbor szöcskefaló vércse kóvályog itt. Alighogy gondolom, már meg is szólal sivító, jajongó hangja.

★

A bábaszarkákat leli valami. Egyszerre mintha megháborodtak volna, olyan lármával vannak. Ingerült röp-

ködéssel kavarognak, libegnek a nád széle fölött; leeresz-
kednek a csonka fűzfára, meg újra szárnyra kelnek.
Sűrögnek-forognak a levegőben, de a fű közé szállani
eszök ágában sincs. Aközben pedig pörölnek, veszeked-
nek, szidnak valamit; élénken magyaráznak egymásnak,
ki tudja mit.

Bizonyos, hogy ellenséget fedeztek fel, azt kísérik,
üldözik olyan elkeseredéssel. Én az ellenséget még nem
láthatom, pedig a fű sehol sem magasabb egy arasznyi-
nál, sok helyt meg csak pázsit. Azon egy egér sem futhat
végig, hogy észre ne venném.

Az egeret igen, mert az, ha megriadna: ugrálna,
pattogna, futna rajta. De az a kis bestia, amely a bába-
szarkákat úgy ingerli, még a füvet is alig mozgatja, úgy
kúszik közte, szorosán a föld színén, mint a kígyó.

Vonalról-vonalra emelem a fejemet, szörnyű óva-
atosan. Egyetlen gyors mozdulat felfedezne s akkor el-
ijedne innen a titkos jövevény. Egy barnaköpenyeges
menyétke az.

Éppen most surran ki a gyepes területre. Ha az
egyik bábaszarka nem üldözné olyan hevesen, aligha
észrevenném, hol van. Hogyan csúszik! Villámgyors
minden mozdulata. Meg-meglapúl, aztán újra neki ered.
Fehér mellénykéje felém fordult, elárúlja, hogy éppen
erre tart a menyét. Már látom fényes szemét; most fel-
emelkedik, két lábra ül, szimatol.

Úgy kell lenni, hogy megérezte az idegent, mert
minden különös ok nélkül hanyatthomlok lohol vissza a
bujább fű közé.

Hiába üldözném! A legelső ürgelyukban úgy eltűn-
nék, hogy nyomát se sejteném. Ürgelyuk pedig bőven
van itt.

A bábaszarkák elcsöndesedése is azt jelenti, hogy végkép eliszkolt az apró haramia.

*

Mindjárt lemegy a nap.

Az ég alján meggyúladt a levegőtenger; onnan izzó felhők gomolyognak ki, fehérre égett szegélyzettel.

A mező fölött fecskék villámlanak. Oly gyorsan iramlik neki az ürnek némelyik, mintha nagyon elkésztet volna s meg se szabadna most már állnia hazáig.

Megpróbálom, hogy addig kísérek egyet a szememmel, amíg látom. De megcsal valamennyi. A nagy versenyből egyszer úgy kanyarodnak vissza, hogy majd összetörnek bele. Jönnek sokan, vakon; alig egy pár arasznyira a fejemtől csapnak el oldalvást. Halk, csevegő, csivikélő hangokat hallatnak aközben. Némelyiknek vastagra duzzadt a szája a sok légytől-bogártól, amit összegyűjtött a fiai számára. Az ilyen gondos kis szülő aztán el is indul végre egyenest; nem tér ki többet a nyílvonalból, ami hazafelé viszi. Hajh, hogy csücsülnek már az aprók a fészek szája előtt, s feszengve tolakodik előre közöttök a soros, aki még nem vacsorált; akit ennél fogva az anyai gondozás legsürgetőbben érdekel!

Egy darabig itt röpköd a sok fecske a gyepe fölött. Addig nézem, amíg ime már nincs mellettem egy sem; nem hallom a vidám, idétlen fecskehangot. Amott köröznek, vadásznak, ni! vagy száz lépéssel messzebb. Itt már nagyjából learatták a rovartermést; nemsokára még tovább vonóznak; néhol egy kicsit elidőznek, ide-oda kanyarodnak, amíg csak egészen el nem tűnnek a tanya irányában.

A mező behajlik egy nagy búzatáblába, amelynek nincsen vége. A gyönyörű zöld rengő hajladozással folyik

egybe, ameddig ellátok. A mozgó, elvesző távlatú zöldben, valahol messze szól egy szerelmes fűrj. Csak a «pittypalatty»-ot hallom, a bevezető «va-vau»-t végkép elnyeli a messzeség.

Már nem röpködnek a vadgalambok; a kopolya fölött csak egy hápogó gácsér kíváncsiskodik, lomha szárnyalással. Tán azt keresi: hova lehetett a párja az apró népséggel, a kicsi ruczákkal. Azok itt keltek ki a csonka fűzfa villás ága közt, onnan hordta le őket az anyjok a vízre.

Szól a pittypalatty, szól.

Egyéb hang sincs már a pusztán. Az est homálya kezdi beteríteni a fehér akácfasort. Most még édesebb a szellő, amely arról lendül felém.

Az ég kéksége még tisztán, erősen látszik, de nem fényes már.

Egyetlen egy csillag van rajt' e pillanatban — az esthajnali csillag.

1851

/1866/

BESZÉLŐ NÁDAK.

Meleg délután volt. Az égnek lenyes borbélyok
úntak; megőst a széllet. A levegő csak hőzöngélt fertő,
nyugalmassan.

A levegőben hűvös néhol szélcsengetés, kárótt
volna a szél, de csöndes. A levegő részben szűz
szűz, és a széllet. Kétségbeesés, bizonyosan a szél
«Csak a széllet» — és én az én nem lehettem
széllet voltam a széllet, ahova egy széllet
széllet voltam a széllet.

BESZÉLŐ NÁDAK.

A széllet voltam a széllet, ahova egy széllet
széllet voltam a széllet. De az széllet voltam a széllet,
és én az én nem lehettem széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet. De az széllet
voltam a széllet, ahova egy széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet.

A széllet voltam a széllet, ahova egy széllet
széllet voltam a széllet. De az széllet voltam a széllet,
és én az én nem lehettem széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet. De az széllet
voltam a széllet, ahova egy széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet.

A széllet voltam a széllet, ahova egy széllet
széllet voltam a széllet. De az széllet voltam a széllet,
és én az én nem lehettem széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet. De az széllet
voltam a széllet, ahova egy széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet.

A széllet voltam a széllet, ahova egy széllet
széllet voltam a széllet. De az széllet voltam a széllet,
és én az én nem lehettem széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet. De az széllet
voltam a széllet, ahova egy széllet voltam a széllet,
ahova egy széllet voltam a széllet.

BESZÉLŐ NÁDAK.

Meleg délután volt. Az égen fényes báránnyfelhők úsztak ; mögöttök a végtelen mélységű kék boltozat terült, nyugalmasan

A fehér felhők habja néhol mintha lehullani készült volna a földre, úgy csüngött. A levegő rezgése szinte kápráztatta a szemet. Kint, a rónán, bizonyosan gyönyörű délibábok úszkáltak most: — de én azt nem láthattam.

Bent voltam a b—i nádasban, ahova egy rozoga csónakkal egymagam fúrtam be magamat.

A nagy zombikos útvesztőjében ugyancsak keserves multság volt lépésről-lépésre haladni a tolórúd segélyével. De azután a nádas következett ; a rejtelmes, susogó nádas, a melynek ritkásai és ösvényei voltak ; mindegyik ösvény más-más rigyáshoz, piczi tükörtóhoz vezetett. Úgy volt, mintha ugyanazt a panorámát száz változatban mutogatnák.

A kicsi tó után jött a nagyobb ; — a keskeny után a széles. De mindnek ugyanaz volt a jellege, a lelke. Nád vette körül valamennyit, s a zöldessárga mocsárvízben mindenütt egyformán sűrű szövedékkal imbolygott a hinár.

A tavi rózsa patyolat-virága egyről sem hiányzott ; s a nádas egyforma kíváncsisággal hajlott össze jöttömre itt is, ott is.

Már régen el voltam zárva a világtól. Ebben a búsán sóhajtozó nád-erdőben nincs jel, ami kivezet. Az ingó

Múlik a te hazád is. A kócsagé, a darué már elmúlt. Lásd, itt az ember! itt a mi szivünkben, a hol a tündérmadarak voltak valaha itthon.

Azok ki nem bírják az ember közelségét.

A fehér kócsag hol van?! . . . A szűztiszta kócsag, amely lassan, méltósággal úszta meg estennet a rózsa-szinú eget.

Sehol sincsen már a fehér kócsag, a lápok büszkesége; a lápok ékessége.

Ha őszi vándorútjokon leszállnak a síkságon a darvak, félénken tekintgetnek körül, mert bármerre néznek, «ember lakik a pusztán.»

Az álomhozó suttogás megszűnt egy pillanatra. A csöndességben úgy volt, mintha búcsúzó darvak csengő, egyhangú szólamával telnék meg az üresség fölöttem. Szólt a magasból a különös képzeleti ének:

«Gruú! — gruú! gruggruú!»

Egy bamba szárcsa kezdte végigkaszálni idelent a vizet valamelyik szomszédos rigyáson. Gurrogott hozzá, nyomorúságos torokhangon.

A kis tó túlsó szélén egy gnóm jelent meg. Egy fürge vizikobold. Csőrét előre lökdösve szántogatta a tükrös vizet. Fordúlt-pördült, kíváncsian közeledett hozzám, amíg egyszer csak találkozott a szemünk.

«*Kitty!*» — hallom abban a pillanatban. — Utána egy kis csobbanás, s az én apró búvárom sehol sincsen. Eltűnt a víz alatt.

«Neki nem árt a hinár!» — súgta halkán a nádas, — «úgy siklik, mint a csík; — a kis gnóm lesz az utólsó, aki a múltó tavakkal eltűnik innen mindörökre. A bíbicz megvárja, amíg sár lesz a tóból; amíg a sár is kiszik-

BESZÉLŐ NÁDAK.

Múlik a te hazád is. A kócsagé, a darué már elmúlt. Lásd, itt az ember! itt a mi szivünkben, a hol a tündérmadarak voltak valaha itthon.

Azok ki nem bírják az ember közelségét.

A fehér kócsag hol van?! . . . A szűztiszta kócsag, amely lassan, méltósággal úszta meg estennet a rózsaszínű eget.

Sehol sincsen már a fehér kócsag, a lápok büszkesége; a lápok ékessége.

Ha őszi vándorútjokon leszállnak a síkságon a darvak, félenken tekintgetnek körül, mert bármerre néznek, «ember lakik a pusztán.»

Az álomhozó suttogás megszűnt egy pillanatra. A csöndességben úgy volt, mintha búcsúzó darvak csengő, egyhangú szólamával telnék meg az üresség fölöttem. Szólt a magasból a különös képzeleti ének:

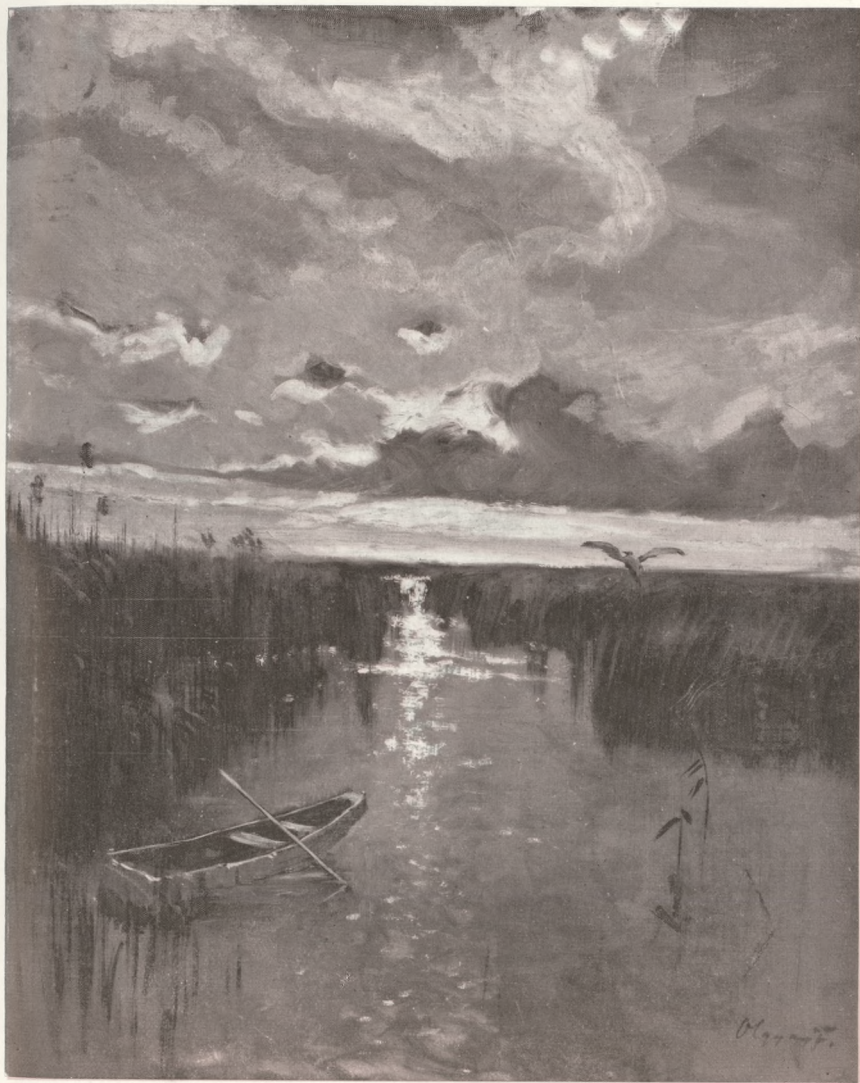
«Gruú! — gruú! gruggruú!»

Egy bamba szárcsa kezdte végigkaszálni idelent a vizet valamelyik szomszédos rigyáson. Gurrogott hozzá, nyomorúságos torokhangon.

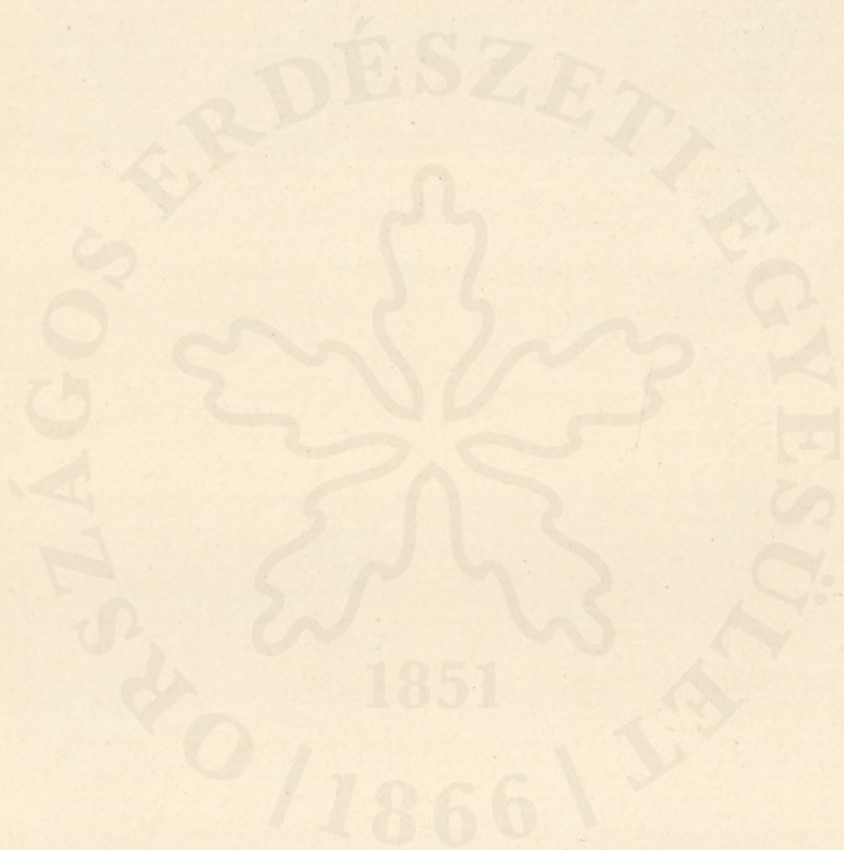
A kis tó túlsó szélén egy gnóm jelent meg. Egy fürge vizikobold. Csőrét előre lökdösve szántogatta a tükrös vizet. Fordúlt-pördült, kíváncsian közeledett hozzám, amíg egyszer csak találkozott a szemünk.

«*Kitty!*» — hallom abban a pillanatban. — Utána egy kis csobbanás, s az én apró bűvárom sehol sincsen. eltűnt a víz alatt.

«Neki nem árt a hinár!» — súgta halkán a nádas, — «úgy siklik, mint a csík; — a kis gnóm lesz az utólsó, aki a múltó tavakkal eltűnik innen mindörökre. A bíbicz megvárja, amíg sár lesz a tóból; amíg a sár is kiszik-

BESZÉLŐ NÁDAK.

kad s csak nedves rétság terül ott, ahol valaha zizegő náderdő volt. A kis bűvár akkor már sehol sem lesz.»

Messze-messze, ahol a nádas világa a legjáratlanabb volt, nyertő, sivító hang csendült ki. Ott a nagy bűvár veszekedett-pörölt a társával. A káprázat olyan-nak mutatja messziről, mintha a szürke lúd fiókja volna, pedig csak érzéki csalódás az, mint amikor a ködben őznek nézzük a legelő nyulat.

Fölöttem gyorsszárnyú szitakötők surrantak el, könnyed légi tánczczal.

Az egyik a nádbuga tetején ült meg, a másik a tolórudam végét választotta sziesztázó helyül. Egyszerre, mint valami titkos jeladásra, mindketten fönt voltak megint a levegőben; játszva kergették egymást; csudálatos bukfenczeket hánytak; egymásba kapaszkodtak; zizegő szárnyverdeséssel lefelé hullottak. Látom ezernyi-ezer szemből álló nagy fejeket; — úgy rémlik, mintha borzasztó mosolyra nyitnák szét éles harapóikat. — Ha ezerszer akkorák volnának, aminők: félelmes szörnyekké válhatnának még az emberre is . . . Huss! most egy czifra légy dongott el mellettök; erre eleresztik egymást: utána a légynek! . . . örült villanással vágódnak neki a levegőnek, de megint csak egymásba csapódnak s a légy megmenekül.

A nád sűrűjéből halk nesz sziszeg ki: «Most még tinektek is jó; — még itt a beláthatatlan erdő. De a nádas lábát nem locsolja a hullám oly magasan, mint régen. Apad a víz, fogy a föld nedvessége.»

Nézem a nád alját, csakugyan jó egy arasznyira csupa halvány fakóság lepi a himbálódzó magas nádszálakat. A késő délután sugárözöne rácsúszik a vízre s a fakó nádtörzseket mozgó rácsnak mutatja. Egy sáv

fény, egy sáv árnyék, százával egymás mellett. A keskeny rácsnyílások közt csak a törpe bűvár bujkál könnyű szerrel.

Erősödik a szél. A nádas suttogása még jobban egybefolyik. Az égen megjelennek a vadruczák; kezdik az esti mozgolódást. Igyekeznek ki innen, a ringó vizekről, a tarlókra, a keresztek közé. Ott van a terített asztal, ott van a bőséges vacsora.

«Háp-háp!» sürgeti a többit egy vén gácsér. «Kraik!» kiált recsegő trombitájából a lomha szürke gém.

A nád világa titkos hangokkal s még titkosabb jelekkel elevenedik meg.

A róna vizén már felveti magát a játszó kárász. Ott a mélységben csuka les prédára, a hinárral körülfont nádtorzók mögött.

Jó lesz kifelé indulni, mert itt a szúnyog is. Eddig csak apró rajokkal alkalmatlankodott; — most jönnek a nád keskeny levelei alól a bős tatár-seregek. Sötét az ég, amerre útjokat veszik.

Ahol lecsapnak, ott annyit érnek, akár a vérivó nadály. A nád fölött libegve sodródnak arrább-arrább a rém-kolóniák. Megérkezik a fecske-ezred, és ráveti magát a nagyszerű prédára: — «Csvik! csvik! . . .»

A rigyásokon át sietve surranok csónakommal. Még hallom, a mit a nádas utánam kiabál, lágy suttogásával:

«Ember, ember! Ahova te lépsz, kiszárad nyomodon a rigyás, megaszalódik a lápi fű! . . . A fehér nimfa országa fekete szántófölddé válik! . . . Ó ember, önző ember! aki kiforgatod a világ régi képét s költészetét prózává változtatod: vidd magaddal most a láp hangulatát, a mulandóság csöndes búsongását.»

A csónak kint volt már a parton: A keskeny ér, amelyen kiveztem, ezüstösen csillant meg az alkonyat pírjától.

A nádak még beszéltek odabent, de azt már nem hallhattam.

Kint voltam a rónán.

★

Jártam gyönyörű hegyvidékeken; ösmerem az erdő csudaszépségeit. A fák beszédét, zúgását, suttogását; az árnyék-tánczot, amit a lomb tánczol; a titkos halk hangokat, amik a sűrűség mélyében születnek; a zöld szín százféle változását, ami az erdőt tarkává teszi. A lomb közé szűrődő napsugarat, amely rezegve fúrja be magát a leveles galyak közé s elpihen az erdei pázsiton; a dalt, amit fülemile és rigó dalol; a mélységes csöndben felharsanó riasztót, amit a bak-őz hallat, ha meglepetés éri. A halkán, mormolva surranó csermelyt és patakot, amelynek kristályos vizében pisztráng játszik, a pásztor-kürtöt, ami elzúg estennet egyik hegyoromról a másikig; a szakadékokat, amelyek közt a némaság kísértetei bujdosnak; az erdei tavat, amelynek szélét a kígyóvirág kék fürtje díszíti.

Töltöttem kint a rengetegben magányos éjszakákat, amikor nem volt más hang, csak a lángbagoly sírása s a holdat ugató róka vakkantása. Fürödtem az erdő hajnali harmatában, amikor a galyról minden mozdulatomra cseppfolyós igazgyöngy hullott ezrével, százezrével. Láttam a napot, amint tüzes arczát a fák koronája fölé emelte s aranyat hintett a holló fészkére. Láttam a holdat, hogyan bujdosott az erdő ősfái közt, mint a szerelmes trubadúr, aki a kedvesét várja az éj árnyé-

kában. Hallottam, amikor a csöndes, csillagos éjfelen végig bűgött az erdő nyári bujaságán a vén farkas bűgése, ami jeladás a kölykeknek, hogy: «jövök! s hozom a vacsorát!» . . . Jó barátom a selymes szárnyú «caprimulgus», a nagyszájú szúnyogfarkas, amely testvére a kerti kecskefejőnek, s amely az erdők susogó lombját kedveli. Számtalanszor figyeltem azt az öröklélekzetű berregést-perregést, amit ez a különös madár művel, ha az éj derengésében megül valamely ágon.

Tudom, minő észvesztő gyönyör az erdő lélekzetét színi nappal, s minő szorongás betelni vele éjjel. Megloptam a vacskán alvó vadkant a dágványos dohos rejtekében, a honnan nagyot röffenve, s feketén, mint az ördög, hordta el irháját ez az erdei Belzebub. Fülemben cseng a sokféle sikkantás, csippanás, ami a vágás gazdag világából annyiszor hallik ki. Elöttem most is a fáczánkakas, amely tollszarvacskáit neki meresztve, udvarol iromba tyúkjának. Czinczerek, darazsak, nagy, zömök szarvasbogarak suhannak át rajtam képzeletemben, amint az erdőt járom, emlékeimmel. Átélem megint azt a földrengető vihart, amikor úgy hullott a menykő körülöttem a százados fák közt, mint a tölgyek éredő makktermése. Most is érzem az erdő bűvölő hatását és a rabságnak azt a különös fajtáját, amiben vagyok, ha a fák ezre körülfog.

Gyönyörű ez. Izgató, vért lüktető, szívet dobogató. Az ember tele van örömmel és legyőzhetetlen, meg sem magyarázható félelmekkel. A nagy fák élnek; és én egyre várom, hogy megszólaljanak. Hátha nem tetszik nekik, hogy ott settenkedem köztök? Hátha megkorholnának érte, ha beszélni tudnának? Oly hatalmasok s tekintélyesek! Vének és mégis üdék; erősek, mint az örökké-

valóság. Mi vagyok én hozzájuk képest? Elnyomnak, levernek, megbénítanak; nyűgbe-gúzsba kötik a lelkemet. Hozzájuk képest gyermek volnék, ha aggastyán volnék is. Szorongó tisztelettel, leküzdhetetlen alázatossággal nézek fel rájuk, mintha az ősök szelleme közül jelennék meg előttem valamelyik.

Mindez szép, érdekes, csudás, titokzatos, és — fárasztó.

*

Csak vissza, vissza innen, a rónaságra, amit úgy imádok!

Ahol meg nem áll a tekintetem, hanem csak elfáradva pihen a véghetetlenségen. Ahol a zöld szín tengert mutat, melybe félelem nélkül dobom a lelkemet s megúsztatom benne. Ahol nincsenek nagy titkok, csak édes bizonyosságok, mint a hű asszony szemében. Ahol a rét virágai közt járván, nem érzek többnek, nagyobb-nak, tartósabbnak semmit sem magamnál. A síkság szépségei minden tavasszal újra születnek. Gyermekiek azok hozzám képest. Itt én vagyok a Mathuzálem, az őskori lény, a visszatérő szellem.

Útamnak semerre sincsen akadálya. A nap ragyogó fényét hajnaltól estig látom. A hold csak a felhők közt ha bujkál, de ott is tisztán kísérhetem útját. Nem trubadúr már, aki a kedvesére vár, csak egyszerű vándora az éjnek, akihez boldogság lenne csatlakozni.

A puszta némasága más, mint az erdőé. A rónát járó szellők édes, pajkos lidérek lovacskaí. A friss szénán végig terülve nézem az eget s szívom a kakukfű párazatát. Ilyenkor jönnek a réti lidérek, akik a lópokon, ingoványokon születnek, s a hajlós, ringó nád közt lak-

nak. A szellő kicsalja őket az ingovány szélére, ott kékes fényvel lobogva lejtnek nesztelen tánczokat; mint egy-egy tündér-szem, úgy égnek; s kialszanak, meghalnak, ha a tündér lezárja a szemét.

Aztán jönnek fénytelenül is a szellő szárnyán. Már nem látni őket, csak érezni megborzongató harmatos csókjokat; ajkokról a mocsár világának lankasztó erjedése keveredik bele a pusztai virágok illatába. Fent, a magasban, elhúz egy éji gém s recsegő hangon kiabálja, hogy mindjárt itt az éjfél. A pusztta éjszakájába belenótázik a trillás tücsök s messziről, mintha a kolomp rekedt kongását hallanám.

Szelid minden és álomba ringató. A fuvalmak gyöngéden czirógnak. Kísértet sehol sincs. Az égen halványul a csillagraj; az azt jelenti, hogy már hajnalodik. S a hajnal meghozza a rónaság ködét, a mely mintha élne, úgy libben, mozog, költözik. Egy fehér tenger, amely elárasztja a síkot s lassú hömpölygéssel takar be rajta mindent. A nap első sugarától végtelenül finom foszlányokra szakad s megopálosodik. Mintha tejbe mártott szivárvány volna, amelynek a szinei megolvadva folynának egymásba.

S jön a hatalmas, égő istenség, maga az őselet, a lángok apja: a nap! Süt rám és szívja a meleg föld illatát, a melyhez fogható nincs széles e világon. Ez az igazi élet, ez az egészséges hév, a mely forralja, pezsdíti a vért, anélkül, hogy beteges lázat támasztana benne.

A virágos mezőn millió csillogó gyémántszem él, a miben a méh nézegeti magát; a vetés hullámát ha nézem, vágy fog el, vajha habkönnyűséggel fekhethném rá arra a lendülő hullámra, a mely vinne, hempergetne magán, s én érezném a búza zöldjének selymes, puha simogatását.

Hogy tudok itt örülni az eltévedt vadrózsabokornak,
a melyről koszorúsan hajlik le a virággal megrakott ág.

Hogy hallgatom a madarak szólamát, ami folytonos
szerelmi vallomás!

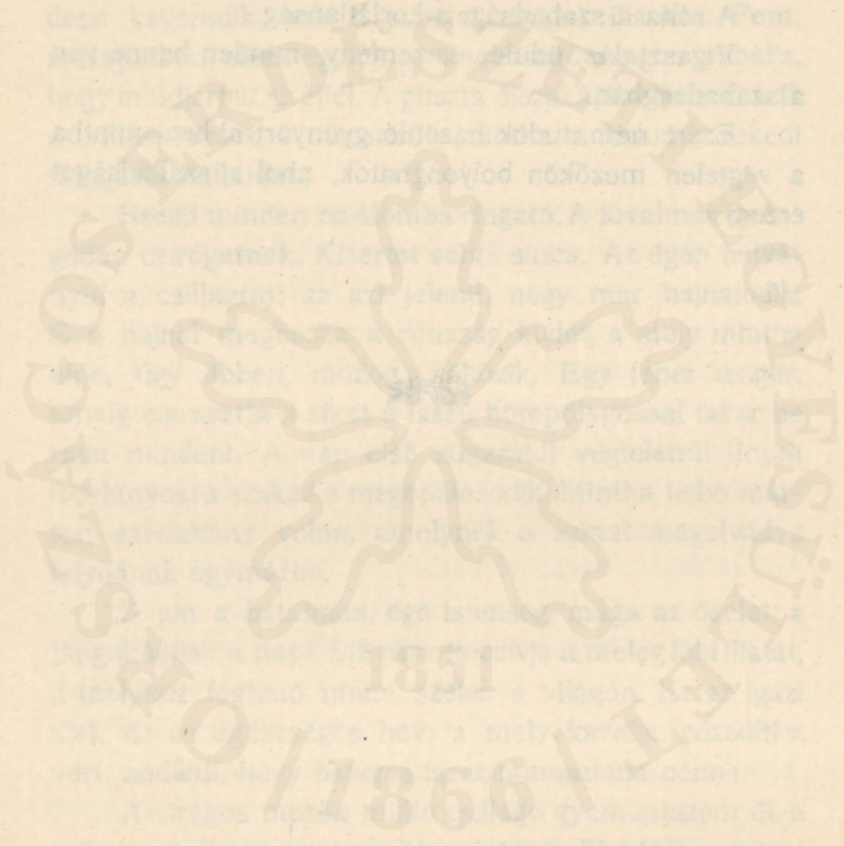
A szabadság érzete kél bennem. A szabadságé,
ami a legnagyobb kincs; ami nélkül nyomorúlt minden :
az ember és az állat.

A róna a szabadság, a korlátlanság.

Vigasztalás, üdülés és remény: minden benne van
a szabadságban.

Ezért nem tudok hasonló gyönyört ahhoz, mintha
a végtelen mezőkön bolyonghatok, ahol a szabadságot
érezem.

1851

/1866/

BOLYONGÁS.

BOLYONGÁS.

1851

1866

BOLYONGÁS.

Borzasztó lehetett a Robinzon sorsa!...

Kivetődni a tenger viharos hullámai közül egy vad szigetre, ahol isten képére teremtett lény egyetlen egy sincsen, s ott érezni a véghetetlen, kietlen magányt: bele lehetne ebbe bolondúlni!...

Nem a magány miatt, hanem annak rettenetes állandósága miatt.

Mert a magány, időszakilag, annyi időre, amennyit mi határozunk meg, leírhatatlan gyönyöröket kínál. Benne van az igazi, legnagyobb pihenés; általa kapjuk meg azt az üdítő csöndet, amire néha oly nagy szüksége van testünknek-lelkünknek. Amikor tökéletesen egyedül vagyunk, olyankor tudunk legjobban szemlélni, gondolatainkba elmerülni, ezer meg ezer tanulságot leszűrni; bölcsekedni, magunkba szállani, megtisztulni. Mindez pedig komoly szükséglete annak, aki nem tudja beérni a véletlenekkel, amelyek szerint így vagy amúgy dobálja a sors, hanem maga szereti az utait intézni, a saját egyénisége, megállapodása, világnézete szerint.

A magány, ha mimagunknak a kedve szerint való, istenáldás. Ha azt mondhatom: «most megszököm az emberek elől, a zajos, nyugtalan világból, s elbujok egy pár órára, vagy egy pár hétre, vagy egy pár hónapra az isten háta mögé», — ez az igazi földi boldogság kiegé-

szítője. Mert sokszor van úgy, hogy betelünk a lármával, a sokadalommal, a zürzavarral és egy kis csöndet kívánunk, valamint a fáradt ember kívánja az alvást, az üdítőt.

Legkegyetlenebb büntetés a kínaiaknál, hogy nem engedik a bűnöst aludni. Amikor már félholt a szemére nehezülő leküzdhetetlen álmovágytól: akkor izgatják legjobban mindenféle mesterkedéssel, hogy végre meg kell örülnie a nyomorultúl agyonkínzottnak. Hát a világ örökös dübörgése, mozgása, millió hangja, nyugtalanítása és izgalma jobb-e? Nem természetes-e, hogy ösztön-szerűleg vágyunk néha menekülni ebből a hajszás társadalmi életből, amelynek a forгатagában mindig csak megfeszített ideg-zettel tudhatunk a helyünkön maradni?

De a magánynak olyannak kell lennie, hogy mégis érezzük benne szabadságunkat a zajos világba való visszatérésre. Amikor elég a csendből, az egyedülvalóságból, akkor meg legyen rá a mód s a lehetőség, hogy megint emberszót halljunk s örvendhessünk azoknak, akiket szeretünk. Enélkül a magány jóformán épp annyi, mint a sír. Még rosszabb is lehet, mert a sírban legalább nincsenek érzések; ellenben az egészen magában élő ember a saját maga tetszhalott mivoltának a tudatában kínlódik tovább, keservesen.

Igaz, hogy a kiknek senkijök sincsen, azokra a nyüzsgő embertömegek közt is sivár magány vár. De a legnagyobb elhagyatottságban is kicsirázhat még a reménység, hogy nem veszett el minden, — majd akad valaki, aki velünk érez, aki közeledik hozzánk. Akit valami címen a mienknek tarthatunk.

De Robinzon szigetén senki sem volt!...

*

szítője. Mert sokszor van úgy, hogy betelünk a lármával, a sokadalommal, a zürzavarral és egy kis csöndet kívánunk, valamint a fáradt ember kívánja az alvást, az üdítőt.

Legkegyetlenebb büntetés a kínaiaknál, hogy nem engedik a bűnöst aludni. Amikor már félholt a szemére nehezülő leküzdhetetlen álmovágytól: akkor izgatják legjobban mindenféle mesterkedéssel, hogy végre meg kell örülnie a nyomorultúl agyonkínzottnak. Hát a világ örökös dübörgése, mozgása, millió hangja, nyugtalanítása és izgalma jobb-e? Nem természetes-e, hogy ösztönszerűleg vágyunk néha menekülni ebből a hajszás társadalmi életből, amelynek a forgatagában mindig csak megfeszített idegzettel tudhatunk a helyünkön maradni?

De a magánynak olyannak kell lennie, hogy mégis érezzük benne szabadságunkat a zajos világba való visszatérésre. Amikor elég a csendből, az egyedülvalóságból, akkor meg legyen rá a mód s a lehetőség, hogy megint emberszót halljunk s örvendhessünk azoknak, akiket szeretünk. Enélkül a magány jóformán épp annyi, mint a sir. Még rosszabb is lehet, mert a sírban legalább nincsenek érzések; ellenben az egészen magában élő ember a saját maga tetszhalott mivoltának a tudatában kínlódik tovább, keservesen.

Igaz, hogy a kiknek senkijök sincsen, azokra a nyüzsgő embertömegek közt is sivár magány vár. De a legnagyobb elhagyatottságban is kicsirázhat még a reménység, hogy nem veszett el minden, — majd akad valaki, aki velünk érez, aki közeledik hozzánk. Akit valami címen a mienknek tarthatunk.

De Robinzon szigetén senki sem volt!...

VIRÁGOS RÓNA.

Itt vagyok egy felséges síkság közepén, egy remek kaszáló virágos területén, ahol mögöttem kúpalakú szénaboglyák emelkednek; közvetlenül előttem a lekaszált réten rendekben fekszik a virággal tarkított zamatos fű; azontúl pedig teljes pompájában díszlik a gazdag kaszáló, százezer méhet csalogatva magához, mézet kínáló eleven virágai által.

Ez itt olyan magány, aminőt tökéletesnek képzelek arra, hogy üdüljek benne.

Nem a világgyűlölet hozza ide a bolyongót. Csak az időleges vágy, hogy most egy darabig ne lásson mást, mint eget és földet; az ég felhővel tarkított azúrját, s a föld buja szinekkel kendőzött arcját.

Ameddig ellátok: emberlakás nincsen a környéken. Pusztaság végesvéig. A határ mindenfelé a földre boruló ég. Nagy távolságban sejtem az elmosódott facsoport közül kiemelkedő tornyot, azt is inkább azért, mert tudom, hogy falu van ott. De a házak közül egy sem látszik. A torony pedig az istenre emlékeztet.

Most úgy képzelhetem, hogy egyedül vagyok a világon s minden csak én értem van. Mohó sietséggel merülök el ebbe az önző ábrándba; sietnem kell, hisz' minden pillanatban feltűnhet valahol a pusztai úton valaki, valami: egy ember vagy egy szekér s akkor vége bolondos képzelődésemnek. Akkor osztoznom kell *azzal* ott, akárki is. Akkor csalódva kell látnom álmaim szétfoslását.

★

A róna felséges magányában egy szénaboglyához dőlve néztem a világot.

Mennyi egyszerűség és mennyi pompa. A zöld szín pompája, ami utólérhetetlen, amit a földről még a tó vize

is ellop s hullámverésekor visszatükrözi, mintha smaragdból volna a fenéke.

Felujongok az egyedülvalóság nagyszerű érzésére s tele tüdővel szívom a szénaitlatot, amit felém hajt a szellő.

Nincs ennél csudásabb összetétel. Nagyokat szipantok belőle s lesem: kiérzem-e vajon a kakukfűvet, a székfűt, a mentát, a vadzsályát...

Egy gyorsan sikló árnyék suhan át fölöttem, amitől szinte megrezzenek. Vége a magányomnak!

Vendég jött! Olyan vendég, aki jobban itthon van itt, mint én magam.

Egy hosszúlábú, vöröscsőrű gólya.

Lábát hátranyújtja, nyaká előrefeszíti, gyászos két szárnyát szétteríti s úszik.

Egyetlen lendülés nélkül száll lefelé; ereszkedik-ereszkedik, amíg itt nincs a kellő pillanat, hogy összerántsa magát, megcsapkodja a szárnyát, lenyújtsa a lábát s szinte zökkenve toppanjon le a buja fű közé.

Megáll, körülnéz, figyel. Megvizsgálja az eget; semmi gyanús nincs ott. A boglyám felé pislog. Bizalmas tekintetéből látszik, hogy ezt gondolja: «Ej, ni, ott egy ember.» — Azután fölemeli az egyik lábát, majdnem egészen maga alá húzza, meg újra kinyújtja előre, s rálép. Egy-kettő!... egy-kettő!... mint a katona, olyan szabályosan, ütemesen, peczkesen, délczegen lép.

Megpillant valamit a fű közt s odakap. Nyel egyet s tovább lépked. Szöcskére vadászik most.

Aki így látja, megesküszik rá, hogy a leghasznosabb madár a világon. Pedig a hány a barátja, legalább is annyi az ellensége. Mert hogy a «hasznos» gólya megeszi ám a kis csirkét, sőt a kis foglyot meg a kis nyulat, arról

nem is szólva, hogy minden béka és minden siklókigyó, amit bekapod, szintén kára a mezőgazdának.

Hisz' béka és kigyó a legkitünőbb rovarirtó. Sokkal különb a gólyánál, amely csak a jókora szöcskéket szedegeti, de az apró növénypusztítókkal semmit sem törődik. Ő gólyasága nyugodtan vadászat. Övé itt a világ. Egy bokron sordély serreg, azt kíváncsian hallgatja egy kicsit, aztán megindul feléje.

Srrrr! mondja a sordély mégegyszer, utóljára, s hirtelen szárnyra kap. Nem tetszik neki az a nagy közelség. Nehézkes, remegő röpüléssel oldalog el vagy húszölnyire s leszáll egy ökörfarkkóró tetejére. Onnan sistereg bele megint egyhangú dalával a csöndes, nyáreleji levegőbe.

Aztán jönnek a fecskék, a suhanó, villámgyors repülésű frakkosok, és elkezdenek keringeni a gólya körül. A «hosszúlábú» tudniillik minden lépésével egy sereg apró legyet s szúnyogot hajt ki a füvek közül, arra vadászik a csivikélő népség. Szemközt fujdogál velök a szél, neki támaszkodnak a levegő áramlásának s lassú szárnyverdeséssel szinte lépegetnek benne, láb nélkül is. Ez a csöndes előrehaladás az aratás. Ilyenkor kapkodják el a fű fölött csapkodó legyecskéket; — aztán hirtelen visszakanyarodnak, rábizzák magokat a szélparipára s nagyot kerülve, lendülnek megint a gólya felé, aki bizalmasan tekintget jó ösmerőseire.

★

Elüldögnék itt óraszámra; de már esteledik s az énekes pacsirta is lekíváncozik a magasból.

Bolyongva járom a pusztaságot s toronyiránt ballagok keresztül rajta a rozsföldek felé, amelyek innen nézve mozgó, hullámozó, hamvas-zöldet mutatnak.

A boglyák közt folyvást kísér a szénaillat, amit a levágott, fonnyadó, haldokló fű lehel ki magából.

Az egyik boglyán egy zöldcsóka ül. Kíváncsian figyel rám s amint a szeme az enyémmel találkozik, megérti, hogy látom, s riadtan száll arrább.

A határdombon árva akácz búsul egymagában. Alig látni rajt' zöldet. Olyan, mint egy fehér asszony keble. Éppen most virágzik.

Lehelete versenyre kél a szénaillattal, amit a boglyák felől egyre hinteget a kóbor szellő. Alig vonszolom már magamat, úgy elbágyadok ettől a remek versengéstől.

Árnyék borúl rám; felhő árnyéka. Nézem, hogy csúszik át az ingóringó rozson s hogyan barnítja meg útja vonalát a hamvas-zöld tábla tetején.

Mintha élne az árnyék, úgy halad.

Egy utunk van. Arra sietnék én is. Csakhogy a felhőnek szárnya van, tündérszárnya. Búsan nézek utána, amint lassankint nesztelenül eltűnik előlem.

«Szerencsés utat!» — mondom magamban halkán. És elgondolom, hogy ez is örök búcsú.

Avagy ki találkozott még valaha azzal a felhővel, amelyiktől egyszer elbúcsúzott?!...

VÉN ASSZONYOK NYARA.

Sárga virágokkal, forogva átgyöngyözve a szőlővel...
A nap ezúttal ragyog be a falusi kertek, ahol az
ész édes hangulatai szivós szavakkal...

A fűvel borított szőlőnyelűk véreb- szőlők...
Egyenként szállószobák...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...

VÉN ASSZONYOK NYARA.

Az új repülési módok...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...

Érte melleje...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...

Az új repülési módok...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...

Mert...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...

Ex'ez én halasi hangverseny...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...

A nagyhangú dalnokok...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...
A fűvel borított szőlőnyelűk közé...

A boglárkák... a szénát, amit a...

Az egyik boglárka... Károly...

A határ... a szénát...

Levegő... a szénát...

Az egyik boglárka... a szénát...

Egy... a szénát...

Az egyik boglárka... a szénát...

Az egyik boglárka... a szénát...

1851

1866

VÉN ASSZONYOK NYARA.

I.

Sárgul a falevél; forogva-libegve hull a galyról.

A nap szelíden ragyogja be a falusi kertet, ahol az őszt édes hangulatát szívom magamba.

A tövissel borított sövényen sok veréb sütkérezik; többnyire mezei verebek. — Egyenkint szálldosnak le az elhanyagolt veteményes táblák közé, ahol sok a paraj, de néhány szál kender is akad. Kis idő múlva ropogós zajjal röptül fel valamennyi, s megül a tüskés sövényen, hogy alig pár percz múlva újra kezdje a gaz és dudva közt a lakmározást.

Ez is mutatja a valóságos őszt, a mezei verébknek ez a falusi sáskajárása. Amíg a nyárból tart, addig ez a kis fekete-tokás jött-ment inkább a külső földeket látogatja. Az útmenti vetést kedveli, tizedeli. Aratás után lassan-lassan közelebb kívánczik azután a kertekhez, a hol szeptemberben már ugyancsak otthon érzi magát.

Most újra megriadtak! Mind-mind felröppen s apró szárnyával megropogtatja a levegőt. Elkeveredik közjök a házi verebek egy kósza csapatja is; valamelyik vén hímveréb éktelen csiripelésre gyújt, amit utánoz a többi. Ez az én falusi hangversenyem.

A nagyhangú dalnokok közé folyvást új jövevények kerülnek. A gyümölcsösből jönnek, ahol érik már a szilva.

A nagy diófa ritkúló lombja közt látom a szállásom mohos nádfedelét; a sövény egy jókora részén kinézek az udvarra s épen a gémes kútra esik a szemem. A vödör a kút kávájába van akasztva s egy fehértarka galamb nyújtogatja bele a nyakát: iszik.

*

Ez az igazi idill. A szőlőhegy (tulajdonkép csak domb) itt van a szomszédságban; ott húros rigók szálldosnak, nyugtalanul. Dézsmálják a termést. Nekik a szőlő a legkedvesebb csemegéjük. Szüretig dőzsölnek itt, aztán elbúcsuznak: mennek erdei hazájokba.

Nagyon jó itt most, ebben a csöndes kertben, ahol nincs más élőlény, mint bogár, meg madár. A gyümölcsös táján valami remek sárgaság lendül felfelé; az nem hulló levél, amit a szél sodrít. Hisz teljes szélcsend van e pillanatban. — Az egy hím oriolus, a sárgarigók egy díszpéldánya. Nincs is több, csak ez az egyetlenegy. A többi már elhúzódott innen, megkezdte lassan a vándorlását. Annál érdekesebb a sárgalevelű fák közt ez a bolygó aranymadár, amelynek a szó szoros értelmében nincsen párja.

A gólyafészek már régen üres. A kémény nem füstöl. Az őszi fonnyadás elhatalmasodott mindenben. Még a méhes környéke sem olyan élénk, mint a nagy virágnyláskor; pedig ott sohasem szűnik az altató, egyhangú zummogás.

A méhes környékén látok valamit, ami megállít.

Kert van ott a kertben. Száraz napraforgó-körö övezi a méheknek szánt virágot; a laza kerítésre déligyintő futott fel; lilakék tölcsérének a széle szemérmesen türemkedik be a nap udvarlása elől.

A virágágyak tarka díszje buján hajladozik össze ; lilás őszi rózsza, kék szarkaláb, sárga szalmavirág, fehér kenyérmorzsa . . . s egy délczegen, pompásan viruló vörös georgína.

*

A vörös georgína mozdulatlanúl mosolyog fel az égre; a szélcsöndben még a fűszál sem leng körülötte. A jólét nyugalma látszik a szép virágon.

Mintha az érzés nélkül levő sziveket utánozná: él, vérbő egészséggel. Ragyogó, duzzadt, gömbölyű arca emlékeztet a színpadi kifestett szép arczokra.

Mintha semmit sem kapna a földtől, a melyen a fájdalmak teremnek s a melyen a mulandóság mindent megérint.

Csupán csak szép, melegség nélkül, illat nélkül. Nem vágyom letépni. Pedig ha vadrózsát látok a meredek lejtőn, utána kapaszkodom.

Megcsodálom a kert legszebb, magányos virágát s mintha titkos szózatot hallanék aközben, amely a georgína kebléből fakad: «Mért szeressek, mért epedjek? szenvedés a szerelem. Bánat nélkül, könnyek nélkül jobb az élet, szebb az élet én nekem!»! . . .

A száraz kórókerítés mögött egy iromba tyúk kapargál, az is hallotta, mert nagyon figyel. Most elkezd kotyogni, fészket kapar a porban s beleül.

Épen odasüt a nap. A tyúkokcska megborzolja a tollát, le-lehunyja a szemét és halkan kurrog. Az otthonosság minden jó érzése és dicsőítése van ebben az egyszerű magánbeszédben.

*

Egy kis mézcsináló gyanúsna talált s ugyancsak körülröpdös. Itt laknak a veszedelmes fulánkos vitézek, akik a vendégtől nem igen kérdik: honnan jön, merre

megy, hanem megkergetik, ha nincs inyökre a látogatás. Elég, hogy izzadjon az ember, az már ok a finnyás hadseregnek, hogy megnehezteljen. Hát még ha foghagymás rostélyost ebédelt valaki! Ezzel a jeruzsálemi illattal ugyan jó lesz nem settenkedni a méhes körül, mert aki teszi, megemlegetheti a magyarok istenét.

Bedörzsölöm a nyakamat, arczomat, kezemet egy marék zsályával; az nekik kedves, attól lecsillapodnak; barátságos hangulat ébred tőle bennök. Most már megvan az engedélyem, hogy közéjük mehessek.

Járhatok-kelhetek bátran a kaptárok közt; benézhetek az üvegtáblás megfigyelő kasokba: nem haragudnak; — engedik, hogy báméskodjam, mézet csinálni tanuljak tőlök. Itt folyik a nagy munka előttem; nézem, hogyan készül a gyönyörű, szabályos sejt; hogyan vastagítják a a nyílások peremét, holott a sejt belső fala sokkal vékonyabb, gyöngédebb annál, amit a külső sejtnél mutat.

Felséges munka ez: örökkön-örökké virággal csókolódni, cukros nektárt lopni és hazahordani. Ha az emberek is így dolgozhatnának! A munkás méh éli a világon a legszebb életet. De azért mégis szomorú ez az élet, mert nincs benne szerelem.

A munkás méh se fiú, se leány; csak gondos, pontos hivatalnok, aki inkább megtoldja a munkaidejét, semhogy elvenne belőle.

Hanem az igaz, hogy virágnyláskor felséges dolga van. Mikor a barackfa kora tavasszal fehérbe öltözik s a levélhajtással még alig sarjadozó galyakat elfödi az apró, sűrű, keserűmandulára emlékeztető, pattogatott kukoriczaképmű barackvirág: a méh úgy ellepi a habzó fehérséget, hogy minden virág szívére jut nem egy, de több is; úgy rajzik döngicsélve a sereg a fa fölött.

Hát még ha az ákácznyílás ideje eljön!

Az akácvirág adja a mézek mézét. Olyankor részeg a kaptárak minden lakója a boldogságtól.

Most ősz van és a virágmézet csakúgy csipegetik-tallóztatják a méhek.

*

A szőlőhegy felől egyforma, ütemes csaholás hallatszik; megismerem a félszemű korcsmáros korcs kopójának a hangját. A beste-férge mindig magában jár vadászni; nem is hederít a gazdájára. Ha egyszer kisurranhant a palánkos udvarból: lába közé kapja a farkát, minthogy tudja a bűnét, s a kertek alatt láttatlanul lohol a mezőre a hasas nyulakat hajkurászni.

Ez a kedvtelése. Addig bujja a legsűrűbb kölest, mohart, kendert, amig kiugrat onnan egy poczakos nyúl-mamát. Tudja már a hunczut, hogy az elnehezedett nyúlné ilyen rejtőző helyeket szeret legjobban. A tarlót, a hol az erős süldő fekszik, ez a sánta kutya nem is járja. Neki a rosszfutó, nehéz mámi kell; azt addig-addig hajtja, a míg elgyöngül s nem bír futni. Persze, hogy csúnya gyilkolás a vége. Nincs a faluban senki, aki annyi nyúlpecsenyét ennék, mint ez a bitang Kurjancs.

Most is «passziózik». A szőlőhegyen hajkurász végig valamit. Esküdni lehetne rá, hogy az is «várandós» nyúl; — a szőlő sűrűn benőtt, vadkomlós árkából verhetette ki.

Puskadurranást hallok s arra elcsöndesül a csaholás odafent. Bizonyos, hogy a csősz váltotta be régi fenyegetését s ólmot etetett az orvadász-kutyával.

«Nesze neked Kurjancs!» — gondolom magamban meglegedetten. Ennyi az egész gyászbeszéd, amit a gaz kártevő érdemel.

*

Fúj a tarlón az őszi szél. Fut a rónán, a szél nyomán, helyét nemelve, az ördögszekér.

S a nap süt, bágyadtan, langyosan.

Hol vagy, régi nap, nyári nap, tüzes kebeleddel, forró csókjaiddal?! Hol vannak az aranyködben született hajnalok? A kakukkfű illata merre szállott? Mért hallgatott el a pacsirta-dal?!...

Vénül a föld; elmúltak már nyári szépségei; a gyep fonnyadt s a fű az árnyékban még déltájt is nyirkos; bársonypuha párnája hűvös, és a mohok nehéz, dohos levegője ülepszik meg rajta.

Kopár a pusztaság s hallgatag. Jön, megy a szél fölötte; egyre dudorászgat, egyhangú nótákat füttyörészget. Lágyan fújja álmosító dalát.

A homokos dombtetőn, ahol a tisztessű apró, fehér tölcsérvirágai nyílnak, hallgatom a körülöttem rajzó méhek duruzsolását, búcsúztatását a pusztaságtól. Mint-ha megérteném.

«Ma-holnap elfogy a nap», — zümmögi az egyik, — «megjön a dér, a zuzmarás tél, amikor fagyos viharok zúgnak-búgnak.»

«Rabok leszünk; de van eszünk, hogy gyűjtsük akkorra a mézet, mi kis cselédek, munkás parasztnépek; így herczegek sem élnek», felelget rá a másik.

A széles mezőségnek nincs is egyéb neszsze. Még egy pipiske se csiri-csáréz. Üres a világ és kihalt; pedig vágyom valami édes zengzetes hangra ebben a magányban. — Olyan dalt óhajtanék, amelyet még soha senki se hallott; amit nekem találtak ki; ami hasonlítana a madár énekéhez, de mégis a vágyakozó asszony sóhaj-tását juttatná eszembe.

Félig behúnyom a szememet, úgy nézek el sokáig

a csudálatosan kinyúló messzeségbe. Amint pillámon a verőfény átszűrődik: millió karcsú sugár nyújtózását látom, fel az égit. Az ég szinte remeg, mintha most mindjárt délibábot szűlné. Az őszi nap felséges sárga színeket hint el a messzeségben, ahol a barna felhő köré aranykeretet fest.

Nézem — nézem a mulandóságot, és bágyadt tekintetem előtt egyszerre csak a szelíden ringó, lágyan hullámzó tenger képe jelenik meg. Mintha a föld színe fölött áttetsző fehér fátyolszálak libegnének, sűrűn, habos kavargással. A gyöngén csillogó fehérség egybefolyik, ezernyi ezer sugárvékony fonál köti össze a laza, könnyű leplet, ami felülről lefelé nézve, szinte láthatatlan. De ha oldalt esik rá a tekintetem: akkor egyszerre itt van megint a véghetetlen finom szövedék, amelynek csalóka tükrözése a fodrosodó tófelületre emlékeztet. Mintha alatta mélyen következnek valahol a fonnyadó zöld. Mintha csakugyan tengerfenék volna az a mélység, s a moszatok színét kapkodná fel az odáig furakodó sugár.

Ami így csalogat s képzeletemet mulattatja: csudás finomságú pókháló az. Beborít a pusztán mindent. Ráfó-nódik kóróra-bokorra, avarfűre; ellepi a gyepet s áthajlik lenge szövetével az árkon. Amerre fordúlok, megcsillan a ragyogó napban az áttetsző patyolat. A szél végigszalad rajta s akkor a gyöngé háló elkezd hullámzni, remegve hajladozni. De a szél is alig talál rajt' testet, amibe kapaszkodjék, amit játszva simogathatna, szeszélyesen megczibálhatna. Hiába fekszik neki; a fehér tündérszálak rögtön engednek, elnyújtóznak, félreállnak, földig ereszkednek, s amint a levegő áramlása megszűnt: visszaigyekeznek előbbi helyökre; rugalmasan lendülnek föl; sorakoznak, elhelyezkednek rendre.

Amott hoz valamit a levegő, ni! — Nem is a szél, mert most épen pihenőt tart a bujdosó fuvalom. Nem érezni legyezgetését. S az a valami mégis száll-száll, mintha szárnya volna. Egy kis fehér vitorla közeledik felém, embermagasságban. A havasi hó sem tisztább; nem is szűzibb. Mintha egy kiterjesztett szárnyú meghalt pille hullana lefelé nagyon lassan, a kifáradt gondolat erőtlenségével. Mintha holt menyasszonya fátylát tépte volna széjjel a fájdalmában megőrült vőlegény, s földobálta volna az ég felé: hadd szedjék össze az angyalok s legyen köntöse szűz Máriának.

Itt jön, ... itt libeg, ... itt megy tovább-tovább az ökörnyál. Az ősz e libegő fehérsége; a vén asszonyok nyarának ékessége.

A puszta tele van most vele, s amint leveszem a kalapomat, hadd süssön jobban a bizsergető nap: látom, hogy árvalányhaj-bokrétaként lenget rajta a szellő egy marékra való habos foszlányt.

Árvalányhaj pedig itt sehol sincsen. Itt a taraczkfű érdes, hosszú szállal szaporodik, de annak nincsen lágy lengése. A jó kis októberi melegre megmozdúl a sok rejtőző bogár; apró molyformájú lepkék kapnak szárnyra s rövid utakat tesznek egyik fűcsomótól a másikig. Amint leszállanak: átváltoznak fonnyadt levéllé, hüllott virágszirommá; életet bennök nem sejtene, aki nem tudja ravaszkodásukat. De a serregő sordély mégis meglátja a bokorról, hol pihen az alakoskodó piczi lepke s úgy csap le rá, mint a karvaly a meglapúlt verébre.

Ime, tehát ez az ártatlan sármányféle is beválik ragadozóznak, mert hogy gyilkol a konyhája számára. Az, hogy csak egy tücsök vagy egy nyárfa-moly élete forog szóban: mindegy. Hisz az is csak élet, még pedig bizo-

nyosan sokkal öntudatosabb, mint ahogy a mindent lenéző, fitymáló, agyonkicsinylő ember hinni szeretné.

A sordély! . . . Éppen az imént érkezett meg. Valahol az akác-fasorban gunnyasztott, pihent. A verőfény megbizsergette, kedvre derítette, kalandozásra ösztönözte. Ide jött, a pusztai fűzfabokorra, amelynek zöld még a levele, mert az aljban, ahol a bokor kinőtt, mindig van nedveség. A hajlós rekettye vesszején himbálódzik, s ott serreg egymagában; gyönyörködik a saját idéetlen hangjában; felborzolja hétköznapi szürke köntösét, amely kopottnak, porosnak, viseltetnek látszik, pedig jóformán ujdonatuj, hisz' télire csak nem maradhatott volna nyári könnyű gúnyájában. — Úgy füttyörész, úgy igyekszik, hogy tetszetős hangokat szoritson ki; — de biz' csak olyan az, mintha panaszkodás volna, hogy jaj, de keserves annak, aki nótázni szeretne, oszt' sehogy sem ért hozzá.

A vén asszonyok nyarának nincs fülemüléje, nincs csattogó himnusza. A piros homlokú tengelicze nagy úr most; őt a dalnokversenyben nincs, aki lefözze. Csapatostól ül meg a bogáncson s lakmározás közben czippegve vág ki egy-egy szólamot a tengelicz-indulóból. Arra idegesen, nyugtalanul felelgetnek neki a társai, amíg valamennyi egyet nem gondol, szárnyra nem kap, csapatostól arrább nem áll, útközben is vidám, csengő daltöredékeket ismételve. Fáradhatatlan, szenvedélyes dalnok, s nincs is vetélytársa a jókedvben, a folytonos traktálkozásban hegyen-völgyön. A mezők igazi dísze, élénksége ő. Ahol egy pár kenderszál elmaradt, vagy egy árva napraforgót kint felednek: ott mindjárt hazája van a puszták e kóborló lantosának.

Most is, mintha a sordélyserregésbe elvegyülne egy áthúzó tengelicz-csapat czippanása. Mit bánja azt a sor-

dély; — azon a nyelven nem ért, s különben is a legszébb pacsírtaszót sem becsüli annyira, mint a maga unalmas nyöszörgését. Pán sípja is csak megrepedve tudná azt utánozni.

Pedig milyen kedves tavasszal, a hosszú tél után, amikor a sordély első csicsörkélése a kipattanó rügynek mond istenhozottat! ... Most, a vén asszonyok nyarán, már nem ébresztő kikeleti szózat, hanem bús unalom az egész ízetlen trillázás.

A rét hajlatában szalagosan húzódik a legtökéletesebb zöld, amit csak pázsitfű mutathat. Ott tocsogó van az aljban s ha rálép az ember, mindegyre szortyog a lépés. A pázsit hovatovább megsűrűsödik s aztán alacsony sás foglalja el a helyét. A sás közt itt-ott kákátömbök ritkás üstöke sötétlik. A környék apró madarainak itt van a fürdőjük, itt van ivóvizük. A tocsogó szélén most is pacsírta kergeti egymást; amint le-lecsapnak a fű közé, rögtön el is tűnnek, láthatatlanná válnak. Még ez a csekélyke mozgás is jól esik itt most, ebben a maholnap sivataggá váló világban. — A nyár felséges elevenségében hogy tudja az ember a legnagyobb magányt is kívánni! Akkor nincs itt szomorúság, nincs lankasztó hangulat. Ellenben a vén asszonyok nyarának még a verőfénye is csak a szívfájásos emlékek tömegét kelti fel, hogy milyen jó volt itt valamikor, amikor még nem látzott mindenben a haldoklás nyoma.

Nagy tábla szántások, nagy tábla vetések egymás mellett. A halál feketesége mellett a reménység cseperedő zöldje. Egy csapat nagy madár hasgatja messzemessze az őszi levegőt; vadlibák azok; zöld vetést keresnek, ahová gagyogva ereszkedjenek le, ozsonnázni.

A szél föltámad s a vén asszonyok nyara egyszerre

didergőssé válik. Felhő csúszik a nap alá s abban a perczben fakó, komor arcúlatot mutat az imént még barátságos puszta. A tisztessű fehér virágai mintha hirtelen megszürkültek volna. Az őszi kikirics bágyadtan lilás, hidegvette.

A levegő megtelik azokkal a szálldosó fehér foszlányokkal, amelyek tépett pillangószárnyhoz, menyasszonyi fátyol darabjaihoz hasonlítanak. Mintha ezer hópehely kapaszkodnék össze s egygyé válnék; mintha százezer ilyen nagy pihe hulldogálna, de igazán le nem esnék soha; mert jön a szél és fölkapja megint, hogy elejtse megint; kergesse, hajtsa, játszszej vele.

III.

VADÁSZ-EMLÉKEK.

1851

1866

AZ ÖREG ÚR.

Augustus 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

AZ ÖREG ÚR.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz. 1851. évi 18. sz.

AZ ÖREG ÚR.

Augusztus eleje volt s a nyár ragyogása ömlött el az egész mindenségen.

Július végén sok eső esett s a természetben ennél fogva minden olyan üde volt, mintha a május zöldje csak most bontogatta volna ki egész teljességét.

Balra tőlünk terült a szakaszi határ, amely belehajlik a géresi rónába. Onnan, Gyöngy felé, egyre jobban ellaposodik a vidék. Azon a tájon, Ákos alatt, folyik a Kraszna, szelíd lankás völgyben, amely beszögellik a Szilágyságba. Jobbról a krasznabélteki községi erdő sötétlett; előttünk volt a sándorfalusi domb s arról az oldalról igyekeztünk kettecskén az alsóboldádi vágásba, amely elhúzódik messze, a szokondi dombok felé. Ezek a dombok hol összehajlanak, hol kinyílnak s egyre magasabbá válnak, amint az ember befelé halad a csön-des erdőségbe.

Sipos Berti, a «félviseltes» erdész, volt a társam. Áldassék emléke az igaz vadásznak, a jókedvű, semmi hunczutságért soha meg nem neheztelő hú czimborának, aki azóta az égi vadászterületeken folytatja a felséges természet imádását, amit itt abban kellett immár hagynia.

Délelőtt foglyásztunk egy kicsit a sándorfalusi réten, ahol a magas siskafűben mindig akadt egy-két hűsölő falka. Azután, hogy kezdett az idő ránk melegedni, haza-

küldtük a kerülőt a zsákmányunkkal s rábíztuk egyszerűsmind Schlick-et is, a Berti félszemű vizsláját, a mely mindaddig bömbölt a szíjon, amíg csak egy morzsányit láthatott belőlünk. Szegény Nikuláj hiába imádkozott neki útközben; hiába hízelgett a gonosz csontnak; nevezte apjának, bátyjának : — Schlick köszönte szépen a rokonságot, de ő csak jobban szeretett volna továbbra is velünk maradni.

Az pedig ezuttal nem lehetett. Ahova mi készültünk, oda még egy karthauzinak is lakatott kellett volna a szájára tennie; ott az olyan nyughatatlan ficzkóra, aminőnek Schlick ökemét ismertük, nem volt szükség.

Az alsó-boldádi vágás egy sűrű hajlatában, jól bent az erdő mélyén, lakott a Sipos Berti vadás területének leggyönyörűbb szeladonja, egy remek baköz. Az «öreg úr»; aki arról volt híres, hogyha őszszel, úgy októberben, java kopózás idején, eléje került Rikkantsnak meg Dongónak, a két híres nevezetes kopónak: akkor bátran le lehetett heveredni valamely tisztáson, mert szó sem volt arról, hogy legalább is másfél óra eltelte előtt újból a közelségünkben tisztelhessük a jeles társaságot. A vén bak tudniillik nekiment nyílegyenes irányban a végetlen erdőségnek s elvágatott dombon-völgyön át a felső-boldádi nagy erdőbe, ott is az Isten tudja hová. A pompás orrú kutyák csak mentek a nyomán, gyorsan és biztosan. El nem tévesztették. De azért lövésre még sem tudtuk kapni a kopók előtt, olyan nagy volt a hajtás területe.

Berti azután megpróbálta, hogy becserkészsze tavasszal. Az is hiába volt. Az alsó-boldádi vágás nagy volt akkor és nagyon sűrű. Cserkésző utakat biz' ott senki sem vágott. Ha látta is az erdész néha a büszke szép állatot: a közelségébe sohasem férközhetett. Már pedig

egy ilyen remek bakot csak úgy megcsúfolni, messziről elkövetett koczkázatos lövéssel beteggé lőni s mégis elveszteni: halálos kár lett volna.

Elmúlt a nyáreleje is, és Berti, sok egyéb dolga közt, egyelőre nem járt a gyönyörű zsákmány után. Hanem azon a szép augusztus-eleji napon eszébe jutott, hogy okosabbat már úgy sem tehetnénk, próbáljuk puskavégre kapni az ő óvatos, ravasz kapitális bakját: a szerelmes öreg uracskát.

Ha már a szerelmes *embernek* is a könyökében az esze, hogyne bolondítaná meg ez a nagy érzés az erdők tettetéshez nem szokott lakóját?

Amikor a sűrű, meglehetősen gazos aljú fiatalosnak egy fúvel benőtt ösvényén végigmentünk, azt mondja Berti:

— Harmadnapja, hogy Szokondról az erdön át Béltekre hazamenet láttam az «öregét». Eszembe jutott, hogy sipolni kellene neki, hátha beugrik rá. Megtettem. Vártam azután, jó ideig. Egy moczczanás sem volt. De azért nem siettem. Nagyon szép csendes alkonyat volt; nekivettem a hátamat egy fának, úgy gondolkoztam, úgy tünődtem. Amikor megúntam, végre mégis csak kiléptem leshelyemről. Azt kellett volna hallanod, ami arra történt. Olyat harsant a hátam mögött, alig öt lépésnyire tőlem, hogy majd elestem, amint ijedtemben sietve megfordultam. Az «öreg ur» már akkor vissza-robogott a völgybe, onnan bőfögött-riadozott felém, szakgatottan, élesen, rövid, erős hanglökődéssel. Úgy csúszott volt mögém, mint a legravaszabb róka. Az igaz, hogy egy kis szellő járt, az is moszatolt a levelekkel. No de *most* talán túl járunk az eszén.

*

— Itt állj meg, mondta, egy kis félórai nagyon óvatos séta után, amely alatt folyvást beljebb haladtunk az erdőség szívébe.

Buja völgykatlan szélén voltunk. Elöttem a vágás ritkúlt ugyan kissé; de lejobb, vagy hatvan lépésnyire, mindjobban elbozótosodott.

Sok volt a vadszeder-bokor, amely szinte fűrtösen hajlott hosszú, keskeny ágaival a földre. Egy fiatal bükkfa mellől meglehetősen láthattam jobbra-balra.

Felséges volt az erdő. Hatalmas, erős zöld mindenütt, amelynek érdekes változata volt a különböző fa- és cserjenemek színe szerint. A levegőben zománczos szitakötők szállkostak s gyorsan tovaillanó vadméhek zúgtak.

— Ezen a ponton voltam s az őz onnan jött a minap, súgta Berti, alig hallhatóan, mialatt jobbra és hátrafelé mutatott. Ott van egy keskeny ösvény, azon kellett feljönnie a völgyből, hogy éppen semmit sem hallottam a mozgásából.

Amikor megelégedésére helyezkedtem el, még egyszer hozzám hajolt és susogva így szólott: — Én most visszamegyek vagy ötven lépésnyire; onnan, a mögűl a sűrű galagonya mögűl sipitok majd. Nyisd ki a szemedet s meg ne mocszanj.

Néhány másodperc múlva magamra maradtam. Tudtam ugyan, hogy a «félviseltes erdész» itt van a közelemben, mégis elfogott az az érzés, hogy az egész nagy erdőség elhagyatottságának én vagyok most egyetlen figyelője.

Egy zöldike ült fel elém egy sudar fiatal nyárfa tetejére s onnan pittyegett, halkán, kérdezősködve, szanaszét tekintgetve. Egyszer csak felkerekedett s vidám

szóval indúlt neki a fiatalosnak, ahonnan a társai felelgettek neki.

A nap teljes fényében pompázott, de azért nem volt nagy a hőség. Körülöttem a múlt éjjeli esőtől feleledt erdei virágok tarkálltak; egy szál csudaszép vajkóró emelkedett az egyik kis tisztáson, s korán nyílásnak indúlt aranyvirágait kínálgatta a dongva szálló méh-gavalléroknak.

Ebben a csöndes figyelésben eltelhetett egy jó negyedóra.

Balra tőlem most megszólalt valami. Síró, félénk, sipító, ijedt hang szelte át az erdő csöndjét, háromszor egymásután.

Megismertem. Egy szegény özünő hangja volt az, amelynek nagy lehetett az ijedtsége. Ezt a szorongó, esdő hangot akkor hallatja az őzkisasszony, amikor nagyon is gorombán, erőszakosan udvarol neki felhevült gavallérja.

Aki ilyet látott, az nem feledi el egyhamar. Az ostromlott szépség, a karcsú öz-leányszó, körben-körben futva igyekszik menekülni a tolakodó vőlegény elől; ott, ahol az erdő tisztásán ez a czirkusz-játék folyik, szép szabályos körvonalban tiporják le kettecskén a füvet. Az ilyen megtiprott kört hívják a vadászok «boszorkánygyűrűnek».

Az üldözött őzkisasszonyka minduntalan felsír, s hangjában aggódó remegés van. Mintha csak esengve mondaná: «Ugyan kérem, az isten szerelmére, hagyjon nekem békét; hisz' nem vagyok én *olyan!*»

De a nekihevült Don Juan most nem hallgat erre a könyörgésre. Csak kergeti, hajtja a szegény kis ártatlanságot, aki mindjobban elbágyad, kifárad. Hangja valószínűs zokogásszámba megy már. Szinte ez van benne:

«De hát senki sincs itt, aki megmenthetne? Uram! lovag úr! ne éljen vissza a helyzetemmel! Legyen egy kicsit gyöngéd és kíméletes, kérem!»

S a kergetődzésben a «boszorkánygyűrű» egyre símábbra tipródik.

Még álmodni sem mertem azt a gyors eredményt, ami erre az ijedt őz-sírásra következett. (Mondanom sem kell, hogy Berti remekelt vele. Pompásan utánozta a szorongó őzike hangját, amihez neki még egy falevél sem kellett; úgy tudta cselekedni, pusztán a szájával.)

Alig, hogy a harmadik sipítás elhangzott, valóságos robogás támadt a völgyben, mintha vad rohammal közelednék valami erős állat.

Néhány pillanat múlva egy vörhenyes folt jelent meg a rejtett ösvény alján, a vadszeder-bokor mögött. A folt megmozdult, közeledett, nagyobbodott, azután megint megállott.

·Most már láthattam a vén bak fejét is. Akkora agancs volt azon, hogy másfél araszszal aligha elértem volna a rózsája tövétől fehéres hegyéig.

Itt a vén szerelmes!... Ez az!...

Néhány pillanatilag szoborszerű mozdulatlansággal állt és nézett felém. Aztán lehajtotta a fejét s elkezdte szaglászni a gyepet. Egészen elnyúlt belé, mint a szimatoló vizsla.

És megindult lassan az ösvényen.

Egy galyat meg nem rezdített, egy bokrot nem érintett. Így még a róka sem tud lépni. Így csak a vadmacska csúszik előre a gazban.

Most már megértettem, miért nem vette észre Berti a minap a közeledését. Hisz' úgy lépdelt, mintha pillangó lett volna, hogy el ne árulja közeledését.

AZ ÖREG ÚR.

«De hát senki sincs itt, aki megmenthetne? Uram! lovag úr! ne éljen vissza a helyzetemmel! Legyen egy kicsit gyöngéd és kíméletes, kérem!»

S a kergetőzésben a «boszorkánygyűrű» egyre símábbra tipródik.

Még álmodni sem mertem azt a gyors eredményt, ami erre az ijedt öz-sírásra következett. (Mondanom sem kell, hogy Bertí remekelt vele. Pompásan utánozta a szorongó özike hangját, amihez neki még egy falevél sem kellett; úgy tudta cselekedni, pusztán a szájával.)

Alig, hogy a harmadik sipítás elhangzott, valóságos robogás támadt a völgyben, mintha vad rohammal közelednék valami erős állat.

Néhány pillanat múlva egy vörhenyes folt jelent meg a rejtett ösvény alján, a vadszeder-bokor mögött. A folt megmozdult, közeledett, nagyobbodott, azután megint megállott.

Most már láthattam a vén bak fejét is. Akkora agancs volt azon, hogy másfél araszsal aligha elértem volna a rózsája tövétől fehéres hegyéig.

Itt a vén szerelmes!... Ez az!...

Néhány pillanatig szoborszerű mozdulatlansággal állt és nézett felém. Aztán lehajtotta a fejét s elkezdte szaglászni a gyepet. Egészen elnyúlt belé, mint a szimatoló vizsla.

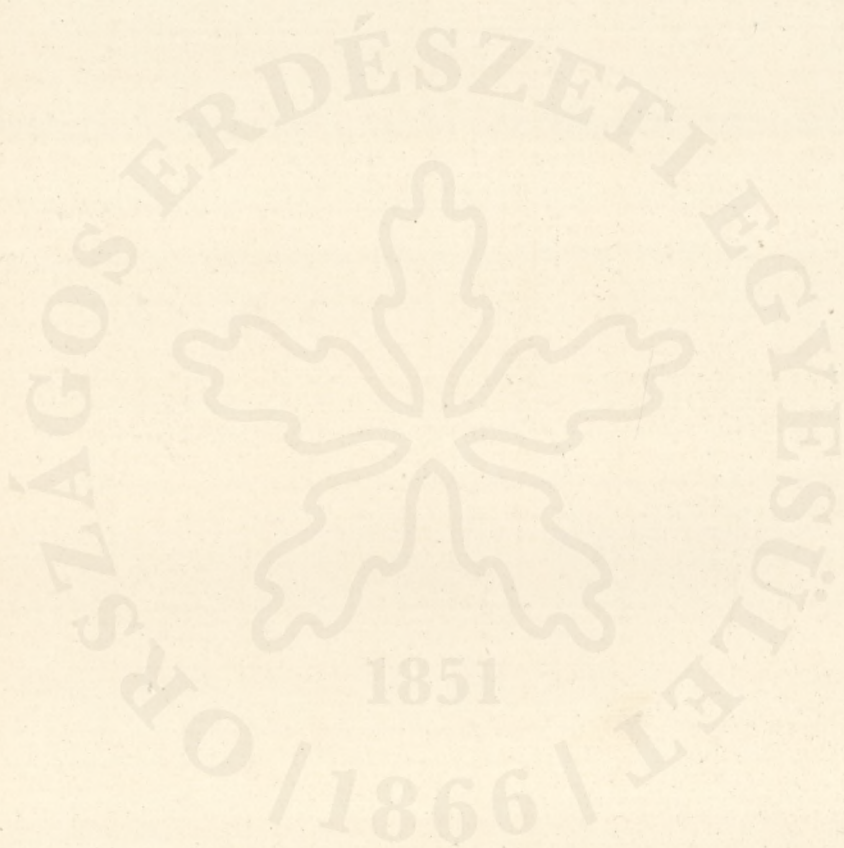
És megindult lassan az ösvényen.

Egy galyát meg nem rezdített, egy bokrot nem érintett. Így még a róka sem tud lépni. Így csak a vadmacska csúszik előre a gazban.

Most már megértettem, miért nem vette észre Bertí a minap a közeledését. Hisz' úgy lépdelt, mintha pillangó lett volna, hogy el ne árulja közeledését.

AZ ÖREG ÚR.

Kanalas fülét előre csapta, nyakát kinyújtotta, beleszaglászott a levegőbe; minden lépése után mintha meg akart volna állni. Úgy feszítette le a lábát, hogy látszott rajta a folytonos készenlét a gyors menekülésre.

Egyetlen gyanús jel, — s a remek állat elbúcsúzik innen.

Berti bizonyosan látott engem s megértette merev figyelésemből, hogy jön már az «öreg úr». Sokáig hallgatott. Gondoltam magamban: jaj, bár csak meg ne szólalna most! Hisz' úgy jön nekem a vén hidalgó, hogy akár meg is érinthetem, ha az irányából ki nem tér.

De ah, a szegény sutácska mégis csak újra megszólalt a galagonyabokor mögött. Hangja fáradt, kérő, halk volt, s egyetlen egy nyögésben végződött.

Most ezt lehetett szorongó sírdogálásából kiérteni: «Jaj, hát sehogy sincs szabadulás? . . . De legalább el ne mondja, kérem! . . .»

(A «félviseltes» érti a maga dolgát.)

Ezzel a hadicsellel meg lehetne bolondítani a kalandor-bakőzet, ha akkora volna is a vénségtől, mint egy bölény.

Az «öreg úr» már nem bírt magával. Imé, valamelyik szépséges kedvesét csábítgatják! Már nem szaglászott, nem tanakodott, hanem váratlanul és hihetetlen gyorsasággal rugaszkodott neki, úgy robogott el a bokrom mellett, mint a villám. Mire lőhettem volna, ott állt éppen nyílegyenes vonalban, köztem s aközt a galagonyabokor közt, amely mögött az erdész rejtőzött.

Istenkisértés lett volna elsütni a puskát.

A bak, az öreg úr, merőn szegezte szemét a bokorra.

Most hirtelen felkapta a fejét s kétszer nagyot dobantott, gyorsan egymásután. Azután következett a halál-

ugrás, egy helyből, oldalvást, be a sűrűségbe; ott pedig a jól ismert, boszantó, kétségbeejtően elkedvetlenítő erős böffenések egész sorozata.

Vonult az «öreg úr» arrább-arrább s aközben egyre visszaripakodott ránk.

Valamit észrevett. Talán egy keskeny nyíláson át megpillantotta az erdész barna kabátját, vagy a puskája csillogását.

Akárhogyan volt is, vége volt.

Ott hagyott bennünket, mint szent Pál az oláhokat.

De azt már el nem vehette tőlem, hogy azóta is számtalanszor lássam magam előtt képzeletemben, hogyan csúszott előre, szemközt velem, nesztelenül, szerelemittasan és mégis ravaszúl.

Ahogy csak az olyan sokszor felsült, óvatos öreg úrtól telhet.

ŐSZI HANGOK

ŐSZI HANGOK.

ugrás, egy helyről, oldalról, be a szűrségbe; ott pedig
újra lemerő, bozontos, kétségbeesetten ókázó, lenyűgöző erő-
bőlések egész sorozata.

Vonult az ábrag fészék körül, aránytalanul egy-egy
visszaripakodási ránt.

Valami érzésvetít. Vagy egy keskeny nyíláson át
megpillantotta az erdőszélelő barna kábitáját, vagy a pustola
csölgését.

Akárhogy, mindig visszafelé.

Ott hagyott bennünket, mint azelőtt Párizs előzőit.

De aztán már el nem vehette tőlem, hogy azóta is az ő-
munkáim, az őm magam által képzeltettem, hogy an-
csak az őm, szemközti velem, nesztelenül, szörnyen-
nyomon és mégis visszafelé.

Ahogy csak az őm, sokszor felsült, óvatos, vagy
úgy is lehet.

ŐSI HANGOK

1851

1866

ŐSZI HANGOK.

Augusztus tizenkilencedike volt és az udvardi határban már törték a tengerit. Példátlan dolog ez. Rendes esztendőben meg nem történhetik, csak amikor a hónapokig tartó aszály megfonnyaszt, elsüt mindent. A tengerilevél fakósárga volt és száraz. Úgy zörgött, hogy a seprűn röpködő csontváz jutott eszembe róla. Pedig már napok óta fordúlt az időjárás és szélkergette felhők bolyongtak az égen; anélkül ugyan, hogy esett volna, de a levegőt a folytonos szél mégis lehűtötte.

Valóságos ősz volt; pedig java nyárnak kellett volna lenni.

Egy nagy topolyfa alatt tartottam pihenőt.

Gyönyörű, hatalmas fa volt; legalább is harmincz méter magas, és terebélyes, gazdag lombozatú. Megakadt a szemem a lomb egy sárga foltján, amely mint valami elevenség bujkált a zöld között. Ez a bujkálás a széltől volt. A sok zöld is egyre mozgott, de az nem tűnt föl, mert a zöld egybefolyt. Hanem az a sárga lomb hol itt látszik, hol ott. El-eltakarták a szomszédai, de megint előtűnt s minduntalan megváltoztatta az alakját. Hol libegő pillangónak tetszett, hol éppen leszálló madárnak, mint egy óriási sárgarigó.

Ennél szebben semmiféle fa lombja sem tud hal-dokolni. A nagy topolyfát kiverik ősz felé az ilyen arany-

sárga foltok, amelyek terjednek, nőnek, szaporodnak rajta, végül egybefolynak. Akkorra már a zöld fogy el; csak egy pár foltja van még, ami tánczol a szélben és bujkál a temérdek sárga közt. S egyszer csak az egész felséges fa egy színaranyból öntött csudaszépség. Ott áll a mezőn s messze világít fényes napszínével, anélkül, hogy észrevehetőleg fogyna a lombja. Azt az első dér tépegeti le, nagy gyorsasággal.

Ősz van!... ősz!... mondogatták a lombok; s ahogy a fa alá, a buja fűre telepedtem: a nyirkos pázsit is ezzel fogadott: itt az ősz!

Ime, a hajnali harmatot még nem tudta itt egészen felszikkasztani a szél. Az ősz jele ez.

Már nem kellett a vadászat, a barangolás; már csak a teljes erővel belém nyilaló őszi hangulat kellett.

Nem messzire tőlem egy tábla kender volt; annak a szagát felém hajtotta a szél; — mohón szívtam.

Szeretem ezt a furcsa, erős leheletét az ősznek. Valamikor, gyerekkoromban, nagy madarász voltam s a lépvesszőket kenderbugára raktam. A zöld kender illata harmincz esztendővel visz vissza a multba. Látom magamat, hogyan lestem egy ilyen nagy fa alatt: mikor szólal meg az ágbogas kenderszál alól a «hivogató». Amikor az én «stigliczkirályom» a kalitkában rákezdte: «czibaki! czibaki! ide csak tengelicze-licze-licze, mind!» — nem volt az a «sárgacsőrű» fiatal tengelicze, amelyik annak ellen tudott volna állani. Szólt messziről, amennyiről a hívást meghallotta, és szállott bután a lépvesszőre.

Most is tengelicz-csapat röpült a kenderbugák fölött s hallottam, hogy beszélgetnek egymással; hogy hivo-gatják egymást: «czibaki! czibaki!...»

Egy öreg hím a napraforgóra szállt, onnan csendi-

tette közbe a csattanót: «ide-ide tengelicze-licze-licze mind!»

Nagy békesség volt körülöttem; ünnepi békesség.

Ej ni, holnap igazán ünnep lesz, szent István napjára virradunk.

Az eszmetársítás sodrásába került az elmém. Ha szent István napja itt van, akkor mennek is már a gólyák; — ez a törvény.

A gólyák!... Egyetlen egyet se láttam még ma. Pedig volna itt neki való rétség. Azon van béka meg szöcske. Hogy lépkedne nagy méltósággal a csuppanásban! hosszú lábát erősen felhúzza, meg kinyújtva; nyakát előre lökdösve, kemény dárdacsőrét gyors dőfésre készen tartva... És sehol sincs belőle egy fia sem.

A topolyfa körletén túl tarló terült két tengeritábla közt. A tarló egyhangúságát valami megzavarta. Barna árnyéktetek suhantak át fölötte nesztelenül. Útjuk vonala mindaddig látszott, amíg a tengeribe bele nem veszett. Könnyű kitalálnom, hogy nagy madarak röpködnek a magasban, azoknak az árnyéka úszik idelent a föld színén.

Felpillantok. Hát az én gólyáim vannak ott, seregestől!

Egy szárnyas ezred, amelyik éppen röplő gyakorlatokat végez.

Az egész égboltozat csupa gólya. Kavargó körben szálló, játszva ereszkedő, meg újra emelkedő, sirályos csapongással hintázó gólya.

Remek látvány!

A nagy fehér madarak fekete szárnya vitorlaként feszül; valamennyi mereven nyújtja ki a nyakát, s hátrafelé a lábát; olyanok, mint megannyi szabályos keresztvonás.

Mulatnak, enyelegnek ; bizonytalanúl, terv nélkül handabandáznak odafent. Megösmerem a vén gólyákat, amelyek sokkal öntudatosabban, gyakorlottabban, simábban csinálják a szép légi köröket, mint a fiatalok. A gyereknép még döcög, nem fordul olyan könnyen ; csetlik-botlik, a nyakát tekergeti, s minden vén gólya után húzódik belőle egy-kettő, mintha tanulni akarna.

Úgy tetszik, hogy a fővezért is felfedeztem. Egy gólya-góliát az ; egy vénség, amelyik elleste a sastól, hogy kell szárnycsapás nélkül egész köröket kanyarítani. Legmagasabban ő van. Szinte ügyel a háborgó, tétován röpködő népségre, amely összetömörül, a következő perczben pedig szétszalad, mintha megriadt volna egymás nagy közelségétől.

Nézem-nézem a ritka látványt, a gólyák búcsúzását szülőföldjök tájékaitól. Egyszercsak még nagyobbá válik az izgatottság köztök. Az a nagy gólya odafentről hirtelen leereszkedett a csapat közepéig s úgy maradt, majdnem egy helyben, gyöngén libbentve a szárnyával néhányat.

Jeladás lehetett az, mert valamennyi gólya mind hozzásietett, egy csomóba verődött ; mozgalmas sürgölődéssel igyekezett a neki való, őt megillető helyet a vén vezér mögött elfoglalni.

Góliát aközben kivált a tömegeből, amely szétnyilt előtte, s nyugodt meggondoltsággal kezdett kiúszni a végtelenségbe, dél felé. Teste merev volt és már a szárnyát sem libbentette ; de a könyökét kissé behajlította, amitől a feketé szárnyrész úgy csüngött, mintha a madár után úszó fátyol lett volna.

A gólyagombolyagból így ment a vezér után a második, a harmadik, a tizedik, a századik, amíg a gom-

bolyag el nem fogyott, s az iménti tömörülés egy hosszú, beláthatatlan vonallá nem változott. A sok gólya ebben a furcsa, semmiféle szárnycsapással sem járó vonulásban kettésével, hármásával került egy sorba a vezér mögött, aki komoran járt elől, vagy tíz öllel megelőzve a többit. Elkülönítette magát, ahogy a főgolyához illett.

Így szálltak-szálltak, egyenest, mindig délnek, s én csak néztem utánok, amíg apró pontokká nem változtak tekintetem előtt. Ez már a vándorlás útja volt; ez már a végső eltávolodás volt innen. Most még leszállanak valahol, magyar földön; éjjel lesz majd az igazi, végleges indulás. De ide vissza nem jönnek többet a jövő tavaszig.

És akkor vajjon hány marad el közülök? Hányat sodor el addig a vihar, pusztít el a halálos fáradság, nyel el a tenger, öl meg a száz veszély, ami a föld fölött s a föld színén mindig ólálkodik?

A tengeliczék megint rákezdték: «czibaki! czibaki!»
— Uj csapatok jöttek; — csapongva, rebbenősen, riadozva ereszkedtek le a kenderbuga sokaságára s lakmároztak.

Ezek szegények itt maradnak; ezek soha sem hagyják el hazájokat. Most szüretjük van, mert javában érik a bogáncsmag, a kender, a napraforgó, ami mind az ő gyönyörűségök. De ha jön a tél, hóval, viharral, fagygal, s betakarja a mezőt, ellepi a bogáncskórót!... akkor következik a koplalás, a koldulás, a szenvedés, és sokszor a teljes kimerülés, aminek a vége halál és pusztulás.

«Licze-licze!» sivít egy őr-hím, s arra az egész megriadt csapat hanyatt-homlok rohan a jelzett veszedelem elől.

A veszedelem egy hosszúszárnyú sólyom, amely villámként süvít keresztül a tengelicz-csapaton.

Utána nézek. Az imént üresen jött, most egy halálra ítélt tengelicz van a karma között. Talán éppen a hangos szavú, piros fejű vén hím, amelyik olyan szépen tudta csattogni: «licze-licze! ide-ide — mind!»

A SZÍVSZAKASZTÓ.

Ez is van Hármasfaluk szepnyarhelyeste. A fak közé már megérkezett az egyre sötétedő napfény, de odakint a szíves vörösköcsök, tündér lényok világán a hó!

Az éjszaka szélén a hó, hogy keltán, hogy az ére a szélénél állózkod, csókoló keze! Az ére haza megy kintre bekerülőre, és a szélénél, tündér a szélénél, úgy érelik a szélénél, hogy keltán, hogy az ére a szélénél állózkod, csókoló keze!

A SZÍVSZAKASZTÓ.

A szélénél állózkod, csókoló keze! Az ére haza megy kintre bekerülőre, és a szélénél, tündér a szélénél, úgy érelik a szélénél, hogy keltán, hogy az ére a szélénél állózkod, csókoló keze! Az ére haza megy kintre bekerülőre, és a szélénél, tündér a szélénél, úgy érelik a szélénél, hogy keltán, hogy az ére a szélénél állózkod, csókoló keze!

Megszáll a gyökereken, amelyek a szélénél állózkod, csókoló keze! Az ére haza megy kintre bekerülőre, és a szélénél, tündér a szélénél, úgy érelik a szélénél, hogy keltán, hogy az ére a szélénél állózkod, csókoló keze!

A természet egy becsületesebb selyem, amely
világban sávos keresztül a tengely-csúson.

Utána nézek. Az imént üresen áll, most egy
halálra állt tengely van a koronán. Talán éppen
a banyai szőlő, pászor fűző van him, amelyk olyan
szép a tudó szatyor: alkalmazzák! ide-oda — mindig

A SZÍVSZAKASZTÓ.

Este van. Harmathullató szeptemberi este. A fák közé már megérkezett az egyre sötétedő homály; de odakint, a gyepes völgykatlanra, tündéri fénynyel világít a hold.

Ez itt a berneczei erdő. Hegy hátán hegy, amerre a völgyben ácsorgó ember láthat. Az őszi este lágy ködeibe burkolódzó fák egymásba folynak; az égről csak-úgy ömlik rájuk az olvasztott ezüst. Holdtölte van.

S ahol én állok, ott még három lépésnyire sem látni jól. Őserdő vesz körül. Foltosderekú roppant bükk-óriások, amelyek még a napot sem eresztik át buja lombjokon. Itt állanak őrt, sorjában, azon a meredek, sziklás ösvényen, amelyen meg-megrogygyanó térddel igyekszem lefelé. Az egész ösvény alig két arasznyi széles. Jobbra-balra csupa szakadék; mély vízmosás. Komor, fekete sziklatömbök gubbasztanak bennök; azokon lehetetlen volna átvergődni.

Megszáll a gyermekévek emléke; érzem a babonás borzongást arra a gondolatra: ha letérnék a tilosba erről a keskeny ösvényről. Egyszerre megmozdúlnának az elátkozott gígasok, amelyek százados bükk alakjában szenvedik, hogyan tépi-marczangolja üstöküket a vihar. Bősz vadkanokká és medvékké változnának a fekete szikladarabok, amelyekkel sűrűn van teleszórva a ren-

geteg erdő. Az óriások karja mind én utánam nyúlna; a vadállatok agyaráinak a csattogása mind én nekem szólna, engem ijesztgetne . . . !

Nini, már sirat is egy bagoly! . . Hosszasan, keservesen vijjogva jajgat bele a kezdődő éjszakába. Ennek az egyetlenegy hangnak a lármás volta mutatja : milyen tengerfenékre illő csend volt itt az imént.

Nem hallatszott más, csak óvatos járásunk halk koppanása, ha a sötétben kőre találtunk lépni. Kíséröm, a nagybajúszú vadőr, fél olyan zajt sem csinál mint én. Egyetlen egyszer sem botlik meg. Úgy jön mögöttem a nagy darab ember, mint a hiúz.

Az ösvény hirtelen kanyarodik, emelkedik. Az imént mintha egyenesen a pokolba készültünk volna, úgy szálltunk lefelé, rohamosan. Menetközben is hátra kellett dőlnöm, hogy előre ne zuhanjak; szöges czipóm szinte csikorgatva rágta-ropogtatta a kötörmeléket, amelyen itt, a meredeken, sima talppal emberfia meg nem állhatna egyenesen. Most pedig megint verejtékezve, lihegve kapaszkodunk fel, az ég felé. Valami puhaság van néhol a talpunk alatt, ami a lépés súlyától, nyomásától, leválik az alatta levő kőről s csúszik velünk vissza. A korhadó moh az, ami a sziklát borítja. Megállni nem lehet itt! . . . Csak menni előre, tovább, feljebb! . . . mintha mázsányi súlyt emelgetnénk, olyan már minden lépés; szájunk nyitva, mellünk zihál; mintha elhagyna már a levegő, az élet!

Ez itt a «Szívszakasztó!»

A legvadabb, legridegebb, egyenest az égbe szaladó hegyoldal az egész messzeterjedő erdőségben.

Alkonyatfelé volt, amikor ide elindultunk. Kerestük a rejtett erdei tavakat, ahol a szarvas húsól s a vadkan kéjelegve nyújtózik el a megtúrt föld sarában. Elöttem és nyomomban szállt le az őszi este az erdő titkaira. Egy szárnyas hiéna, egy aczélizmu héja, keringett fölötünk, sokáig. A hegy csúcsától is jó száz méternyire volt még. A bükköst bevonta már a kezdődő este szürkésege, de odafent, ahol a héja körben úszott, szinte csillogó fénynyel áramlott a levegő tengere.

A völgy sűrűségét lassankint felváltotta a hegyoldalon a szálas fiatal erdő. Itt már jól belátni helyenkint az erdő szívébe. Éles, gyakorlott szem észreveszi a pihenő szarvas hatalmas, gyönyörű agancsát. Az alkonyattal megmozduló vadat itt nem fődí a bozót.

Nagy a csönd, madár is alig van. Egy-egy czinke ha cserren; az is csak olyan félénk, titkolódzó, elfojtott kérdezetés, ami halkán szól a láthatatlan, bujdosó pajtásokhoz: «csitt-csitt! merre vagytok?!»

A szarvas ezt szereti, — ezt a nagy némaságot. Az állandó zaj, legyen az bármily csekély és veszélytelen: végkép elüldözi.

A szálerdő gyér bokrai közt futott előttem a cserkésző út, fel, a hegytetőre, mintha az estszürkület elől menekülne.

Az este aközben utólért mindnyájunkat.

A napszállati fogyó világosságba hirtelen elkeveredett valami villó tündöklés, a mitől az erdő mélye még zárkózottabbá változott.

A hegygerincz fölött látszik a hold arcza. Az imént egyforma félhomály barnított meg mindent. Most az ég újra derengő ragyogással ékes; de idelent, a fák közt nagyobbá vált az ellentét: az árnyék.

Csak egy hajszál választ el az igazi éjszakától. Nyár derekán ilyen időtájt még világos nappal van; s most a hold rezgő fénye perczről-perczre jobban beleringat az éj hangulatába.

Milyen régóta bujdosunk már ebben a vad világban! . . . A felséges magánynak őshazája van itt, a «Szívszakasztó» táján. A hold megvilágít egy-egy kis tisztást a komor hegyoldalon; ott, mintha nappal volna, még a harmatos fűszalat is látni. S egy lépéssel arrább már fekete az erdő. Egyetlen egy sugár nem bír átfurakodni az ágak sötétlő szövevényén. Azon a ponton néhány sűrű fenyő emeli üstökét a holdvilág elé.

*

Pszt-pszt! Hangzik a hátam mögött.

Megtorpanok a pisszegésre, mintha kővé meredtem volna.

Hallom, hogyan igyekszik elfojtani ziháló lélekezését a nagybajszú vadőr. De hallok egyebet is.

Különös, egyhangú, ütemes kattogás neszel az erdőben. Furcsa, hol halkán, hol erősebben csattanó ütés zaja. Mintha fütőkössel kopogtatná valaki a nagy fák derekát, meg a szirt-tömböket.

Mozdulatlanul állok.

Itt vannak az erdő koronás urai, akik után térdig jártam le a lábamat a «Szívszakasztó» meredekein!

Ezek a szarvasbikák.

Az a kattogó hang ékesen szóló beszéd. Jeladás arra, hogy közel van már a lángoló hév évadja, a mikor minden agancsos dalia szívét szerelmi láz emészti.

Most még együtt vannak az agancsosok; de már ébred bennök a nyugtalanság, a nagy vágyak sejtelve.

Csak egy hajszál választ el az igazi éjszakától. Nyár derekán ilyen időtájt még világos nappal van; s most a hold rezgő fénye perczről-perczre jobban beleringat az éj hangúlatába.

Milyen régóta bujdosunk már ebben a vad világban! . . . A felséges magánynak őshazája van itt, a «Szívszakasztó» táján. A hold megvilágít egy-egy kis tisztást a komor hegyoldalon; ott, mintha nappal volna, még a harmatos fűszálat is látni. S egy lépéssel arrább már fekete az erdő. Egyetlen egy sugár nem bír átfurakodni az ágak sötétlő szövevényén. Azon a ponton néhány sűrű fenyő emeli üstökét a holdvilág elé.

*

Psztt-psztt! Hangzik a hátam mögött.

Megtorpanok a pisszegésre, mintha kővé meredtem volna.

Hallom, hogyan igyekszik elfojtani ziháló lélekezését a nagybajúszú vadőr. De hallok egyebet is.

Különös, egyhangú, ütemes kattogás neszel az erdőben. Furcsa, hol halkán, hol erősebben csattanó ütés zaja. Mintha fútykössel kopogtatná valaki a nagy fák derekát, meg a szirt-tömböket.

Mozdulatlanul állok.

Itt vannak az erdő koronás urai, akik után térdig jártam le a lábamat a «Szívszakasztó» meredekein!

Ezek a szarvasbikák.

Az a kattogó hang ékesen szóló beszéd. Jeladás arra, hogy közel van már a lángoló hév évadja, a mikor minden agancsos dalia szívét szerelmi láz emészti.

Most még együtt vannak az agancsosok; de már ébred bennök a nyugtalanság, a nagy vágyak sejtelme:

A SZIVSZAKASZTÓ.

Már nem tudják egymást egészen közönyösen nézni. A vér megmozdult ereikben; valami vadító lázféle borzong végig rajtuk, a mely a közlő mámoros idők sejtésével csiklandozza őket, s amelytől minden agancsosban vetélytársat látnak.

Eddig békésen tudtak legelni s pihenni, egymás megszokott társaságában. Most el-elborúl s merevvé válik a tekintetök, ha véletlenül szembe néznek. Mindjárt készek az öklelésre. Agancsuk egy szempillantás alatt összecattan. Mint a vívópengék a roham előtt: úgy súrolja egymást remek, ágbogas csontfegyverök. Ebben még nincs harag; ez még félig játék; aféle vívóleccke, a mit egymástól kötekedve, pajzánkodva vesznek. A mint két bika szemközt fordul, már görbíti is a nyakát, már hajtja le a fejét. Térde megfeszül; csülke belemélyed a laza talajba, a melyen taszit már egyet-egyed, bár még csak gyöngét. Még nem hánnya fel erővel a földet, csak úgy próbálgatja.

Hallom a halk moszatolást, a mi bent az erdő mélyén folyik. Milyen óvatosan, halkán lépegetnek! Most még úgy teszi le a lábát a hatalmas testű s mégis lepkekönnyű állat, mintha tojás között járna. Még nincs itt az idő, amikor döng a föld a szerelmes szarvasbika vigyázatlan, nehéz lépése alatt; — de már nincsen messze.

Megmondja azt a folytonos kattogás, a nem szűnő mozgolódás, amely mintha hozzám közelednék.

Ha nappal volna, bizonyosan tisztán látnám a lovagi mérkőzés e kezdő próbáit. Az agancsok összeverődésének a hangjából kitalálom, hogy a bikák legfeljebb ha hetven-nyolczvan lépésnyire lehetnek tőlem. De odabent, a sűrűben, sötét van. Tíz lépésnyire sem lehetne megkülönböztetni a szarvast a sziklatömbtől.

Egy ilyen kőoszlop mögül lesem a titkos játék végét. Ha erre jönnének a patakon át, keresztül kellene menniök a keskeny tisztáson, amit a hold szépen megvilágít. Néha úgy tetszik, mintha egyenest felém tartanának. Legalább is két ilyen enyelgő, viaskodó párnak kell itt lenni, oly gyorsan követik egymást a kattogó ütések.

Az egyik pár viaskodása mind messzebről hallik. Ott bizonyosan egy vén bika taszigál egy nálánál gyöngébbet.

A többi is húzódik lassacskán utánok. Halkan, ahogy a csöndes erdő lakosaihoz illik.

Nem tudok róla lemondani, hogy hallgassam még azt az izgató zajt. Elhagyom búvóhelyemet s visszafordúlok a cserkész-uton; lélekzetemet visszafojtva csúszom a távolodó bikák irányába.

A szél felőlök fúj, nincs mit tartanom attól, hogy egykönnyen észrevesznek. Most újra megállanak, újra elkezdik a játékos birkózást, tülekedést. A cserkész-út rabbá tesz, arról letérnem nem szabad; az avaron, a haraszton, nagyobb zajt ütnék a legóvatosabb lépéssel is, semhogy a bikák meg ne hallanak.

Már nem követhetem őket tovább; már bizonyos, hogy útban vannak, ki a vágásba, ahol az egész éjszakát legelve töltik. Hajnalban aztán visszajönnek megint a nagy erdőbe, a hús, csöndes árnyékba: de azt a berket, azt a völgyet, a hol majd megpihennek, ki tudná előre?!

Már csak a képzeletemmel megyek utánok, ameddig hallom az egyre gyöngülő kattogást. Elmúlik az is, nemsokára. A hold hosszú fényes sávot terít elém az erdő ritkásabb részén, mintha csúfolódnék velem: «no, tessék, nesze, itt a gyönyörű cserkész-út, talán még elérheted őket!»

*

Moszatoló lépések neszére fordúlok meg. Azt hiszem, a nagybajúszú vadőr jött utánam. Odaszólok, hívom.

Buff! ffuhh!! hangzik e pillanatban erős szusszánással a bokrok között.

Azután rohanó, nehézkes futás zaja támad. Másodperczek alatt, hihetetlenül gyorsan, elmúlik az is.

Úgy állok, a sötét erdőbe bámulva, mint a bálvány. A nagybajúszú helyett egy kószáló agyarast szólítottam meg. Odakészülhetett a nagy kan a hegyi patak medencéjébe, amely alattam volt a völgyben.

A hold odafordult arczzal a Szívszakasztó sziklás, erdős oldalára. Mintha engem keresett volna, úgy nézett arra, ahol álltam.

Átellenben egy másik hegy fényes gerincze látszott. Lent a gyepes völgyben, mintha millió igaz gyöngyöt szórtak volna el az erdei tündérek, akik a nagy világosság elől a lombok sátra alá menekültek.

Minden néma volt.

Csak fáradt lépésünk zavarta meg a felséges magányt, amint a Szívszakasztó őserdejéből kifelé igyekeztünk.

DARU-JÁRÁS.

1851

/1866/

DARU-JÁRÁS.

Jön be a tanyára Beszedits, és mondja: daru-járás van Börteleken, tekintetes uram.

Ez a «daru-járás» nagy szó, ritka szó Bojáron. Esztendők telnek-múlnak, amíg a vándor-madarak költözésének az idején hallani egyszer-máskor. Mert a daru is a fogyó gyönyörűségek közé számít. Az ő napjai is megvannak számlálva. Minden őszi búcsúzás után kevesebb-kevesebb kívánczik vissza hozzánk, a lecsapolt mocsarak száraz síkjaira, a folyton-folyvást jobban benépesülő pusztákra.

Ha az új tavasz meghozza őket: jönnek láthatatlan magasságban, langyos kikeleti szellőkre támaszkodva. Messzezsengő kurrogásuk mintha ujjongással vegyes fölajdulás volna, hogy: «no lám, itt volnánk hát megint, megértük a boldog viszontlátás pillanatát, — de jaj, csak szomorúságra jöttünk, mert újra kevesebb, mindegyre kevesebb a nekünk tetsző róna, a szabad síkság, a magányos mélézésre való lakatlan térség!»

Jön a daru, megy a daru, tovább. El innen, ki tudja merre? jobb hazába. Minden esztendőben kevesebb van. Minden ősszel ritkábban hallani a sárga verőfényen át-szűrődő egyhangú üzenetet: «kurrr! kurrr! kurrr!» ami a búcsúzó, költöző daru-sereg torkából szünet nélkül bugyog, s egybefolyik, hogy se eleje, se szünete, se vége. Amikor már régen nem látjuk a hajsza-vonallá finomult

> betűt az égen: még halljuk a távozó darvak hangját:
«kurrr! kurrr!»

*

S most darujárás van a bőrtelki pusztán. Beszedits jelenti, akinek pedig hinni lehet, mert a tengericsutka-kupaczkok közt ő a leghitelesebb, legotthonosabb ember, lévén évek sora óta sokat gyalogló kerülője az úri gazdaságnak.

«Jönnek a darvak minden hajnalon, épen napkelte idejében. Szeszélyes járásúak; hol a szikes-tavak felől szállnak, hol meg ellenkezőleg, a Duna irányából. Amaz keletre van, emez meg nyugatra. Innen is onnan is körülbelől egyforma légi utat tesznek a nagy búzatábláig, amely a csutka-kupaczczal tarkálló tengeri-föld tőszomszédságában van. Hol csöndben szállnak, hogy csak akkor venni észre a «bandát», amikor már a vetés fölött kering; hol jókedvvel kurrognak, diskurálnak, hogy a ködös hajnalon csakis ebből tudni: merről érkezendők. Körülröpülik a nagy búzatáblát, s ha semmi gyanús nincsen: leszállanak. Ott lakmároznak, játszadoznak, nyugtalankodnak késő reggelig, amíg valami pusztai mozgás: nyikorgó szekér, ostorával pattogó pásztor, vagy kószáló kutya, föl nem riasztja őket. De még attól se nagyon riadoznak. Egykicsit arrább újra letelepednek; — egymást kergetik s kötekedve vágják; — látszik, hogy izgatottak; hogy van valami bennök. Mehetnének, indulni szeretnének. — De most még itt lebzselnek.»

Ilyeneket híresztel Beszedits, és benne van a szemében az elszánt gondolat: — «Téns úr, ezeket már csak el nem eresztjük így! Kimenjünk daru-lesre; — ki tudja, lesz-e erre többet daru-járás?»

*

Késő október az idő. Még csak egy pár nap választ el a novembertől. Minden éjjel beköszönthet a dér, úgy lehült a levegő, egyszerre.

Reggel fél ötkor még teljesen sötét van. Öt óra tájban is csak a tele hold fényének az átszűrődése ad egy kis világosságot a felhőrétegen át. S ráadásul: esik.

Apró, ködszerű, őszi eső esik. Az ég hamuszürke. Még reménység sincs, hogy kiderüljön. Más, mint bolondember (vadászember) el nem indulna ilyenkor, neki a pusztaságnak, a csatának, a bőrig ázásnak. S ki tudja miért? talán teljesen eredménytelenül, semmiért.

Szekerem lassan halad a locspocsos úton. A lovak meg-megcsúsznak, rosszkedvűen kocognak. Beszedits a kocsis mellett ül és halkán igazgatja, merre hajtson.

A bőrtelki pusztá csutkaföldjéig megyünk. Ott a kocsist elküldjük, magunkra maradunk. Jobbról is sivatag, balról is sivatag; ködbe burkolva mindkettő.

Az eső mintha mégis elállna, irgalmazna. A hajnal hús szellői megrepesztik a lomhán hömpölygő felhőhombárokat. Világosodik s látni, hogy a széles vetéstábla zöldjén hogy csillog a harmatnak tetsző aprószemű eső.

Bszedits két csutka-kupacgot hord egybe. Várat épít belőle. Úgy elbujhatok a közepén, hogy a sólyom szeme se lát meg. Egy kéve csutka a dívánom, arra letelepszem. Bszedits bezárja a váram kapuját: nagy kévét állít a bejárat elé. Azzal elmegy. Majd akkor jön vissza, ha vége a mulatságnak.

Szép kis mulatság, mondhatom. Szeretném ide hozni a városi kényelemért rajongó ficsúrokat. Felverni őket hajnali derengés előtt, beléjük diktálni egy pohár nyers tejet, rá egy porció papramorgót, amitől szikrát hányna félálomban pislogó szemök. Aztán egy-kettő,

kifelé, az esőre, dideregni, fagyoskodni; egy szál szűrben megülni a hideg őszi sár fölött egy marék nedves tengeriszáron, s várni, gunnyasztani, ásítani, borzongani, — mind azért, hogy egyszer majd *talán* azt hallja az ember valamerről: «kurrr! kurrr!...»

★

A csutka-vár úgy elföd, hogy ha felállok is, alig hogy kilátszom belőle. Pedig sokáig ülni nincs türelmem. A lassan nyiladozó hajnali világosság felcsiklandozza bennem a reménységet. Hátha! — hátha!... Egyéb is izgat. Valami csöndesen moszatol a hátam mögött, a csutka-kupaczban. Nem lehet más, mint egér. Ha belecsúsznék a szűröm gallérjába s ott mozogna: menten kitörne a nyavalya. A medve, az semmi. De az egér!... brrr!...

Amint vigyázva hátra nézek, alig bírom felfedezni eleinte. Merőn lesem azt a pontot, ahonnan a csutka közül a halk szöszmötölés hallik. Végre látok egy hüvelykmatyit, egy kis fűrgén bújkáló valamit, amint fényes fekete szemével kajkat-kutat, s az orrocskáját ide-oda dugja. Most nagyot ugrik s majd a lábamra pottyán. Kis híjja, hogy fel nem ordítok ijedtemben. De így is csinállok annyi galibát, hogy az egérke ész nélkül csúszik a dívánom alá... Ebadta bestiája!

Mihelyt a veszedelem végkép elmúlt, kitekintek.

Furcsán érdekes látványom van. A távolban bokréták fonódnak koszorúvá s lágyan libegnek a köd között. A fasor van ott. Minden egyes fa ugyanannyi bokrétának tetszik s a sok bokréta egymás mellett egy végtelennek látszó fűzért mutat.

Keresem a koszorút a másik oldalon is. Ott hirtelen eltérül a figyelmem a képzelt virágokról. Egy mozgó

árnyék, egy nagy madár sötét körvonala siet errefelé. Egy óriás sas jön, alacsonyan, — alig tizenöt lépésnyi magasságban, — a vetéstábla fölött. Hatalmas szárnya zuhog, amint erős csapásokkal lendül előre. Minden ötödik-hatodik ilyen rugaszkodás után egy-két másodpercnyi szünetet tart; olyankor másfélölnyre terpeszkedik a szárnya. Szinte hallom, hogy mondja Beszedits valahol a csőszkunyhó körül, ahol meghúzódott: «nini, a báránysas!» Látom már az óriás madár fehér farkát. Ez egy vén albicilla; minden magyar sas közt a legnagyobb. A szárnyas- király az első, aki ezen a pusztaságon mozdul.

Utána nézek, amíg látom. Oly egyenesen halad, hogy bizonyosan kitűzött célja van. Vele ma nem beszélünk.

★

Egy nyúl vágat végig a vetésen, nagy igyekezettel. Az imént még nem vettem észre; valahol meglapúlva legelhetett s most a nagy sastól rémült meg. Ijedtében akkor is szalad, amikor nincs rá oka; hisz' a sas ide már vissza nem jön. Ohó, — mégsem mozog a falevél, ha a szél nem fújja; — egy hasmánt surranó másik árnyék válik ki a tövisesből, a vetés széléről, s mint a jó orrú kopó, halad a nyúl nyomán. Az egy pusztai róka.

Hol tévelyeg itt?... Hogy kerül ide? — Ki tudná azt. Még egy valamire való bokor sincs, ahol megbújhatna. Talán a hartai szőlőben lakik s onnan ren-dezi kirándulásait. Szimatol-szimatol, s aztán gyorsan utána üget az eltűnt pecsenyének. Hajh, hogy lehetne löni — *golyóval!* Mert legalább is kétszáz lépésnyire vált át előttem a vetésen. Odáig nem viszen a sörét. De leg-

alább ráfogom a puskát. Ez a plátói mozdulat minden, amivel a szenvedélyemet most kielégíthetem.

★

«Czipak! czipak!... csitt a glédába', kicsi csengő a torkotokba'!» Ezt a tengeliczek mondják, amint csattogva dalolva, csapatostúl lendülnek át fölöttem.

Kezdődik az élet. Ezek már a bogáncstermő mezőkre sietnek. Minden madár ébred. Egy árva, magányos vadgalamb suhan el nyomukban; emelkedik-emelkedik, először toronymagasságra, azután, mintha hegyormot keresne, ahonnan jól szétnézhetne a társai után.

«Kurrr-kurrr!»... Milyet dobban a szívem! pedig amint arra kapom a fejemet, nem látok mást, csak varjút. A fekete cigány-nép seregestől kavargog s egyszerre tör ki nagy zenebonával; élesen válik ki a tömegből a daruszólam, amivel bolonddá tett a «kurrr-kurrr!»

Hallgatom a pörlő-veszekedő varjúeszmeccserét s egész skáláját figyelem meg az indulatszavaknak. A kurrogás az általános megeledés kifejezése s egyszersmind buzdítóhang; valami eféle: «előre pajtások, előre!» — Amíg ezt hallani, addig a lomhán szárnyaló tömeg mind egy irányban, bár tétovázva halad. Egyszer csak megpillantanak valamit idelent, ami nem tetszhetik nekik, mert valamennyi megáll, sőt visszafordúlnak az elől levők is, úgy keringnek, s tele torokkal, vontatva jajognak: *káár-káár!* más jellegű hang ez, mint az egyszerű hívó, figyelmeztető károgás, ami varjú nyelven ezt teszi: «itt vagyok!» — Amint a csapat megnyugszik s tovább száll, messziről jön utána egy elkésett vándor. Gondolatokba mélyedten monologizál: «a—a!» és kis vártatva: «o—o!» Mintha ez következne utána: «no lám, itt hagytak a bitangok.»

★

Már a varju-beszéd se mulattat. Valami mást várnék. Hol maradnak a darvak?! Nagy madarak jönnek keletről; arra vannak a szikestavak. Reménykedésem hamar kárba vész. Élesen gágognak a jövevények s mind ugyanegy irányban távolodnak, engem itt messze elkerülve. Vad libák azok mind.

Az élénkséget növelik: ennyi az egész. És körülöttem mégis minden kihalt. A darvak, a remek vándorok, nem mutatkoznak. A vetéstábla üres. Pedig már két teljes óra óta várok, egyre várok. Feljött a nap s a felhők közt bujkálva fényeskedik azóta.

Eső már nem lesz, de a föltámadó szél csak annál jobban diderget, vaczogtat.

A késő ős fakósága fogja át végesvégig a nagy csutkaföldet, amelyen mindössze egy-egy elkésett töklevél zöldel még, hideglelősen, csenevészen.

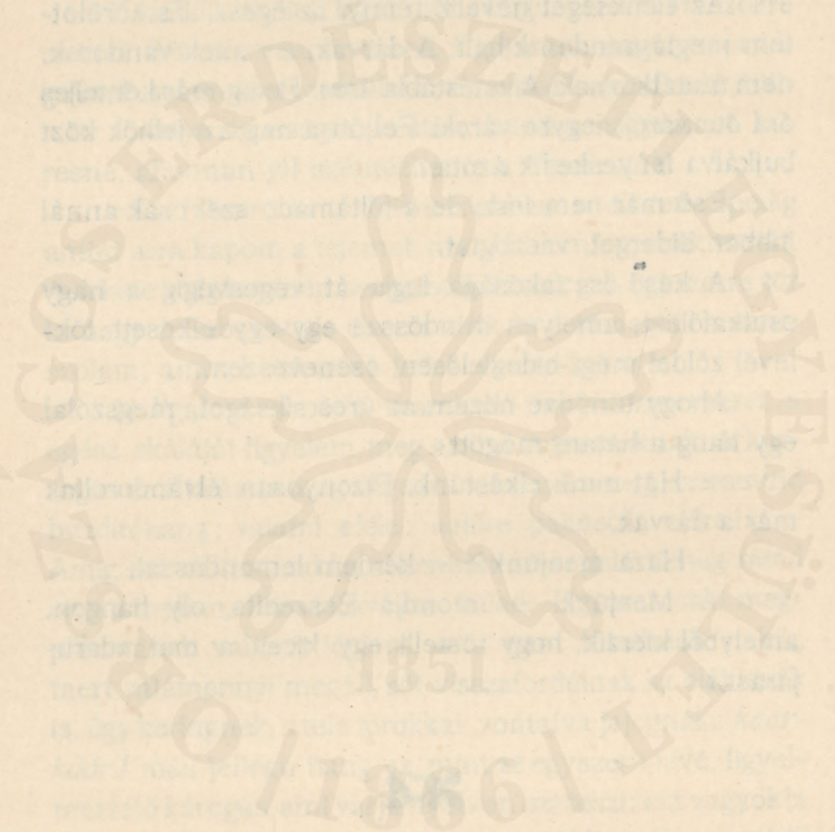
Ahogy tünődve nézem az üres síkságot, megszólal egy hang a hátam mögött:

— Hát mink elkéstünk. Bizonyosan elvándoroltak már a darvak.

— Haza menjünk? — kérdem lemondással.

— Menjünk — mondja Beszedits, oly hangon, amelyből kiérzik, hogy röstelli egy kicsit a mai «darujárást.»

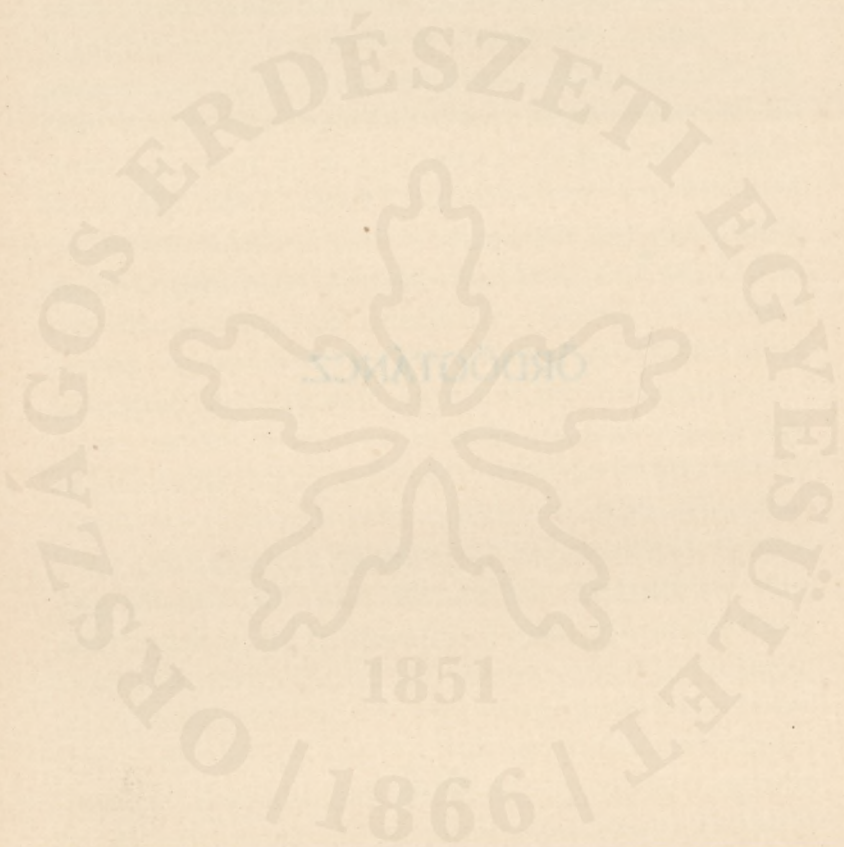

ÖRDÖGTÁNCZ.

1851

/1866/

ÖRDÖGTÁNCZ.

A csupasz fák alját hó borítja, de azért fekete az erdő. A nagy, komor faóriások, a havas földből kiemelkedve, jobban sötétlenek, mint ha csak a késő őszi nedves avar terülne alattok. Különben sem az a szűzfehérség csillog a földön, ami a friss havat olyan széppé teszi. A szél lehordta már rá a galy hulló moszatját, kérgét; tele a hó felülete apró törmelékkel.

Nem most esett a hó; sokszorosan megfagyott azóta. Ha ráesik egy darab száraz ág, amit az idő megőrölt a magasban: szinte ropog. Máskor, a puha friss hóba, nesz nélkül süpped be még az az apró kéregdarab is, amit a fakopáncs kalapál le.

A csúf tél ideje ez az erdőn, amikor embernek-állatnak keserves az érdes, le-leszakadó havat tiporni. A szarvas meg az őz ilyenkor dörzsöli véresre a lábát az éles jégmorzsával, ami minden lépéssel meghorzsolja. Ilyenkor a négylábúak közül csak az aránylag könnyű nyúl mozog vidáman az erdőn; azt megbírja a hó vékony fagyos teteje, ami a nehezebb vad alatt leroppan. De ahol a nyúl vigan baktat, ott halálos ellensége, a róka, még könnyebben szedi az irháját.

Egy elhagyatott völgyben, ahol megritkáltak a faóriások s a bokrok járhatatlan sűrűséggel szorúlnak össze:

széles csapáson csörtet egy nagy állat kifelé, a szabadabb világra. A csapás hasonlít a favágók gyalogösvényéhez, de nem olyan egyforma; nem is mutat arra, hogy minél egyenesebb irányban szeret haladni, aki használni szokta. Bocskornak, csizmának, nyomát sem látni rajta. De helyenkint, ahol a csapás rendes látogatója félrelépett: akkora lyukak vannak a hóban, hogy egy nagy férfi-ököl könnyen beleférne s könyökig haladna le benne.

A nagy kan járása ez. Országút a rengeteg erdőben, ahol erős havazás idején még a hatalmas agyarasok is megakadnak a hóval befűtött völgyek eltakart kátyúiban, mélyedéseiben.

A nagy kan kimozdult vaczkából, ahol síri magányban pihent volt egy vadkomlóborította bozót rejtekében. Még nyáron is csak elvétve kerül ide madár. Ez az ősvilági zúg a dalt nem ösmeri. Az agyaras vaczkának a bűze messzire elkergeti innen az erdő kósza lakóit. A «vörös hunczut» csak sunyítva kullog erre, s legfelebb ha kíváncsiságból kukkan oda, a hol a vadkan tanyáját sejtí.

Lombvesztetten korhad a temetői csöndben néhány kivénhedt fatörzs, amelyek évszázados mult után már csak feketéllő kísértet-őrei itt az elhagyatottságnak.

A kan a tölgyesbe igyekeznék, ahol makkot túrna ki a hó alól. Ez az ő legnagyobb csemegéje, legdrágább gyönyörúsége, amiért él-hal s aminek a kutatásában telik az ideje. Ebben van most rideg életének végső célja. Útközben meg-megáll; szimatol s fuj; otromba nagy fejét belebelelőki a nagy semmibe; széles, erős orra idegesen rándúl, feszül. Amint így vár és hallgatódzik: olyan, mint azok a zömök, barna tuskók, amik az erdővágás után néhol kint maradtak s évről-évre jobban megrogygyannak, szétmállanak.

Ez a nagy hallgatódzás nincs hiába. A kan maga sem sokat hisz a szemének, tudja hogy rövidlátó. Sokkal többet bízik a hallásában, ami vetekszik az óvatos szarvaséval. A füle mondja most, hogy idegen mozgás közeledik.

A magányhoz szokott komor állatnak nem szenvedélye a virtuskodás, ha kikerülheti. Több benne a válságos idők szülte vakmerőség, mint az igazi bátorság. A messziről hallatszó lótás-futás máris nyugtalanítja, felizgatja. Még nem tudni mi az; csak az bizonyos, hogy jóbarát nem lehet. Hol lenne barátja az ilyen magában kódorgó fekete rémnek?

A kan riadozva fordul arra, amerről a bokrok gyanús mozgását hallotta. Talán farkasok szimatolták ki a szállítását s most nyomán vannak, hogy élethalálharcot vívjanak vele. Nem ujság neki az ilyen párbaj. Azok a tenyéryni sebhelyek, amik az oldalát díszítik, beszélhetnének róla.

Még a puszta emlékre is előnti a düh. Megcsattogtatja agyarát s habot ver ki a szája szélén. Pislogó szemével ijedten bár, mégis bőszen vizsgálja az előtte levő bokrokat, onnan várja a hivatlan vendéget.

S ekkor, mintha a föld mélyéből, a hó alól, az egymásra rétegesedett cserlevél penészszagú leple közül kondúlna fel a halálharang: dongó, mély buffogás zúg végig a völgyön.

★

Az agyaras hörögve röffen egyet s villámgyorsan rugaszkodik neki a maga-tiporta kanyargó ösvénynek.

Hisz' ezek nem farkasok. Százszorta rosszabbak, gonoszabbak, mint az ordas-népség. Ezek kutyák!

Szívós, félelmet nem ösmerő, veszett állatok ; disznó-hajtó, vérbeborúlt szemű, farkasfogú, fáradhatatlan bestiák. Ezek a tréfát nem ösmerik ; kiengesztelni ezeket nem lehet. Még a vér sem elég nekik, a piros vér. Nekik az élet kell, a drága, egyetlen élet. Hóhérok mind, akik nem békülnek. Behatolnak vakon, gondolkodás-tétovázás nélkül a mély völgyekbe, a sűrűség szívébe, és keresik ott a disznót mohón, gyűlölettel. Holmi hitvány nyúlra rá sem néznek ; a félénk özre ügyet is alig vetnek ; csak azt a bűzt szomjazzák, szimatolják, ami a sörtevad fekvése felől árad. Oda ész nélkül rohannak. Az erős, átható szagtól megrészegegnének ; megvadúlnak. Torkukból rekedten tör elő a halálharang kondúlása. Szőrük a nyakukon felborzolódik, mint a haragos medvéé ; ész nélkül vágtnak a nehéz szimat után. Be lehetne ezzel a szaggal csalni őket a hétfejű sárkány torkába is. Ott is kongatnák rémes hangjokkal a halálharangot.

Tudja már ezt a menekülő kan. Ime a pribékek, amelyek rosszabbak a kullancsnál ; sarkon követik a legerősebb disznót is és oda se néznek egy pár hasításnak, ami a bőrüket éri. Meghalnak inkább, de nem engednek ; el nem maradnak. Nem is ér sokat a futás előlük, mert jönnek ők is, árkon, vízmosáson át. Sokkal könnyebbek, mint a kan ; talpok nem csúszik, s a fagyos hó fölött úgy rugaszkodnak, hogy el nem siklanak. Ahol a disznó hasig süpped, ott ők még fűgén, borzasztóan ostromolnak.

A nagy vadkanúzők vezére elkapta a menekülő agyaras szimatját s jött bőszen a nyomán, lármásan csörtetve. Mély hangja jeladás volt a többi hóhérlegénynek : «Ott! ott! . . . ott láttam! . . . Amott! amott! amott! . . .»

A vérszopók hallják s együvé szaladnak, mind tömörülnek, a vezér után. Vannak vagy féltuczaton. Erős, bátor legény valamennyi és elszánt. Nem kell biztatni közülök egyet sem. A kan mintha mágnes volna, úgy vonzza az egész csapatot. Most már rohannak a friss nyomon, mintha attól függne az életök, hogy melyik csüng majd először a nagy agyaras fülén.

Csakugyan attól függ. Amelyik először beéri, annak alkalmasint vége. Azt az első suhintás éri az agyaras borzasztó fegyverétől. Piros vére festi majd a havat; vonagló halál-tusával rug-kapál, amíg a többi folytatja a veszélyes ostromot. Ki tudja, melyik van e perczben a halálhoz közelebb? De félni egy sem fél tőle, az bizonyos. Ezzel a szörnyű elszántsággal a megsemmisülésnek kell együtt járnia.

Vágtat a nagy kan, tüsszögve, fújva. Már letért a kanyargó ösvényről; ösztöne nyílegyenes irányba hajtja. Tudja jól, hogy őt illeti a zavaros csaholás. Erre a haláldalra az ördög talált ki tánczot s most azt tánczolják valamennyien: a menekülő is, az üldözők is.

Vad rohanás járja, szemközt a nagy világnak, neki mindennek, ami útba esik. Ahogy az őrjöngő dervisek csapódnak egymáshoz, úgy ütődik bele a vágtató kan is fatönkbe, bokorba; a kutyák pedig utána árkon-bokron, egymásban megbotlanak s tovább előre törnek megint.

Ez már a világ vége, ez a halálos óra. A kongó, durva csaholás mintha féltuczat félrevert harangot utánozna.

A kan fárad; meg-megcsúszik; üldözői minden másodperczczel tért nyernek mögötte.

Következik a nagy ördögtáncz utolsó figurája, amikor a szerelmes ostromlók vicsorgó dühhel ölelkeznek össze rettentő mátkájokkal, aki tátott torokkal várja s peczkes

agyarral simogatja meg őket. Az ilyen simogatás után arasznyi sebek piros rózsái nyílnak.

Már itt is vannak! Minden oldalról rohan feléje egy pár. De a nagy akadályverseny tart még egy darabig, dombnak fel, völgynek le; keresztül a befagyott patakon, bele az ösvénytelen sűrűségbe, ahol nincs egérút többé semerre sem.

A pokoli zene egyre szól; az ördögtáncz folyik. Fárad a kan; szuszog, s agyarárt megkattogtatja, mialatt szakad szájából a tajték. Ez a futam alkalmasint utolsó ebben az életben. Valamelyik szeles üldözője most érte be éppen s belemart hátulról. Felhördül az agyaras és fülét lecsapva, visszavágódik egy rugalmas ugrással. Aztán megáll.

Az ördögtánczban egy kis szünet van. A kutyák a roppant ellenféllel szemközt meghökkennek egy pillanatra. Állóra csaholnak. A vadász hallhatja; jöhet most már bátran. Innen ugyan tovább nem megy a kan, ha száz fortélyt próbál is. Közre fogták. Most már csak egymást biztatják: «Rajta! rajta! ki meri?! ki a vitéz?!!!»

A vezér mély hangja egyre mondja: «Nosza! nosza!» A banda közül vérszemet kap a legdühösebb s hátulról-oldalról megrohanja a kant.

Tarkójára ugrik s fületövébe mar. A nagyerejű állat felvisít, mintha lándzsa érte volna, s iszonyút ráz a fején. Attól a vakmerő eb eléje bukik. Egy ütés a csattogó agyarral s egygyel kevesebb az ostromlók csapata.

A nagy zűrzavarba a végsőt vonagló kutya hörgése vegyül.

«Most már mindegy. Ide, csak ide, mind a hányan vagytok!» ez van a kan harcias tartásában. Se lát, se hall.

Nem is sejtí, hogy alig tizenöt lépésnyire tőle ott áll már a vadász, akit lecsalt ide kutyái vad hajszája.

Eldördül a lövés s a vén agyaras összeroskad.

Ahány kutya, az mind rárohan s marja, boszút áll az elesett bajtársért. A kan szétütne még egyszer közöttök, de nem bírja a fejét. Csak tátog. Torkából vér ömlik.

Egy pár sebesült kutya nyalogatja az agyarak csókjának a helyét.

Az ördögtáncznak vége.

1851

1866

1851
1866

BOCSÁCSÁG SÜLETTI ERDÉSZETI EGYESÜLET

ELSŐ VÉR.

Hajnaldit

Kelcs jökö gyöngy, az éjlekedő harmadik korvonalit,
az uccsó bújaka kocsálytobát; az éjlekedő harmadik korvonalit,
csak az a bújaka kocsálytobát; az éjlekedő harmadik korvonalit,
csak az a bújaka kocsálytobát; az éjlekedő harmadik korvonalit,
csak az a bújaka kocsálytobát; az éjlekedő harmadik korvonalit,

ELSŐ VÉR.

A mező az imán az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,

1851
1866
A mező az imán az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,
A tenger az éjlekedő harmadik korvonalit, az éjlekedő harmadik korvonalit,

ELSŐ VÉR.

Hajnalodik.

Kelet felől gyöngye, zöldessárga derengés keveredik az oszló éjszaka homályába; az égről egyik csillag a másik után szökik a kibontakozó világosság elől. Nemsokára már csak a csillagok királynéjának, a Vénusznak, a halvány arczát látni.

Az is egyre veszíti a fényét. Mögötte s körülötte beláthatatlan óceánja terül a titkos kékségnek; sötét árnyalata van most, akár az olasz ibolyának. A magyar nefelejts színe később következik: majd ha megjön ő felsége, a *Nap!*

A mező az imént még egybefolyó barnaságot mutatott. A tengeri-táblák még feketék voltak. De minden perczzel jobban kiérzeni a barnaságból az erős, hatalmas zöldet, amit a harmat ilyenkor felségesen üdít.

Mintha a mezőség határa volna: egy sötét vonal húzódik bele a messzeségbe. Az egy akáczfásor. Mellette út van. Csöndes mezei út. Most senkisésem járja. Aki ezen a gyepes, puha úton lassan menne: látná, hogy következik egymás mellett a tarló, a tengeriföld, a burgonyatábla; azután megint tarló, meg újra tengeri, meg búja répaföld. A tengeri-táblákat napraforgó szegi; — gyönyörű óriás napraforgó. Már nyit; már körülveszi arczát az aranyhaj, amit a hosszúkás, fényes, bársonyossárga virágszirmokból képzel rá az ember.

Ez a magyar puszták virága, valaminthogy magyar fa az akác. Hiába származtak idegenből: mind a kettő itt van igazán itthon, nálunk.

*

— Csrrekcekk! csirrekcekk!...

Éles, messzehallatszó, félig lármázó, félig hívó hang ez.

A tűnődő ember megáll hallatára s figyel.

A hajnal keleten már pirosra kezdi festeni a zöldes-sárgát. A szétterpeszkedő felhők testét befuttatja az ég szélén ezzel a pirossággal a láthatatlan nap.

Egy fogolykakas szól. Annak van ez a furcsa torokból pergő kiáltása. Most éppen a hajnalt köszönti vele, s a családját hívogatja össze: «csrrek-csrrek! vigyázzatok, ide figyeljete, mindjárt lesz valami!»...

A fogoly-falka a legnagyobb engedelmességgel ügyel a parancsra. Kifut a tengeri-táblából valamennyi, a tiszta tarlóra. Ott cserreg-zsebeg öreg apó; fejét feltartja, de szinte berzenkedve ereszti le a szárnyát; kurtácska farkát egy kicsit szétterjeszti, fején a tollát megborzolja. Szörnyen bátor külsejű így!

Mámika, a csapat édes anyja, összegubbadva bujik elő s tötyögve igyekszik kedves élet párja felé. Vele a fiókák, a már-már anyányiak; kíváncsian, élenkén futnak össze s lesik a vezényszót, hisz «mindjárt lesz valami!»

A vén kakas körül néz: látja, hogy együtt van a család; elégedetten bugyog; halk, gyorsütemű kotyogást hallat, mint a házi kakas, amikor talált szemet kínál a tyúkjainak. Egyszerre csak: «surr!!» fent van az egész falka a levegőben s perregő, siető szárnyalással igyekszik egy pár táblával arrább.

Ez a foglyok hajnali kirándulása, ami alkonyatkor, — szürkület beállta előtt, — épp így meg van. Amíg a fiókok kicsinyek, addig csak szárnygimnasztika ez. — Röpülőgyakorlat, ami alig terjed túl száz lépésen; de később megnövekszik a fiatalokban az erő, a bátorság és a kitartás, s akkor hosszabbá válik a röppálya. Őszszel, októberben, amikor már «aranyos»*) a fogoly: öt-hatszáz lépésre is könnyen elszáll a falka egy rugaszkodással.

Hajh, most még nincs ideje az ilyen nagy erőfeszítéssel járó vállalkozásnak. Csínyján még a vakmerőséggel. Az aránylag gyöngé szárnyak könnyen elfáradnak, kimerülnek. De egy kis mérsékletes légi séta nem árt, csak használ.

A vén kakas vezeti a jókedvű csapatot s apai és családfenntartói érzékkel ügyel, nehogy túlságos hosszú legyen a gyakorlat. Most hirtelen ereszkedik-ereszkedik; ha eddig is alacsonyan (alig egy vagy másfél ölnyre a föld színétől), röpült: most már csak egy pár lábnyi az egész távolság a tarló felett. Végül mintha megbotlott volna a levegőben: szárnyon szállva megáll, egy párt verdes az evezőivel s rögtön rá letoppan a kiszemelt pontra. A család követi. Néhány másodperc múlva eltűnnek a gazosban, mindannyian.

A nap éppen kibújt, s amint égő tekintetével szénéz a lapályon: megmozdítja maga előtt a hús hajnali levegőt. Abban a nyomban szél támad; üde reggeli szél, amit a levegőrétegekbe dobott sugárkévek okoznak. Susogva súrlódik össze a tengeri-táblán a tömérdek hosszú

*) Aranyosnak akkor mondjuk a foglyot, amikor teljes kifejlődése után gyöngén csillogó rozsdavörös fedőtollai vannak, ami szeptember második felében kezdődik.

kukoriczalevél. A pacsírta föllendül a magasba s keresi, keresi, hol van az út a végetlenség felé.

*

Ez egy kis hajnali kép, augusztus elején, kint a rónaságon, ahol az első napsugár az egész mezőséget rögtön megfényesíti.

Csillog a milliónyi harmatcsöpp a tarló virágain; az útszéli katáng kék csipkézete szinte belebágyad; — de annál üdébben nyitja ki tölcsérkeblét a pusztai tanya sövénykertjéről csüngő délignyitó. Ez a szeszélyes, szűzi szépség, amelyet a meleg sugárcsók megijeszt s keblének elrejtésére kész.

A tarlón majszólo süldönyulacskák még kint vannak, de a sűrű táblák mellé vonódnak inkább; néhol a mesgye buján benőtt vonalán két meg-megmozduló kanalat vesz észre a gyakorlott szem; ott egy nyúlúrfi tűnődik rajta: kint maradjon-e, vagy jobb lesz tán elbujni a tengeri-tábla árnyékot tartó töklevele alá.

Remek az az árnyék! Szereti a jóllakott fogoly is. Onnan ok nélkül órákig sem mozdul. Fészket váj magának a puha földön; kapargál, motoszkál, ott hagyja mulatozása nyomát, hogy aki tudja a szokását, mindjárt látja: ni itt foglyok voltak.

A nagy töklevelek gazdagon terpeszkednek, kövéren borúlnak egy-egy kétaraszos területre. Oda nem is süthet a nap; — ott kellemes, állandó félhomály van. A vastag szövetű zöld ernyőt a magas tengeri is védi. Mire odáig csúsznék a napsugár, meg van tizedelve. Ebben a remek sátortáborban, hajh, de jó dolga van a «szűzcsapatnak».*)

*) Azt a fogolyfalkát hívják így a vadászok, amelyet lövés még nem dézsmált meg.

Öreg anyó annál korábban vezeti be lábón a maga népségét, minél hamarabb kezdődik a nyári forróság. Hús, árnyas, felhős napon még reggel nyolcz óra után is van kint fogolycsapat; de ha igazi kánikulát ígér aznapra a reggeli meleg, akkor már hét óra előtt hűsölni megy a falka a tötyögő mamácska után. Mert úgy van az, hogy amihez bátorság kell, ott a férfié az első szó fogolyéknál is; ami pedig kényelem dolga s a csemeték dédelgetése: abban mami kormányoz; azt ő jobban érti, mint a hites ura. A gyalogos csapat tehát rendszerint mamácska után vonúl. Ilyenkor apó hátul marad s vigyáz a gyerekekre, nehogy bután és könnyelműen elmaradjon egyik-másik a társaságból.

A hús töklevek hazájában is mami tudja, hol még jobb, hol legjobb. Apó azért itt sem hanyag ám; fülel-neszél; akárhogy pihen, folyvást éber. Az ő gondja a veszély megérzése, a baj elhárítása.

Már jó ideje hűsölnek, nyaralnak; — a fiatalok megúnták a hernyókeresést; ők is megülnek, csendes gyönyörűséggel fürödnek a porban, amit a kukoricaszár tövéről kapartak szét. Apó is úgy tesz, mintha szenderegne, pedig már egy darab idő óta nem tetszik neki valami.

Különös, szokatlan neszeket hall; egészen mást, mint amikor a földműves ekéje kattog, ostora pattog. Azt megszokta; tudja, hogy ártatlan; de most régi, sötét emlékek támadnak benne a múlt esztendőről.

Akkor is így volt, mint most. Meleg nyári nap dél-előttjén a tengeri közt lapúlt meg a falka. Akkor is ilyen furcsa vágatás neszét hallotta volt, amint valami nehéz állat hevesen, gyorsan, futott keresztül-kasúl a tengeri között.

A csörtető zajt most is hallani; — csakugyan lesz valami.

A vén kakas felpattan; halkan, nagyon halkan csirren. A család egy pillanat alatt megérti és követi a jelt. Most apó vállán van a felelősség. Előre kergeti-küldi anyókat meg a gyerekeket; maga gyorsan, sürgetően inal a nyomukban. Csöndes torokhangon, amit csak a futó falka hall, inti-buzdítja őket: «menjeteK, fussatok, siesse-tek, — nyakunkon a vadász!»

A gyermekek tapasztalatlanok, ebből persze nem sokat értenek, de azért szót fogadnak. Futnak-futnak. Addig, amíg előttök nincs a tábla vége. Ott valamennyi megáll, még a vén kakas is. Ej, ej, hisz itt ki kellene futni a nyílt tarlóra, az csak még sem járja!...

Pedig a gyanús zörgés folyvást tart, erre tart. De mintha most óvatosabb volna. Egyszerre megszűnik. A vén kakas már korábban jelt adott, a falka lelapult s mozdulatlanul vár.

Egy hang szólal meg a tengeritáblában: «előre! előre!» Ez emberbeszéd, de a vén kakas azért mintha értené; megretten. Visszanéz s látja, hogy mögötte, aligpár lépésnyire, egypár szem ég. Egy álló vizsla tétovázó szeme.

Nincs mire várni. Most már bizonyos, hogy megint itt az ítélet napja, mint tavaly ilyenkor.

Megint egy jeladás, amit az emberi érzék észre nem vehet, és — surrr! — fönt van a fogolyfalka a menekülés útján. Ugyanabban a pillanatban repült ki valamennyi. De most nem a szárnyalás öröme, hanem a rettegés kergette fel őket.

A vén kakas éles kittyegéssel kiabálja a veszélyt: «Baj van! baj van! Igyekezsetek! messze röpüljeteK!» — Anyóka síró hangon, vontatva sivalkodik, pedig már nem aprók a gyerekek; de hát látni való, hogy nagy dolgot jelent apó ijedtsége.

Puska-durranás vágja ketté a lármát. A halál közéje csap a menekvő csapatnak.

Véresen, holtan bukik le a lövésre a vést csirregő kakas. Ez az első vér, amit az idén jogosan ont a fogoly-vadász.

Nézi, nézi, hova száll le megint a falka, amelynek most már nincs vezére, figyelmeztetője. Egy jó kutyával most könnyű azt megdézsmálni.

A vizsla hozza a lelőtt foglyot; a vadász megsimogatja okos ebét s kedveskedve biztatja:

Előre! Előre!...

FARKAS-JÁTÉK.

FARKAS-JÁTÉK.

1851

1866

FARKAS-JÁTÉK.

Havas, fagyos februárius volt.

Ha a szél fujt: belefagyott a velő az ember csontjaiba. A hótörmeléket apró, szúrós jégmorzsává hegyesítve csapkodta arcunkba. Minden pillanatban olyan érzésünk volt, mintha egy tuczat haragos hangya csípte volna meg a bőrünket; még azt is okozta az érzéki csalódás, hogy úgy rémlett: valósággal mászkálnak rajtunk az apró, gyors lábú, tétovázó s piczi csápjakkal csiklandva tapogató rovarok.

A földet kemény, ropogós hó borította. Hetek óta folyvást tartott a hideg. Ha némelykor egy kicsit olvadt is a délnek fekvő dombon; alig hajlott lejobb a nap a zenitről, megint csonttá vált idelent minden.

A szegény madárcák szomorúan borzolták a tollukat, s bágyadt, fáradt repüléssel változtatták helyöket, élelmet és a hideg ellen enyhülést keresvén. Még a fakopáncs is lustább volt, mint máskor. Halkabban kopácsolt, tovább maradt egy helyen, sajnálta kiterjeszteni a szárnyát, nehogy alája fujhasson az északi szél s meglopja testének amúgy is megfogyatkozott melegségét. — Aránylag még az ökörszem viselte magát legvígabban. Ki-kibukkant a rőzserakás közül, ahol szélvédett otthona volt; ide szökkent, oda szökkent, megvillantotta kurta farkát és örvendezve csettegett hozzá. Ő tudja, minek örült, mert minden más élőlény szomorú volt. A fekete rigó olyan bús gagyo-

gással szölongatta egymást, mintha abban egyszersmind az élettől való búcsuzás lett volna. A pirók mind levonult a falusi kertekbe, ott hallatta zsebegve sipoló egyhangú szölamát, amiből egy kis képzelődéssel ezt lehetett volna kiértetni: kenyeret! kenyeret!

Olyan tél volt, amire azt szokták mondani, hogy: farkasordíttató.

De ordított is a farkas! . . . Igazabban mondva: üvöltött. Mert az a vontatott, búgó, vonításokkal kevert bődülés, amit a farkas hallat, nélkülozi a haragos izgalomnak s a bátor elszántságnak azt az árnyalatát, ami az ordítást jellemzi. Igazán ordítani talán nem is tud más állat, csak az oroslán, meg a haragjában gyilkolni vágyó ember. Például a csata hevében, amikor elvész a félelem utolsó paránya is, és már csak a halálmegvetés uralkodik a felizgatott lelken. Vagy amikor a szerelmes férfitől elszeretik az asszonyát, s akkor minden kínja és őrzöngő kétségbeesése a bösz harag egyetlen hangjával tör ki belőle, mint a fergeteg zúgása.

A farkas elkezdi lassan, halk morgással, emelkedő, komor jajszóhoz hasonló beszéddel: «*vaú — vaúú!*» . . . — Aztán fölemeli a fejét s növekvő erővel ereszti ki a hosszantartó panaszos üvöltést gonosz búzöket lehelő torkából: «*vaúúú!*» — hogy úgy rémlik, mintha nem is akarna véget érni a kegyetlen, pokoli hang, amittől megbolondúlnak az erdő vadjai s aminek a hallatára még a vén erdőkerülök háta is végigborzong. Mert éppúgy nem lehet azt egészen megszokni, mint a kénköves szagot, amittől a legedzettebb tüdőt is köhögös bénaság fogja el.

A vén Kárász Gyuri eleget hallotta életében ezt a hangot, mégsem bírta teljesen lecsillapítani nyugtalanságát, ha megszólalt a farkas.

— Úgy vagyok vele, — mondogatta, — akárcsak valami boszorkány hívogatna, aki megigézett. Dobog a szívem, mégis elindúlok a hang után. Akármit csinállok, nincs nyugtom; húz valami, egy láthatatlan valaki, beljebb-beljebb a fák közé, a sűrűségbe, ahol a farkas bög. Még jó, hogy tudom, hogy nem a farkastól félek, csak a hangja bolondít meg. Érzem, hogy tuskévé mered a hajam, mégis megyek. Fogom a puskámat, hűséges barátomat, és nekivágok a hegyszakadéknak, a hófúvásos vízmosásnak. Némelykor majdnem beleveszek. De hát egyre csalogat az ördögök nagyanyja, aki a farkas tor-kából jajgat! . . . El se lehetne azt mondani, miket érzek, amint közeledem, s ha már nem messze tudom a topor-tyánt. Mert ösmerem az erdőt s benne minden völgynek a zegét-zugát. Tudom, hol csal a visszhang, s hiába szól két farkas, engem bolonddá nem tesz. — A szagát messziről megérezem, — meg biz én. Csak a vaddisznó szaga erősebb. Hanem én a farkast hamarább megor-rontom, ha felőle fúj a szél. Én tudom, hol van a járása, az útja; — merre szeret kiváltani a síkra. Ott oszt' órákig elülök, és lesem, mikor jön már. Deiszen nem is akár-kinék van abban módja, mondhatom. Pedig ilyenkor, februáriusi télen, megbolondúl. Néha korábban is; — januáriusban már lakodalmaz. Akkor már semmi sem bizonyos. Akkor mindegy: északnak-délnek, csak ott jár, ahol a farkasné után futhat. Láttam tegnap is, amit lát-tam. Megvénültem, de ilyenben eddig nem volt részem.

★

Ez a beszéd felcsigázta kíváncsiságunkat. No öreg, hogy volt, mit látott? mondja el szaporán. Itt egy szivar, — előre, foglalónak.

Kárász Gyuri, a vén kerülő, rendes körülmények között nem volt bőbeszédű ember, de az erdei dolgok emléke megnyitotta a szívét s a nyelvét. Ehez sok biztatás sem igen kellett neki. Elkezdte hamarosan:

— Hát tegnap is, holdvilágos este, az erdeimben (!) jártam, mert vágott ölfa van a Hárshegyen, — amikor csak megszólal ám a farkas.

De milyen farkas, ténsúr! Még ilyen bögést nem hallottam. Akárha veremből jött volna, úgy bűgött, s mintha a széki öreg harangot félreverték volna, úgy kongott. Bikamorgás volt benne, meg sárkányökröndés, isten úgyse!

Hallgatom, hallgatom. Hát amint hallgatom s ver tőle a szívem: megzörren odalent a bokor, -- mert tudják, én a domboldalon álltam, — s látom, hogy kijön a sűrű vadszeder közül egy anyafarkas. Mindjárt kitaláltam, hogy ifiasszony, mert nagyon a lába közé húzta a farkát, s hátra kaffantott egyet, egy másik farkasra, a melyik éppen a nyomában volt.

Ez itt olyan vőlegény, — mondok magamban, — aki nem igen kell. Merthogy az ifiasszony még csak a közelségébe se eresztette. De amíg azt a kettőt nézem, szemmeresztve: előtöppan ám a szedres közül még egy, azután meg még egy. Mind úgy nyihogott s úgy szaladgálta körül a szukát, hogy előre se mehetett már tőlök. Hát csak megállott és leült, mint a kutya. A többiek, a kanok, ott settenkedtek folyvást; kérték szépen, megmegcsiklandozták, hogy tesszen már fölállani egy kicsit. De az a nagy, amelyik elsőnek jött ki az ifiasszony után: csak mindjárt elmarta a fiatalokat.

Mondhatom, disznónagy állat volt. Olyanokat hörrent s úgy megcsattogtatta a fogát, hogy egyik se mert kikötni vele. El is neveztem magamban mindjárt Herkulesnek.

Kárász Gyuri, a vén kerülő, rendes körülmények között nem volt bőbeszédű ember, de az erdei dolgok emléke megnyitotta a szívét s a nyelvét. Ehez sok biztatás sem igen kellett neki. Elkezdte hamarosan:

— Hát tegnap is, holdvilágos este, az erdeimben (!) jártam, mert vágott ölfá van a Hárshegyen, — amikor csak megszólal ám a farkas.

De milyen farkas, ténsúr! Még ilyen bőgést nem halottam. Akárha veremből jött volna, úgy búgott, s mintha a széki öreg harangot félreverték volna, úgy kongott. Bikamorgás volt benne, meg sárkányökröndés, isten úgyse!

Hallgatom, hallgatom. Hát amint hallgatom s ver tőle a szívem: megzörren odalent a bokor, — mert tudják, én a domboldalon álltam, — s látom, hogy kijön a sűrű vadszeder közül egy anyafarkas. Mindjárt kitaláltam, hogy ifiasszony, mert nagyon a lába közé húzta a farkát, s hátra kaffantott egyet, egy másik farkasra, a melyik éppen a nyomában volt.

Ez itt olyan vőlegény, — mondok magamban, — aki nem igen kell. Merthogy az ifiasszony még csak a közelségébe se eresztette. De amíg azt a kettőt nézem, szemmeresztve: előtöppan ám a szedres közül még egy, azután meg még egy. Mind úgy nyihogott s úgy szaladgálta körül a szukat, hogy előre se mehetett már tőlök. Hát csak megállott és leült, mint a kutya. A többiek, a kanok, ott settenkedtek folyvást; kérték szépen, megmegcsiklandozták, hogy tesszen már fölállani egy kicsit. De az a nagy, amelyik elsőnek jött ki az ifiasszony után: csak mindjárt elmarta a fiatalokat.

Mondhatom, disznónagy állat volt. Olyanokat hörrent s úgy megcsattogtatta a fogát, hogy egyik se mert kikötni vele. El is neveztem magamban mindjárt Herkulesnek.

FARKAS-JÁTEK.

Az a bikahangú vénség meg ott fönt, a hegyen, egyre bűgött; — a farkasténsasszony csak arra figyelmeztet. Mintha az lett volna az ura, ezeket meg csak úgy bolondítani akarta volna.

Hajh! milyet dobbant a szívem, amikor láttam, hogy egyszerre csak megindul, fölfelé, majdhogynem egyenesen nekem!

No, Szent Antal, két szál miligyertyát kapsz vasárnap, ha ezeket most ide tereled, — imádkoztam magamban, s ösztönszerűleg megnéztem hamarosan: meg van-e töltve a puskám. Volt rá időm, mert hogy vagy száz lépésnyire voltak tőlem a toportyánok a ritkás dombaljában.

Hát jószágos isten, a puskám nincs megtöltve. De még ez mind semmi, hanem a töltényeimet is a másik bekecsemben felejtettem!

— No, Szent Antal, négy szál viaszgyertyát kapsz, mihelyt haza kerülök, csak eltereld most innen ezeket a bitang népeket!

Megmondom, ahogy volt, vaczogtam ám, de nem a hidegtől. Ha a négy farkas így, minden nélkül megorront: melegem lett volna. Még holdvilágnál is lehetett látni, hogy be van esve a horpaszuk. Ezek már régóta nem laktak jól. Kivált a Herkules, mert annak napok óta csak az asszonyra lehetett gondja.

Még egy valamirevaló fa sem volt mellettem, csak bokrok. — Moczcanni se mertem. Találtam én már az erdőben bocskort, amelyikből farkas ette ki az oláhot! . . .

Nem tudom, mi lett volna, pedig már az is szerencsém volt, hogy a szél a farkasok felől fújt; engem hát meg nem érezhettek. De mégis rám találhattak volna vaktában, ha nem üvölt úgy az az egy, fent a Hárshegyen.

Az anyafarkas mindenkép arra volt kíváncsi ; — a többi persze ment utána vakon, — szűkölve, hízelegve, egymásra kaffogva, az ifiasszony előtt illegetve magát és a Herkulestől el-elmaradozva.

Tizszer is elkezdtem aközben a Miatyánkot. De egyszer sem értem végét. Minduntalan belezavarodtam. Mert amíg töltényem van, addig hadd látom, hun van az a farkas ! . . . De csak így, pusztá kézzel ? ! . . .

(Itt elutasító mozdulatot tett az öreg.)

— No csakhogy nem lett baja, Gyuri !

— Még nincsen vége ; ámbár bajom nem lett, ha már itt lát a ténsur. De a legjava most következik ám. Amint a négy farkas elvonúl, én is nagyot lélekzek s fordúlni akarok ; abban a perczben megint zörög a bokor odalent s jön egy szürke ördög, egy bozontos nyakú, s egyre szimatolva, a havat szaglászva lohog fölfelé a többi nyomán. Volt másfélakkora, mint az én Herkulesem. — No, ha ez azokat utóléri ! . . .

Fagyos öklömet a zsebembe dugtam volt, amikor az imént a veszedelem elmúlt. Most kinyitottam a tenyereimet, hogy megint belemarkolok a puskámba, hátha jobb hiján ütni kell majd vele. Hát az ujjam hegyével megbökök valamit. — Szent isten ! Nini, patron !

Az volt ! Egy gondolatnyi idő se kellett ; már tudtam, hogy megtévedtem az imént. Ez az *igazi* bekecs ! Benne a töltény mind !!

Még olyan villámgyorsan nem töltöttem meg puskát, mint abban a perczben. A farkas meghallotta a mozgást s első ijedtében nagyot ugrott oldalt. Hiába volt. Negyven lépésnyire se lehetett tőlem ; a lövésemre leült s hörögve kezdte okádni a vért.

Bántam is én már, ha mind visszajön a farkas !

De egyetlen egy sem jött. Még az is elhallgatott ott a hegyen. Ennek az egynek a bőre azóta kint szárad már a csűrben.

— No ez nem volt tréfa dolog, — szólt közbe valaki.
— Szent Antal nagy jót tett magával, Gyuri bácsi.

— Szent Antal? — mondta az öreg fitymálva. —
Annak pedig ehhez semmi köze. Nem kértem én ő tőle *patront!* A farkast meg csakugyan rám küldte, nem hogy elterelte volna tőlem.

1851

/1866/

1851

1866

IV.
ARCZKÉPEK GYŰJTEMÉNYE.

1851

/1866/

A HOL A GÓLYAHÍR NYIT.

1851

/1866/

AHOL A GÓLYAHÍR NYIT.

A gólyahír sárga virága pásztáson borítja a rétet. A gyönyörűséges aranyvirág büszkén, kaczerúl kínálgatja ragyogó szirmai a napnak. A tavasz bizsergető melege végig rezdül a virággal borított lapon, ahol remek szín-
nel sarjadzik a friss zöld.

A fonnyadt tavalyi lápfű közt látszik már a zsombik uj köntöse. A laposok szélét sűrűn fõdi az idei zöld. Mindenütt tele van a föld nedvességgel. Ahol a pázsit szõnyegesen terül is: lesüpped a laza talaj a lépés alatt s szivacsosan ereszti magából a szortyogva-czuppogva feltõrõ locspocot.

Itt még csak lehet valahogy járni. A lassú, egyenletes lépés nem fáraszt túlságosan. Bírhatja a tûdõ a mérsékelt megerõltetést, amíg az orrán át is megfelelgi az ember a lélekzetvételt. Hanem ahol a gólyahír összeõlkelzõ bokkrétáit lengeti a szellõ s az élettõl duzzadó sárgaság közt meg-megcsillan a barna mocsárvíz, amibõl púpos zsombik emelkedik ki: ott már mélyebb az iszap feneke, s a zsombikok köze sok helyt derékig elnyeli a beleszakadó embert. A köteltánczos egyensúlyozó ügyességével kell ott egyik zsombikról a másikra lépned, hogy átlábolhasd a merülõs pontokat.

*

Éppen a sárgavirággal borított laposnak tart egy ember.

Amíg a tocsogón szép lassan átlábol, óvatosan keresi az irányt: hol rövidíthetné útját legkönnyebben. A tavaszi szél meg-meglengeti őszbevegyült haját; barázdas arczán az élet viharainak a nyoma látszik.

Előle, a mocsár széléről, minduntalan kiröppen egy-egy gyorsszárnyú madár, amelynek hosszú csőre s csesszenő-csekkenő hangja van. Úgy csapódik fel a mocsárból, mint a szöcske s villámgyors cikkcikkos röpüléssel surran arrább. Ezek a sárszalonkák.

Kerezi, a vén pákász, ügyet sem vet rájuk. Néha a lába elől száll ki egy néma kis madár, amely mintha fia volna amannak, olyan kicsiny. A röpülése is sokkal gyámoltalanabb, jóval lassúbb. A kis beccassinok ezek; sajátságuk, hogy minden mocsári madárnál közelebbre várják be az embert. A vénség megcsóválja a fejét:

— Még rátok lépek egyszer, szentetek ne legyen! — dörmögi halkán s nagyot szí szortyogó pipáján. Aki azt jól meg nem nézi, azt hinné, szára sincsen, s Kerezi csak úgy szopogatja a pipa cserépnnyakát. Mert hogy bozontos bajúsa ráterül az alig két hüvelyknyi elrágott szárra. Amióta egyszer egy zombikon elesett s a tor-kára ütötte a jószagú meggyfaszárat, amit a tiszteletes úrtól kapott volt ajándékba: azóta nagyon ügyel, s ilyen bizonytalan járású helyen magakitalálta módon, veszélytelenül szivogatja a kerti kapadohányt.

A zombikoson túl, a rét szive felé, nádast lenget a fuvalom.

Tavalyi nád az. Ha a szél közéje furakodik, az aszott nádszálak reszketve súrlódnak össze. Ebben a simulásban nincsen szerelmes ölelés, nádsóhajtás, mint

amikor a nyári uj nád lendül erre-arra és selymes érintéssel simogatja egymást.

Kerecsi rálép az első zombikra s ernyősen tartja kezét a szeme elé, úgy néz végig a mocsárborította síkon.

Egyedül van. Ameddig ellát, ember sehol sem mutatkozik. Mit is keresne itt, ahol csak a vadmadárnak lehet hazája? Vasárnaponkint, tavaszi jó időben, még csak elvetődnek erre a falusi gyerekek s bíbicztójást keresnek a rét járható részén. De most hétköznapi van. A falusiak nagyjának most munkaideje van. Az apraja az iskolapadját nyúvi-faragja.

A déli harangszó úgy hallik ide, mint egy nagy darázs dongása. Igazi magány ez; óraszámra lehet tűnődni itt az élet mulandóságán. Ráér a pákászember ilyesmire, az ő nagy dolgától. Találgatja: van-e ott vajjon fészke a vadruczának, ahonnan az a nagy zöldfejű gácsér nehézkes, lomha szárnyalással arrább röppent a zombik közé.

Kerecsi az érben halászgatott s most haza igyekszik, rétszéli sátrába, amit nádból tákolt össze. Egy szál ágas van leerve a földbe s azt két oldalt korhadttól támoogatja. Az ágásra ráborúlnak az összefonott, begúzsolt nádkévék. Esőtől be nem ázik; de az örökös nyirkosságtól, ami itt van, mégis nedves az alja s a környéke.

A nagybajúszú pákász maga költözteti arrább a sátrát, ha nagyon emelkedik a talajvíz s amiatt már a «dombot» kell keresni. Az eféle baj könnyen utóléri a szegény embert, akit az ág is húz. Hol van a régi jó világ?! sehol sincsen! soha sem is lesz olyan ezentúl. Amikor szabadon s jól élt a szegény nép abból, amit a

lápok, a mocsarak kínáltak neki s amit az urak meg nem becsültek, megvetettek. Gyékényt vágott a pákász családja s kosarat font belőle; csikászott, halászott, ingyen jól lakhatott. Fűtőnek, tüzelőnek ott volt a száraz nád, meg a tőzeg. Ami kis jószág akadt: malacz, liba, rucza, az mind feljavult a pompás legelőn. Ügyelni sem kellett rá: haza ment estére, magától, valamennyi. A rétság bő vize nem engedte, hogy szárazság, aszályos istencsapása rontsa a környékbeli népet; jöltartotta földalatti szivárgással a határt; éledés és üdülés volt abban. S ennek lassankint örökre vége lesz már. Eltűnnek a vizek; nő az urak gazdagsága, szegényedik a nép.

Mindezt Kerecsi forgatja meg így a fejében s elindul lassan, végig a zombikoson, arra, ahol az a zöldfejű gácsér az imént megmutatta magát. (Hátha ott ül a tojó egy pár friss tojáskán, amiből felséges rántotta készülhetne, mert a sok állati tápláléktól különösen ízes a vadrucza tojása.)

Most kell megnézni, hogy lép a lápi ember az ingóringó vizek hazájában. Előre nyújtja hosszú botját s kitapintja vele: nem túlságosan omlós-e a földpúp, amire rá meri bízni teste súlyát. Mezítláb siklik át egyikről a másikra s folyvást úgy mozog a dereka aközben, mintha szelíden ringatódnék. Ez az örökösen egyensúlyozó lépés még a szilárd földön is sajátosságává válik. Itt biz' vigyázni kell. Csak egy csuszamlás és hiába volt a nagy óvatosság, mind kárba vész egy pillanat alatt, amikor elvágódik az ügyetlen ember a hűvös mocsárvízben.

Megfúlni ugyan nem lehet ott, de lehet kapni csúzt s tüdőgyuladást. Kerecsi ezeket meg nem kapja. Így járja ő a mocsarat mezítláb, a míg csak be nem fagy.

Durva parasztvászon-gatyája félczombig feltúrve; inas, szikár lábszárát vágja, hasogatja a tört nád. Ahol egy kicsit megáll, ott a piócza is rögtön hozzá szegődik. Nem fél tőle. Ha érzi a csípős csiklandást, ami már a marást jelenti: hidegvérrel nyúl oda s érdes tenyérével lesimítja bőréről a vérszopó férget. Néha még maga is kutatja a jó piócza-tanyát; beáll a langyos vízbe s csalogatónak odatartja meztelen lábát, hadd kapaszkodjék bele minél több. Le-lemarkolja aztán, ami hozzátapad, s nedves vászonzacskóba gyűjti. Pénzt ad a sok finom nadályért a városi patikás. A szegény embernek mindössze egy kis vérébe került a «kereset».

A vadrucza-pár észrevette, hogy idegen tart feléje; — kiemelkedik a zombik közül. A tojó nehézkesen száll elől: nincs kedve röpülni. A gácsér nyomában jár s rögtön melléje ereszkedik a gyepre. Ott lépeget azután kényes tartással, zománczos nyakát emelgetve, holott a párja inkább rejtőzni vágynék, s lapulásával elárúlja, hogy tele van már a kotlás ingerével.

Tiszta véletlen, hogy Kerezsit arra viszi az útja. Amint a gólyahíres laponon átlábol, látja, hogy a tojó egészen lehúzódik. A gácsér is elkezd kisebbedni, lejjebb húzza a nyakát, már csak sötét feje van kint a fű közül, de az is eltűnik, nemsokára.

Gondol egyet a pákász s a maga multságára megpróbálja belopni a ravaszkodó házastársakat. Ilyenkor legkönnyebb. Mert a megbújó vad azt jelzi, hogy szívesebben marad rejtekében, semhogy tovább álljon. Amíg figyelve mutogatja magát: minden pillanatban kész a menekvésre s nem várja be a gyanúsan közeledőt. De amint leguggol, meglapul, földhöz simúl:

azzal elárúlja, hogy bízik az észrevétlenségben, s reményli, hogy elmegyünk mellette, fel nem fedezzük búvóhelyét.

A pákász oda se néz, lépését nem lassítja; oldalogva, félkörben halad a ruczapár felé. Kanyarodó, szelíden hajló vonalban közeledik; a ruczák látásból jól ösmerhetik, nem vadidegen nekik; szokatlanul magokhoz eresztik. Kerezsi egyre csak maga elé néz, de azért érzi a szeme sarka: hol lapúl a gácsér, amelynek a tarkasága kiválik egy kicsit. Alighogy odapislant, találkozik a szemök. A gácsérkának se kell több: kirúgja magát fektéből s szárnyra kap. Most a tojón a sor, hogy kövesse a példát. De alighogy fent vannak, megint csak udvarias a gácsér s maga elé ereszti a párját. Ez már így szokása neki.

Kerezsi utánok néz. Látja, hogy megint a tojó száll be előbb a zombikosba; a gácsér mindenütt veletart. — Jó, jó, — mondja magában az öreg, — magam is így gyakoroltam valamikor.

Lassan megy tovább, be a nagy zombikosba, ahol egy ponton, az ér folyása mentén, a füzes-sziget alatt vidravasat tett le a sekély vízbe.

Már odáig nyomorodott, hogy puska sincs a vállán. Már csak holmi törökkel pótolja a régi gyönyörűségeket, amik a vadászatban voltak.

Amint a füzes-szigetre ér, lemereszti szemét a partra, ott keres a nedves, sáros talajon valamit.

Hamar meg is találja. Furcsa, egymás mellett ferdén haladó, úszóhártyás kis tenyerek lenyomata látszik a sárban. Itt járt a haltigris. Itt megállott, ólálkodott, lesett, az látszik abból, ahogyan körülsimította megfordultában farkával a sarat. Most hirtelen eltűnik a

nyom. A víz szélén, a sikos parton csuszamlás jele van. Ott siklott be a halak hóhérja, a vidra, a hullámok közé.

A vasfogó följebb van; éppen a törpe fűzfa előtt, amelynek korhadt üregébe sokszor dugta el már Kerezsi az ő titkos szerszámát.

Lassan, unottan baktat arrafelé a vén pákász. Szeme úgy jár, akár a hiúzé. Bozontos szemöldöke ernyőként borúl előre, amint a homlokát ránczolja. Az ér vize mindenütt fehérnek látszik a rátűző naptól; csak egy ponton sötétlik valami barna folt, éppen a part alatt. Kerezsi gyanakodva, kíváncsian mereszti a szemét arra az egy pontra. Szinte futásnak ered, úgy igyekszik, hogy hamarabb elérje.

Lelkendezve, örvendve kiált föl akkor:

— Nini!

Aztán nagy szelesen csosszan be a vízbe s tapogatózva keresi meg az erős aczellánczot, amivel a vidra-tört a fűzfához erősítette volt.

Elkezdi húzni, türelmetlenül ránczigálni. Arra megmozdúl a vizen a barna folt s lomhán, engedelmesen közeledik. Egy kis zátonyon volt eddig, most onnan lehúzta Kerezsi; így kissé eltűnik a mélyebb vízben. De hogy jön-jön és mindjárt itt lesz: azt érezni a nehéz húzáson, amit a láncz kíván.

Még egy rántás, és kint van az erős szöges vastőr; benne egy megdermedt vidra, amelynek éppen az elejét kapta át a borzasztó vasmarkolás. Az ujjnyi hosszú szögek átspekelték, fölnyársalták a vidrát az első lába fölött. Nem soká kínlódhatott. Csak éppen hogy lerántotta magával a vízbe a tört, aztán halálos vergődéssel elhempergett vele a zátonyig: ott kimúlt.

Kerecsi büszkén, megelégedetten simogatja ritka zsákmányát, amelytől nincs mit tartania többé. A megfulladt vidra hiába vicsorgatja már fehér éles fogát. Amíg élt, félelmes fegyvere volt az neki. Azért kellett aczelláncz a törhöz. A kötelet könnyen elrágja a törbe került vidra, ha hozzá férhet.

*

Fönt, a ragyogó tavaszi égen, megszólal valami. Különös, zúgó, mekegő hang száll át a levegőn. Mintha rövid, de gyors rángatással szakgatna valaki erős, szívós gyolcsot.

Kerecsi ledobja a vidrát s föltekint. Kutatja a furcsa hang forrását, ámbár jól ösmeri. Éppen azért kíváncsi most rá.

Egy madár röpköd fölötte, magasan. Egy kóválygó, nagy ívekben szálldosó, pojáczatánczot járó madár. Jól látni, milyen hosszú a csőre, milyen hegyes a szárnya. Neki-neki fekszik a levegőnek, legyezősre terjeszti rövid farkát, s rángatózó szárnyverdeséssel mutatja, mintha lefelé esnék. Olyankor hallani azt a különös zúgó hangot.

Az ott egy mocsári sneff, egy hím, amely így udvarol, így tetszeleg a párjának, légi tornával, szerelemittas, bolondos röpködéssel.

A tojó lent ül valahol a zombik közt, onnan gyönyörködik a párja mutatványaiban. Milyen ügyes, milyen merész, milyen kecses, hajh! Meg kell rá dobanni a sneff-dáma szívének.

Nem itt van igazi hazájok, igazi költőhelyök; nálunk az telepszik meg, amelyiket nagyon is utóléri a forró szerelem. Ezek is ilyenek lehetnek.

Kerezsi nézi, nézi; fölkapja lápi botját s mintha puska volna, megczélozza vele a kanyargó, nagy körökben játszadozó sneffet.

— Puff! — mondja, a mint a mekegő ereszkedő madár megint zurbolva verdesi lefelé a semmit.

E pillanatban csakugyan olyan a sneff, mintha szárnyazta volna egy szem sörét, s most keservesen vergődnek, estében.

De két másodpercz múlva megint szárnyra kap s vígan emelkedik.

Kerezsi merőn bámúlja, bús lemondással csudálgatja.

— Hm! — dünnyög aközben s megismétli: hm, hm!

Hazaindul a pákászkunyhóba. Lassan cselekszi. Nincs miért sietnie. Ott is magában lesz, akár faluvégi viskójában, ahol szintén senki se várja már.

Arról a páros madárról eszébe jut egy s más, ami elmúlt. Vállat von s dörmögve dúdolgatja:

«Ha látom a fergeteg elejét,
Bevágom a süvegem tetejét.
Csakúgy nézem az időt alóla,
Még a jég is visszapattan róla.»

Egy bíbicz csapong aközben fölötte nagy víjjogással. Annak is bizonyosan itt van valahol a fészke, azt félti.

A vén pákász megszortyogtatja a pipáját s elgondolkodik: «Tavaly meghalt az asszony, az idén elpusztult a riska.»

Ümmög egyet s hozzámotyogja, halkan: «Tudja az isten a maga dolgát. Ha a riska pusztult vón' el előbb, az asszony bűvában úgyis utána hótt vón'. De addig is mindig csak engem kunérozott vón'.»

Ujra nótázni kezd, morgó hangon

«Csakúgy nézem az időt alóla,
Még a jég is visszapattan róla.»

A bíbicz elmarad, de a nádsátor már itt van.

Kerecsi ledobja a czókmókját s kiül a sátor elé.

A pipája kialudt.

— Még ez is? — kérdezi minden indulat nélkül
valakitől, aki láthatatlan.

Mozdúlatlanul sütkérezik azután.

A CSAPDÁBAN.

A CSAPDÁBAN.

1851

/1866/

A Magyar Királyságban

Magyar Királyságban

A Magyar Királyságban

Királyi rendelettel

A Magyar Királyságban

— Még az is...

Magyar Királyságban

Magyar Királyságban

A CSAPDÁBAN.

— Nyakas! hej!

— Hallom instálom, hallom.

— Gyöjjön ide kend, de hamarosan.

— Itt is vagyok már, instálom az úrfit.

— Indúljon kend, de rögtön . . .

— Igenis instálom. (Megfordúl s elkezd futni.)

— Hova szalad kend? hej! Megbolondúlt?

— Nem igen, instálom.

— Ide hallgasson hát. Kimegy kend egy-kettőre a Kisasszony-völgybe s megkénezi ott a rókalyukakat, ahány van, valamennyit.

— Kimegyek, megkénezem.

— Ne kotyogjon annyit. Mit jár mindig a szája? Tudja-e hol van a kénzsinór? Tudja-e melyik rókalyukat kell eltömni? Fogadni mernék, hogy megint csupa szá-márságot csinál . . .

— Igenis, instálom.

— No, majd utána nézek. Lódúljon már; a kénzsinór a szekrényem tetején van; ejnye hát mégis itt van? Már régen vissza is kellett volna jönnie, maga Mátyás király restje.

Nyakas Demeter olyat pördült, mintha láthatatlan kéz lódított volna rajta egyet. Nehézkes koczogással iramodott neki az «alsóháznak», ahol az erdészsegéd lakott. Ott volt az erdei dolgokhoz szükséges szer-raktár is,

amiből minden kerülő meg vadór megkapta időnkint a nekivalót.

A kerülők közt Nyakas Demeter volt a legöregebb.

Senki sem tudta, hány esztendő, még ő maga sem. Csak arra emlékezett, hogy szent Mihály-napkor szokott betelni az esztendeje; azt is csak azért tudta, mert akkor van cselédváltozás, ennek pedig mindig támad valamicske mozgalmassága.

Fakó vala az egész emberke. A haját szinte zöldes-sárgává szítta ki a nap. A bajusza olyan világos volt, hogy akár ősznek is lehetett volna tartani. Egészben véve mindenféle viharok kiállásának a nyoma látszott rajta. Kissé () betűvé görbülő lábszára sejtette, hogy huszár volt valamikor, még pedig «bezüppált»; jóval többet szolgálhatott három esztendőnél. Most a csinos sarkantyús huszárcsizma helyett menykőnagy habdát hordott; vásári otromba lóbőrcsizmát, amiben olyan volt a lába, mint két elgörbült oszlop.

A kénzsinórt megtalálta s a tarisznyájába tette; azután sietve indult neki az erdőségnek, nagyokat topogva a keményre taposott ösvényre, hogy azzal is jelezze buzgalmát.

De csak addig tartott a túlságos igyekezet, amíg az első kanyarodónál el nem tűnt azok szeme elől, akik az erdészház udvaráról esetleg utána nézhettek.

Akkor megállott s a homlokát törölgetve visszafordult. Fölemelte az öklét, úgy fenyegetődött:

— Hogy az ördög vigyen el, te! . . . hogy vi . . .

Mögötte egy vén tölgyfáról leesett egy száraz ág s nagyot koppant a kemény ösvényen. Arra megrezzent. Úgy pattant hátra, mintha zsinóron rángatták volna. Nem gondolt kevesebbet, minthogy Zebencsák jön, a morva

vadőr, akinek az volt a híre az alsóbbrendű személyzet közt, hogy spiczliskedik.

— . . . gyen el az ördög, — fejezte be az öreg megint a káromkodást, amint látta, hogy nincs baj. — Hogy most én menjek rókalyukat kénezeni; én! A Kis-asszony-völgybe menjek. Disznómesszire menjek. A többi meg itt lebzsel, itt ténfereg a ház körül; a sok léhűtője.

Megint megtörölgette a homlokát, pedig nem volt meleg. Csak éppen hogy kellemes, langyos tavaszi idő volt, amilyen akkor van, amikor az orgonabokor már félig kihányta a levelét.

Mégis csak elindult, ámbár meg nem állhatta, hogy időnként vissza ne tekintessen s magában halkán ne szitkozódjék.

A rigók, mintha csúfolták volna, egyre ott gagyogtak körülötte a bokrosban. Valahol egy fáczánkakas kezdett kakatolni nagy lármával; annak a hangját is így hallotta: «Nyakas! Nyakas! . . .» Az egész világ vele évődött, őt boszantotta.

A keményre taposott ösvény már régen elveszett előle. Már a sűrűben bujkált, hogy rövidítse az útját.

Álmában is el tudott volna itt igazodni. Nem volt az a hajlat, az a gerincz, az a hangyaboly, amit ne ösmert volna.

Az István-kútjánál megállott. Elkezdett kotorászni a bekecse zsebében. Egy kis maradék-dohányt talált. Azt összegyömösölte, megnyomogatta s bedugta a képebe, hogy mindjárt olyanná vált arcának egyik fele, mintha fogfájástól dagadt volna meg.

Ez a ténykedés némileg elterelte a gondolkodását, sőt meg is vigasztalta. Nagyokat szítt a bagón s a lecsillapodás jelenségei mutatkoztak vén ábrázatán. Az István-

kútja csak egy gödör volt, amibe akárki is bátran beleeshetett volna, nem tört volna nyaka. Legfeljebb hideg lábvizet vett volna. Hogy mégse lehessen nagyon könnyen belepottyanni: egy kicsit emelték a szélét: felhányták a földet körülötte, hogy szinte gallérja lett attól a gödörnek. Erre a gerinczre le lehetett ülni.

Nyakas leült s ott bagózott tovább.

— Nem menyek, nem! — mondta lágyan, erélyiesen, megismételve a nyomatékos szót. — Még nem menyek, — javította ki azután önmagát, minthogy a végleges renitencia gondolatától maga is megdöbbsent. (Ilyen a vén katona, aki ha rezonéroz is valamicskét: tudja, hogy mi a «szubordináció».)

A kút szomszédságában jókora hangyaboly volt, azt piszkálgatta egy vesszővel s hallgatta, hogy károg a közelben egy szajkó, amely eltanulta a varjúbeszédet.

Hát amint ott magában ül-üldögél és sütkérezik a verőfényen, nagy vergődést hall a domboldalban, ahol egy fáczáneterető volt. Ha róka ugrik neki a fészken ülő tyúknak s elkapja: akkor vergődik így a szegény ostoba szárnyas.

De már erre megmozdult benne a jó vér, aminek köszönhette, hogy már vagy harmincz esztendő óta bírta azt a nehéz foglalkozást, ami az erdőkerülőé.

Egyszerre megfiatalodott s úgy csúszott be a bokrok közé, mint a vadászó nyest. Nem is igen okozott nagyobb zajt.

Hát amint annyira előrejutott, hogy már kipisloghattott a sűrűségből: látja, hogy Zebencsák éppen bedug egy szép kakast a tarisznyájába, a szétszálló tollakat pedig, amiket a vergődő kakaska hullatott el, összekapkodni igyekszik, nehogy gyanús nyoma maradjon itt a titkos hunczutságnak.

Nyakas tisztában volt a helyzettel.

Zebencsák rejtett hurokkal fogott meg itt egy fáczánt.

— Adj isten jó reggelt! — hangzott egyszerre a nagy csöndességben.

Zebencsák előrebicsaklott s a puskájához kapott. Tufferflucht! mormogta s meredt szemmel bámúlt a kísértetre.

— Nyakás, te vagy? hol ide jöttél? — kérdezte, törve a magyar szót.

— Rókát kell kénezeni a Kisasszony-völgyben. De az imént, mintha itt járt volna a róka, — mondta a vénség jelentősen.

— Dáhogy! dáhogy! itt nincs volt róka?! — hűledezett a morva. — Erigy csak Nyakás, arra erigy — (integetett a Kisasszony-völgy irányába).

Nyakas kiegyenesedett. Mind a mái napig «Zebencsák úr» volt neki ez az ember, aki rendelkezett vele. A vadőr volt az áthidalás a tisztiszemélyzet meg a cseleléség közt. Tetszett-nemtetszett: respektálni kellett, mert annak törhette nyakát, akinek akarta.

— Tudod mit, Zebencsák, — kezdte a vénség, — jobban értesz te a kénezéshez; erigy te ma oda.

— Aa—á! — hördült föl a morva, és nyitva maradt a szája. Megértette a főnhéjazó hangból, hogy Nyakas tud valamit. Egy darabig meredten nézett rá, azután keserves mosolyra torzította a száját.

— Hehe! Nyakás, — hehe! Elfáradtad? Igyad palinka — kortyinkat. (Elővette a kis kulacsot, amelyből csak úgy dőlt a krumpli-pálinka szaga.)

Nyakas nagyot húzott belőle s amint visszaadta, a kénzsínórt is a vadőr markába nyomta.

— Mégy, vagy nem mégy, Zebi?! — kérdezte újra, lázító bizalmaskodással. És hozzátette: — mert ma a szentnek magának se megyek; megmondtam még a reggel.

Zebencsák kaczagni próbált. — Nagy kujon te vagy, öreg Nyakás! Huszár meg vagy! Ne szót fogadsz neki. (Arra fordult, amerre az erdészház volt, s ő is öklöt mutatott, mint az imént Nyakas.) Tufferflucht!

Nyilvánvaló volt, hogy kedvében akar járni a vén kerülőnek, aki most kamatostól megfizethetett mindenért, ha éppen akarta.

Nyakas érezte, hogy ime, tartanak tőle, s fenéig üritette a félelmetesség gyönyörének a serlegét.

— Hoczi még egy kicsit azt a kulacsot, morva; — mondta követelő hangon. — Hadd kóstolom, merthogy beteges vagyok.

Zebencsák fájdalmas arcot vágott. — Szeegin Nyakás bácsi, szeegin! — mondta s odanyújtotta az «orvosságot».

A lármás szajkók megint ott recsegték, zajongtak az István-kút körül. Nyakas ivott, azután rájok mordult: — Mondtam, hogy nem megyek, megmondtam. Ma Zebin van a sor, — szerbusz morva!

A vadórnek egyszerre szörnyen tetszett a dolog. Megveregette a vén kerülő vállát s kétszer is visszamondta neki: szerbusz, szerbusz!

Azután maga is inni akart. De alighogy a kulacsot a szájához emelte, Nyakas rákiáltott:

— Halberdó! Megállj! Ne idd meg mindet. Nekem is hagyj!

Zebencsák úgy kaczagott, hogy a hasát fogta. — Eljenn Nyakás bácsi! — ujjongott, s újra átadta az erősen ürülő kulacsot.

Nyakas megragadta s mohón szitta. Közben megállott egy lélekzetvételre, s nagyot rikkantott: «Te morva, hallod-e, háromszor iszik a magyar, tudod-e?!» — S neyedszer is neki fogott; kiitta mind egy cseppig.

Több sem kellett neki.

A szajkók riogva röpültek át a két ember fölött. Nyakas odafordult Zebencsákhoz: — Mondtál valamit hékás? — Mit mondtál? — kérdezte bambán, zavarosan.

— Hát hogy te most kicsikát lefekszel ide, szíp zöld fűre. S magam eljárók Kisasszony felé, hol rókákok vannak. Jó lesz, Nyakás bácsi?

— Lesz, ahogy lesz; — dadogta az öreg; — szorúlsz most, kutya morva, úgyi? Elmehetsz! . . . Indúlhatsz! . . . Vótál katona? hej! . . . Infanteriszt! . . . ájncczváj! ájnccz-czváj! marrrss! . . .

Zebencsák kaczagva, ugrándozva indúlt el, még vissza is szólt: Jojczakát neked, Nyakas bácsi!

A vénség maga maradt.

Kimeresztette a szemét s elkezdett nyúlkálni egy tarka fáczántoll után, ami ott volt a gyepen, alig egy pár arasznyira tőle.

— Ezt fogta; . . . a morva fogta; . . . hurokkal fogta; — dűnnyögte, nehéz nyelvvel. Előre hajolt megint; szuszogva, erőlködve igyekezett elérni a tollat, amit a szellő egy kicsit éppen arrább taszított.

Ültében, a földön, így fordúlt föl végűl, félig előre-
esve. Ott is maradt, mint a szélütött s csakhamar nagyokat horkolt, mint ahogy a marakodó farkasok horkannak egymásra.

Ekkor szétnyílt a bokor azon a ponton, ahol az imént a morva vadőr eltűnt.

Zebencsák kárörvendő arczczal bújt elő.

A vörösszakállú ember olyan volt, mint a szatír.

Eleinte lassú, óvatos lépésekkel közeledett az alvó vénséghez, de csakhamar fölöslegesnek tartotta a nagy vigyázatot. Halkan, kaczagva vette ki az imént fogott fáczánt a maga tarisznyájából s becsempészte a Nyakaséba. Ugyanoda tette vissza a kénzsinórt is, meg a fáczánfogó hurkokat is, amiket most hamarjában szedett volt össze az etető körül.

Mindezek után gyors léptekkel sietett tovább a helyszinéről.

*

Arra ébredezett a vén Nyakas, hogy rázzák. Irgalmatlanul rázták, hogy majd kiszakadt a lelke.

— Keljen föl kend, vén kötélrevaló! — kiáltotta egy ingerült hang. Csakhogy megcsiptük valahára! Hát kend a fáczántolvaj, úgy-e?! No majd lesz nemulass kendnek!

Az erdész hangja volt, amit jól ismert Nyakas. A jerikói trombita se lehetett volna rá több hatással.

Föleszmélt s tápászkodni kezdett. Hej, morva, morva! morogta zavart észszel.

E pillanatban ráesett a szeme az erdész dühtől eltorzult ábrázatára. A haragos férfiú éppen a fáczánhurkokat szedte ki a tarisznyájából.

Ettől ki kellett józanodni.

Ott volt a gyönyörűszép fáczánkakas is a gyepen, mint bűnjel.

Csak Zebencsák nem volt seholsem.

Nyakas Demeter megértette a dolgot.

— Hej, morva, morva! — sóhajtotta, egészen más hanghordozással, mint az imént.

ERDEI TÖRTÉNETEK.

ERDEI TÖRTÉNETEK.

1851

/1866/

A székelyeknél ember olyan volt, mint a székely.
Elsőnk közt, székely lelkével kezdődött az útja
vadászhoz, de csakhamar fölismerésnek tartotta a nagy
vadászait, holtak között is, hogy az útját fogott
lények a természetből a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott
vadászok között is, amint az útját fogott

Megint a természetből a természetbe a Nyá-
kban.

Az a természet, hogy az útját fogott
vadászok között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

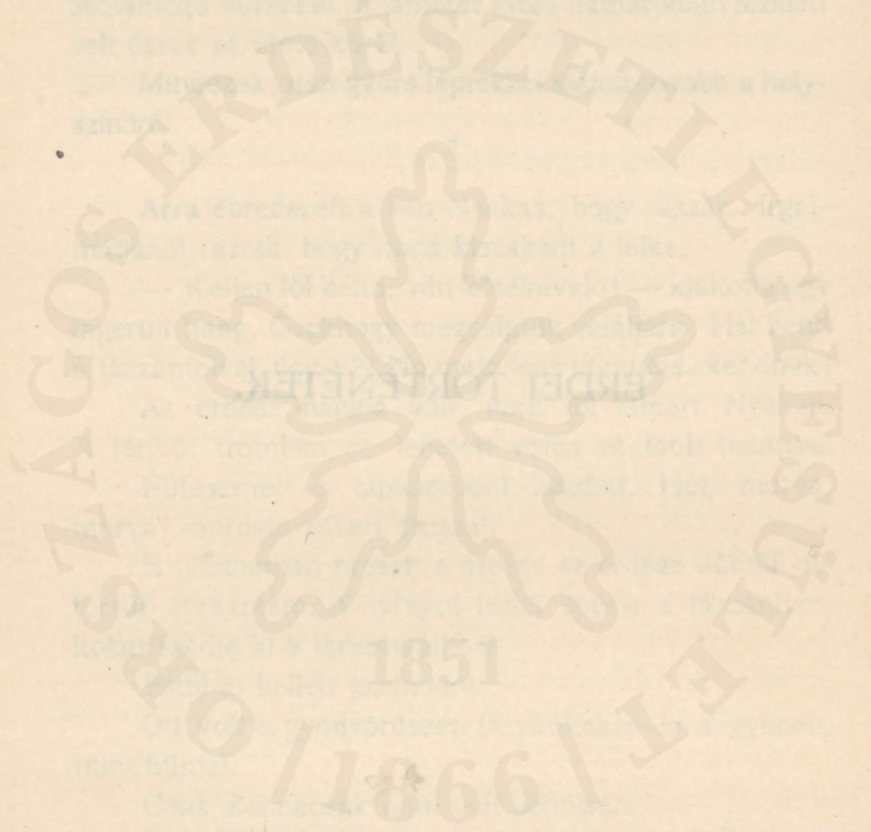
— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

— Készen állunk a természetbe a Nyá-
kban. Úgy is volt, hogy a természet is, meg a
székelyek között is, amint az útját fogott

ERDEI TÖRTÉNETEK.

Az öreg Takács János, minden vadorzók e nevezetes dísze, megszegte a nyakát, szinte féloldalt dőlt, állva. s harcsabajúszát az orra alá rántva, nyeglén mondta :

— Megcselekedtük biz' azt, tekintetes uram.

— Mondja el no, hogyan, — biztatta az öreget Sárdy Peti, a vadászkompanyia vezetője.

Takács János egyet gondolt s nagyot riszált a torlán. Néhány pillanatnyi csend következett. Mindnyájan hallgatva vártuk, mit süt ki a vén gonosz, aki minden talpalatnyi földet ismert itt, ebben a gyönyörű erdőségben.

Csupa útvesztős hajlat volt ez az erdő. Néhol a felhő árnyékolta be, néhol meg sütötte a felséges június napja. A zöldsín buja pompával díszlett; az imént néhány perczig esett az eső, attól minden bokron millió gyémántgyöngy sziporkázott. Nagy, fényes, zöld bogarak röpködtek a fagyallal sűrűn benőtt domb fölött; lent pedig az a járhatatlan, szakadékos völgy húzódott le, egyre mélyebbre, amelynek a titkos rejtekeiben alig egy félórával ezelőtt az ősnövényzet bujaságát láttam. Olyan vadborsó közt lépegettem, amelynek tenyéryn timer levelei voltak.

Még tele a fejem azzal a furcsa kábultsággal, amivel a dohos, meleglevegőjű völgyben telt meg. Még látom

azt a kétarasznyi óriás zöld gyíkot, amely szöszmötölő surranással csúszott arrább a fű közt, jöttömre ; — de amint azt hitte, hogy már nem figyelek rá, felém fordult, s lüktető, azurkék tokáját mutogatta.

Minden olyan szép, olyan erős, olyan élettől duzzadó volt itt ; — csak Takács János, a hírhedt vadorzó, volt csenevész, öreg és veszendő. Amint kidülesztette a mellét, hogy most mindjárt beszél: még öregebbnek, gyarlóbbnak látszott, mert hogy daliás akart lenni, pedig annak az ideje ugyancsak régen volt.

— Olyan puskával lőttem meg a bakot, amelyik nem durran, — kezdte. (Hurokkal fogta meg.) Vittem volna is már hazafelé, — mert hát miből éljen a szegény ember ? — amikor elibém áll a csendér.

— Ösmertem ezt a csendért ; tudtam, hogy régen leseget rám ; mit volt mit tennem, — mondok, — ledobtam a bakocskát a fűre s aszondom : agygyik az Isten jó napot ; itt tanáltam én ezt a kis bakot.

Nem hitte el a komisz. Hogy rögtön menjek vele, aszongya haragosan, s hozzam a bakot is.

De mán azt csak mégsem, — mondok keményen. Akkor a puskáját rám emelte. — Hadd vágjak egy husángot, amire hátul ráakasszam, akkor elviszem no, bánja a szösz, — mondok. — Akkor mán megvolt a kieszelt szándékom.

Hát a husángot, ahogy levághattam, mivelhogy a csendér megengedte, ráakasztám az őzikét s megest viszem.

Egyszercsak úgy teszek, mintha csúszna mán lefele a bak a durongról, hátra szólok : kapja el csendér uram, mert mindjárt lent lesz. — S azzal ejtem is le a bakot.

A csendér elhitte, utána kapott, de csak leesett bíz az. Akkor lehajolt érte a csendér, hogy fölsegítse.

Én se vagyok rest, amúgy visszajáról: puff! odasuhintok a guggoló csendér fejebúbjára a husángommal. Azt se mondta, hogy nyekk, csak eldőlt.

Most már nyugodtan nyaláboltam föl az őzikémet s trappban vittem *haza*, mert hát miből éljen az ilyen szegény ember?

De a csendér is föleszmélt, meggyógyúlt. Engem ugyan többet soha meg nem fogott.

*

Takács János megtörölte izzadt homlokát; a beszéd kifárasztotta, nem neki való az, sokat gagyogni, papolni, kivált urak előtt.

Mondom neki biztatva: — Ez biz ügyesen volt, de vajjon hol van most az az őzbak, amit mi megszeretnénk löni. (Merthogy minden vad járását a vén Takács tudja.)

— Hátha azt mondanám a tekintetes úrnak is, amit a papunknak? Váltig kérdi tőlem: no öreg, hol keressük a bakot? — Az oltár mögött, — mondok boszusan, — mert ott nincsen vadász, hátha abban bujt meg? De mit is kérdi? Mintha én volnék itten a bakpásztor s komencziót kapnék utána.

Sárdy Peti kiengeszteli a zsörtölődő orvvadászfőnököt egy darab szivarvéggel s maga veszi át a szót ravasz észszel.

— Persze, persze, miét is nem ment a pap inkább Kohnya Miklóshoz. Az máskép felelt volna, mert csak az tudja itt igazán a dürgést.

— Kicsoda? Kohnya Miklós?!... Hát még az is ember? — röffen föl erre a véleményre harcsaszájú

Takács János. — No mán akkor csak inkább másfelé kéne kereskedni. Ej no! Hogy az a Kohnya Miklós, az a... az a...

Jani — Micsoda az a, — vetette közbe Sárdy Peti.

Takács János gonoszúl nevet, vihog.

— Hát osztán elmondjam? Egy pohár jó borért nem bánom, elmondom.

A rigók olyan flótázást műveltek a harmatos berekben, hogy így kezdte Takács: — Akkor is ilyen nap volt, így fűtyölt a rigó, majd megszakadt bele. Mondok magamban, el kéne menni kan-lesni (vaddisznót lesni), mert hogy miből éljek? Akkor még vót olyan puskám is, aki szól. Jóllakatom nagy sréttel, vasszöggel, ólomgombbal, kiülök este az erdő szélére, ahol a kan szeret a mezőre kijárni. — Már a hold is feljött; — olyan éjszakát magam sem igen láttam, pedig több közöm volt a naplementéhez, mint a napkeltéhez. A szárnyas egerek úgy röpködtek, mintha fekete pillangó rajzott volna ki az erdőből; a hátam mögött egyre morgott a kecskefejő: krrr-krrr-krrrr... Csuda hang az, én mondom magoknak; az ember akárhogy akarna is ébren maradni, elszenderedik tőle.

Egyszer csak felérzek. Hallok valamit, amit még sohasem. Tágra meresztem a szememet. Nem messzire tőlem, egy fél puska lövésnyire, szól valami a bokor alján. — Mintha a tücsök, meg a sáska, meg az ökörszem, meg a zúgó bogár, meg a fúrj, meg a vadgalamb, meg a víjjogó vércse, meg a sárgarigó egyszerre nótázott volna egymásnak.

Haj, de megijedtem! No, a lidércz van itt, mondok; — most vigyázz magadra vén kötélrevaló, menten elvisz.

Hallgatom, hallgatom. De nem hogy elhallgatott volna, hanem mind hevesebben fujja, szorongatja, nyöszörgeti.

Egyszer csak föl villan nekem is. Ó-ó, kutya meg a mája. Ilyet se ettem, amióta kinőtt a zápfogam. — Fölkelek, arra sompolygok, lassan. Egészen odáig, de éppenséggel oda... Ma is csudálom, hogy ki nem ugrott a szemem a nagy csudálkozástól. Nem Kohnya ül az aljban? a bokor tövinél!... És húzza-vonja, toszogatja a kézi hármönikáját! Mert nagy muzsikusember.

Ráförmedek mérgemben: — Mit csinálsz itt, te isten csudája, te?

Megijed, felröffen: — Hallod, ha van füled; — muzsikálok.

— Mért éppen itt cselekszed? Elkergetsz minden vadat.

— Az a', dűnnyögi nagy restül: ösmeri is a vad ezt! Nem félhet az ettől!

*

Sárdy Peti csak nem engedi, hogy végig «letegye» Takács a muzsikás Kohnyát. Közbevág:

— Igen, de ki túlkölget mégis a pajtásának az uraság rétjén, amikor vadászni csalogatja?

Ebben meg Takács bűnös. Úgy szokta, hogy amikor nincs miből megélnie, összeáll valakivel, mert hát többre mennek ketten s alkonyaton odatükköli magához az erdő szélére, hadd orvvadászkodnának együtt, lesnék a bakot meg a szarvast.

Sárdyt is odacsalogatta egyszer ez a nagy túlkölés.

— Miben fő már megint a kend gonosz feje? — kérdezte a megriadt orvvadászt.

— Csak erre a kis gügyira hívogatnám a szomszédomat, — felelt a vadorzó s előhúzott a mellénye alól

egy literes üveget, tele pálinkával. — Kóstolja meg a ténsúr.

Sárdy tovább ment, de leste az erdőből, hogy a két tolvaj mit művel. Gödröt ástak a gabonaföld elé, ott várták a szarvast és közben nagyokat iszogattak.

Jött is a szarvas nagysokára; éppen ott váltott át a gödör mellett, mégsem történt lövés. Sárdy kíváncsi volt, s füttyörészve (nehogy valami vadállatnak nézzék) odament a mutyiban virrasztó két orvvadászhoz.

Az egyik, a vén Takács, búsan könyökölt a gödör szélén, előtte volt az üveg, még vagy egy ujjnyi szesz kotyoghatott benne. A másik meg a gödör fenekén feküdt, összegörnyedve, karikába kanyarodva, mint a kígyó, s aludt.

— Nem látta kend a szarvast? — kérdezte Sárdy a vén kujont.

— Nem szarvas vót a', dűnnyögött méltatlankodó hangon Takács János.

— Már hogyne lett volna szarvas. Magam láttam.

— Ej no, mégsem az volt. Rosszúl tetszett azt látni. A csutorás-szomszéd üszője volt. Ösmérem, én neveltem.

Sárdy az üres üvegre nézett. Vagy úgy?! Aztán megkérdezte: — meddig maradnak még idekint kendtek?

— No már nemsokáig, — dadogott Takács, — ameddig ebben az üvegben tart, csak addig lessük a szarvast.

*

A hajtók indulnak kelet felé. Mi megyünk nyugatnak. Köztünk egy hallgatag sűrű völgy, amelyben tökéletes a szélcsend, pedig a dombon ugyancsak bólintgat a lomb.

A völgy legmélyén járhatatlan ősbozót fonódik egymásba. Ott van az «ördög-útja»; — egy szakadékos,

kígyózó árok. Benne mohos kövek közt bujkál egy locsifecsi patak. Oda húzódok le.

Társaim tovább mennek. Hallom, hogy ropog lépések alatt az avar, pedig ugyancsak lábujjhegyelnének. A csörtető szarvas halad úgy, amikor nem gyanakszik.

Magamra maradok. Egy remek napernyőjú gertyánfa alatt állok. Keskeny vonalon láthatok le innen a völgyig. Ott rejtett tisztás van, akkora, mint egy jó nagy szoba. Azon minden vadnak át kell váltania, amelyik alólról jön, végig az «ördögútján».

Csend... csend. —

Egy sárgarigó kíváncsírám. Másodszor száll afámra s dallamosan, gyönyörűen flótázik fölöttem, amíg nem mozdúlok. De amint a fejemet feléje fordítom, megriad s tova rebben. Mind messzebről hallom tündérbeszédét. Úgy tetszik, mintha érteném: «Hol a párom? Jaj nem találom!»

Egy kis visszhangkölyök feleselget velem: «álom! álom!»

A sugdosódó lombok is azt mondogatják.

A nyirkos földre tekintek. Ott meggondoltan, kimondhatatlan lassúsággal mozog valami. Egy hosszú, fekete-barna, nyálkás állat: egy házatlan csiga. Ez is óriássá nőtt itt, ebben a neki való eldorádóban. Majd egy arasz hosszú s olyan vastag, mint a hüvelykujjam. Megy, megy, kivárthatatlan kényelmeskedéssel. Nincs mit sietnie; az egész nap az övé. Nyomán keskeny, csillogó, szivárványos, ragadós nyálka marad a fűvön.

Messziről halk nesz, gyöngye kopogtatás hallik. Jönnek már a hajtók. Bújdosó vadként csúsznak a sűrűségben, s ahol álló fa akad útjukba, azt megütögetik.

Nagy és szokatlan lárma ez itt, ahol idegen zaj máskor soha sincsen.

A pihenő őz felugrik fektéből és fülét előre csapva, figyel. A kopogós kísértetjárás egyre tart; az őz finom hallását nem kerüli el a bokrok megrezzenésének a nesze.

Himbáló lódúlással szökik a zaj elől. A bokrok közt úgy surran, hogy ugrását alig hallani. Vörhenyes nyári színe megvillan itt-ott, de nyomban eltűnik.

Látom egy pillanatra. Egy vén szajkó kerül fölibe s folyvást lekárog rá, úgy riasztgatja. A szajkó recsegő hangja folyvást távolodik tőlem: biztos jele, hogy távolodik az őz is. A szajkó most már vele tart, nyomában jár, amíg meg nem únja.

A völgy néma marad, a míg a hajtók elől apró madarak nem röpönnének ki a bozótból. Halk csipegéssel bujnak errebb. A rigók gagyogva, riadozva villannak el előttem.

Valahol, oldalt, visszhangos pukkanás hangja zúg végig az erdőn. Talán ott akart kitörni a bakóz.

Találgatom, vajjon meglőtték-e?

Már itt vannak a hajtók, előttem éppen a vén vad-orzó búvik ki a bozótból.

— Hallotta kend? — kérdem.

— Hogyne hallottam vóna. Lőttek.

— Mit gondol, megvan-e?

— Meg hát, jó egészségben, erőben, épségben.

— Micsoda beszéd ez?

— No mert az erdész úr így szokott, — súgja hunyorgatva. — A hajtás végén pukkant egyet a levegőbe, ha máshol nem szólt a puska. Oszt' akkor hirdeti, hogy mekkora róka szaladt el a sűrűben előtte. Így van! — De ne tesszen neki beárulni, — tette hozzá egyetértő bizalmaskodással.

SZÍJJÁRTÓ.

1851

/1866/

A pártok és felek... A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

A magyar...
A magyar...
A magyar...

SZÍJJÁRTÓ.

Kettecskén ballagunk a pusztán: én, meg Szíjjártó. A harmadik, «aki» velünk van, ballagni egyáltalában nem tud. Legalább is üget, s minduntalan előre szalad, meg újra visszafordúl. El-elfogja előlem az utat s hízelgő vigyorgással kellemeskedik, hogy a figyelmet magára felhívja.

Ez a harmadik: *Lord*. A világ legönállóbb és egyszersmind legtürelmetlenebb vizslája. A szekérben állandóan az ember tyúkszemét keresi s a legváltozatosabb leleménynyel zongorázik rajta. Ha indítom: «keress!»: először is keresztül ugrik rajtam, s úgy nekimegy a nagyvilágnak, hogy egy negyedóráig színét se látom a kukoriczásban. De ha első felindulása lecsillapodott, ekkor *Lord* derék állat s még szófogadásra is vetemedik. Mindíg apportíroz. Minduntalan megajándékoz valamivel, a mivel mintha békítene. Hol egy csutkadarabot hoz, hol egy ócska ujságpapirost, és negédesen illegeti magát hozzá, mintha mondaná: «lásd, minő nemesen állok én boszút rajtad, a miért az imént úgy elnadrágoltál, mert hogy egy nyúlnak utána futottam. Pedig ha megfogtam volna, még örültél volna tán?!»

Ilyenforma vizslakutya *Lord*; «akivel» én most — jobb híján — járogatom a pusztát. Én, meg Szíjjártó.

*

Éppen egy széles, végtelennek tetsző tarlón megyünk át. Fakósárgaság ömlik el előttem, s csak néhol ver ki zöld foltokat az aljban a sarjűfű. A sárga tarlónak kevés a tarkasága. A tisztas fű itt rajta az egyetlen uralgó virág. A kis, fehér méztartó virágcsöveket méhek ezrede látogatja; — a szorgalmas, döngicsélő nép a lábam körül zümmög s nagy nehezteléssel veszi, hogy rá-rátiprok a sűrű fehér virágra, a mi az ő kincse.

Szíjjártó éppen félakkora, mint magam, sokkal közelebb van tehát a szeme a méhekhez. Figyeli őket, s különös himbálással emelgeti magát, mintha tojás közt lépegetne. Felém pislant s a hogy találkozik a szemünk, elkezd magyarázni: «— Engöm már többször is mögcsíptek, tartok tőlök.»

Azon az öblös, rekedtes, lármás hangon mondja, a mi egyrészt bátorságra vall, másrészt a színtelenségével elárúlja, hogy rossz időben se igen kímélgették, sokszor meghült torokból bugyog elő.

Pedig ez a Szíjjártó mindössze tíz esztendő.

A mikor kérdeztem: hogy hívnak? megmondta bátran, kiabálva: Szíjjártónak. A keresztnevét elhallgatta, a mi parasztban ritkaság. Az úrféle közt akad, a ki, ha bemutatja magát, csak a vezetéknevét löki oda félvállról. A paraszt tisztességtudó és egészen kimagyaráz mindent. Még köszönni se röstel, mint az urak.

Megint megkérdeztem: hogy is hívnak?...

— Szíjjártónak engöm.

Olyan bolondosan komolyan hangzott. Egy öklömnyi kölyök, a kinek én ne mondjam, hogy: Miska te, Gyurka te, Pista te, vagy a hogy a keresztnevén hívják; hanem nevezem őt folyvást Szíjjártónak, a hogy a felnőtt embert illetné meg.

Hát jól van, bánom is én a keresztnévedet; nekem így, anélkül, még eredetibb vagy. Maradj Szíjjártó, te Szíjjártócska! . . .

Kis fej, kiálló arczsont, szeplős arc, élénk szem, tompa orr, hegyes áll, daczosan összeszorított száj, tüskésen előre álló rövid barna haj, foltos ujjas, ránczos gatyka, ócska pörge kalap és szurtos mezítelen láb. Ebből állt *Szíjjártó*. A mikor először elindultunk együtt: szinte rösteltem, hogy ezt a babszemjankót hajtom a magam kétmértföldes lépéseivel. Hisz ez kidől; ezt nekem valahonnan a határról ölben kell hazahoznom! Szárazdajkaság lesz a vadászatom vége! . . .

De már az első félóra elteltével megváltozott Szíjjártóról a véleményem. Ez a lepkekönyű kölyök ott libegett folyvást mellettem s leste az intésemet: mit akarok. A magas tengeriben Lord járt elől; tőlem néhány lépésnyire Szíjjártó. A hol sűrű volt a tők meg a kender, ott nem is láttam. De azért tudhattam, merre van. Hopp! hopp! szólott félhangon, figyelmeztetve, jelt adva.

Lord megint szeles volt s korán verte fel a fogolyfalkát. Egyet mégis kilőttem közüle oldalvást.

— Én tudom, hova esett! — kiáltja Szíjjártó lelkesedve. Láttam, melyik tengeriszárat ütötte meg!

— Ej ni, Szíjjártó, iszen te vadász vagy, ha az ilyen jeleket ösmered?

— Igenis, az vagyok, a tekintetes ispán úrral is én járok vadászni, — felel a gyerek, anélkül, hogy hozzám fordúlna. — Csak azt a bizonyos tengeriszárat nézi, hogy el ne veszítse a tekintete elől.

Indul azután, hogy majd elhozza a foglyot. Ez ugyan a Lord dolga volna, de ideiglenes barátom nem mutatkozik. Ki tudja, talán áll valahol a gaz közt. Füttyölgetek

neki és várok. Türelmi gyakorlatban bőségesen van részem ilyen módon. Meg is únhatnám, ha Szíjjártó nem érdekelne. Egyszer csak hallom rekedt hangját:

— Meg van mán! Ihol van! (Tudniillik a fogoly.)
A kutya is itt jár; tesszen híni!

Ez volt az első félórában. Azóta (egy hete) régi, ösztetanúlt czimborák vagyunk. Felfedeztem, hogy Szíjjártó kincs, és nem cserélném el holmi nagy lomha bálványemberrel, aki nem tenne egyebet, csak a szivaromat szívná és mindig nyulat kiabálna a tengeri közt, pedig megmondtam már neki, hogy csak szárnyas vadra lövök.

— Pszszsz! — (Ez Szíjjártónak szól. A gyerek nekem lódítja a fejét, s féllábát előre lökve, megáll.) —
Nézz csak oda, szólok neki némán, egy intéssel.

Kezét szeme elé kapja, merőn néz. — *Azok!* — felel halkán. (Tudja, hogy a nagy barna foltokról, a túzokokról van szó, a melyek a tarlón látszanak, a faszor táján.) Máskor is ott tanyáznak; de a faszor árka onnan még sokkal messzibre van egy puska lövésnél.

Ezt biz' Szíjjártó jól tudhatja; ő itt vadászik az ispánnal máskor is. Én csak vendég vagyok.

Nemsokára mégis a faszorhoz kerülünk s egy lombos akác alá telepszünk, az árok partján.

Milyen mozgalmas, eleven élet van ebben a gízgazos útvesztőben! A hangyák kacskaringós gyalogösvényen vándorolnak, költözködnek; a lapuleveleken keményérintésű, rugalmas zöld hernyók sétálgatnak. Annyi a kék szarkaláb, hogy egész kis erdőségek támadnak belőle, a melyben parányi, lilaszín árnyékok futkosnak, ha a szellőcske megmozgatja az erdőt. Fölöttem milliányi apró légy kavarg, egy oszlopban!

— A kinek ennyi nyája vóna! — mondja magában Szíjjártó, a füstszerű oszlopot bámúlva.

— Mért éppen *nyája*? Mért nem inkább *pénze*? — kérdem, komázva kis pajtásommal.

— Hát mán én csak a nyájhoz értek. Akkor is, a mikor gulyás voltam . . .

— Mi az ördög voltál te? — vágok közbe nem kis csudálkozással.

— Gulyás voltam, — ismétli, s tetszik neki, hogy ezzel dicsekedhet. — Édös apám mellett voltam gulyás.

— Vagy úgy!

— Nem csak úgy, hanem *amúgy* is. Ha édös apám elment, magamra hagyott. Sokszor félnapig is.

— Hogy merte azt az apád?

— De biz' merte. Oszt' nem is volt messze a vejtei csárda. Arra van a'! a hová ő keme járt.

Megmutatta, s mintha egyszerre elborúlt volna az arca.

— Mi bajod, Szíjjártó?!

— Most semmi; hanem eszömbe jutott az imint valami.

— Ugyan mi, te?!

— Hát a mikor én az édös apámmal verekedtem.

— Mit csináltál, te kölyök?

— Ahogy mondtam. Ott, a *vejteinél*. Bántotta édös anyámat édös apám, a ki boros volt akkor. S én pedig nem hagytam.

— Megverted az apádat?

— Nem a', ő vert mög engöm, mint máskor is. De oszt' édös anyámat nem bántotta többet.

(Ó te kis Szíjjártó, te! Te kis senki, te hős!)

— Nem vadászunk többet? — kérdezte kis vártatva,

Néztem a bealkonyodó eget, a hol a nap éppen rózsapiros felhőpaplanba készült takarózni, de amint mindjobban eltűnt közte, elmúlt a pirosság a felhőről és sötét kékesbarna lett a színe.

— Nem vadászunk, fiam.

— El nem tudta képzelni a gyerek, mit nézek rajta olyan gyöngédséggel.

Szinte zavarba jött tőle.

Egyszer csak megszólalt:

— Ni a «bőri-egér»; itt röpköd már. Akkor tán haza is mehetnénk.

S elkezdett egy üres patronnal füttyölgetni Lordnak, a hogy tőlem tanulta volt.

Lord éppen engedetlenségi gyakorlatot tartott, s a maga mulatságára nyugtalanította a pacsírtákat a tarlón. Este volt már.

— No hát gyerünk haza, te Szíjjártócska.

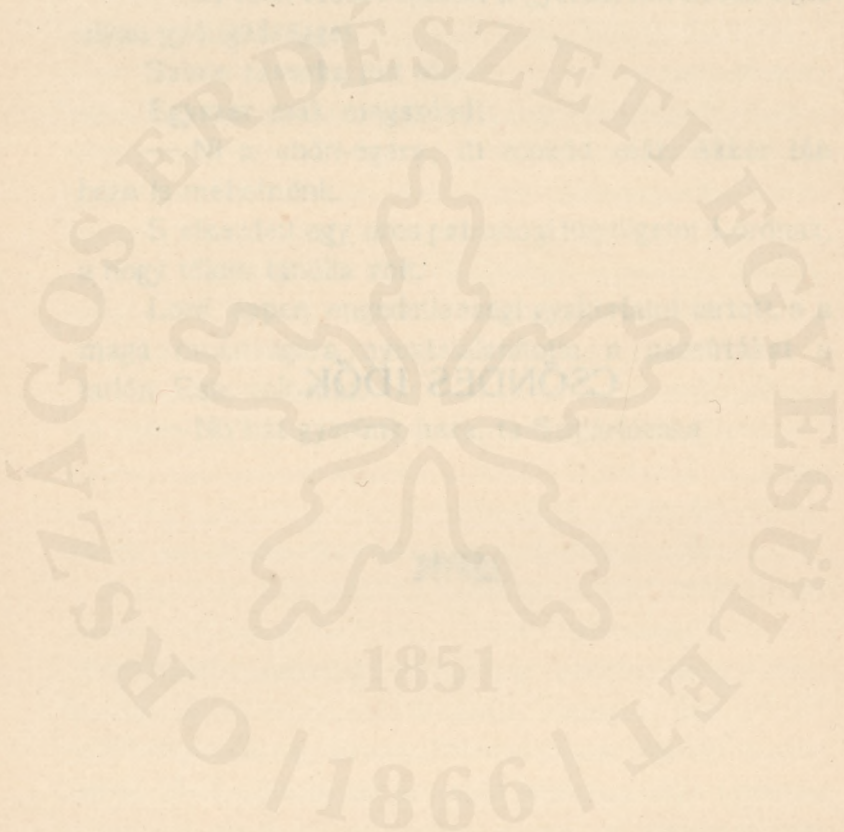

CSÖNDES IDŐK

CSÖNDES IDŐK.

1851

1866

CSÖNDES IDŐK.

Esik a hó, a nesz nélkül hulló puha hó.

Esik-esik, és beborítja lassan a meztelen földet. Nem csak a földet. Az apró falusi kunyhót is, a kert tuskosövényét is, a fa és a bokor galyait is.

Alig van hideg. Csak éppen hogy nem olvad. A fehér pihék milliója megmarad hónak. Mindössze is egymáshoz tapad, amint perczről-perczre jobban sokasodik. S ezzel a tapadással vastag, fehér, duzzadó szalagot húz az ágra, a galyra. Mintha hirtelen kilombosodnék a fa, tél közepén. Mintha habos fehér szegfűből s lágy laptarózsából font volna koszorút minden ágra valami titkos kéz. De ez a koszorú csak az ág felső részén húzódik végig. Valósággal megfekszi a maga vonalát, amelyről nem szabad arrább csúsznia, különben megszakadozva hull le, a saját súlyánál fogva. Az ilyen puha, friss hó nem takarhatja el egészen a fát és a bokrot. Mindég kilátszik alóla a fa testének s a galy tekervényeinek a feketesége. Más ez, mint a zuzmara, a fehérén csillogó fagyott gyémánt, ami köröskörül rakódik le a kisebb galyra is, hogy tündérországbeli páfrányerdőt mutat tőle a bokor. A zuzmarának hideg kell; az élteti. A friss hóból való koszorú ellenben lehull a fáról, amint az erősebb hideg megcsípi, porlóssá teszi.

Most ilyen csöndes, havas, gyöngén hideg a tél, a februáriusi tél, amelynek máskor éles, kegyetlenül metsző, dermesztő fagyossága szokott lenni.

*

A vadászszezonnak vége ; a nyugalom és békesség hosszú ideje következik az agyonzaklatott hasznos vadra. A puszta most az unalom hazája azoknak, akiket az öldöklés lázas vágya csalogat ki egy-egy társasvadászatra. Most ennek szünete van. Most nem járja más a határt, mint a tanyás, aki toronyiránt vág keresztül a havon, hogy hamarabb eljusson a szomszédjához, akinél pipaszó mellett nagyokat hallgat.

Micsoda könnyű és mégis nehéz élet ez! . . . Könnyű a parasztnak ; de a nagyvároshoz szokott ember hamar belefárad. A nyüzsgést és lármát kívánó idegrendszer sokáig ki nem bírja. Aki azt szokta meg, hogy gyarak zakatolása közben szunnyadjon el: azt a pusztai csend felébreszti, nyugtalanítja, kísértetlátóvá teszi.

Csend pedig van itt gyönyörűen. Amióta a törvény tiltja a szabad kutyatartást s adót kell fizetni a második házörzőért : azóta megfogyott a tanyákon is a kuvasz, és ritkább az ebugatás. Pedig milyen jó érzés volt valaha a tévelygő vándornak, ha ködben, sötétségben, viharos éjszakán megszólalt valamerről az az egyhangú buffogás, amiből tudhatta, hogy nincs már messze az emberlakástól.

★

Varjak szállnak a puszta fölött s Kancsal Nagy Péter uram, aki arra a bizonyos pipaszóra kívánczik át a szomszédhoz : közönyösen hallgatja, hogy kárognak.

— Ezek Disznós Patayékhoz mennek, mondja magában. Patayék tudniillik minden télen ölnek egy pár hízott malacgot, s az egyiknek a tora éppen mára esik. Messziről hozza a szél a pernyeszagot, ahogy pörkölik a pompás gömbölyű poczát. A szalmatűz megperzseli a bőrkét is egy kicsit ; annak a szagát egy mérföldnyiről is

megérzi a varjú. Loholnak egymás után, sietve, reménykedve. Hátha akad számukra valami hulladék.

Egy ponton megáll Kancsal Nagy Péter a hómező közepén. Valamit vizsgálgat. Hosszúkás, vályúszerű bemélyedés van ott a hóban. *Itt feküdt*, — dohogja a tanyás, és megpiszkálja hosszú botjával a nyúlvaczkot. Ahogy tovább ballag, eszébe jut, hogy régente hányszor buktatta ki a pihenő nyulat a fekvéséből egy jól célzott dobással. A tanyai kölykek most is értenek ahhoz. Valóságos művészet, ahogy puska nélkül is biztosra vadásznak. Jó két araszos hosszúságú, hüvelyknyi vastag paszulykaró egyik végére vasúti talpfákból kilopott «muttersrófot» erősítenek, s azzal úgy megtanulnak dobni, hogy nincs a világon az a kэшhajgáló kókler, aki biztosabb lehetne a dolgában. Nemhogy a fekvő nyulat, de a futót is elütik tiz-tizenöt lépésnyiről. A röpülő fogolyfalka közül egyet kivágni gyerekjáték nekik. S ezt azután semmiféle vadőr sem tudja meg, hacsak véletlenségből azon melegében tetten nem éri a «muttersrófos» fiatal orvavadászt. Hja, az ő szerszáma — már mint a srófdobálóé, — nem szól, nem durran, nem riasztja fel a vadak gondozóját.

*

A «szomszéd» tanya vagy ezerötyszáz lépésre van, így, egyenes vonalban. Közbe esik a kacskaringós ér, amelyen kétszer is át kell gázolnia Kancsal Nagy Péternek. Sebaj! . . . Állja a bagaria, ami nélkül pusztai ember el nem lehet télen.

Egy nyúl ugrik ki a hóbuczkák közül ; annak a tanyás sokáig néz utána. «Hm! milyen szépen szalad!» . . . Azután megint tovább ballag, a szomszédja telkére.

Amint a szerű mellett elhalad, a szalmakazal tövéből kiszáll valami. Olyan ropogós a röpülése, hogy szinte hátrahököl a tanyás. Mindössze *egy* fogoly volt, az istenadta. Magában zsebegve száll tova, el, a havas messzeségbe, valahová a bogácsbozót közé, ami az árokpartot borítja a járatlan út mentén. — Hm, dünnyögi a tanyás, és kíváncsian kullog a kazalhoz. Ott is kutatva nézelődik, utóljára is halkán mondja: — tudtam!

Abban a perczen toppan eléje a túlsó oldalról az idevaló gazda. — Villával egyengette volt a kazal bordáját, ahol megtépászta a szél.

— Fogoly volt itt, szól a vendégszomszéd, magyarázatképen. Hát a csirke nem fogódik meg ebben a hurokban?

(Tudniillik végig van rakva a kazal jóféle lószőr-hurokkal, éppen az oltalmat kereső szegény foglyocskák számára.)

— Nincs itt csirke, dörmög félvállról a gazda, s máris nyújtja a szomszédnak a dohányzacskóját.

— Mer' ez fain! dícséri, muskotály is van benne. S amíg a szomszéd a pipáját tömögeti, egyet gondol, ki-mondja: — Kelmednek is fene jó szeme van ám. (Hogy tudniillik meg tudta látni a lószőrhurkot.)

— Az *van*; pedig már egyszer kiütötték.

— Mikor? Ejnye!

— Akkor.

A többit elnyeli. Mintha meggondolta volna, hogy sok szónak sok az alja; meg' oszt nem kell mindent mások orrára kötni. A gazda ümget. Érti a csiziót. *Ahán!* mondja ravaszul, s egyetértőleg bólint.

A vendég ránéz s csudálkozik. — Hát kend tudja? kérdi meglepetten.

— Én-e?! Hangzik az öntelt válasz.

Olgyay J.

Amint a szerű mellett elhalad, a szalmakazal tövéből kiszáll valami. Olyan ropogós a röpülése, hogy szinte hátrahőköl a tanyás. Mindössze *egy* fogoly volt, az istenadta. Magában zsebegve száll tova, el, a havas messzeségbe, valahová a bogáncsbozót közé, ami az árokpartot borítja a járatlan út mentén. — Hm, dünnyögi a tanyás, és kíváncsian kullog a kazalhoz. Ott is kutatva nézelődik, utóljára is halkán mondja: — tudtam!

Abban a perczben toppan eléje a túlsó oldalról az idevaló gazda. — Villával egyengette volt a kazal bordáját, ahol megtépászta a szél.

— Fogoly volt itt, szól a vendégszomszéd, magyarázatképen. Hát a csirke nem fogódik meg ebben a hurokban? (Tudniillik végig van rakva a kazal jóféle lószőr-hurokkal, éppen az oltalmat kereső szegény foglyocskák számára.)

— Nincs itt csirke, dörmög félvállról a gazda, s máris nyújtja a szömszédnak a dohányzacskóját.

— Mer' ez fain! dícséri, muskotály is van benne. S amíg a szomszéd a pipáját tömögeti, egyet gondol, ki mondja: — Kelmednek is fene jó szeme van ám. (Hogy tudniillik meg tudta látni a lószőrhurkot.)

— Az *van*; pedig már egyszer kiütötték.

— Mikor? Ejnye!

— Akkor.

A többit elnyeli. Mintha meggondolta volna, hogy sok szónak sok az alja; meg' oszt nem kell mindent mások orrára kötni. A gazda ümget. Érti a csíziót. *Ahán!* mondja ravaszul, s egyetértőleg bólint.

A vendég ránéz s csudálkozik. — Hát kend tudja? kérdi meglepetten.

— Én-e?! Hangzik az öntelt válasz.

064071

CSÖNDES IDŐK.

— No lám!

Nagyot hallgatnak azután kettesben. Kancsal Nagy Péter egyre törí a fejét s tanakodik magában; mit tudhat a szomszéd. A gazda is gondolkodik, hogy ugyan miért is verték ki már egyszer a vendége szemét.

*

Egy pipiske szaladgál a szemét-domb körül s egyre mondogatja: tyürütyütyű! A két ember fejében össze-zavarodik a tanakodás s már csak az a felelet mindenre: tyürütyütyű!

A disznóperzselés szaga csakugyan ide érzik. A Patay-tanya tájáról egyre hozza a szél a képzeletre ható «illatot».

— Ott a varnyak is kóbászt zabálnak ma, jegyzi meg Kancsal Nagy Péter, titkos árnyalatával az irigységnek.

— Ha haragban nem vónánk, átmehetnénk, folytatja az itthonlevő tanyás.

— De haragban vagyunk, teszi a szóra a pecsétet Nagy Péter.

— Azért én mégis gondoltam egyet. (Ezt a gazda mondja.) Mi is ölhetnénk disznót.

A vendég elképed. Szólni se tud a nagy álmélkodástól. Várja, hogy mi lesz ebből. A gazda nagyot pislant, kacsint.

— Tüzet rakunk, oszt' megsürgünk-forgunk itt körülötte. Ingujjra vetkezünk. Az asszony szaladgál ki s be a rocskával. Azt hiszik odaát: itt is disznótór van.

Kancsal Nagy Péter csalódva von vállat. — Dehogy hiszik!

— Hát már hogyne hinnék?

— Ha van eszök, látják, hogy ide nem száll varnyú! Nincs szag, teszi hozzá tudákos nyomatékka.

— Az már igaz, helyesli a gazda az észrevételt.
— Hát akkor ne legyen disznótor.

Tovább pipáznak, amíg meg nem únják.

A tanyai akáczfákon egy sereg veréb gunnyaszt; — azoknak a csiripelésén kívül nincs hang. A szürke proletárok összegubbaszkodnak, felborzolják a tollokat s unatkozva nézik a világot. Néha mintha összebeszéltek volna, egyszerre kapnak szárnyra, s leröppennek a földre, a tanyai udvarra, amely nem is igazi udvar, merthogy nincs bekerítve. Odasompolyognak a konyha elé, majd-hogy rá nem szállnak az eresz alatt hencsergő kuvaszra. Az nem törődik velök; miatta csacsoghatnak, szemtelenkedhetnek. Ellenben a czirmos kandúr, — hajh! az viszi itt most a végzet szerepét. Hogy csúszik errébb, hason! — Zöldfényű szeme merően tapad az ugrádozó bohókás népségre. Farkavége idegesen rándúl; két első lábát maga alá húzza s gömbölyű fejét ráfekteti. Minden porciakája feszül, mintha aczélrúgó volna elrejtve a tagjaiban . . .

Hopp! — most nagyot ugrik s — egyenesen a kuvasz fejére pottyán.

Elhibbantotta a halálugrást.

A verebek csipogva, riadozva repülnek fel a fára; a megriadt házörző pedig szűkölve, fogát csattogtatva, borzolt szőrrel pattan fel s rohan ki az udvarból. A kazalig meg sem áll. Onnan is a fülét lelapítva sandít vissza; gyanakodva nézi a vendéget s megmorogja. Hátha mindennek ő az oka.

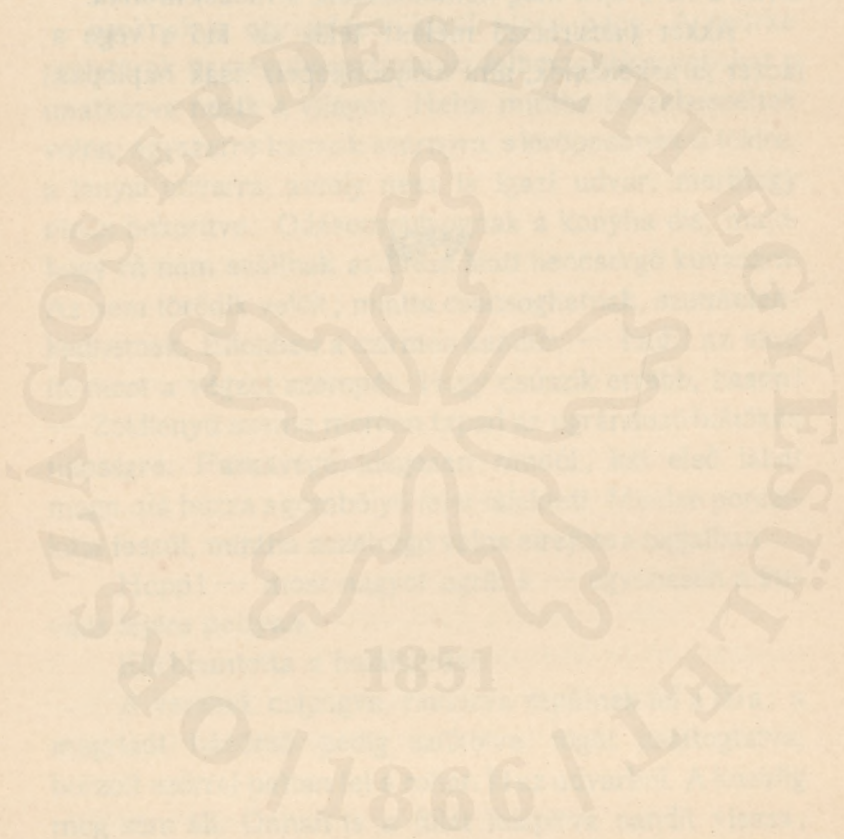
Kancsal Nagy Péter kiveri a pipáját s vontatva jegyzi meg: — Ilyen jót régen nem pipáltam. De a kel-med kutyája megugat már, hát csak odább állok.

Felczihelődik, indul.

A marasztásra nem sok szót veszteget a gazda ; hisz' nap-nap után így találkoznak most. Holnap majd ő látogat át s ő kapja vissza a pipa-dohányt. Így lesz még egy darabig, amíg be nem köszönt a kikelet; amíg el nem olvad a hó s újra meg nem kezdődik a mezei munka.

Akkor pacsirtaszó mellett telik az idő s vége a faczér járáskelesnek, ami tulajdonképen csak naplopás.

FARKAS A BIRKÁK KÖZT.

1851

1866

FARKAS A BIRKÁK KÖZT.

Cseng a régi nóta a fülemben : «Hortobágyi pusztán fúj a szél ; juhászlegény búsan útra kél . . .»

Azt a csudálatos, menyből leszármazó pacsírta-szót is hallom, ami késő őszi széljárás idején zengett egyszer a nagy fakóságból újra zölddé ifjodott mezőség fölött a Hortobágyon, amikor ott jártam.

Nem az igazi Hortobágy volt már az.

Minden múlandó és változandó ezen a világon ; eltűnnek lassankint a nagy, széles rónaságok, s ahol valaha csak a puszták fia volt otthon : hovatovább megveti ott a lábát a földművelő ember.

Apáink még látták a régi Hortobágyot. Az ő szemök még elfáradhatott a véget nem érő síkon, amely mindenfelől egybefolyt az éggel, és sehol egy fát, sehol egy kunyhót nem kínált a megriadt, tétova, pihenésre vágyó tekintetnek.

Aki nagyon kívánczozott utána, hogy a zöld mezőn meg a kék mezőn kívül, amit a föld meg az ég rajzolt eléje, valami egyebet is lásson : az keresett a rezgő levegő tengerében egy vékonyka fekete vonalat, amely oldalvást dőlve, mintha lefelé hajlott volna. Az volt a messzeségből ellátszó kútgem.

A hajós, akinek az agyában a tengerről hozott képek elevenülnek meg legkönnyebben, azt hihette volna, hogy az ott egy sülyedő hajóroncs árbozca ; halál és pusztú-

lás lakik körülötte. Pedig ami élet volt a beláthatatlan térségeken, oda húzódott mind. Ott voltak a karámok, a nyájak, a ménések. Ahol kutat jelzett a kék égre mutató sötét vonal, ott tanyázott a puszták állandó lakosa, a pásztor.

Ma már keresztül robog a Hortobágyon a vasút és a legelő ménések nem is nagyon ijedeznek tőle. A dübörgő, zakatoló, füstöt pöfögő vasparipa még a gulyákat sem igen riasztja meg, pedig azok a vadabbak. A lármásan haladó vonat fölött közönyösen húz el a vadliba, és siet a nagy Hortobágyon át a pap-eréhez, a ludashoz ; a szikes tavakhoz, ahol ezrével száll meg este és süketítő gágogással hívogatja egymást.

Minden sokkal szelídebb, sokkal civilizáltabb ott ma. A törzsménésnek olyan szállása van, hogy beillenék vendégfogadónak.

Állandó, nem mozdítható kunyhók lapúlnak meg a pusztaságon. Meg-megtépi fedelőket a szél, megrogyasztja derekokat a fergeteg. Úgy állnak, ácsorognak, mintha ültökből próbálnának felkelegetni. Csupa nyomorúság kívül-belül a legtöbb. Mindegy ! Azért mégis csak ott vannak ; ott gunnyasztanak mindig. És ez a *mindig* tönkre teszi a nomádságot. Az ide-oda költöző pásztor, aki viszi magával a cserényét, napról-napra ritkább.

Még a pacsírta is olyanokat művel, hogy megszólal késő ősszel, ahogyan én hallottam egyszer. Megszólal és énekel, fenn, csengőn, gyönyörűen, tele tüdővel, — tavaszi dalokat. És nem is egy, nem is véletlenül, megittasulva egy kis csalóka verőfény örömétől ; — hanem száz ; valahány csak énekelni tud, úgy hogy amikor elhallgat az egyik, folytatja dalát a másik, messze-messze és magasan, a kéklő őszi ég felé igyekezve.

Milyen különös, csalóka őszi nap is volt az!

Széles vizet láttam a Hortobágyon; megkezdte játékát a délibáb, az hozta felénk a mozgó tengert.

Nem minden délibáb egyforma. Azokat a sima vztükröket, amelyek szinte mozdulatlanul terülnek el a messzeségben, s úgy mutatják a fát s a bokrot, mintha árvíz lepné a tövét: minden síkföldi lakos ösmeri. Az ilyen fiók-délibábnak nincs változatossága, nincs benne élet. A Hortobágyon más a délibáb. Ott lelke van, amely ezer nyelven beszél. A fehér köd, ami körülveszi, minden lendüléssel megmásítja a nagy távolság képét; megrezgeti a képzelt vizet és hullámozásba hozza. Tavak csillognak ki alóla. A víz megindul s végighömpölyög gulyán, ménesen. A jámbor jószág úgy legel azután térdig az árban, csipeget róla valamit, ami a fodros hullámon terem, de ember szemének láthatatlan.

Nyári forróságban hogy irigyli a vándor az ilyen fürdő nyáját.

Pedig a Hortobágyon ritka az igazi nagy meleg; mert örökös játéka van rajta a szélnek. Hol elül, hol föltámad. Nem engedi, hogy a nap csókja tikkaszszon. Susogó lehelet járja be a rónát. Itt-ott útjába akad egy pásztortanya; egy karám, egy kútgém. Közbul semmi. Ebben a világos, alól zöld, fölül kék semmiben van az örök béke.

Csudásan szép őszi nap volt az.

Mosolygott minden: a pusztá, az ég, a nap. Még a felhő is. Alig akart fölöttünk átsuhanni. Szélparipája lassan lépdelt vele. Látni lehetett a gyepen, hogyan hömpölyödik odafönt. Hosszúkás, barna, remegő árnyék mutatta idelent az útját.

★

Egy nagy göndörszörű komondor rohant neki a szekerünknek. Abból a fajtából való volt, amelyik megállít mindent, és nem tágít addig, amíg a gazdája elő nem kerül és föl nem oldja a boszantó vesztegzárt.

A nagy ugatásra kijött valaki a juhászkunyhóból, amelynek a közelében éppen megállottunk.

Szeme elé tartotta a kezét, úgy nézett bennünket.

Társam halkán súgta: «ez az.»

Előttünk állt a vén pusztai farkas, akinek valaha az volt a híre, hogy minden szelíd nyájnak ugyancsak veszedelme. Most pedig itt van a világ legbékésebb, legjámborabb állatai között, a csendes viseletű, még bégetni is röstellő birkák között.

A Hortobágy regéinek ez az ember az utolsó mohikánja. Az egyetlen, aki megvan még itt a Rózsa Sándor hírhedt bandájából. Ritka betyár, aki esküszik rá, hogy sosem volt más, mint becsületes.

Egyre jobban kivált az ember a nagy ürességből, amint közeledtünk hozzá. Hozzánk indult. Kissé zömök, egyenes testtartású, rózsás arcú, tüzesszemű öreg legény volt. Vékonyra sodrott bajuszát el-elkapkodta a bujdosó szél, ősz haja nyíratlanul hullott a tarkójára.

— Jó napot, Pista bácsi.

— Adj' Isten magoknak is. Mi szél hordja erre?

— Magát akartuk látni. Egyéb bajunk nincsen.

— Akkor hozta Isten. Kész a szíveslátás.

— Hogy vág a bajusz, mondja?

— Kutyabaja. Asszony pödörgeti.

— Sz' azt mondták, hogy magára maradt a tavaszszal.

— Igaz. Meghótt az anyjuk, az istenadta. De hoztam helyette másikat. Meg lehet ám nézni.

Intett, hogy kerüljünk beljebb a kunyhóba.

Odabent víg világ volt. Gyönyörű friss czipókat rakosgatott egy javabeli menyecske a polczra; a boglyas kemencze környéke pedig tele volt gömölyével.

Ki tudja, hogy mi az a *gömölye*? Városi embertől aligha hiába nem kérdezném. Pedig csemege az a maga nemében. Az a juhászsajt, amelyhez fogható fínomsága semmiféle sajtfínomságnak sincsen. Formára akkora, mint a prófont; a színe kívül sárga, de belül hófehér. Kívül izzadó zsíros, nehéz szagú! De ha kettészeli az ember: egyszerre ott van előtte a menyei manna. Üde, kellemes illatú, édeskés lakoma kínálkozik, amivel be nem lehet telni eléggé; kivált ha puhabélú, ropogóshéjú czipó is van hozzá.

A vén pusztai farkas előkapta az asszonyt: «gyere szívem, kínáld az urakat; amivel te kínálsz, azt el nem utasítják.»

Meg is ölelte s egy kicsit meg is csípte sürgölődő páryját; az asszony jót csapott a kezére, még rá is förmedt: «nyughasson már, legalább ilyenkor!»

— Halli? szólt nagybüszkén az öreg felénk pislogva. Nincs békessége tőlem, kaczagott negédesen, és megri-szálta hozzá a derekát, mintha tánczhoz igazodnék.

Majszolgattuk a pompás juhászsajtot s aközben azt kérdi a társam:

— Mondja, Pista bácsi, hogy is volt csak az a «história»?

Köhintett egyet az emberünk. Tetszett neki, hogy mi is tudunk róla, s hogy még többre volnánk kíváncsiak.

— Az a Rózsa Sándor-féle? kérdezte foghegyről.

— Az a'. Amiről az újságok is írtak.

— Régen volt az. Talán igaz se volt. Úgy keveredtem bele, még kölyök koromban. Tizenkilencz esztendőse voltam. De ne beszélnének tán inkább másról?

Félig igazán mondta, félig hiúságból. Röstellte egy kicsit, amikor rá kellett térnie arra, hogy becsukták. De meg azt szerette, ha nógatják, biztatják, sürgetik.

A társam tudott vele bánni.

— Rosszúl bántak otthon az öreggel, oszt' úgy kérezkedett a Rózsa bandájába, mondta, hozzám fordulva, mintha magyarázná.

— Dehogy bántak, förmedt föl a vénség. Ej no! Úgy csalt magához Sándor. Micsoda beszéd már az!

Jól tudta azt a czimborám. De azt is tudta, hogy leginkább ilyen beszéddel dug taplót a vén pusztai farkas fülébe. Azt nem tűri, azt mindjárt kiigazítja. Inkább elmondja azután maga az igazat.

— Hát úgy volt, mondom. Furfanggal fogott meg. A szeretőmet, a Barna Julist, mentem keresni, akit eltűntettek. A Rózsa Sándor betyárjai hurczolták magokkal, úgy hírlett akkoriban. Én oszt' odamentem hozzájuk, egymagamban. Egy karikásom volt, meg egy jó fokosom. Hova tettétek Julcsát? kérdeztem dühösen. Az egyik kaczagott. Azon végig vágtam a karikással. Arra nekem ugrott hátulról, aki mögöttem állt. De észrevettem s úgy kolintottam föbe, hogy ott nyaklott el. Persze, letepertek. De Sándor nem hagyott. «Efajta kell nekünk» — mondta, és nem eresztett el többet.

— Ráday csípte el mindnyájokat, úgy-e?

— Az ám, de hogy! Mikor a czeglédi vonatot megtámadtuk, kétszáz pandúr volt rajta. Ötvennek oda se néztünk volna. Hisz' mi akartuk elfogni Rádayt. Nehéz sor volt.

Aztán belemerült az elbeszélésbe magától is. Hogyan szökött meg, hogyan jött haza a Hortobágyra és bujdosott itt esztendőig; idegen néven szolgált, úgy is házasodott meg.

— Jaj, de igen is nagyon szerettem azt az asszonyt! búgta elbúsulva, és lelógatta sörényes ősz fejét.

— Elmondtam neki mindent.

— Mindent?

— Az ám. Vesztemre tettem. Egyszer megharagudott rám s vak indulatában följelentett. Megint elfogtak. Be is csuktak, sok-sok esztendőre.

— Nem jó lett volna, úgy-e, ha akkor elébe kerül az a nyelves asszony.

— Nem-e? Persze, megfojtottam volna — szerelemből. Mert igen szerettem. Nem is átkoztam, csak inkább sajnáltam; tudtam, hogy megbánta, s kisírja utánam a szemét. Ha rá nem gondolok, kétszer is agyoncsaphattam volna a börtönörömet, újra megszökhettem volna. De azt mondtam magamban: túrtöztesd a bolond tüzedet ember, ha még haza akarsz jutni. Jól viseltem magamat, föltételesen el is eresztettek szabadságra. Akkor megkerestem az asszonyomat, összeálltam vele, el is vettem megint. Úgy éltünk azontúl mint a gerlemadár.

— S meghalt a tavasszal.

— Öreg volt, jól tette. Megsirattam, eltemettem, életemet újra kezdtem. Nincs itt semmi hiba, úgy-e asszony?!

Már megint kötekedett. Pirúlt a menyecske s duzzogva vonogatta a vállát.

— Mindig a bolondságon jár az a vén esze, — mormogta magában, de úgy, hogy nekünk legyen az fölvilágosítás.

— Jó itt magának, Pista bácsi. Nem cserélne még a királylyal sem.

— Még a királylyal sem! Egyszer munkafelügyelőnek hívtak a fegyházba, már mint engem. Jó pénzt fizettek volna, mert nagyon megszerettek; de csak nem leszek — *pénzért rab?!...* Nem adok idekint egy napot egy életért odabent.

Nagyot lélekzett, mintha arról akart volna meggyőződni, hogy csakugyan van itt levegő, meg szabadság, bőséggel.

Hogy jobban érezzük, kifordultunk megint a pusztára.

Lovaink békésen sütkéreztek a szinte tavaszias verőfényben; a kocsisunk szunyókált. Fent a kék végtelenségben egy pacsírta vallott szerelmet a napnak. A kunyhó mellett egy falka magyar juh heverészett, a nagy fehér komondor őrizte nyugodtan valamennyit.

Gyönyörű délibáb rezgett előttünk Nádudvar irányában. Néztük a hullámos tengerben lubiczkoló nyáját. A nagy csöndben csak a menyecske szavát lehetett hallani, amint megint rácsapott az ura kezére s türelmetlenül mondta: nyughasson már!

A vén pusztai farkas már ránk sem hederített. Nem törődött a délibábbal. Neki most is csak az imposztorságon járt az esze.

MARGYUL.

1851

1866

MARGYUL.

A nagy hegyek között lakott Líra Tógyer.

Olyan szívós volt, mint a fiatal tölgy, ámbár nem nőtt valami nagyra. Inkább zömöknek látszott, kivált báránybőr bekecsében, amit tán sohasem vetett le. Télen jó volt a bekecs, mert meleget tartott; nyáron jó volt, amikor lefeküdt a sziklára, mert puhát érzett a háta. A fák közt, a mozgó árnyékban, nem nagyon izzadhatott a pásztor.

Margyul mindig vele volt.

Egyetlen igaz társa, hűséges barátja volt Margyul, a nagy fehér komondor, a nyáj őre, védelmezője. Margyul, az okos, a bátor; a vakmerő Margyul, a fáradhatatlan, az álmatlan; a világ minden kutyáinak a királya. Margyul a szép, a jó, a bölcs. A pópa, odalent a faluban, nem tudott annyit, mint Margyul. Olyan csengő, szép hangja, mint neki, nem volt a rigónak sem. Margyul volt a hibátlan és a tökéletes. A nézése beszéd, az érintése hízelgés. Csak egy volt rettenetes: a harapása. Az a halálnak volt rokona, testvére.

Líra Tógyer ismerte a kutyáját és szerelmes volt bele. A nagy állat olyan tiszta volt, mint a hattyú. Minden nap megfürdött a hegyipatakban s aztán kifeküdt a napra. A nap megszáritotta, meggöndörítette a szőrét, amely a nyakán s a hátán valóságos sörénynek látszott. Magától vált kétfelé ez a sörény s mintha fésülték volna,

oly szépen hajlott le kétoldalt a kutya vállára. Csak a szeme, meg az orra volt fekete Margyulnak. Az az okos szeme, amely mindig figyelt. De az orra sem igen pihent. Tógyer láthatta, hogy amikor úgy tetszik, mintha a fűvön elnyúlva pihenne a barátja, akkor is folyvást mozgott fekete orrczimpája, akkor is szaglálódott.

Volt a hegyek között elég kutya, de ilyen több egyetlen egy sem.

Az emberek közt is van, aki minden érthető ok nélkül különösen megnő óriásnak és nagygyá fejlődik, mint a jegenyefa. Kaszap Petru is olyan, pedig semmiféle rokonsága se volt valami nagy. S Petrut bátran lehetne mutogatni. Margyul is így született, ilyen óriásnak. Félesztendős korában már a legerősebb komondorokat verte földhöz. Amikor a második esztendejét betöltötte, akkor fojtotta meg az első farkast.

Líra Tógyer sohasem fogja azt elfeledni.

*

Az első hó kezdett szálldosni akkor. Fújt a szél és kedvetlenül bujt össze a nyáj. Tógyer sehogysem tudott tüzet rakni, mert elvesztette a tarisznyájából a kovát, meg az aczélt. Tapló akadt a fák derekán elég, de mit ért az így, magában?

S ekkor jött egy szürke, komor árnyék a hegyek közül.

Margyul fölemelte a fejét és szimatolt. A pásztor csak azt látta, hogy szinte a szemeláttára nő meg a kutyája. Úgy fénylett a szeme, zöldes tűzzel, mint a vadmacskáé. Minden szál hófehér szőre egyszerre vált külön, de nem húzta be a farkát, tehát nem félt.

Tógyer csak azt látta, hogy a mint a nyáj megriadva csörtet le valami sejtett rém elől a völgybe:

Margyul berohan a bokrok közé és anélkül, hogy csak egyet is vakkantana, dühös hörgéssel kapaszkodik bele valamibe.

A pásztornak egy szekercze volt minden fegyvere. Az éppen elég a hegyek között. Fát döntögetni lehet vele. Támadást visszaverni lehet vele. Futott oda, ahol a kutya hörgött, vergődött a sűrűségben.

Olyat még nem látott ember, ami ott volt.

Margyul is a földön fetrengett az igaz, de azt a nagy szürke fenevadat is lehúzta magához, amelyikbe belemélyesztette a fogát. Valósággal összeölelkeztek. Olyanok voltak, mintha egy test lettek volna. Tógyer látta, hogyan forognak egymás körül, gyorsan; hol az egyik van fölül, hol a másik. Hallotta, hogy fuladozik Margyul a dühtől, amint ellenfelét marja. Nagy ügyességgel, de talán egy kis szerencsével is, az első rohammal éppen a farkas torkába ragadt bele. A bestia borzasztó erővel görbítette lefelé a nyakát s éles, hosszú fogával belemélyedt a Margyul tarkójába. A hófehér kutya már csupa vér volt, de az épp úgy lehetett a farkas vére is.

A farkas a legkisebb hangot sem adta. Hozzá lehetett szokva a csöndben lefolyó küzdelmekhez, amire nem szükséges figyelmessé tenni az erdő lakóit. Csak bozontos farkával suhintott jobbra-balra, mintha zászlót lobogtatott volna. Az ümmögő, morgásszerű, s a mardosásban elvegyülő hangok a Margyul torkából jöttek. Úgy verdestékcsapkodták földhöz egymást, mint a czirkuszi erőművészek. A farkas gyakorlott birkózó volt, s hozzá csupa aczél; sok párbajt vívhatott társaival, csikorgó téli éjszakákon. Talán egy agyonhajszolt őzért, talán egy szerelmet kínáló farkas-dámáért folytak a véres harcok. Mi lett volna

neki egy közönséges kutya? De most Margyullal gyült meg a baja. Margyullal, a komondorok királyával, az óriással, amilyen csak egy van a világon.

Líra Tógyerbe belefagyott a vér.

Elfelejtette, hogy iszen itt a szekerczéje, segíthetne a barátjának. Vagy tán nem tudott egy olyan pillanathoz jutni, amikor az ördögmotólaként forgó két állat közül biztosan kiválaszthatta volna a farkast, hogy végighasítsa a koponyáját. Líra Tógyer egészen megbolondult zavarában. Füttyölni kezdett a kutyájának s egyéb jó gondolat híján megragadta a farkas csápoló zászlaját; lerángatni próbálta a fenevadat a barátjáról.

Egyszer csak érezte, hogy nem mozog már olyan nagyon a farkas; látta, hogy mindig a fehérség van fölül. A fehérség, amely már csupa vér volt.

Margyul hosszan elnyúlva feküdt a farkason s lát-szott, mint nyomja le, hogyan feszíti meg hozzá a derekát, hogy támaszkodik erős lábával a földnek. És még folyvást ümmögve, hörögve fúladozott, minthogy tele volt a szája a farkas gégéjével s attól nehezen vett lélekzetet.

Egyszer csak fölemelte a fejét egy pillanatra, még egyszer nekikapott a farkas torkának, de megint abbahagyta a vérengző munkát. A farkas nem mozdult.

Margyul elterült rajta s lihegett.

Líra Tógyer lefeküdt a kutyája mellé és elkezdte a sebeit csókolgatni. Jajgatva sírt hozzá. Margyul megcsóválta a farkát s azután véres nyelvvel végignyalta a gazdája arczát.

Együtt mentek le a patakhöz, mosdani, gyógyúlni. Líra egyre sírt, amikor a borzasztó sebeket mosogatta. De Margyul jókedvű volt. Csak éppen hogy elfáradt egy kicsit.

Akkor éjszaka a pásztor betakargatta a bekecsével s maga anélkül virrasztott a hideg éjszakában. A kalapjában hozott föl vizet Margyulnak a patakából, mert látni való volt, hogy megdagadtak a sebek, s a kutya nem szívesen mozdúl.

Ez a nap életre-halálra szövetségessé tette őket.

Líra Tógyer látott egyszer az erdész kutyáján valamit, egy nyakkendőt vagy mit, egy vastag szíjat, amely tele volt verve szöggel.

Hetekig settenkedett a nyakravalós kutya körül, amíg le tudta róla lopni a szöges szíjat. Jó lesz az Margyulnak. Hisz a vadállat, amelyik harap, a torkát keresi mindennek. Pedig a Margyul toroka drága.

Nappal a szöges nyakdísz mindig ott volt elrejtve a Tógyer tarisznyája legfenekén. Csak éjjelre került elő, amikor senki sem láthatta, amikor a nagy bestiák mozognak, amikor a farkast mindig közel tudhatta.

*

Az erdő szélén, a völgyben, volt egy rozoga pajta a nyáj számára; a pajta egyik sarkában vályogból emeltek egy öles falat, hogy legyen a pásztornak is hol meghúzódnia, amikor a suhogó szárnyú vihar végigtombol a rengeteg erdőkön.

Ez volt a Tógyer rezidenciája. Innen hallgatta éjente, hogyan búg odakint a szél. Figyelte, nyugodtan pihen-e a jószág. Sokszor hallatszott messziről az a búgó, vonító bőgés, amit olyan jól ismertek már ketten. Margyul föl-emelte rá a fejét s úgy nézett, mintha riadó kürtszót hallana, amely csatára hívja. Az ott a farkas, — az bőg.

Ilyenkor megsimogatta a pásztor a kutyáját s csitította: — Tudhatnád lelkem, hogy ahhoz semmi közünk.

Amelyik ránk feni a fogát, az annál csöndesebbé válik, minél közelebb van!

Néha nesztelen téli éjszakákon is fölriadt Margyul. Gazdája érezte, amint megsimogatta, hogy égnek áll rajta minden szál szőr. Margyul jelzi a farkast!

A bitang itt van valahol, nem messzire.

Ilyenkor történtek azok a dolgok, amikről még aki élőszemével látja is, azt hiszi, hogy mese.

Tógyer meg Margyul értette egymást.

A pásztor megvizsgálta a sötétben, hogy jól be van-e kapcsolva kutyája nyakán a szöges szíj, azután fölkeltek együtt a szalmáról. Tógyer megmarkolta a szekerczéjét s csöndesen, halkan nyitotta ki a vályogfal ajtaját.

Margyul kisurrant rajta, mint a kígyó.

A pajtában persze sötét volt; de odakint az éj derengésében elég jól látott az olyan szem, mint a Lira Tógyeré. Ujholdkor, vaksötétben, bizony nem is vállalkozott volna éjjeli farkaskalandra.

Margyul megült a pajta előtt és várt, mintha könyvből tanulta volna. Várta a farkast, amely néha elég vakmerő volt, hogy a sűrűségből kijöjjön a pajta elé, a párbajnak való sík területre.

Már régen volt, amikor Margyul vad szenvedélyében megfojtotta az első farkast. Azóta idősebb lett. Azóta tapasztalt lett, akár egy hadvezér, vagy mint a kitanúlt párbajhős.

Nem szolgáltatta ki magát vakon a farkasnak; megvárta, amíg az éhes rabló odamerészkedik a nyílt harcz mezejére.

Akkor egy nyíffantás nélkül megrohanta.

Sík mezőségen egy bátor puli csaholása is zavarba hozhatja a farkast. A födetlen terület nem az ő hazája.

A síkon inkább ólalkodó tolvaj a farkas, semmint bátor rabló. De bent a vadonban félelmes, vakmerő tud lenni, kivált ha embert nem érez. Azok a farkasok, amelyekkel Margyulnak volt baja, mind ilyen vad legények voltak.

A farkas látta a nagy kutyát s gondolta magában: szükségből te is jó leszel vacsorára. Egy sem ismerte Margyult. Amelyik egyszer megismerte, az nem vitt hírt többet a pajtásainak.

Nem úgy folytak le már a párbajok, mint régen, ahogy lefolyt az első. Az nagyon keserves volt. Még Margyul is sokáig sínylette azt. Összetanúlt azóta a gazdájával; együtt csinálták meg a hadicselt.

Amint Margyul rávetette magát a farkasra: jött Tógyer.

Az óriás kutya olyan volt, mint a párducz. Biztos ugrással kapott neki a farkas torkának, s ha abba bele-mart, el nem eresztette. A farkas dühében-kínjában nem látott, nem hallott. Pedig Tógyer is rögtön jött, a szekerczéjével.

Már nem cibálta a farkast; hozzá sem nyúlt. Csak egyet suhintott a koponyájára, biztos, erős kézzel. Margyulnak azután alig akadt dolga. Még arra sem igen ért rá az erdők rablója, hogy egy valamire valót harapjon rajta.

Ezt csinálták, így csinálták, sokszor.

A környéken híre ment, mert hogy sok farkasbőrt adott el a zsidónak Lira Tógyer.

Margyulnak csudájára jártak, s a pópa levette a kalapját, ha látta: úgy köszönt neki.

És egy este mégis szomorú hír jött a hegyek közül. Még akkor történt a dolog, amikor nagy volt a hó.

Margyulnak megborzongott a szőre egyéjjel, s Tógyer a rendes módon készült neki, hogy farkast ölnek ketten.

Kieresztette a nagy kutyát s ő maga lesbe állt. Elég világos éjszaka volt. Amint kinézett a tisztásra, megdöbbsent. Három farkas épp akkor rohanta meg Margyult.

A nagy fehér kutyát alig lehetett látni, úgy körülvették az ordasok. De azért nem szűkölt, nem ijedt meg.

Élet-halálharcz kerekedett köztök. Tógyer egyszerre hallotta a Margyul ismert, morgó fulladozását is, meg a szegény kutya csontjainak a ropogását is.

Futott a szekerczéjével, mint az őrült. Nem törődött vele, él-e, hal-e. A barátját, hú társát, halálveszélyben tudta. Ordítva, bőgve, mint a dühös állat, csapkodott éles fegyverével a szürkeség közé, a mi Margyult elnyomta tömegével.

A tömeg szétnyílt s két megsabdalt farkas a fogát csattogatva, súlyos sebektől vérezve loholt az erdőbe. Egy ott maradt a tisztáson, Margyul alatt, holtan.

De Margyul sem mozdult már. Csak szép fehér farka rándult egyet-egyet. Tógyer leborúlt rá s akkor látta, hogy át van harapva a torka. A vasszöges szíj nem volt rajta. Azt most az egyszer, — először és utóljára, — bent felejtette Tógyer a tarisznájában.

*

A nagy hegyek között egy félbolond pásztor jár-kél a nyájával; kiáll a hegyoromra, ott kiáltja együtt a visszhanggal: Margyul! Margyul!

A völgyben is csak Margyult hívja mindig. A gyönyörű, szépséges, okos, bátor Margyult, a hú kutyák királyát. Amelyhez fogható nem volt a világon és sohasem lesz többet.

TARTALOM.

I. ÁLLATJELLEMÉK.

	Lap
Pusztai sas	7
A nagylelkű	15
Imposztorok	25
A hóhér mulat	35
A néma völgyben	45
Kaland	53
Szűzhavon	63
Az őr	73
A legyőzhetetlen	83

II. HANGULATOK.

Ébredés	93
Alkonyat	101
Beszélő nádak	115
Bolyongás	129
Vén asszonyok nyara	137

III. VADÁSZ-EMLÉKEK.

Az öreg úr	153
Őszi hangok	163
A Szívszakasztó	171
Daru-járás	181
Ördögtáncz	191
Első vér	201
Farkas-játék	211

IV. ARCZKÉPEK GYŰJTEMÉNYE.

	Lap
Ahol a gólyahír nyit	223
A csapdában	235
Erdei történetek	245
Szíjjártó	255
Csendes idők	263
Farkas a birkák közt	273
Margyul	283

1851

1866

Ennek a könyvnek a címlapját *Feszty Árpád* festette.

A díszítő képek *Feszty Árpád* és *Olgyay Ferencz*
munkája.

Nyomtatta a «Pallas» részvénytársaság nyomdája
MDCCCCII.

IV. ÁRCKÉPEK ÖSSZEKÉSZÍTÉSE

Az előszó helyén	273
A csapadék	282
Az éghajlat	285
Az állatok	287
Az erdők	290
Az erdőgazdálkodás	292
Az erdővédelem	293

Ez a kötet a Magyar Erdészeti Társaság kiadványa.

A kiadványt készítette: Magyar Erdészeti Társaság, Budapest.

Először megjelent: 1851.

1851

1866

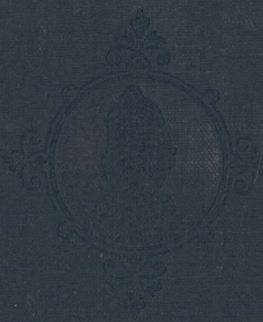

PRINTED AND SOLD BY J. B. ROBERTSON, 15, N. 4TH ST., PHILADELPHIA.